

T.C.
TARIM ve KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

DTÖ YÜKÜMLÜLÜKLERİ KAPSAMINDA
TÜRKİYE İLE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDAKİ TARIM
ÜRÜNLERİ TİCARETİ
VE
BU TİCARETTE ÖNEM ARZ EDEN
TARİFE DIŞI ENGELLER

AB Uzmanlık Tezi

Eda ÖNEN

ANKARA

2008

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR CETVELİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLOLAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. GENEL OLARAK TARİFE DIŞI ENGELLER VE TARİFE DIŞI ENGEL KAVRAMI	4
2.1 Birleşmiş Milletler Ticaret Ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)'ın Sınıflandırmasına Göre Tarife Dışı Engeller	5
2.1.1 Gümrük vergisine eş etkili vergi ve harçlar	5
2.1.2 Fiyat denetim tedbirleri	5
2.1.3 Finansal tedbirler	6
2.1.4 Otomatik lisans tedbirleri	6
2.1.5 Miktar ve içerik kontrolüne ilişkin tedbirler (Kota)	6
2.1.6 Teknik engeller	6
2.2 Toplulukça Yayınlanan Beyaz Kitapta Tarife Dışı Engeller	6
2.2.1 Fiziki engeller	7
2.2.2 Teknik ve idari engeller	7
2.2.3 Mali engeller	7
2.3 Laird ve Vossenar'ın sınıflandırması	7
2.3.1 İthalat Miktarını Kontrol Etmeye Yönelik Önlemler	7
2.3.2 İthal Edilen Ürünün Fiyatını Kontrol Etmeye Yönelik Önlemler ..	7
2.3.2.1 Tarife benzeri önlemler	8
2.3.2.2 Diğer fiyat engelleri	8
2.3.3 Gözetim önlemleri, fiyat ve miktar soruşturmaları dahil	8
2.3.4 Üretim ve ihracat kısıtlamaları	8
2.3.5 Teknik engeller	8
2.4 Türkiye AB Tarım Ürünleri Ticaretinde Ön Plana Çıkan Tarife Dışı Engellerin Tanımlanması	9
2.4.1 İthalat lisansları, ithalat kısıtlama ve yasakları	9

2.4.2 Ticarete idari ve teknik engeller	10
3. DTÖ ANLAŞMALARINI KAPSAMINDA TARIM ÜRÜNLERİ İÇİN SÖZ KONUSU OLAN TARİFE DIŞI ENGELLER.....	12
3.1 Mal Ticareti Anlaşması (GATT).....	15
3.2 Tarım Anlaşması (TA)	19
3.3 Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması (SBS Anlaşması)	20
3.4 Ticarete Teknik Engeller Anlaşması (TBT Anlaşması)	23
3.5 Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması ile Teknik Engeller Anlaşmasının Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi.....	26
3.6 İthalat Lisansları Anlaşması	28
3.7 Uluslararası Kalite Standartlarına İlişkin Kuruluşlar	29
3.7.1 Kodeks Alimentarius (Codex Alimentarius) Komisyonu.....	29
3.7.2 Uluslararası Bitki Koruma Konvansiyonu (International Plant Protection Convention -IPPC)	31
3.7.3 Uluslararası Salgın Hayvan Hastalıkları Örgütü (Organization Epizootics Internationale-OEI)	32
4. AB MEVZUATI VE HUKUKUNDA TARİFE DIŞI ENGELLER	35
4.1 AT Hukukunda Miktar Kısıtlaması ve EŞ Etkili Önlem Kavramlarının Ele Alınışı	35
4.2 Birincil Mevzuatta (AT Anlaşmasında) Tarife Dışı Engeller	36
4.3 Tarife Dışı Engellerin İkincil Mevzuat ile Üye Ülke Hukuk Sistemlerinde Ele Alınışı	39
4.3.1 Korunma Önlemlerine Yönelik Genel Düzenlemeler.....	39
4.3.1.1 İthalat Ve İhracatta Yapılan Düzenlemeler Bağlamında Topluluğun Yaptığı İkincil Mevzuat	39
4.3.1.2 Ticari Engellere Karşı Önlemler	40
4.3.2 Teknik Engellere Yönelik Genel Düzenlemeler	42
4.3.2.1 Genel Ürün Güvenliği Direktifi	43
4.3.3 Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Konularında Tarife Dışı Engellerin Önlenmesine İlişkin Düzenlemeler	45
4.3.3.1 Gıda Güvenliği	45
4.3.3.2 Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Düzenlemeleri.....	56
4.3.3.3 Bitki Sağlığı Kontrolleri.....	59

4.4 Tarife Dışı Engellere İlişkin Hukukun ATAD İçtihatlarıyla Şekillendirilmesi.....	60
4.4.1 “Dassonville” Kararı	61
4.4.2 “Cassis de Dijon” Kararı.....	62
4.4.3 “Keck ve Mithouard” Kararı.....	63
4.5 DTÖ Anlaşmalarının Uygulanışı	64
4.5.1 Dünya Ticaret Örgütü Teknik Engeller Anlaşmasının Uygulanması Bakımından Topluluk	64
4.5.2 Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanması Bakımından Topluluk.....	64
5.TÜRK MEVZUATINDA TARİFE DIŞI ENGELLER ve MEVZUAT UYUM ÇALIŞMALARI	65
5.1 Genel Olarak Mevzuat	65
5.2 İthalat ve İhracatta Uygulanan Kontrol Belgesi Uygulamaları ve Dış Ticarette Standardizasyon	66
5.2.1 2008/5 Sayılı Dış Ticarette Standardizasyon Tebliği.....	66
5.2.2 Kontrol Belgesi Düzenlenmesi Prosedürü.....	68
5.2.3 Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğ (2007/39 sayılı Tebliğ) ..	70
5.2.4 2008/2 Sayılı Tebliğ Gereği Yapılan Denetimler	72
5.3 Piyasa Gözetim ve Denetimi.....	73
5.3.1 4703 sayılı Kanun.....	73
5.4 Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Düzenlemelerinde Tarife Dışı Engel Oluşturacak Hususların Ele Alınışı	77
5.4.1 Gıda Güvenliği (5179 Sayılı Kanun)	77
5.4.2 Veterinerlik	81
5.4.3 Bitki Sağlığı.....	84
5.5 Genel Olarak Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Konularında İhracatta Uygulanan Tarife Dışı Engeller.....	87
5.5.1 Bazı ürün ve ülkeler itibarıyla farklılık arz eden durumlar	88
5.5.1.1 Kuru Meyveler (Aflatoksin)	88
5.5.1.2 Mantar (Radyasyon).....	88
5.6 DTÖ Anlaşmalarının Uygulanışı	91

6. TÜRKİYE AB TARIM ÜRÜNLERİ TİCARETİNDE TARİFE DIŞI	
ENGELLER	94
6.1 Genel Olarak AB ile Tarım Ürünleri Ticaretimiz	94
6.2 Türkiye İle AB Arasındaki Ortaklık İlişkisini Düzenleyen Hukuki	
Düzenlemelerde Tarife Dışı Engellerin Düzenlenişi	96
6.2.1 Ankara Anlaşması	97
6.2.2 Katma Protokol	98
6.2.3 Ortaklık Konseyi Kararları ve Tarım Teknik Komitesi	
Görüşmeleri	99
6.2.3.1 1/80 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	100
6.2.3.2 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	100
6.2.3.3 Tarım Teknik Komitesi Görüşmeleri	102
6.2.3.4 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	103
6.2.3.4.1 Topluluğun Türkiye'ye Tanıdığı Tavizler	104
6.2.3.4.2 Türkiye'nin Topluluğa Tanıdığı Tavizler	105
6.2.3.5 2/97 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	106
6.2.4 Tarım Kanunu, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Plan'da Tarife	
Dışı Önlemlere Yönelik Düzenlemeler	107
6.2.4.1 Tarım Kanunu	108
6.2.4.2 Katılım Ortaklığı Belgesi	108
6.2.4.3 Ulusal Program	110
6.3 Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi'nde Tarife Dışı Engellere Yönelik Ele	
Alınan Sorunlar	113
6.3.1 Genel Olarak	113
6.3.2 Türkiye'nin AB'ye İhraç Ettiği Ürünler Yönünden Tarife Dışı	
Engeller	114
6.3.2.1 Aflatoksin Analizleri	114
6.3.2.2 AB'ye Kanatlı Eti İhracatında Karşılaşılan Sorunlar	116
6.3.2.3 AB'ye Doğa Mantarı İhracatında Karşılaşılan Sorunlar	117
6.3.3 Türkiye'nin AB'den İthal Ettiği Ürünler Yönünden Tarife Dışı	
Engeller	118
6.3.3.1 Canlı Hayvan ve Et İthalatı	118
6.3.3.2 Alkollü İçkiler	121

7) DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	125
KAYNAKÇA	134
EKLER	144
EK-1	144
EK-2	151
ÖZGEÇMİŞ	159

ÖZET

AB Uzmanlık Tezi

DTÖ YÜKÜMLÜLÜKLERİ KAPSAMINDA
TÜRKİYE İLE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDAKİ TARIM ÜRÜNLERİ
TİCARETİ
VE
BU TİCARETTE ÖNEM ARZ EDEN
TARİFE DIŞI ENGELLER

Eda ÖNEN

T.C.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşmasıyla oluşturulan ticari ortaklık ilişkisi temelinde yürütölen tarım ürünleri ticareti yanı sıra gerek ölkemiz gerek AB; taraf oldukları Dünya Ticaret Örgütü Kurucu Anlaşmasının, temel ilkelerini gerçekteŐirme taahhüdü altındadır. DTÖ'nün tarife dışı engellerin tarifeye dönüŐtürölmesi ve zamanla tarifelerin de uluslararası ticarete kaldırılması temel ilkesini baz alan en temel amacı uluslararası ticaretin liberalleştirilmesidir. Türkiye ve AB bu genel ilkeyi hem kendi iç pazarlarında hem aralarındaki ortaklık ilişkisinden kaynaklanan tarım ürünleri ticaretinde uygulamak için gerekli önlemleri almaya çalışmaktadır. Ancak, tarifelerin DTÖ yükümlölükleri bağlamında indirilmesi DTÖ üyesi ölkelerin ve bu arada Türkiye ile AB'nin de ticarete liberalleŐmeyi engelleyen korumacı politikalara yönelmesine neden olmuştur. Tarım ürünleri ticaretinde korumacılığı destekleyen tarife dışı engeller daha çok teknik engeller Şeklinde ve ithalat ile ihracatta uygulanan kontrol belgeleri, ithal lisansları, ithalat kısıtlama ve yasakları Şeklinde ortaya çıkmaktadır. AB'nin iç pazarında DTÖ yükümlölükleri bağlamında kaldırmaya çalıştığı bu engelleri Türkiye de, gerek AB'ye karşı Ortaklık ilişkisinden ve AB'ye tam üyelik sürecinden kaynaklı, gerek DTÖ'ye üye olmak durumundan kaynaklı yükümlölükleri bağlamında; bağlı olduğu tüm ulusal ve uluslararası hukuki belgelerdeki düzenleme ve taahhütleriyle azaltmaya ve kaldırmaya çalışmaktadır.

2008, 159 sayfa

Anahtar Kelimeler: Tarife dışı engel, kontrol belgesi, teknik engel, gıda güvenliği veterinerlik ve bitki sağlığı, DTÖ paneli, ithalat ve ihracat, piyasa gözetimi, ATAD içtihadları

ABSTRACT

Expertise Thesis

TRADE OF AGRICULTURAL PRODUCTS BETWEEN TURKEY AND THE EU IN THE SCOPE OF WTO COMMITMENTS AND IMPORTANT NON-TARIFF BARRIERS IN THIS TRADE

Eda ÖNEN

The Turkish Republic

Ministry of Agriculture and Rural Affairs

Department for European Union Coordination and Foreign Relations

Beside the trade partnership relation of agricultural products between Turkey and the EU, based on Ankara Agreement signed in 1963; both the EU and Turkey, have their commitments to WTO for fulfilling the obligations of its founding treaties of which they are parties. The basic aim of the WTO, grounded on the principle of transforming non tariff barriers into tariffs and then eliminating these tariffs gradually, is liberalising the trade. Turkey and the EU, try to take necessary measures in order to implement this general principle of the WTO both in their internal markets and between their relations of agricultural trade. However, decreasing the tariffs within the context of WTO commitments led the WTO members, including Turkey and the EU, to edge towards protectionist policies hindering trade liberalisation. Non tariff barriers supporting protectionism in the trade of agricultural products mostly appear in the forms of technical barriers, control certificates implemented in import and export, import licences, import prohibitions and restrictions. These barriers which the EU tries to abolish in its internal market in the scope of its WTO obligations, are also tried to be eliminated by Turkey as well, by commitments and arrangements in all the national and international legal documents with which the Turkey is bound, both in the scopes of its commitments to the EU for partnership relation and the full membership relation and commitments being a member of the WTO.

2008, 159 pages

Key Words: Non tariff barrier, control certificate, technical barrier, food safety veterinary and plant health, WTO panel, import and export, market surveillance, CJEC Decisions

KISALTMALAR CETVELİ

AA	: Ankara Anlaşması
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGGO	: Avrupa Gıda Güvenliği Ofisi
AHO	: Anlaşmazlıkların Halli Organı
AT	: Avrupa Topluluğu
ATAD	: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
BSE	: Sığırların Süngerimsi Beyin Hastalığı
CCCF	: Gıda Kalıntılarına İlişkin Kodeks Komitesi
CEPS	: Avrupa Politikaları Araştırma Merkezi
DG SANCO	: Avrupa Komisyonu Sağlık ve Tüketici İşleri Genel Müdürlüğü
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTS	: Dış Ticarete Standardizasyon
EFSA	: Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi
EN 29000	: Kalite Kontrol Uygulaması
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
FMD	: Şap Hastalığı
FVO	: Avrupa Gıda ve Veterinerlik Ofisi
GATT	: Mal Ticareti Anlaşması
GBOK	: Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi
GMP	: İyi İmalat Uygulamaları
GTİP	: Gümrük Tarifesi İstatistik Pozisyonu
HACCP	: Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları
IPPC	: Uluslararası Bitki Koruma Konvansiyonu
ISO 9000	: Kalite Kontrol Uygulamaları
ISPM	: Bitki sağlığı tedbirlerine yönelik uluslararası standartlar
KDV	: Katma Değer Vergisi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOB	: Katılım Ortaklığı Belgesi

KORGEM	: Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü
MDAÜ	: Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri
NPPO	: Ulusal Bitki Koruma Organizasyonu
OEI	: Uluslararası Salgın Hayvan Hastalıkları Örgütü
OGT	: Ortak Gümrük Tarifesi
OKK	: Ortaklık Konseyi Kararı
OTP	: Ortak Tarım Politikası
PGD	: Piyasa Gözetim ve Denetimi
ppb	: Bir litre çözeltildeki çözünen maddenin mikrogram cinsinden değeri
RAPEX	: Hızlı Alarm Sistemi
RASFF	: Hızlı Alarm Sistemi
SB	: Sağlık Bakanlığı
SBS	: Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması
TA	: Tarım Anlaşması
TAEK	: Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
TAPDK	: Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurulu
TBT	: Ticarete Teknik Engellere Anlaşması
TBR	: Avrupa Komisyonu Teknik Engel Soruşturması
TKB	: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TÜGEM	: Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret Ve Kalkınma Konferansı
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 2008/5 DTS Tebliği-Ek 7	66
---------------------------------------	----

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1 Gıda ve Gıda Ambalaj Maddelerinin İthalatında Kontrol Belgesi Düzenleme Prosedürü.....	68
Tablo 2 Gıda Mevzuatı	77
Tablo 3 AB Hayvan Sağlık Sertifikaları (İthalat).....	80
Tablo 4 AB Hayvan Sağlık Sertifikaları (İhracat).....	87
Tablo 5 Türkiye'nin Dünya'ya ve AB'ye Tarım Ürünleri İhracatı (2005-2006), Avrupa Birliği ve Türkiye, T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2007	92
Tablo 6 Türkiye'nin Dünya'dan ve AB'den Tarım Ürünleri İthalatı (2005- 2006), Avrupa Birliği ve Türkiye, T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2007	92

1. GİRİŞ

Uluslararası ticaret, ülkelerin en temelde ayakta kalmalarında; daha sonrasında ise gelişme ve güçlenmelerinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Uluslararası ticaretten pay alabilmek için ülkeler bir taraftan birbirleriyle kıyasıya bir rekabet içindeyken diğer taraftan güçlerin dengelenmesi gereği nedeniyle ortak oluşumlar içine girmektedirler. Söz konusu oluşumlar bölgesel entegrasyonlar olarak gerçekleşmek yanında daha geniş çaplı uluslararası birleşmeler şeklinde de olabilmektedir. Bugün küresel anlamda uluslararası ticareti düzenleyen en önemli ve temel oluşum Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) olarak gözükmektedir. DTÖ prensipleri çerçevesinde ülkeler uluslararası ticarete, pazara girişi engelleyen tarifelerini azaltırken tarifeler dışında kalan ve pazara girişi kısıtlayan araçlarını da azaltmak taahhüdü altına girmişlerdir. Amaç, ticaretin liberalleştirilmesidir. Ancak insan, hayvan ve bitki sağlığı, tüketici güvenliği, çevrenin korunması gibi gözetilmesi gereken bir çok değişken nedeniyle, ülkeler korumacı politikalarını da hala sürdürmektedirler. Söz konusu mülahazaların gözetilmesi, ticarete engel olarak gözükmekle birlikte, korumacı politikalar rekabete araç edilmediği sürece makul ve gerekli görülmektedir. Bu tür engellerin olumsuz etkisini önlemek amacıyla ülkeler iç hukuklarında düzenlemeler yapmakta, bu düzenlemeleri de birbirleriyle uyumlu hale getirmeye çalışmaktadırlar. İnsan, hayvan ve bitki sağlığı, tüketici güvenliği, çevrenin korunması gibi mülahazalarla yapılan iç hukuk düzenlemelerinin ülkeler arasında uyumunun sağlanması, bölgesel entegrasyonlar düzeyinde şekillenen oluşumlarda daha kolay gerçekleştirilebilmektedir. Bunun da en popüler örneği Avrupa ülkelerince oluşturulan Gümrük Birliğidir.

Bu çalışma, ülkemizin de içinde olduğu söz konusu Gümrük Birliğini ve Avrupa Topluluğu (AT) ile Ankara Anlaşmasından (AA) kaynaklanan ticari ortaklığımızı düzenleyen hukukta, Topluluk hukuku ve Türk hukukunda; yukarıda bahsedilen insan, hayvan, bitki sağlığı, gıda güvenliği, tüketici güvenliği gibi mülahazalardan kaynaklanan tarife dışı engellerin nasıl düzenlendiğini, bu konuda ortaya çıkabilecek hukuki anlaşmazlıkların hangi platformlarda ve nasıl çözülebileceğini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmayla ayrıca, pazara girişi engelleyen araçların DTÖ Anlaşmalarında ve DTÖ yargı mekanizmasında ele alınış şekli; ülkemizin ve Avrupa

Birliği'nin (AB), DTÖ Anlaşmalarına üye olmaktan kaynaklanan taahhütleri de göz önünde tutularak değerlendirilecektir. Konu, tarım ürünleri ticaretimizde tarife dışı engel olarak en fazla ön plana çıkan argümanlar olan kontrol belgesi verilmesi prosedürü, ürün standartları ve yer yer de tarife kontenjanları bazında incelenmiştir.

Bu bağlamda tüm çalışmada göz önünde tutulan genelden özele giden bir metodla ikinci bölümde, tarife dışı engellerin genel olarak tanımlanmasına çalışılmış, hangi önlemlerin tarife dışı önlem olarak algılanması gerektiği ele alınmıştır. Ancak çalışmanın genelinde; bu bölümde tarif edilen tarife dışı engellerin tümü ele alınmak yerine AB ile ortaklık ilişkisinde ön plana çıkan sorunlara konu olan teknik engeller, kontrol belgesi prosedürleri gibi spesifik bazı tarife dış engeller incelenmiştir.

Üçüncü bölümde öncelikle, küresel bir oluşum olan DTÖ Anlaşmalarında tarife dışı engellerin düzenlenişi incelenmiş, 1994 yılında imzalanan ve ülkemizin de taraf olduğu DTÖ Kurucu Anlaşması (Marakeş Anlaşması) ve eklerinde tarife dışı engellere ilişkin hükümler gözden geçirilmiştir.

Dördüncü bölümde, bölgesel bir entegrasyon olan Avrupa Birliği düzeyinde, Avrupa Birliği mevzuatında tarife dışı engel olarak ele alınan miktar kısıtlaması ve eş etkili önlemlerin Topluluk birincil ve ikincil hukuklarında ele alınışı irdelenmiştir. İkincil hukukta korunma önlemlerine yönelik genel düzenlemelerden sonra insan, hayvan ve bitki sağlığı, gıda güvenliği, tüketicinin korunması gibi teknik konular tarife dışı engellere ilişkin genel ve özel düzenlemeler incelenmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ile Ankara Anlaşmasından doğan ortaklık hukukunda tarife dışı engellerin incelenmesine kolaylık sağlaması açısından beşinci bölümde öncelikle Türk mevzuatında tarife dışı engellerle ilişkili düzenlemeler genel olarak ele alınarak, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının uygulama alanı içinde yer alan mevzuat bakımından gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı alanlarında teknik engellerin düzenlenişi ve özellikle kontrol belgelerinin düzenlenmesi süreci incelenmiştir.

Beşinci bölümde Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ile ortaklık hukukundan doğan hukuki metinlerde tarife dışı engellerin düzenlenişi incelenerek, Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi Toplantılarında teknik engellerle ilgili olarak gündeme gelen sorunlar ele alınmıştır.

Teknik engellerle ilgili düzenlemelerin DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Mekanizmasında veya Ortaklık Organlarında veya AB Komisyonu'nun Teknik Engeller Soruşturmasında (Trade Barriers Regulation) yer alması muhtemeldir. Son bölüm olan altıncı bölümde, Gümrük Birliği Ortaklık Komitesinde (GBOK) ele alınan sorunların hukuki olarak bu platformlarda ele alınabilmesi ihtimali üzerinde durulmuş, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'nın (ATAD) çözüm süreci içindeki yerine değinilmiş ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca, teknik engellerin engel oluşturma niteliklerinin azaltılması, rekabet amacıyla kullanılmamasına yönelik alınabilecek önlemler üzerinde de değerlendirmelerde bulunulmuştur.

2. GENEL OLARAK TARİFE DIŞI ENGELLER VE TARİFE DIŞI ÖNLEM KAVRAMI

Tarife dışı engeller, ũlkelerin dışı ticarete uyguladıkları korumacılık önlemlerinden biridir. Uluslararası ticarete konu olan engeller genel olarak, tarife engeller (gümrükler) ve tarife dışı engeller olarak sınıflandırılabilir. Tarifeler, dışı ticarete konu olan mallar üzerine konan vergilerdir. Tarife dışı engeller; gümrük tarifelerinin dışında uluslararası mal ve hizmet akımlarını serbest ticaret koşulları altındaki normal gelişme seyrinden saptıran her türlü amaç ve politikalar olarak tanımlanabilir. Tarife dışı engeller tarifelerden farklı olarak kesinlik taşımaz ve geniş ölçüde idari kararlara bağlı olduğundan zaman içinde büyük değişiklikler gösterir, bu nedenle ihracat ve ithalat üzerinde artan bir risk ve belirsizlik yaratırlar. (Vakıfbank 3. baskı) Tarife dışı engeller, sürekli olabilirler; bazen uygulanabilirler; kanun ya da yönetmeliklerle öngörülebildikleri gibi sözlü emirle oluşturulabilirler.(<http://www.ba.metu.edu.tr/~manclub/yayinlar/glokal/glokalarsivi/sayi12/ihracat.htm>)

Tarife dışı engellerin asıl amacı yurt içinde üreticiyi ve tüketiciyi korumaktır. Örneğin, ithal edilen malın yurt içine girişinin tarifeler dışında belli bazı idari ithalat şartlarına bağlanması yerel üreticiyi koruma amacı taşıırken, ürünün belli sağlık standartlarına uymama nedeniyle ithalatının yasaklanması hem yurt içi üreticiyi hem yurt içi tüketiciyi koruma amacı taşıyabilir. Farklı ürün standartları, ayırıcı kamu alım politikaları, kısıtlayıcı fiyatlar ya da dağıtım anlaşmaları, patent ya da telif haklarının çıkarılması prosedürlerinin zorlukları vb. tarife dışı engellere örnektir. (<http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1227>, Erişim: 18.03.2008)

Örneklemeden daha öteye giderek tarife dışı engelleri sistematik olarak sınıflandırmak konunun sınırlarını çizmek açısından yararlı olacaktır. Ancak, tarife dışı engellerin sınıflandırılması tarifeler kadar kesin çizgilerle yapılamamaktadır. Yapılan sınıflandırmaların birkaçından bahsederek AB ile tarım ürünleri ticaretimizde sorun bazıda ön plana çıkanları üzerinde durmak daha yararlı olacaktır.

2.1 Birleşmiş Milletler Ticaret Ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)'ın sınıflandırmasına göre tarife dışı önlemler

Altı kategoride sınıflandırılmıştır:

2.1.1 Gümrük vergisine eş etkili vergi ve harçlar

Malın değer veya miktarı üzerinden sabit bir oran veya tutarın tahakkuk ettirilmesiyle tahsil edilen ve bu itibarla gümrük tarifelerine benzer bir etkiye sahip tarife dışı engellerdir. Ek gümrük vergi, resim ve harçları ile ithal ürünlere konulan dahili vergiler ve harçlar gibi maliyet kalemleri bu gruba girer. Gümrük vergileri fiilen kaldırılmış olsa bile çoğu ülke ithal edilen mallara çeşitli isimler altında bu vergileri uygulamaktadır. Ayrıca, her bir ithalat işlemi için alınan yüksek miktarda harç ve diğer kesintiler de gümrük vergisi etkisi yaratabilmektedir. Bu tür vergi ve harçlar ürünün fiyatını artırmaktadır. Ek gümrük vergisi, ek gümrük resmi ve harçlar, dahili vergi ve harçlar (Külünk 2004) bu grup içinde yer alan tedbirlerdir.

2.1.2 Fiyat denetim tedbirleri

Fiyat denetimine yönelik tedbirler,

- İthal ürünlerin fiyatı yerli ürünlerin altında kaldığında iç piyasadaki fiyat istikrarını devam ettirmek,
- Belli ürünlerin iç piyasa fiyatını içerdeki bir takım fiyat dengesizlikleri veya uluslararası piyasalardaki istikrarsızlık nedeniyle kontrol altında tutmak,
- Başka ülkelerin adil olmayan ticari uygulamalarının olumsuz etkisini telafi etmek

amacıyla uygulanmaktadır. Bu tür tedbirler genelde ithal fiyatı ile belirlenen fiyat arasındaki farka göre değişken bir şekilde uygulanmaktadır. Bu tedbirler idari fiyat düzeltmeleri, gönüllü minimum fiyat veya fiyat araştırması şeklinde olabilir. Daha sonra gerektiğinde, ithalat lisansının iptal edilmesi, çeşitli harçlar getirilmesi, anti dumping ve karşı vergiler gibi tedbirlere dönüşebilir. (Külünk 2004)

2.1.3 Finansal tedbirler

İthalat için gerekli yabancı dövizde ulaşma, yabancı dövizin maliyeti ve ödeme koşulları konusundaki düzenlemeleri içeren önlemlerdir. Peşin ödeme zorunluluğu, peşin ithalat depoziti, nakit ihtiyat payı zorunluluğu, peşin vergi tahsilatı, hassas kategorilerde geri ödemeli depozito, farklı döviz kuru uygulaması, kısıtlı döviz erişimi, ödeme şartlarına ilişkin düzenlemeler, transfer gecikmeler, sıra bekleme (Külünk 2004) gibi tedbirler bu kapsamda yer alır.

2.1.4 Otomatik lisans tedbirleri

Formel önlemler olup gerçek manada kısıtlama içermezler. (Külünk 2004) Otomatik lisans ve ithalat gözetimi bu alanda değerlendirilir.

2.1.5 Miktar ve içerik kontrolüne ilişkin tedbirler (Kota)

Niceliksel bir sınırlandırmaya işaret etmekte olup, belli bir süre içinde bir ülkeye giren mal miktarı için bir tavan belirlenmesi politikasıdır. Otomatik olmayan ithalat lisansı, yerli ürünlerin satın alınması şartı, yerli girdi zorunluluğu, kotalar, ithalat yasaklamaları, gönüllü ihracat kısıtlaması (Külünk 2004) gibi kısıtlamalar bu alanda değerlendirilir.

2.1.6 Teknik engeller

Kalite, güvenlik, ebatlar ve benzeri ürün özelliklerine dair sınırlamalar içeren tedbirlerdir. Ürün ve üretim koşullarına ilişkin zorunluluklar, çevre koruma ve sağlık sertifikaları, işaretleme etiketleme paketleme zorunlulukları, test denetleme ve karantina tedbirleri, gümrük kısıtlaması (Külünk 2004) gibi tedbirler teknik engeller olarak değerlendirilir.

2.2 Toplulukça Yayınlanan Beyaz Kitapta Tarife Dışı Engeller

Topluluğun iç pazar alanında faaliyet önerilerini içeren ve Komisyon tarafından yayınlanan Beyaz Kitapta, ticareti kısıtlayan bozan ya da rekabetçi pazar ekonomisinin işleyişini kısıtlayan engeller fiziki, teknik ve mali olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılmıştır. (Nuray, Çalış 1996)

2.2.1 Fiziki engeller

Üye ülkeler arasındaki iç sınırlardan geçişlerde mallara ve insanlara uygulanan kontrollerdir. (Dura, Atik 2007)

2.2.2 Teknik ve idari engeller

Üye ülkelerin sağlık, standartlar, çalışma, güvenlik, tüketicinin ve çevrenin korunması gibi mülahazalarla belirlemiş oldukları ulusal mevzuatlarının, amaçları aynı olsa dahi, birinden diğerine farklılık göstermesinden kaynaklanan güçlükler olarak tanımlamak mümkündür.

2.2.3 Mali engeller

Çok genel olarak, üye ülkelerin dolaylı vergi (örneğin KDV) tahsilatını denetlemek üzere aldıkları ve özellikle gümrük kapılarında yoğunlaştırdıkları tedbirlerden kaynaklanan güçlükler olarak tanımlanabilir. (Nuray, Çalış 1996)

2.3 Laird ve Vossenar'ın sınıflandırması

Bir başka sınıflandırma Laird ve Vossenar'ın sınıflandırmasıdır. Ülkemiz ile AB arasındaki tarım ürünleri ticaretinde tarife dışı önlem olarak ön plana çıkan sorunları ele alması bakımından bu sınıflandırmadan söz etmek yararlı olacaktır. Laird ve Vossenar tarafından yapılan sınıflamaya göre tarife dışı engeller beş ana grupta toplanmaktadır.

2.3.1 İthalat Miktarını Kontrol Etmeye Yönelik Önlemler

Tarife dışı engellerin birçoğu bu başlık altına girmektedir. Bunlar kotalar ve diğer miktar kısıtlamaları, otomatik olarak verilmeyen lisans kısıtlamaları, ithalatta izin zorunluluğu, gönüllü ihracat kısıtlamaları, karşılıklı pazar düzenlemeleri, ticaret yapan devlet kuruluşları ve monopollerdir. (Babadoğan 2000)

2.3.2 İthal Edilen Ürünün Fiyatını Kontrol Etmeye Yönelik Önlemler

Bu tip önlemler tarife benzeri önlemler ve diğer fiyat engelleri olarak iki bölüme ayrılmaktadır.

2.3.2.1 Tarife benzeri önlemler

Bunlar ek vergiler, dönemsel gümrük vergileri, tarife kotaları, değişken vergiler, iç pazara yönelik destekler, anti dumping vergileri ve sürtakslardır.

2.3.2.2 Diğer fiyat engelleri

Minimum pazara giriş fiyatları, gönüllü ihracat kısıtlamaları, hükümet ihalelerine ilişkin işlemler bu gruba dahil olan engeller arasında en önemli engeller olup, peşin depozito ödemeleri (faizsiz), yabancı kura ilişkin özel işlemler ve ithalat kredilerinin koşulları, ürüne ait özel pazara giriş koşulları (örneğin ithalat için sadece belirli bir limanın kullanılması veya özel nakliye koşulları) da diğer fiyat engelleri arasında bulunmaktadır. (Babadoğan 2000)

2.3.3 Gözetim önlemleri, fiyat ve miktar soruşturmaları dahil

Otomatik olarak verilmeyen lisans, ithalat gözetimi, fiyat gözetimi ve soruşturmaları, anti dumping ve sürtakslar bu gruba dahil olan tarife dışı engellerdir. Bu tip önlemler ithalat üzerinde bir yavaşlatma etkisine sahip olup, özellikle anti dumping soruşturmaları ithalatın azalmasına neden olmaktadır.

2.3.4 Üretim ve ihracat kısıtlamaları

Bu gruba dahil olan önlemler üretim ve ihracat teşvikleri ile ihracat yasakları ve vergileridir.

2.3.5 Teknik engeller

Prensip olarak, ithal edilen ve iç pazarda üretilen ürünler için eşit derecede uygulanan teknik yönetmelik ve standartlar, ürünün pazarda satışa sunulması sırasında uygulanmaktadır. Bunlar sağlık, hijyen, bitki sağlığı ve güvenliği yönetmelikleri olduğu kadar çeşitli paketleme ve ambalaj kurallarını da içermektedir.

Teknik engeller tipi önlemler belirli bir ürün grubuna olduğu kadar ürün teslimatının belirli bir kısmı için uygulanabilmektedir. Bu tip önlemler ithal edilen ürünün fiyatının yükselmesine neden olmakta veya belirli bir standarda sahip olmayan ürünün pazara girişimini engellemektedir. (Babadoğan 2000)

UNCTAD'ın yaptığı sınıflama, Beyaz kitapta yapılan tanımlama ve Laird ve Vossenar'ın sınıflandırması aslında birbirine benzer sınıflandırmalar olup tarife dışı engeller asıl itibariyle AB Beyaz Kitabında yayımlanan fiziki, mali, idari veya teknik engeller olarak ortaya çıkmaktadırlar.

2.4 Türkiye AB Tarım Ürünleri Ticaretinde Ön Plana Çıkan Tarife Dışı Engellerin Tanımlanması

Ülkemizin Avrupa Topluluğu ile yapmış olduğu tarım ürünleri ticaretinde tarife dışı engeller, genellikle ithalat lisansları veya kontrol belgeleri ve ithalat yasaklamaları ile idari ve teknik engeller şeklinde ön plana çıkmaktadır. AB ile ihracatımızda ön plana çıkan tarife dışı engellerin üzerinde durmak ve genel olarak ne anlama geldiğini ele almak konuyu amacı doğrultusunda incelemek bakımından yararlı olacaktır. Avrupa Birliği ile tarım ürünleri ticaretimizde ön plana çıkan tarife dışı engeller şunlardır:

2.4.1 İthalat lisansları, ithalat kısıtlama ve yasakları

AB ile ticaretimizde ve dahi tüm dış tarım ürünleri ticaretimizi düşündüğümüzde Türkiye, bazı tarım ürünlerinde kontrol belgesi uygulaması yürütmektedir. Kontrol belgesi ise, ithalat lisansları ile birbirine karıştırılmaktadır. İthalat lisansı otomatik olabilir veya olmayabilir. Otomatik lisans ithalat başvurularının serbestçe kabul edildiği ve otomatik olarak lisans verildiği düzenlemelerdir. Bazen liberal veya açık genel lisans olarak tabir edildiği olur. Otomatik olmayan ithalat lisansı ithalat öncesinde bir lisans başvurusu yapmayı gerektiren ama lisansın otomatik olarak verilmediği, bir takım kıstasların gözetildiği uygulamadır. Formaliteleri tamamlasa da her başvuran lisans alamaz. (Külünk 2004) İthal lisansları aslında miktar ve içerik kontrolüne ilişkin bir tedbir (kota) olup, uygulayan ülkenin iç sanayisinin yeterli rekabet gücüne sahip olmadığı ürünleri için kullanılır.

Kota, tarife dışı engellerin en önemlisidir. İthalatın miktar olarak sınırlandırılmasıdır. (<http://enm.blogcu.com/4792688/>, Erişim: Temmuz 2008) Hükümetler tarife sisteminde olduğu gibi ithal edilen bir mala gümrük vergisi koymak yerine, doğrudan ithalat hacmini fiziki miktar veya değer olarak sınırlandırabilirler. (Vakıfbank 3. baskı) Kota, gümrük tarifesinden farklı olarak, ithalat miktar veya değeri üzerinde mutlak bir sınırlama getirir. Bir ülkenin kota uygulamasının sebebi, ülkenin dış ticaretinde meydana gelen açığı gidermek ve ithalata ayırt edici bir kontrol sistemi getirmektir. Kotalar daha çok ithalat üzerinden uygulanır. O kadar ki, kota deyince akla ithalat kotası gelir. 1980 öncesinde ülkemizde ithalatta gümrük tarifeleri ile birlikte ithalat kotaları da yaygın olarak uygulanırdı. (<http://enm.blogcu.com/4792688/>, Erişim: Temmuz 2008) Kotalar ithalatı kısıtladıkları ölçüde, yerli sanayii dış rekabetten korur ve ödemeler bilançosunda düzeltici etki doğururlar. Kotalar tarifelere göre çok daha kesin bir koruma sağlamaktadırlar. Çünkü tarife uygulamasında yüksek tarifelerden de olsa ticaret mümkündür, tarife uygulamasında ihracatçı, bir ülkenin koyduğu gümrük duvarını sattığı malın fiyatını düşürerek aşabilir. Ancak kota uygulamasında böyle bir olanak yoktur. (Vakıfbank 3. baskı)

Kotalar dönemsel de olabilmektedir. Dönemsel kota, daha çok tarım ürünlerinde uygulanan ithalat miktarının yılın belli bir döneminde kısıtlandığı kotalardır. (Külünk 2004) Tarım ürünleri ticaretimiz bakımından üzerinde durulması gereken diğer bir kota türü, yerli ürünlerin alımına endeksli kotadır. Bu kota, ithalatı yapılan ürünün yerli piyasadan temin edilen miktarının belli bir oranı kadar verilen kotadır. Kota, dönemsel yasaklama şeklinde de yapılabilir. Genellikle tarım ürünlerinde yılın belirli bir döneminde ithalatın yasaklanmasıdır. (Külünk 2004) Ülkemizde pirinç için yerli alım şartı ve dönemsel kota uygulaması bir dönem için uygulama alanı bulmuştur.

2.4.2 Ticarete idari ve teknik engeller

Yukarıda da bahsedildiği üzere, ürünlerin tüketici ve çevre için güvenli olmasını sağlamak amacıyla ülkeler bazı standartlar kullanmaktadır. Doğrudan korumacılıkla

İlgisi olmasa bile, hükümetler tarafından alınan karar ve koyulan çok sayıdaki kurallar ticaretin serbestçe akmasını engellemektedir. İdari ve teknik dış ticaret engelleri konusundaki en büyük güçlük, bu uygulamaların ekonomik etkilerinin ölçülmesinin çok güç olmasında yatmaktadır. İdari ve teknik dış ticaret engelleri aslında, dış ticareti doğrudan doğruya engelleme amacıyla oluşturulmazlar. Bunların dış ticaret üzerine etkileri de özü itibarıyla dolaylıdır. İthalat hacmini doğrudan etkileyen bütün idari ve teknik düzenlemeler “görünmeyen engeller” olarak da tanımlanmaktadır. (Vakıfbank 3. baskı)

Ticarette teknik engeller de bir tür tarife dışı engel olup, mallara ve hizmetlere aynı amaçları gözeterek uygulanabilmektedir. Teknik engeller, ürünlerin farklı ülkelerde sağlık, güvenlik, çevre ya da tüketiciyi koruma nedenlerinden dolayı farklı standartlara, mevzuata ve uygunluk değerlendirme prosedürlerine tabi tutulması olarak tanımlanabilmektedir. Ülkeler arasındaki bu farklılıklar, üreticileri seri üretim yapmak yerine değişik nitelikte ürünler üretmeye zorlamakta ve bu durum ek bir üretim maliyeti getirmektedir. Bu ise, üreticilerin rekabet gücünü azaltmaktadır. AB'nin teknik engeller konusundaki yaklaşımları, iç pazarın tamamlanması ve etkin bir şekilde işlemesine yöneliktir. AB üyesi ülkeler arasındaki mevcut teknik engellerin kaldırılması amacıyla 1961 yılında çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmaların temeli ise 1957 yılında imzalanan Roma Anlaşması'na dayanmaktadır. Anlaşmada öngörülenden daha kısa süre içinde, 1963 yılında üye ülkeler arasında Gümrük Birliği tesis edilmiş, ancak malların serbest dolaşımı tamamiyle gerçekleştirilememiştir. Üye ülkelerin teknik düzenlemeleri ve standartları arasındaki farklılıkların serbest dolaşıma imkan vermediği tespit edilmiş ve başlangıçta bu engellerin kaldırılması amacıyla bir takım politikalar benimsenmiştir. Bu politikalar, Klasik Yaklaşım, Yeni Yaklaşım, Küresel Yaklaşım ve Modüler Yaklaşım'dır. Söz konusu yaklaşımlar AB mevzuatı incelenirken ele alınacaktır. (<http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?No0351->, erişim: 30 Temmuz 2008)

3. DTÖ ANLAŞMALARİ KAPSAMINDA TARİM ÜRÜNLERİ İÇİN SÖZ KONUSU OLAN TARİFE DİŐİ ENGELLER

Uluslararası ticaret kapsamında ÷lkeler gerek ikili bazda gerek bölgesel anlaşmalar kapsamında mal veya hizmet alış verişinde bulunurken ikili anlaşmalardan veya bölgesel anlaşmalardan daha kapsamlı uluslararası anlaşmalarla düzenlenmiş kurallara maruz kalmaktadır. Uluslararası ticaretin genel kurallarını ise 1995 tarihinde imzalanan Marakeş Anlaşmasıyla kurulan Dünya Ticaret Örgütü'nün söz konusu kuruluş anlaşması, kapsamlı bir şekilde düzenlemektedir. DTÖ'yü kuran Anlaşma asıl itibariyle dünya ticaretini liberalize etmeyi amaçlamaktadır. Bunu yaparken üye ÷lkelerin ticarete uyguladıkları tüm tarife dışı engelleri tarifelere dönüştürmeyi, tarifeleri de zaman içinde azaltarak yok edilmesini sağlamayı amaçlar.

Uluslararası ticareti düzenleme çabaları ilk kez 1948 yılında imzalanan GATT Anlaşması ile başlamıştır. GATT, mal ticaretini düzenleyen uluslararası bir anlaşma olarak doğmuştur. 1948 yılındaki kuruluşundan günümüze kadar geçen süre içinde GATT uluslararası ticareti düzenleyen ve üzerinde anlaşılan tek uluslararası sözleşmedir. Ticari ilişkilerde rekabeti bozan ve ticareti kısıtlayan engellerin görüşülerek kaldırıldığı en önemli uluslararası kuruluş da GATT olmuştur. (Vakıfbank 3. baskı)

GATT, mal ticaretini kapsayan bir anlaşma olmakla birlikte, uluslararası ticaret sadece mal değil hizmet ticareti, teknik engeller gibi bir çok alanda uluslararası ticaretin düzenlenmesi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış, 1948 yılından sonra 1995 yılına kadar yapılan ve uzun yıllar süren bir dizi müzekerde sonunda mal ve hizmet ticaretini kapsayan ayrıca uluslararası ticarete sorun olan fikri ve sınai haklar, teknik engeller, tarım ticareti gibi bir çok konuyu kapsayan bir anlaşma, Marakeş Anlaşması adıyla Uruguay'da imzalanmış ve Anlaşma sonunda ayrıca söz konusu Anlaşmanın uygulanmasını gözetken ve bu amaçla yargı da dahil bir çok mekanizması düzenlenen bir Kuruluş yani Dünya Ticaret Örgütü oluşturulmuştur.

1948 yılında GATT'ın kabul edilışinden 1995'de DTÖ'nün kurulmasına kadar olan süreçte çok taraflı ticaret sisteminde temel amaç üye ÷lkeler arasında adil rekabet koşullarının sağlanması için bir serbest ve açık ticaret düzeninin hayata

geçirilmesi idi. Ancak, ülkelerin pazarlarını aşamalı olarak açması amacına karşın üye ülkelerin yerel üretimlerini yabancı rekabetten korumasına izin verilmektedir. Bu amaçla kullanılan kotaların, miktar kısıtlamalarının kullanımı çok uç durumlarda kısıtlandırılmıştır. Özellikle 1973 yılında başlayan dünya petrol krizinin etkisiyle Dünyada gelişmiş ülkelerin öncülüğünde “yeni korumacılık akımları” yaşanmaya başlanmıştır. Bu dönemde, petrol fiyatlarındaki hızlı artışın etkisiyle gelişmiş ülkelerde stagflasyon dönemine girilmiş ve ekonomik büyüme hızında düşüş yaşanmıştır. Bu yeni korumacılık akımlarında uluslararası ticarete gümrük tarifelerinden çok tarife dışı engel olarak adlandırılan gönüllü ihracat kısıtlamaları iç pazar düzenleme anlaşmaları, ithalat lisansları gibi araçlar kullanılmıştır. 1986 ile 1994 yılları arasında müzakere edilen Uruguay Round Ticaret Müzakerelerinde tarım ve sanayi sektöründe çok sayıda miktar kısıtlamasının sona erdirilmesi kararlaştırılmış ancak

- Ödemeler dengesi güçlüğü içinde olan ülkelerin uyguladığı kısıtlamalar ve
- GATT 94’ün diğer istisna hükümleri uyarınca uygulanan kısıtlamalar kalmıştır. (İstanbul Ticaret Odası 2006)

İstisna hükümler kapsamında bölgesel entegrasyonlar da bulunmaktadır. GATT’ın 24. Maddesine göre düzenlenen bölgesel entegrasyonlar, Anlaşmacı izin verilmesine rağmen aslında “en çok kayırılan ülke” kuralına aykırılık oluşturmaktadır çünkü entegrasyon dışı ülkeler tarife dışı engellerle karşılaşabilmektedir. Bununla birlikte GATT’ın 24. maddesi gümrük birlikleri ve serbest ticaret bölgeleri konusunda bir istisna oluşturmaktadır. Nedeni ise, dünya ticaretinin liberalleşmesini özendirme doğrultusunda bölgesel ticaret gruplaşmalarının önemli katkısı olabileceği şeklinde açıklanmaktadır. (İzmir Ticaret Odası 1997)

1948 yılında oluşturulan GATT’da taraf ülkelerin tarife engellerini azaltmaları öngörüldüğünden, tarife dışı engeller korumacılık için daha çok başvurulan bir önlem olmuştur. Özellikle 1973 petrol krizinden sonra uluslararası ticaret akımlarının tarife dışı engellerle kısıtlanmaya başladığını görüyoruz. Bu aynı zamanda yeni korumacılık olarak da adlandırılmaktadır. (Vakıfbank 3. baskı) Yeni korumacılık, gümrük vergileri ile yapılan geleneksel korumadan farklı olarak, büyük ölçüde

gümrük vergisi dışı engellere dayanmaktadır. Karşı tarafa empoze edilen “gönüllü” ihracat kısıtlamaları, kotalar, çevre ve sağlıkla ilgili standartlar, antidamping önlemleri, devlet ihalelerinde yerli üreticiyi kayıran kurallar ve sübvansiyonlar, iç pazarı dış rekabete karşı koruyan önlemler ile çeşitli idari ve teknik engellere kadar uzanan türleri içermektedir. Tarife dışı engellerin miktar ve yaygınlığını tam ve sağlıklı olarak saptamak zordur, çünkü nitelikleri gereği bunların ölçülmesi ve rakamlarla ifadesi çoğu zaman mümkün değildir. (İzmir Ticaret Odası 1997)

Uruguay Round sonunda DTÖ’yü kuran Marakeş Anlaşması GATT’ı da yenilemiş ve ek olarak yukarıda kısaca özetlenen konularda yapılan diğer anlaşmaları da kapsamına almıştır. DTÖ, GATT 94 ve ekli 15 anlaşmadan meydana gelmektedir. Bu anlaşmalar, hizmet sektöründen fikri ve sınai mülkiyet haklarına kadar geniş konulan içermekte ayrıca işlenmiş ve işlenmemiş tarımsal ürün ticaretinde önemli olan ekonomik faaliyetlerinin büyük bölümünü kapsamaktadır. (Babadoğan 2000)

Uruguay müzakereleri sonucunda:

- Daha önce GATT dışında bırakılan tarım ve tekstil sektörünün aşamalı olarak GATT’a tam entegrasyonu sağlanacaktır
- Dünya ticaretinde uygulanan her türlü tarife dışı engelin tarifeye dönüştürülmesinin sağlanması ve aşamalı olarak tarifelerin de kaldırılması hedeflenmiştir. (Oğuz 2004)

Ancak, GATT’a bağlı olarak gümrük vergileri azaltılırken, özellikle gelişmiş ülkelerce, rekabet gücü yüksek ürünlerin ithalatını kısıtlamak amacıyla, GATT’ın istisna oluşturan hükümlerine dayandırılan tarife dışı engel uygulamalarında da artış görülmüştür. (TÜSİAD 1998)

Tarım ürünleri ticaretinde tarife dışı engellere yönelik düzenlemeler DTÖ Kuruluş Anlaşmalarının ekli anlaşmalarından olan Ticarete Teknik Engeller Anlaşmasında, Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşmasında ve Tarım Anlaşmasında düzenlenmektedir. Ayrıca GATT’ da da tarife dışı engellere ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Bu anlaşmaların dışında yine Marakeş Anlaşmasının eklerinden olan “İthalat Lisansları

Anlaşması” da bulunmaktadır. Çalışmada, tarım ürünleri ticaretine etki eden söz konusu anlaşmalar üzerinde durulacaktır.

3.1 Mal Ticareti Anlaşması (GATT)

GATT’ın ticaretin serbestleştirilmesi ile ilgili olarak benimsediği, GATT Anlaşmasının özünü oluşturan ve GATT’ın amaçlarına ulaşması için uyulması hayati önem taşıyan iki temel ilke şunlardır:

- Birinci ilkeye göre üye ülkeler arasındaki dış ticaret ayırıcı olmayan bazda yapılmalıdır. Bu ilke “en çok kayırlan ülke” kuralına dayanır.
- GATT’ın dayandığı ikinci temel ilkeye göre, GATT üyesi ülkeler ekonomilerini ve sanayilerini sadece gümrük vergisi ile koruyacaklar ve bu amaçla diğer tedbirlere başvurmayacaklardır.

Daha başlangıcından beri bu ilkelerin önemli istisnaları olmuştur. Bunlardan en önemlisi GATT sisteminin esasını oluşturan “en çok kayırlan ülke” kuralının istisnasıdır. Gümrük hareketleri ve serbest ticaret bölgeleri gibi ekonomik birleşme yaratmaya yönelik anlaşmalar, bu temel ilkenin uygulama alanı dışında bırakılmıştır.

Sağlanan ikinci önemli istisnaya göre ise, eğer bir ülke dış ödemeler dengesinde güçlüklerle karşılaşılıyor ise ithalatında kota uygulayabilmektedir. Ancak bu uygulamanın mutlaka geçici olması, ödemeler dengesindeki güçlükler giderildiği zaman derhal kaldırılması ve diğer GATT üyelerinin ticari ve ekonomik çıkarlarına zarar vermemesi gerekmektedir.

GATT’ın temel ilkelerinden gümrük tarifelerinin tek koruma aracı olarak kullanılması ve koruma amacıyla miktar kısıtlamalarına başvurulmaması prensibinden bir sapma da gönüllü ihracat kısıtlamaları anlaşmalarıdır. Aslında gönüllü ihracat kotaları, yabancı üreticilerle rekabet edemeyen ithalatçı ülkeler tarafından yerli üreticileri korumak amacıyla ihracatçı ülkelere yapılan baskılar sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Tarım ürünleri ticareti son Uruguay Round'una dek GATT görüşmelerinin dışında tutulmuş, GATT üye ülkelerin bu alanda koruyucu önlemler almalarına izin vermiştir.

Genel Anlaşma, GATT üyesi ülkeler arasında haksız rekabet yaratacak tüm uygulamalardan kaçınılmasını öngörmektedir ve dış ticarete liberalizasyonu kolaylaştırıcı ve miktar kısıtlamalarını yasaklayıcı bir dizi ilke getirmiştir. Bununla beraber GATT, belli koşulların gerçekleşmesi durumunda dış ticaret üzerinde sınırlamaların uygulanmasına olanak da sağlamaktadır. Bu koşullardan biri ihracatta dumping uygulaması durumunda gerçekleşmektedir. Ayrıca ticarete teknik engeller hakkında da standartlar kodu hazırlanarak yürürlüğe konmuştur. Ancak, tarife dışı engeller kapsamına giren bu araçların etkin ve objektif bir biçimde uygulandığını söylemek güçtür. Çünkü keyfi olarak uygulanabilmekte ve yeni korumacılık politikasının aleti olmaktadır. (Vakıfbank 3. baskı)

GATT'ın istisna oluşturan hükümlerine dayandırılan tarife dışı engellerin uygulanabilmesi için belirli kriterleri sağlayan durumların mevcut olması gerekir. Bu kriterler aşağıda sıralanmıştır:

- Teknik olarak tanımlanabilen bir gerekçe (çevre ve insan sağlığına aykırılık)
- Gerekçenin kanıtlanabilir olması
- Geliştirilmekte olan yeni standartlara aykırılık
- Uluslararası politika ve tüketici hareketlerine aykırılık
- WTO'nun serbest ticaret kapsamındaki tarife dışı engel tanımlarına uygunluk

Yukarıdaki kriterlerden bazılarının bilimsel olarak değerlendirilebilir nitelikte olmasına karşılık, özellikle geliştirilmekte olan yeni standartlara aykırılık ve uluslararası politika ve tüketici hareketlerine aykırılık şıkları soyut kavramlar olup bulunması politik ve yasal beceri gerektirecek özellikler taşımaktadır. (TÜSİAD 1998)

GATT Anlaşmasının 8. Maddesi, ek ücret ve vergilerin gümrükte verilen hizmetlerin maliyetine yakın olması; yerli ürünleri korumaya, ithalat ve ihracatı engellemeye ve gelir elde etmeye yönelik olarak kullanılmaması gerektiğini ifade etmektedir. (Külünk 2004)

GATT 1947 ve 1994, ticaretteki teknik engellerle ilgili olarak, Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması ile Ticarete Teknik Engeller Anlaşması kapsamında yer alan kuralların genel çizgilerini çizmektedir. Anlaşmanın özellikle 11 ve 20. Maddeleri konuyla yakından alakalıdır. GATT 94'ün 1/a maddesine göre GATT 94 30 Ekim 1947 tarihli Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT 1947) hükümlerinden oluşur. Yani GATT 1947 hükümleri GATT 94 tarafından da kabul edilmiştir. GATT 1947'nin oluşturduğu genel hükümlere ek olarak GATT 94'e çeşitli mutabakat metinleri ve yorumlama maddeleri ile ilgili ekler konulmuştur. (Legal Texts, General Agreement on Tariffs and Trade, http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm, erişim: Ağustos 2008) GATT 1947 11. Madde "Miktar Kısıtlamalarının Genel Tasfiyesi" başlığını taşımaktadır. 11. Maddenin 1. fıkrasında: "Anlaşmaya taraf ülkelerden birinin diğer bir taraf ülkeden ithal ettiği veya diğer bir taraf ülkeye ihraç ettiği ürün üzerinde vergi resim ve benzeri diğer yükümlülükler dışında kotalar, ithalat veya ihracat lisansları veya benzeri diğer önlemlerle yasaklama ve kısıtlama yapılamayacağı" söylenmiştir. (Legal Texts, General Agreement on Tariffs and Trade, http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm, erişim: Ağustos 2008)

Anlaşmanın "Genel İstisnalar" başlığını taşıyan 20. maddesi şunu söylemektedir: "Ürüne uygulanacak önlemler, aynı koşullar altındaki ülkeler arasında ihtiyari veya adil olmayan ayırım oluşturacak biçimde veya uluslararası ticarete gizli bir kısıtlama getirecek şekilde uygulanamaz. Anlaşmadaki hiçbir şey, insan, hayvan veya bitki yaşamı veya sağlığının korunmasının kabulü ya da uygulanmasının önlenmesine yönelik olarak yorumlanmamalıdır. (Legal Texts, General Agreement on Tariffs and Trade, http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm, erişim: Ağustos 2008)

Ayrıca Anlaşmanın "en çok kayırlan ülke" kuralını düzenleyen 1. ve 3. maddeleri, genel bir ilke olarak anlaşmaya taraf ülkelerin aralarında ticaret yaparken yerli mal

yabancı mal ayırımı yapmamalarını öngörmektedir. Bu ilkenin, tarife dışı engeller bakımından ithal edilen malın girişinin yerli malın üretim ve tüketiminin veya arzının veya talebinin yabancı malın önüne geçmesi için kullanılmaması gerektiği şeklinde yorumlanması gerektiği söylenebilir.

GATT Madde 1: “En çok Kayrılan Ülke” başlığını taşımaktadır ve Anlaşmaya taraf ülkelerin yerli mallarıyla anlaşmaya taraf diğer bir ülkeden ithal ettikleri veya herhangi bir akit ülkeye ihraç edilen mala uygulanan herhangi bir ayrıcalık ya da özel muamele, doğrudan ve şarta bağlı olmayan bir biçimde diğer akit ülkelere de uygulanacaktır.(Legal Texts, General Agreement on Tarrifs and Trade, http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm, erişim: Ağustos 2008)

GATT Madde 3: “Ulusal Muamele ve İç Vergilendirme ve Düzenlemeler” başlığını taşıyan 3.maddenin 1. fıkrasında, akit tarafların ülke içinde malın işlenmesi, başka bir ürünle karışımı veya belli miktar veya oranlarda kullanılmasıyla ilgili miktar düzenlemelerinin yerli ürünün korunması amacını gerçekleştirmek üzere yerli ürünle yabancı ürün farkı gözetmeden uygulanması gerektiğini belirtmektedir. (Legal Texts, General Agreement on Tarrifs and Trade, http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm, erişim: Ağustos 2008)

Bunların yanı sıra GATT’ın ithalattan zarar gören yerli sanayiye yönelik olarak getirdiği 19. Madde de tarife dışı engellere ilişkin bir düzenleme olarak ele alınabilir. GATT’ın 19. maddesine göre, eğer üye ülkenin yerli sanayi, ithalattaki artıştan ciddi bir zarar görüyor veya görme tehdidi saptanıyorsa ithalatlarını kısıtlayan bazı korunma tedbirleri almasına izin verilir. GATT, ödemeler dengesi açık veren üye eklenin dış ticaret açığının giderilmesi için bazı korunma önlemleri uygulayarak ithalatına kısıtlama getirmesine izin vermektedir. Gelişmekte olan ülkelere daha esnek uygulama kolaylıkları sağlayan bu istisna, gelişmekte olan ülkenin para rezervlerindeki olası kritik bir azalmayı önlemek için de kısıtlama imkanı vermektedir. (Oğuz 2004)

3.2 Tarım Anlaşması (TA)

Uruguay Turuna katılan 125 ülke, belli bir süre içinde, tarım sektörüne yönelik tarife dışı engellerin gümrük tarifelerine çevrilmesi, ihracata sağlanan sübvansiyonların azaltılması, desteklemelerin kaldırılması ve ithalatın artırılmasına ilişkin Marakeş Şartı çerçevesinde Tarım Anlaşmasını imzalamıştır. (Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması ve Türkiye, Ahmet Ay, Sinem Yapar, makale, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CAhmet%20AY-%20Sinem%20YAPAR%5C57-0.pdf., Erişim: Temmuz 2008)

Tarım Anlaşması, tarım ürünlerinde uygulanan tarife dışı tüm tedbirlerin tarifeye dönüştürülmesi (tarifikasyon) ve bu işlem sonucu ortaya çıkacak tarifeler dikkate alınmak suretiyle 1 Eylül 1986 tarihinde geçerli tarife oranları üzerinden (balıkçılık ürünleri hariç) indirim taahhüdünde bulunulmasını öngörmektedir. (Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması ve Türkiye, Ahmet Ay, Sinem Yapar, makale, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CAhmet%20AY-%20Sinem%20YAPAR%5C57-80.pdf, erişim: Temmuz 2008)

Tarım Anlaşmasının giriş kısmında “uzun dönem amacının adil ve serbest pazara dayalı bir tarım ticaret sistemi oluşturmak olduğu; söz konusu uzun dönem hedefinin, dünya tarım pazarlarındaki kısıtlamaları ve bozulmaları önleyecek tarımsal destek ve korumada önemli miktarda kademeli indirimlerin yapılacağı” (25/02/1995 tarih ve 22213 Mükerrer sayılı Resmi Gazete) belirtilerek, uluslararası ticarete engel olacak her türlü engelin kaldırılması genel prensibinin takip edileceği belirtilmiştir.

Anlaşmanın Pazara Giriş konusunu düzenleyen 4. maddesinin 2. fıkrasında, “ Üyeler Madde 5 ve Ek 5’de ele alındığı şeklin dışında gümrük vergilerine dönüştürülmesi gerekmiş olan hiçbir tedbire başvurmayacaklar, dönmeyecekler veya bunları muhafaza etmeyeceklerdir.” (25/02/1995 tarih ve 22213 Mükerrer sayılı Resmi Gazete) denilerek 5. maddede belirtilmiş tarife dışı engeller dışında hiçbir tarife dışı engel uygulamayacakları yolunda taahhüt altına girmişlerdir.

Koruma Engelleriyle ilgili olan ve “Özel Koruma Hükümleri” başlığını taşıyan 5. maddede “Anlaşmanın 4. madde 2. fıkrasında kendisine atıfta bulunulan tedbirlere

göre her bir üye tarımsal ürünlerin ithalatı ile ilgili olarak 4. ve 5. fıkraların hükümlerine başvurabilir” (25/02/1995 tarih ve 22213 Mükerrer sayılı Resmi Gazete) denilerek tarımsal bir ürüne uygulanabilecek ek vergilerin ve diğer özel koruma işlemlerinin uygulanabilme koşulları belirtilmiştir.

3.3 Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması (SBS Anlaşması)

Uruguay Round çerçevesinde akdedilen anlaşmalardan biri olan Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması ülkelerin gıda güvenliğini sağlamak, hayvanların sağlığını korumak ve bitkilerin hastalıklardan korunmasını temin etmek amacıyla alabilecekleri tedbirlerin içerik ve sınırlarını belirlemektedir. (<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinID=202&icerikID=301&dil=TR>, erişim: Ağustos 2008)

SBS Anlaşmasının başlıca amacı, yerel SBS önlemlerinin uluslararası ticarete olumsuz etkisinin ve korumacı amaçlarla kullanılmasını önlemek olarak belirtilmiştir. Fakat Anlaşma, gıda güvenilirliği ve bitki sağlığını koruma konularında ülkelerin kendi standartlarının ve diğer yasal yaptırımların uygulanması konusuna da sıcak bakmıştır.

Söz konusu Anlaşmaya göre, SBS önlemleri şu durumlarda uygulanacaktır:

- Üye devletin kendi bölgesinde, hayvan, bitki yaşamı veya sağlığını, ülke girişi, hastalık, salgın, hastalık taşıyıcı organizma veya hastalığa neden olan organizmadan korumak
- İnsan veya hayvan yaşam veya sağlığını gıda, içki veya yemlerdeki katkı maddeleri, bulaşan yabancı maddeler, toksinler veya hastalığa neden olan organizmalardan kaynaklanan risklerden korumak
- Üye devlet sınırları içinde, insan yaşamı veya sağlığını, hayvan, bitki veya bunlardan elde edilmiş ürünlerin neden olduğu hastalık, ülkeye giriş, salgınların başlaması veya yaygınlaşmasını önlemek

- Salgınların ülkeye giriş, başlangıç veya yayılmasına neden olan, üye devlet sınırları içindeki zararlardan korumak. (Babadoğan 2000)

SBS önlemlerine yönelik en önemli kıstas bunların ticareti engellemek üzere kullanılan birer maske olmamasının sağlanmasıdır. SBS Anlaşmasının 2. maddesi 3. bendine göre “Sağlık ve bitki sağlığı önlemleri uluslararası ticareti kısıtlayıcı bir maske gibi kullanılmayacaktır.”

Belli bir önlemin gizlenmiş bir ticari engel olup olmadığını tespit etmek gerçekten zordur. Tespit etmesi kolay olan nokta bu önlemlerin ayırıcı ve adaletsiz bir şekilde kullanılıp kullanılmadığıdır. SBS Anlaşmasının 2. madde 3. fıkrası şöyle devam etmektedir: “Üyeler sağlık ve bitki sağlığı önlemlerinin aynı veya benzer durumlar altında, kendi bölgeleri dahil olmak üzere, üyeler arasında ayırım yapmamasını sağlayacaklardır.” Bu kuralın en belirgin istisması dışarıdan gelen ürünlerde aranan şartların yerel firmalarca üretilen ürünlerde aranmamasıdır. (Külünk 2004)

SBS önlemleri bilimsel temellere dayanmalıdır. Önlemi destekleyen bilimsel bir delil yoksa, bu önlem uygulanmamalıdır. SBS Anlaşmasının 2. madde 2. fıkrası “Üyeler herhangi bir sağlık ve bitki sağlığı önleminin bilimsel temellere dayandığını, yeterli bilimsel delil olmadığı durumlarda uygulanmayacağını temin etmek durumundadır” demektedir. (Külünk 2004)

Önlemlerin uluslararası kabul gören standartları temel alması durumunda bir önlemin oluşturulması, yayımlanması ve uygulaması çok daha şeffaf bir hal almaktadır. SBS Anlaşması 3. madde 1. bendi, “Üyeler, sağlık ve bitki sağlığı önlemlerini alırken, eğer varsa uluslararası standartları, kılavuzları veya tavsiyeleri temel alacaklardır” demektedir. (Külünk 2004)

Anlaşma, ülkelerin uluslararası standartların getirdiği önlemlerden daha üst düzey bir koruma sağlayacak bilimsel bir onay veya riski azaltmaya yönelik daha üst düzey bir SBS önlemi kullanmasına izin vermektedir. (Babadoğan 2000) Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşmasının 3. maddesinin 3. bendine göre “Üyeler, bilimsel bir dayanak varsa veya bir üyenin, Madde 5'teki 1'den 8'e kadar olan ilgili hükümlere uygun olarak uygun olarak gerekli gördüğü sağlık veya bitki sağlığı koruma düzeyinin

sonucu olarak ilgili uluslararası standartlar, talimatlar veya önerilere bağılı önlemlerle gerçekleştirilebilecek olandan daha yüksek sağıık veya bitki sağıığı düzeyini sağıılayacak sağıık veya bitki sağıığı önlemlerini uygulamaya koyabilir ve sürdürebilir. Yukarıdaki hükme bakılmaksızın, uluslararası standartlar, yönlendirmeler veya tavsiyelere dayalı önlemlerle gerçekleştirilebilecek olandan farklı sağıık veya bitki koruma düzeyi sağıılayan bütün önlemler, bu anlaşmanın hiç bir hükmüne aykırı olamaz.” Bir üye, bu anlaşmanın ilgili hükümlerine uygun olarak mevcut bilimsel verilerin incelenmesi ve değerlendirilmesine dayalı olarak ilgili uluslararası standartlar, yönlendirmeler veya tavsiyelerin kendi uygun sağıık veya bitki sağıığı koruma düzeyini sağıılamak için yeterli olmadığını belirlerse 3. maddenin 3. fıkrası amaçları için bilimsel bir gerekçe vardır. (25/02/1995 tarih ve 22213 Mükerrer sayılı Resmi Gazete) Sözleşmeye taraf devletler; uluslararası normlar, yönergeler ve tavsiye kararlarından daha yüksek bir koruma düzeyi getiren sağıık ve bitki sağıığı önlemlerini, ancak eğer bilimsel bir gerekçe varsa veya sağıık (insan, hayvan, bitki koruma) için bir risk olduğu tahmin ediliyorsa alabilir veya sürdürebilir. Risk değerlendirme işleminde ise ülkeler, ilgili uluslararası kuruluşlar tarafından getirilen risk belirleme tekniklerini kullanacaklardır. DTÖ'nün standart hazırlama gibi bir amaçla kurulmamış olması ve yine DTÖ üyesi çoğu ülkenin bu standartları hazırlayan uluslararası kuruluşlara zaten üye olması nedeniyle, uyumlaştırmanın bilimsel zemini bu kuruluşlara bırakılmıştır. Söz konusu ilgili kuruluşlar, SBS Anlaşması Ek A'da belirtilmiş olup bunlar FAO/WHO tarafından ortaklaşa kurulmuş olan Codex Alimentarius Komisyonu (Gıda Kodeksi Komisyonu), Uluslararası Bitki Koruma Anlaşması Genel Sekreterliği ve Uluslararası Salgın Hayvan Hastalıkları Bürosu olarak belirlenmiştir. Bu kuruluşlar tarafından incelenmeyen konular için, “diğer uluslararası kuruluşlar” tarafından geliştirilmiş standartlar kabul edilmiştir. Uluslararası standartlar çoğu zaman ulusal standartlardan daha gelişmiş oldukları için ülkeler; insan, hayvan ve bitki sağıığını korumak amacıyla kendi standartlarını kullanabilmektedir. Fakat ulusal standartlar, göreceli olarak daha yüksek oranda ticaretin aksamasına neden oluyorsa, söz konusu ülke ilgili uluslararası standardın gerekli korumayı sağıılamayacağını bilimsel olarak ispatlamak durumundadır. (Babadoğan 2000)

Özellikle gelişmekte olan ülkeler için sağlık veya bitki sağlığı önlemlerine ilişkin olmak üzere “geçici” istisnalar kabul edilmektedir. (Tekelioğlu, Perez 1996) Bu uygulamalar, belli şartlar altında daha geniş bir uyumlaştırma süreci, Anlaşmanın getirdiği süreli yükümlülüklerden muaflik ve gelişmekte olan ülkelerin ilgili uluslararası kuruluşların yaptığı çalışmalara katılımının teşvik edilmesini kapsamaktadır. (Babadoğan 2000)

Bilimsel bilgilerin değerlendirme için yeterli imkanı sağlamadığı ancak insan, hayvan ve bitki sağlığının ve çevrenin bir riskle karşı karşıya bulunduğu düşünülen durumlarda ülkeler ihtiyati tedbir ilkesi (precautionary principle) kapsamında riski önleyici veya etkisini azaltıcı gerekli tedbirleri alabilmektedir. Buna Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması ile izin verilmiştir. (Güder 2006)

SBS Anlaşması bir bildirim prosedürü de öngörmüştür. SBS Anlaşmasının 3. ekinde: “Her bir üye, konuyla ilgili üyelere gelecek uygun sorulara verilecek cevaplardan ve alakalı dokümanların sağlanmasından sorumlu bir bilgi erişim noktasının bulunmasını sağlayacaklardır” demektedir. (Külünk 2004)

3.4 Ticarete Teknik Engeller Anlaşması (TBT Anlaşması)

Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde üye ülkelerin ulusal teknik mevzuatlarının ticarete engel yaratmasının önüne geçmek ve gereksiz engellemeler olmaması için uluslararası kurallara uyum sağlanması amacıyla “Ticarete Teknik Engeller Anlaşması” oluşturulmuştur. 1995 yılında Uruguay görüşmeleri sonucunda imzalanan Marakeş Anlaşmalarının bir eki olarak oluşturulmuştur. Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, uluslararası mal ticaretinde uygulanmakta olunan standartları, uygulanmasında kullanılan idari yöntemleri ve kurallara uyuma yönelik teknik yönetmelikleri içermektedir. Buna göre, üye ülkeler uluslararası standartları ulusal standartları için dayanak yapacak ve ayrıca ulusal standart uyguladıkları ürünlerin uluslararası standartlaşması sürecine katkıda bulunacaklardır. (İstanbul Ticaret Odası 2006) Ticarete Teknik Engeller Anlaşması kapsamında, ithal edilen malların kamu sağlığı ve güvenliğini korumak amacıyla benimsenen zorunlu standartlarla uyum içinde olması gerekmektedir. Bu tür engeller; örneğin, ithal malların ambalaj malzemelerini belirli özellikte olmaya zorlayarak ithalat maliyetinin artırılmasının

yanı sıra çevre, sağlık ve güvenlik standartları gerekçe gösterilerek ithalatı tümüyle durduracak şekilde uygulanabilir. Anlaşma, ithal edilecek ürünlere uygulanacak standartların uluslararası nitelikte olmasını, uluslararası standartların mevcut olmaması durumunda bu standartların ülke bilimsel bilgi ve kanıtlara dayanarak ve gereksiz ticari engel yaratmayacak şekilde hazırlanmasını da öngörmektedir. Uluslararası ticarete, ithal edilen mal üzerinde rekabet gücü sağlamak ve haksız rekabeti önlemek amacıyla uygulanan kısıtlamalar, **ürün bazında** ve **standartlarla ilgili teknik gerekçeler kullanılarak** yapılmaktadır. (TÜSİAD 1998)

Teknik mevzuat esas olarak insani kaygılar taşımakla beraber uygulamada gizli bir korumacılık görevi üstlenerek uluslararası ticarete bir tür engel yarattığından “Ticarette Teknik Engeller” olarak adlandırılmaktadır. Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, iki temel ilkeye dayanmaktadır. Bu ilkeler,

- Yerli ve yabancı ürünlerin aynı muameleye tabi olması (Eşit muamele ilkesi)
- Üye ülkeler arasında teknik mevzuat uygulamada ayrımcılık yapılmaması (En çok kayırlan ülke ilkesi) (Oğuz 2004)

Anlaşma, paketlenme, etiketlenme, standartlar, muayene ve sertifikasyon prosedürlerinin uluslararası ticarete gereksiz engel yaratmalarını önlemeyi amaçlar. (Presentation of the TBT Agreement, Introduction, <http://ec.europa.eu/enterprise/tbt/index.cfm?fuseaction=Presentation.viewPresentation&dspLang=EN>, Erişim Ağustos 2008)

Tarım ürünleri de Anlaşma kapsamında yer almaktadır. Bunu Anlaşmanın 1. maddesi 3. bendinden anlıyoruz. TBT Anlaşması 1. madde 3. bendine göre: Sanayi ve tarım ürünleri de dahil olmak üzere, tüm ürünler bu anlaşmanın hükümlerine tabi olacaktır. (GATT Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, <http://www.teknikengel.gov.tr/ktmllite/files/uploads/Tbtturkce.doc>, erişim Ağustos 2008)

Ancak yine Anlaşmanın 1. madde 5. bendine göre, “Bu Anlaşmanın hükümleri, Sağlık ve Bitki Sağlığına Yönelik Önlemlerin Uygulanmasına Dair Anlaşmanın A Ekinde tanımlanan sağlık ve bitki sağlığına yönelik önlemlere uygulanmayacaktır.”

(GATT Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, <http://www.teknikengel.gov.tr/ktmlite/files/uploads/Tbtturkce.doc>, Erişim: Ağustos 2008)

Anlaşmanın 2. maddesi 1. fıkrasına göre, “Üyeler, herhangi başka bir üyeden ithal edilen ürünlerin, teknik düzenlemeler konusunda ulusal menşeli ve herhangi başka bir ülke menşeli benzer ürünlere yapılan muameleden daha az kayırıcı bir muameleye tabi tutulmamasını temin edecektir.” (GATT Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, <http://www.teknikengel.gov.tr/ktmlite/files/uploads/Tbtturkce.doc>, erişim Ağustos 2008)

İkinci maddenin 2. bendine göre “Üyeler, teknik düzenlemelerin uluslararası ticaret üzerinde gereksiz engel yaratması amacıyla ya da yaratacak şekilde hazırlanmaması, kabul edilmemesi ya da uygulanmamasını temin edecektir.” (GATT Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, <http://www.teknikengel.gov.tr/ktmlite/files/uploads/Tbtturkce.doc>, Erişim: Ağustos 2008)

Söz konusu maddenin 2. bendinde ayrıca, teknik düzenlemelerin, meşru bir amaca hizmet etmek için gerekli olandan daha fazla ticareti kısıtlayacak şekilde hazırlanmayacağı ve bu meşru amaçları yerine getirmemenin yaratacağı risklerin de göz önüne alınacağı düzenlenmiştir. Söz konusu meşru amaçların; diğerlerinin yanı sıra, ulusal güvenlik gerekleri, aldatıcı uygulamaların önlenmesi, insan sağlık ve güvenliğinin, hayvan ya da bitki yaşam veya sağlığının ya da çevrenin korunması olduğu da belirtilmiştir. (GATT Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, <http://www.teknikengel.gov.tr/ktmlite/files/uploads/Tbtturkce.doc>, erişim Ağustos 2008)

4. maddenin 1. bendi, üye ülkelerin; uluslararası standardizasyon kuruluşlarının TBT Anlaşmasının eki olan “İyi Uygulama Kodu” nun uygulanmasına aykırılık teşkil edebilecek önlemleri almasını talep veya teşvik etmemelerine yöneliktir. Yani, üye ülkeler uluslararası standardizasyon kuruluşlarının çalışmalarında yer almaları için teşvik edilmiştir. Ancak TBT Anlaşmasına aykırı önlemler alınması yönünde söz konusu kuruluşları teşvik etmemelidirler.

Madde 4.1, şöyle söylemektedir: Üyeler, merkezi hükümet standardizasyon kuruluşlarının, bu Anlaşmanın Ek 3'ünde yer alan Standartların Hazırlanması, Kabulü ve Uygulanmasına Dair İyi Uygulama Kodunu (bu Anlaşmada "İyi Uygulama Kodu" olarak kullanılmaktadır) kabul etmelerini ve uygulamalarını temin edecektir. Sınırları dahilindeki merkezi hükümet ve hükümet dışı standardizasyon kuruluşları ve ayrıca sınırları dahilindeki bir ya da daha fazla kuruluşun üyesi olduğu bölgesel standardizasyon kuruluşlarının, İyi Uygulama Kodunu kabul etmelerini ve bu Koda uymalarını temin etmek üzere olanakları dahilinde makul önlemleri alacaktır. Ayrıca, üyeler söz konusu standardizasyon kuruluşlarının İyi Uygulama Koduyla bağdaşmayacak şekilde hareket etmelerini talep ya da teşvik edecek yönde dolaysız veya dolaylı bir etki yaratacak önlemleri almayacaktır. Üyelerin, standardizasyon kuruluşlarının İyi Uygulama Kodunun hükümlerine uymaları ile ilgili yükümlülükleri, standardizasyon kuruluşunun İyi Uygulama Kodunu kabul edip etmemesinden bağımsız olarak geçerli olacaktır. (GATT Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, <http://www.teknikengel.gov.tr/ktmlite/files/uploads/Tbtturkce.doc>, erişim Ağustos 2008)

3.5 Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması ile Teknik Engeller Anlaşmasının Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi

Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması insan, hayvan veya bitki sağlığına yönelik risklerin azaltılması ve bertaraf edilmesine yönelik riskleri düzenlerken TBT Anlaşması kalite veya üretim yöntemleri gibi riskle ilişkili olmayan konuları düzenler. İki Anlaşma arasındaki en belirgin fark, SBS doğrudan doğruya insan, hayvan ve bitki sağlığını ilgilendiren yasal önlemlere dair bir anlaşma iken, TBT'nin hangi amaçla olursa olsun bütün ticari önlemlere ilişkin olmasıdır. Buna sağlığın korunması amacı da dahildir. Bu bakımdan TBT Anlaşması ticari engelleri çok daha geniş bir çerçevede ele almaktadır. Sağlık, hayati öneme sahip bir konu olduğu için, ülkelere bu tür ürünlerde normal ticari ürünlere göre daha fazla hareket serbestisi tanınmıştır. (Külünk 2004)

TBT, ürünlerin yasal düzenlemeleriyle uyumunu ifade etmek üzere "uygunluk değerlendirmesinden" bahsederken; SBS, "denetim, analiz ve onay prosedürleri" terimini içermektedir. Pratikte her iki mekanizma da aynı kritere sahip olup benzer

özelliklere sahiptir. SBS Anlaşmasının Ek C 1. maddesine göre “Üyeler, sağlık ve bitki sağlığı önlemlerinin yerine getirilmesi ve denetim prosedürleri ile ilgili olarak bu prosedürlerin gecikmeden uygulanmasını ve tamamlanmasını ve yerel ürünlere nazaran daha az ayrıcalıklı muameleye tabi tutulmamasını sağlayacaklardır.” (Külünk 2004)

TBT ve SBS'nin temel hedeflerinden biri ayrımcılığı engellemektir. Fakat SBS ifadelendirmede bu açıdan daha az katıdır. (Külünk 2004) 5. maddenin 5. bendinde “İnsan sağlığı veya yaşamı, veya hayvan ve bitki sağlığı veya yaşamına yönelik risklere karşı uygun sağlık veya bitki koruma düzeyi kavramının uygulanmasında tutarlılık sağlanması amacıyla her üye, farklı durumlarda uygun olduğunu düşündüğü düzeylerde keyfi veya haksız ayırım yapmaktan, eğer bu tür uygulamalar ayrımcılığa veya uluslararası ticaret üzerinde gizli kısıtlamalara yol açıyorsa, kaçınır. Üyeler, 12. maddenin 1,2 ve 3. fıkraları uyarınca bu hükmün pratik uygulamasını yaygınlaştırmak için kurallar geliştirme konusunda Komite'de işbirliği yaparlar. Bu kuralların geliştirilmesinde Komite, insanların kendilerini gönüllü olarak maruz bıraktıkları sağlık risklerinin istisnai özelliği de dahil olmak üzere bütün ilgili unsurları dikkate alır.” demektedir. (25/02/1995 tarih ve 22213 Mükerrer sayılı Resmi Gazete) Görünüşe göre SBS Anlaşması, ürünler arasındaki koruma seviyesindeki “keyfi ve desteksiz farklılıklara” ülkeler arasında bir ayrımcılığa dönüşmemesi ve maskelenmiş bir ticari engel olmaması kaydıyla göz yummaktadır. SBS Anlaşmasında bir üye, uluslararası standartların üzerinde bir koruma oranını, ilgili standardın kendi özel durumunda yetersiz kaldığını göstermek kaydıyla kabul edebilmektedir (SBS 3.3). TBT Anlaşmasında ise bir üyenin uluslararası oranın üzerinde bir koruma seviyesi belirleyebilmesi için temel, iklimsel veya coğrafi şartların dayatmasının olması gerekmektedir. (TBT 2.4) (Külünk 2004)

Hem TBT hem de SBS Anlaşmasının amacı ticari engelleri kaldırmak veya önüne geçmektir. Bu ikili anlaşma sistemi, gerekmesi ve ayrımcı davranmaması kaydıyla genel veya özel bir amaca hizmet edecek tarzda ticari engellerin konulabileceği anlamına gelmektedir. Teknik bir düzenleme ile genel bir amaç güdülüyorsa daha katı TBT kriterleri ile bu uygulama sorgulanabilir. Amaç sağlığın korunması ise

uygulayıcı ülke ilgili önlemin belli bir hareket serbestisi sağlayan SPS Anlaşması kapsamında olduğunu savunabilir. (Külünk 2004)

DTÖ, uluslararası ticareti bu şekilde iki bölüme ayırarak sağlıkla ilgili olmayan önlemlerin daha sıkı izleme altına alınmasını sağlamıştır. Aksi takdirde ya bütün koruma oranları sağlıkla ilgili olanlar gibi yüksek seviyede olacaktı ya da uygulamada aksaklıklar ve karmaşa ortaya çıkacaktı. (Külünk 2004)

3.6 İthalat Lisansları Anlaşması

İthalat Lisansı, bir ülkede ithalat yapmanın ön koşulu olarak, ilgili idari organa başvuru yapılmasını veya başka belgeler sunulmasını gerektiren bir işlemdir. Anlaşma, ithalat lisansı uygulayan ülkelerin ithalat lisansı uygulamalarının tarife dışı engel olarak kullanılmamasına yönelik mevcut GATT disiplinlerini güçlendirmekte ve saydamlığı artırıcı hükümler taşımaktadır. (Bölüm XV: Dünya Ticaret Örgütü, <http://kobi.mynet.com/pdf/15dto.pdf>, Erişim: Ağustos 2008)

Anlaşma, ithalat lisanslarının, basit, açık ve öngörülebilir olmasını düzenlemektedir. Örneğin Anlaşma, üye ülkelerden ticaret yapanlara yönelik olarak bu lisansın nasıl ve neden verildiğini bilmelerini sağlayacak yeterli bilgi yayımlamalarını öngörmektedir. Ayrıca ülkelerin, yeni bir ithalat lisansı prosedürünü yürürlüğe koyduklarında veya var olan bir prosedürü değiştirdiklerinde, bunu DTÖ'ye nasıl bildirmeleri gerektiğini düzenler. Anlaşma, üye devletlerin lisans başvurularını nasıl değerlendireceklerini de göstermektedir.

Bazı lisanslar, belli durumlar yerine getirildiğinde otomatik olarak yerine getirilmektedir. Anlaşma, otomatik lisans kriterlerini ortaya koyarak ticaretin kısıtlanmasının önüne geçmeye çalışmaktadır.

Diğer lisanslar, otomatik olarak düzenlenmeyen lisanslardır. Burada Anlaşma, ithalatçıların lisans başvurusunda bulunma yükümlülüklerini azaltmaya çalışmaktadır. Böylece idari prosedürün ithalatı kısıtlamasının önüne geçilmek amaçlanmaktadır. Anlaşmaya göre, lisans talebinde bulunan ithalatçının lisans prosedürleriyle uğraştığı süre 30 günü geçmemelidir. (Understanding the WTO: The

Agreements, Import Licencing: keeping procedures clear, http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm9_e.htm#import, erişim: Ağustos 2008)

Ülkemizde tarım ürünleri için uygulanan ve 2008/5 sayılı tebliğe göre verilen kontrol belgeleri ithalat lisansı olarak kabul edilmemekte ve söz konusu Anlaşma kapsamında değerlendirilmemektedir.

3.7 Uluslararası Kalite Standartlarına İlişkin Kuruluşlar

Uluslararası ticaret trafiğinin, teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmenin de artmasıyla her geçen gün artması ülkelerin ticarete konu ürünlere uluslararası standart getirmelerine, bu konuda kurallar koymalarına ve koydukları kurallarla kendilerini bağlı kılmalarına yol açmıştır. Bu amaçla uluslararası ticarete konu ürünlere yönelik standartları ortaya kuran kuruluşlar meydana getirilmiştir. Bu kuruluşların koyduğu standartların bağlayıcılığı; uluslararası yapılageliş kuralları haline gelmeleri nedeniyle ve stratejik, politik ve ticari anlamlarda ülkelerin kendilerini bu kuruluşların koyduğu kurallarla bağlı hissetmeleri nedeniyle oluşmuştur. Ayrıca Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmaları da yine bu kuruluşların oluşturdukları standartları içerikleri baz almıştır. Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmalarından doğan yükümlülüklerle de sıkı ilgisi nedeniyle, Tarım ürünlerinin uluslararası ticaretinde standartlaşmayı görev edinen bu kuruluşlardan, dünya ticaretinde en etkili olanlardan bir kaçına bu bölümde değinilecektir. Bu kuruluşların görevlerinin kapsam ve sınırlarına kısaca değinilmesi, ülkemizin ve Avrupa Birliği ülkelerinin tarım ürünleri ticaretinde tarife dışı engel olan teknik ve idari engeller konusunda oluşturdukları mevzuatı nasıl şekillendirdiklerinin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Uluslararası tarım ürünleri ticaretine konu ürünlere getirilen standartları şekillendiren kuruluşlar; gıda ürünleri, bitkisel ürünler ve hayvansal ürünler ticaretine konu olan ürünler baz alınarak ele alınacaktır. Bu kapsamda ülkelerin, ürünlere getirdikleri standartlara yönelik mevzuatlarını da şekillendiren en önemli kuruluşlar şunlardır:

3.7.1 Kodeks Alimentarius (Codex Alimentarius) Komisyonu

Kodeks Alimentarius tamamıyla Latince'den çevrilmiş bir "gıda kodu" dur. Bu kodeks gıda ticaretinde tüketici sağlığını korumak ve uygulamaların iyi niyet ilişkileri içerisinde sağlanması amacıyla formüle edilmiş, bir seri genel ve çok özel gıda güvenliği, standartlarını kapsamaktadır. Yerel tüketim ya da ihracat için pazara sunulan gıdalar, tüketmek için güvenli ve iyi kalitede olmalıdır. Buna ek olarak, ihraç edilen gıdaların hastalığa sebep olan organizmalar taşımaması gerekir, zira bu tür organizmalar ithalatı yapan ülkelerdeki hayvanlara ya da bitkilere zarar verebilir.

Kodeks Alimentarius 1960'larda iki uluslararası organizasyon, Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından ortak oluşturulmuştur. Amacı gıda gereksinimlerinin ve tanımlarının sağlanması, bunların sağlanmasına rehber olmak ve ileri bir düzeye getirmek, bunların uyumuna yardımcı olmak ve böylece uluslararası ticareti kolaylaştırmaktır. (Kodeks Alimentarius nedir? <http://www.food-info.net/tr/qa/qa-wi33.htm>, erişim: Ağustos 2008) Kodeks Alimentarius'a üye 166 ülke bulunmaktadır. Bu üyelik sayesinde, bu ülkeler standartların taslaklarında işbirliği yapabilir ve çoğu zaman da ulusal ve bölgesel seviyede temsil edilebilirler. (Kodeks Alimentarius nedir?, <http://www.food-info.net/tr/qa/qa-wi33.htm>, Erişim: Ağustos 2008)

Tarım ve gıda ürünleri ticaretindeki engellerin kaldırılmasını kendine amaç edinen Gıda Kodeksi Komisyonu, tarım ve gıda ürünleri ticaretinde tüketici sağlığını korumaya ve adil bir ticaretin gerçekleşmesine yönelik gönüllü standartların kullanılmasını teşvik etmiştir. Bu kapsamda, Komisyon, Kodeks'in bir parçası olan "Uluslararası Gıda Ticareti Etik Kanunu"nu (Code for International Trade in Food) yayınlamıştır. Bu kanunun başlıca amacı düşük kaliteli ve güvenilir olmayan gıdaların uluslararası ticarete konu olmasını engellemektir. Bu çerçevede aşağıdaki özelliklere sahip olan gıdaların uluslararası ticareti yapılmamalıdır:

- Gıdayı zehirleyen, zararlı hale getiren veya sağlık için tehdit edici özelliklere sahip herhangi bir madde içeren gıdalar
- Kısmen veya tamamen kirli, bozuk, çürümüş, parçalarına ayrılmış veya hastalıklı bölüm veya yabancı maddelere sahip veya herhangi bir şekilde insan

tüketimi için uygun olmayan gıdalar

- Niteliklerini kaybedecek şekilde değiştirilmiş gıdalar
- Yanlış, hatalı veya aldatıcı bir şekilde etiketlenmiş veya gösterilmiş gıdalar
- Hijyenik olmayan koşullarda satılmış, hazırlanmış, depolanmış veya satılmak üzere nakledilmiş gıdalar (Babadoğan 2000)

Kodeks Alimentarius; tüm gıdalara uygulanan genel standartların yanısıra, belirli gıda veya gıda ürünlerine uygulanan binlerce standardı kapsamaktadır. Taze, dondurulmuş ve işlenmiş meyve ve sebzeler, meyve suları, tahıllar, sıvı ve katı yağlar, balık, et, şeker, kakao ve çikolata ve süt ve süt ürünlerine kadar her çeşit gıda ve gıda ürünlerine özgü belirli standartlar bulunmaktadır. (Kodeks Alimentarius nedir?, <http://www.food-info.net/tr/qa/qa-wi33.htm>, erişim: Ağustos 2008)

Kodeks Alimentarius tarafından belirlenen standartların yasal bir bağlayıcılığı olmamasına rağmen, standartların önemi artmakta ve bilimsel bir temele dayandığı kabul edilmektedir. Gerekli olan durumlarda Dünya Ticaret Organizasyonu gıda ve gıda ürünlerini kapsayan tartışmaları karara bağlamak için; Kodeks standartlarına başvururlar. Ulusal ve bölgesel kanunlar ve normlar, çoğu zaman Kodeks standartlarını başlangıç noktası olarak ele alırlar. Kısaca Kodeks Alimentarius'un etkisi her kıtaya yayılmakta, halk sağlığının korunmasına ve gıda ticaretindeki adil uygulamalara katkısı ölçülemez boyuttadır. (Kodeks Alimentarius nedir?, <http://www.food-info.net/tr/qa/qa-wi33.htm>, erişim: Ağustos 2008)

3.7.2 Uluslararası Bitki Koruma Konvansiyonu (International Plant Protection Convention -IPPC)

1952 yılında yürürlüğe giren ve FAO kapsamında çalışmalarını sürdüren Uluslararası Bitki Koruma Konvansiyonu, bölgesel ve ulusal bitki koruma kuruluşlarının işbirliği ile Bitki Sağlığı Geçici Komisyonu (Interim Commission on Phytosanitary Measures) yönetiminde çalışmalarına devam eden uluslararası bir antlaşmadır. Bu sözleşmenin başlıca amacı "bitki ve bitki ürünleri salgınlarının kontrol edilmesi, özellikle tehlike altındaki bölgelere bu salgınların

yayılmasının önlenmesi konusunda uluslararası işbirliği" olup, bugünkü durum itibariyle Sözleşmeye taraf 110 ülke bulunmaktadır. (Babadoğan 2000)

Bitki sağlığı tedbirlerine yönelik uluslararası standartlar (ISPM'ler), Uluslararası Bitki Koruma Konvansiyonu (IPPC) sözleşmesini imzalayan taraflarca kabul edilmiştir. FAO Üyesi olup da bu anlaşmayı imzalamayan taraflar bu standartları Bitki Sağlığı Tedbirleriyle İlgili Geçici Komisyon hükümlerine dayalı olarak benimserler. ISPM'ler, Sağlık ve Bitki Sağlığı Tedbirlerinin Uygulanmasıyla ilgili Anlaşmaya dayalı olarak Dünya Ticaret Örgütü Üyeleri tarafından uygulanan bitki sağlığı tedbirlerine temel olarak kabul edilen standart, rehber bilgiler ve tavsiyelerden oluşmaktadır. (Bitki Sağlığı Tedbirleri İçin Uluslararası Standartlar Bitki Sağlığı Sertifikaları İçin Rehber Bilgiler, <http://www.izka.gov.tr/mevzuat/ISPM-12.doc->, Erişim: Ağustos 2008) Söz konusu standarda göre, bitki sağlığı sertifikaları; bitki, bitkisel ürünler veya diğer düzenlemeye tabi maddelerden oluşan sevkıyatların belirlenmiş bitki sağlığı ithal şartlarını karşıladıklarını ve uygun örnek sertifikalardaki belgelendirme ifadelerine uygun olarak hazırlandıklarını göstermek için düzenlenmektedir. (Bitki Sağlığı Tedbirleri İçin Uluslararası Standartlar Bitki Sağlığı Sertifikaları İçin Rehber Bilgiler, <http://www.izka.gov.tr/mevzuat/ISPM-12.doc->, Erişim: Ağustos 2008) İthalat yapan ülkeler, düzenlemeye tabi zararlı girişi ihtimaline yer vermeyecek şekilde işlemde geçmiş bitkisel ürünler, veya bitki sağlığı tedbirleri alınmasını gerektirmeyen diğer maddeler için bitki sağlığı sertifikası talep etmemelidir. Bitki sağlığı sertifikasının talep edilmesine yönelik gerekçelendirme konusunda ithalatı yapan ülke ile ihracatı yapan ülke arasında görüş ayrılıklarının ortaya çıkması halinde, Ulusal Bitki Koruma Organizasyonlarının (NPPO) lar iki taraflı olarak anlaşmaya varmaları gerekir. Bitki sağlığı sertifikası şartlarına yönelik yapılan değişiklikler, ayrımcılık yapmama ve şeffaflık ilkelerine uymalıdır. (Bitki Sağlığı Tedbirleri İçin Uluslararası Standartlar Bitki Sağlığı Sertifikaları İçin Rehber Bilgiler, <http://www.izka.gov.tr/mevzuat/ISPM-12.doc->, Erişim: Ağustos 2008)

3.7.3 Uluslararası Salgın Hayvan Hastalıkları Örgütü (Organization Epizootics Internationale-OEI)

1924'te 28 ülkenin imzasıyla kurulan Uluslararası Salgın Hayvan Hastalıkları Örgütü'nün faaliyetleri üye devletlerce geçici olarak görevlendirilmiş temsilcilerden oluşan "Uluslararası Komite" tarafından yürütülmektedir. Bu Komitenin başlıca görevi olan uyumlaştırma çalışmaları ise şu şekilde gerçekleşmektedir:

Uluslararası Hayvan Sağlığı Komitesi tarafından hazırlanan kanun, uluslararası ticarete yönelik standartlar içermekte ve uluslararası ticarete hayvan hastalıklarının yayılmaması için alınması gereken önlemleri ortaya koymaktadır. Kanun'un birinci bölümü, hayvan hastalıklarının uluslararası düzeyde bildirim, uluslararası ticaret ve belgelendirmede uyulması gereken ahlaki kuralları, ithalatta risk analizi prensipleri, ihracat ve ithalat prosedürlerinin organizasyonunu ele almaktadır. İkinci bölüm ise her hastalık için, ülkelerin canlı hayvan, sperm, embriyo, et ve süt ihracatından önce yerine getirmeleri gereken hayvan sağlığı koşullarını belirtmektedir.

Uluslararası Hayvan Sağlığı Komitesi tarafından hazırlanan Kanun "Terrestrial Animal Health Code-Karasal Hayvancılık Kodu"adı ile anılmaktadır. "Karasal Kod"un amacı, kara hayvanlarının ve ürünlerinin uluslararası ticaretinde sağlık güvenliğini sağlamaktır. Bu amacı; adil olmayan sağlık engellerinden kaçınırken, sağlık önlemlerini ithalat ve ihracat yapan ülkelerde insan ve hayvan hastalık araçlarının geçişini engellemek için, veterinerlik otoritelerince kullanılmak üzere detaylı şekilde düzenleyerek gerçekleştirmektedir. (http://www.oie.int/eng/publicat/en_code.htm, Erişim: Ağustos 2008)

"Karasal Kod" un tavsiyeleri, ürünün kendisi ve ihracatçı ülkedeki hayvan sağlık statüsü göz önünde tutularak, ithalatçı ülkeye getirilmek istenen şüpheli hastalığın önlenmesine yönelik olarak düzenlenmiştir. Yani doğru uygulandığında tavsiyeler, en son bilimsel buluşlar ve teknikler de kullanılarak, yapılmak istenen ithalatın optimal bir düzeyde hayvan sağlığı güvenliğini sağlayacak şekilde gerçekleşmesinin garantisi olur. (Guide to the Use of the Terrestrial Animal Health Code, http://www.oie.int/eng/normes/mcode/code2005/en_userguide_mcode.htm, erişim: Ağustos 2008)

“Karasal Kod”un tavsiyeleri yalnızca ihracatçı ülkeye yönelik olup ithalatçı ülkenin hastalıkta ari ya da eradikasyon programı altında olduğu kabul edilir. Bu nedenle ithalatçı ülke, ithalat önlemlerini alırken, DTÖ SBS Anlaşmasının “ulusal muamele” kuralını ve diğer ilkelerini göz önünde tutmalıdır. İthalatçı ülke, hayvanların veya hayvansal ürünlerin ülkeye ithalatında “Karasal Kod” da belirtilenden daha çok veya daha az sıkı önlemler almakta serbesttir. Ancak bunu yaparken, SBS Anlaşmasından doğan yükümlülükleri ve risk analizi prensibi ile uyumlu olmaya dikkat etmelidir. (Guide to the Use of the Terrestrial Animal Health Code, http://www.oie.int/eng/normes/mcode/code2005/en_userguide_mcode.htm, erişim: Ağustos 2008)

OIE’ye üye ülkelerin katılımıyla oluşturulan uluslararası komiteye, 1990’lardan beri resmi olarak belli hastalıklardan ari olarak bilinen bölge veya ülkelerin listesini oluşturma sorumluluğu verilmiştir. 1995 yılında FMD hastalığı için oluşturulan yeni bir mekanizma zamanla BSE’yi de içine alan diğer bir çok hastalık için uygulanmaya başlamıştır. Komitenin Mayıs 2008 yılında yapılan son toplantısında, uluslararası komite tarafından sağlık önlemlerine ilişkin düzenlemeler güncellenmiştir. (http://www.oie.int/eng/publicat/en_code.htm, Erişim: 2008)

4. AB MEVZUATI VE HUKUKUNDA TARİFE DIŞI ENGELLER

4.1 AT Hukukunda Miktar Kısıtlaması ve EŞ Etkili Önlem Kavramlarının Ele Alınışı

Malların serbest dolaşımı, yalnızca gümrük vergileri ve eş etkili vergi, resim ve harçlarla halele uğramaz. Üye devletler, bir malın ithali veya ihracını belirli bir zaman aralığında yasaklamak (geçiş yasağı) veya miktarına veya değerine göre sınırlandırmak (kotalar) suretiyle de ulusal pazarlarını istenmeyen yabancı ürünlere kapatabilirler. Serbest dolaşıma zarar verme, sadece açık yasaklamalar ve kotalar ile değil, ayrıca örtülü olarak daha etkin bir şekilde ortaya çıkabilir. Bu yüzden AT Anlaşmasında, korumacı uygulamaları bağlamak için eş etkili önlemler de açıkça yasaklanmıştır. (Can 2008) Malların serbest dolaşımı kısıtlamalarının hukuka uygunluk imkanları sadece miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemler için geçerlidir. Üye devletler, haklı nedenlerine dayalı olarak malların serbest dolaşımını engelleyebilirler.

EŞ etkili önlemler, tıpkı miktar kısıtlamaları gibi, iç pazarda malların dolaşımını ve rekabeti hissedilir şekilde engellemektedir. Bugün genelde görülmesi oldukça zor olan kota benzeri ithalat sınırlamalarına başvurulmaktadır. Bu önlemler, ulusal pazarlarını malların mahiyeti, paketlenmesi, işaretlenmesi, vb. kuralları ile diğer üye devletlerden kaynaklanan istenmeyen rekabetten korumak isteyen üye devletlerin gizli korumacılığının bir yansımasıdır. (Can 2008) Avrupa Birliğı, ithalatın ve dış rekabetin kontrolünde çok ağırlıklı olarak teknik düzenlemeler ve standartları, çevre standartları, gıda standartları ve haksız rekabetin önlenmesi araçlarını kullanmaktadır. AB'nin iç pazarında geliştirdiğı ve uyguladığı standartlar çok kapsamlı ve üst düzeyde olmaktadır. Bu standartlar pazara giriş için engel oluşturmaktadır. AB ayrıca standartlara uyumun ölçülmesi ve belgelendirilmesi konusunda da sadece üye ülkelerin kurumlarını yetkili kılmaktadır. Bu da önemli bir engel oluşturmaktadır. (İstanbul Ticaret Odası 2006) Çok sık olarak ortaya çıkan diğer bir durum ise, üye devletlerin hukuk düzenleri arasındaki farklılıklarının sonucu olarak malların serbest dolaşımına kısıtlayıcı etkilerin ortaya çıkmasıdır. Bir önlemin hangi durumda ithalatın veya ihracatın kısıtlanmasına benzer etki gösterdiğinin saptanması sorunludur. EŞ etkili önlem kavramı, AT Anlaşmasında

tanımlanmamıştır. Komisyon, eş etkili önlem kavramını eş etkili önlemlerin giderilmesine ilişkin 22.12.1969 tarih ve 70/50/AET sayılı Yönergenin gerekçesinde şu sözlerle tanımlamıştır: “AT Anlaşması anlamında önlemler, hukuk ve idari kurallar, idari uygulamalar ve esinlendirmeler de dahil olmak üzere bir kamu merciinden kaynaklanan tüm işlemlerdir.” Bu yönerge, geçiş döneminin sona ermesiyle hukuki bağlayıcılığını kaybetmiş olmakla birlikte, içerdiği kavram tarifiyle Adalet Divanı içtihatları için yol gösterici olmaya devam etmiştir. (Can 2008)

4.2 Birincil Mevzuatta (AT Anlaşmasında) Tarife Dışı Engeller

Üye devletler arasında mal dolaşımına ilişkin miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemler açıkça yasaklanmıştır. AT Anlaşmasının 28. maddesi, malların ithalatında miktar kısıtlamalarının ve eş etkili önlemlerin yasaklanmasını öngörmektedir. İhracatta miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemlerin yasaklanması ise benzer bir hükümlerle 29. maddede düzenlenmiştir. Aynı şekilde transit geçiş (bir malın ithalinin ardından ihracı) kısıtlamaları da madde 28 ve 29’un yasakları tarafından kapsamaktadır. AT Anlaşması 29. madde, uygulamada madde 28’den daha az bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte Adalet Divanı ihracat yasaklarıyla da meşgul olmuştur. (Can 2008)

AT Anlaşmasının 30. maddesine göre, 28 ve 29 uncu maddeler kamu ahlakı, kamu politikası veya kamunun güvenliği; insan, hayvan ve bitki yaşam ve sağlığının korunması; sanatsal, tarihi veya arkeolojik değeri bulunan milli servetin korunması; veya endüstriyel ve ticari mülkiyetin korunması gerekçeleri ile ithalatta, ihracatta veya transit mallarda yasaklamalar ve kısıtlamalar konulmasına engel değildir. Ancak, bu tür yasaklamalar ve kısıtlamalar üye devletler arasındaki ticarete keyfi ayrımcılık veya görünmez engel unsuru oluşturmamalıdır. (Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşmanın (AT Anlaşması) Belirli Maddeleri ile İlgili Ek Bilgiler, <http://www.procen.com.tr/ek-2.htm>, Erişim: Ağustos 2008)

AT Anlaşması 30. madde; ithalat, ihracat ve transit geçişte miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemler yasağından bir dizi istisna öngörmektedir. Bunlar, malların serbest dolaşımına yapılan müdahaleleri haklı kılmaktadır. Bu hüküm, malların serbest dolaşımının istisnası olarak dar yoruma tabidir. Burada sayılan hukuka uygunluk

nedenleri tahdidi olup, tamamlanma kabiliyeti yoktur. Bunun sonucu olarak ekonomik politikalar ve uygulamalar kısıtlama ve yasaklama gerekçesi olamaz. AT Anlaşması madde 30'da yer alan hukuki değerler genel olarak şöyledir:

- Kamusal nedenler (Kamu düzeni, kamu güvenliği, kamu ahlakı ve kamu sağlığı)
- Hayvan sağlığının ve bitkilerin korunması
- Milli, kültürel, tarihi veya arkeolojik değer sahibi ulusal zenginliklerin korunması ve
- Sınai ve ticari mülkiyetin korunması (Can 2008)

Tarım ürünleri ticaretindeki eş etkili önlemleri ilgilendirmesi bakımından AT Anlaşmasında, kamu sağlığı ile hayvan sağlığı ve bitkilerin korunmasını düzenleyen maddelerin göz önünde tutulması yararlı olacaktır.

İnsan sağlığı ve yaşamının korunması, AT Anlaşması madde 30 'da anılan kısıtlama nedenleri arasında en önemlisi ve en anlamlısıdır. Sağlık tehlikesi kavramı, günümüzün bilimsel araştırmalarına göre, kural olarak gıda ürünlerinin tüketilmesinden ve diğer maddelere temastan ortaya çıkan soyut tehlikelerin tümünü kapsar. Gıda maddelerindeki renklendirici, vitamin gibi katkı maddelerinin sağlığa uygun olma koşullarını kural olarak ev sahibi üye devlet belirler. Bu bakımdan sürekli olarak ev sahibi üye devlette hüküm süren beslenme alışkanlıkları gibi özel koşulların dikkate alınması gerekir. Bunun için üye devletin, belirli malların veya maddelerin sağlık için potansiyel tehlike getirdiklerini (olası bir tehlike de yeterlidir) bilimsel olarak kanıtlanabilir bilgilerle ortaya koyması gereklidir. Üye devletler, kamu sağlığı için fiili tehlikelerin bulunması ve boyutunun belirlenememesi halinde kesin kanaati beklemeden geçici olarak koruyucu önlemler alabilirler. Fakat risk değerlendirmesinin varsayımlara değil, gerçek kişilere dayanması şarttır. Yaşamın ve sağlığın korunmasının hangi kapsamda güvence altına alınacağı üye devletlerin konusudur. Fakat burada orantılılık ilkesinin daima dikkate alınması zorunludur. (Can 2008)

Hayvan sağlığının ve bitkilerin korunması, biyolojik tür çeşitliliğinin muhafaza edilmesine ilişkin önlemleri haklı kılmaktadır. Mesela yerli hayvan popülasyonunun belirli bir türünün devam etmesinin güvence altına alınması için diğer türlerin sokulamadığı koruma bölgeleri kurulabilir. (Can 2008)

Üye devletler, AT Anlaşması madde 30'da öngörülen kısıtlama nedenleri bakımından alacakları önlemlerin nitelik ve çerçevesinin düzenlemekte serbesttirler. Ancak bu keyfiyet, aynı hükmün ikinci fıkrası gereğince ne keyfi bir ayrımcılığın ne de örtülü bir ticaret kısıtlamasının bir aracı olabilir. Yani malların dolaşımı ancak makul şekilde kısıtlanabilir. Bu, malların dolaşımını en az şekilde engelleyen önlemin seğıilmek zorunda olduğu anlamına gelmektedir. (Can 2008)

AT Anlaşması madde 134'de üye devletlere tanınan korunma önlemlerine başvurma yetkisi de, dolaylı olarak iç pazarda malların dolaşımının kısıtlanması imkanı olarak değerlendirilmektedir. Bu hüküm uyarınca üye devletler, Topluluğun dış ticaret politikalarının ve temel ilkelerinin uygulanması sebebiyle ekonomik durumunun bozulması halinde korunma önlemlerine başvurabilirler. Bu çerçevede üçüncü ülke menşeli mallara kısıtlama getirilebilir. (Can 2008)

Gıda güvenliği ile ilgili olarak AT Kurucu Anlaşmasında halk sağlığı ve tüketicinin korunmasına yönelik maddeler vardır. Başlık 13 "Halk Sağlığı" 152. madde, tüm AB politika ve eylemlerinde insan sağlığının üst düzeyde korunmasını temin etmeyi hedeflemektedir. Konsey, 152. maddeyi, veteriner ve bitki sağlığı alanlarında kamu sağlığının korunması gibi bir doğrudan amaçla temel kabul etmektedir. Başlık 15 "Tüketicinin Korunması", özellikle 153. madde, tüketicilerin üst düzeyde korunmasını sağlamayı hedeflemektedir. Sağlığın ve güvenilirliğin korunması ile tüketicilerin ekonomik çıkarlarının muhafazası, bu politika alanında yer alan üç temel ilkedir. (Güder 2006)

4.3 Tarife Dışı Engellerin İkincil Mevzuat ile Üye Ülke Hukuk Sistemlerinde Ele Alınışı

4.3.1 Korunma Önlemlerine Yönelik Genel Düzenlemeler

AT Antlaşması, serbest dolaşım için yasaklar öngörmekle birlikte, üye devletlerin düzenleme ve önlem alma yetkilerini tümüyle kaldırmış değildir. Gerekli olduğu ölçüde mevzuat uyumlaştırması yapılmaktadır. Mevzuat uyumlaştırması yapılmadığı durumlarda üye devletlerin kuralları uygulamaya gelir.(Can 2008) AT Anlaşmasınının 30. maddesi içinde tahdidi şekilde gösterilen hukuki değerlerin korunması, üye devletlere herhangi bir Topluluk düzenlemesinin bulunmadığı sürece serbesttir. Yani, üye devletlerin 30. maddenin çekince hükmüne dayanmasının uygulanma alanı, mevzuat uyumlaştırılması yoluyla daraltılabilmektedir. Topluluk hukuku düzenlemesinin mevcut olması halinde artık kural olarak üye devletlerin önlemlerine müsaade edilmez. (Can 2008)

Bu bağlamda tarife dışı engellerle ilgili mevzuatı, ikincil hukuk kapsamında Topluluğun oluşturduğu mevzuat ile üye ülkelerin meydana getirdiği hukuki düzenlemeler olarak iki açıdan incelemek gerekir.

Mevzuat incelenirken göz önünde tutulması gereken bir başka nokta; tarım ürünleri ticaretinde tarife dışı engellerle ilgili düzenlemelerin bir kısmının ortak ticaret politikası kapsamında; bir kısmının ortak tarım politikası kapsamında ele alınıyor olmasıdır. Örneğin, ithalat ve ihracatta koruma hükümleri ve kotaların idaresi ortak ticaret politikası ve malların serbest dolaşımı altında düşünülürken, gıda güvenliği ve bitki sağlığı önlemleri ortak tarım politikası kapsamında bulunmakla beraber standardizasyon boyutu ile bir teknik engel olarak ele alınışının ortak ticaret politikası içinde düşünüldüğü söylenebilir. Aslında bu alanları birbirinden kesin çizgilerle ayırmak zordur.

4.3.1.1 İthalat Ve İhracatta Yapılan Düzenlemeler Bağlamında Topluluğun Yaptığı İkincil Mevzuat

Topluluğun ortak korunma rejimi esas olarak 3285/94/AT sayılı (DTÖ üyeleri için) ve 519/94/AT sayılı (DTÖ üyesi olmayanlar için) Yönetmelikleri ile düzenlenmiş

olup serbest ithalat bu rejimin genel kuralını oluşturmaktadır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007) 3285/94/AT sayılı yönetmelik, ithalat için özel kurallara tabi olan tekstil ürünleri haricinde, üçüncü ülke menşeli ürünlerin ithalatına ve kendi ithalat kurallarına tabi olan üçüncü ülke menşeli mallara uygulanır. Bu yönetmelik ayrıca, pazar organizasyonlarının faaliyetleri kapsamında olan tarım ürünlerine ilişkin düzenlemeleri de tamamlar niteliktedir. (External Trade, Summaries of Legislation, Common Rules for Imports, <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r11002.htm>, erişim: 04.08.2008) 3285/94/AT sayılı Yönetmelik, ithalatın serbestliği ilkesini vurgulamakla beraber, üçüncü ülke kaynaklı ürünlerin ithalatının büyük oranda artması ve benzer veya doğrudan rakip mallar üreten Topluluk üreticilerine ciddi zarar vermesi veya ciddi zarar verme tehdidinin ortaya çıkması halinde, Komisyon'a soruşturma sonucunda korunma önlemi alma imkanı tanımaktadır. Soruşturmalara ilişkin yöntemler, dikkate alınacak kriterler ve korunma önlemine ilişkin süre ve şartlar Yönetmelikte ayrıntıları ile ele alınmıştır. Uruguay Müzakere Turu sonrasında DTÖ'yü Kuran Antlaşma ekinde yer alan Korunma Önlemleri Anlaşması'nda bulunan temel ilkeler, Topluluk mevzuatında da ele alınmıştır.

Korunma önlemi soruşturması, üye ülkenin isteği üzerine ya da Topluluk tarafından re'sen başlatılabilir. İlgili sektör doğrudan bu önlemlerin uygulanmasını talep etmeyebilir. Bu önlemler, DTÖ Korunma Önlemleri Anlaşması'na uygun olmak zorundadır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

4.3.1.2 Ticari Engellere Karşı Önlemler

2641/84/AET sayılı Yönetmelik ile düzenlenmiştir. İlk etapta 2641/84/AET sayılı Yönetmelik kapsamında çıkarılan düzenleme zaman içinde ortaya çıkan gereksinimler sonucu 2641/84/AET sayılı Yönetmelik ile tadil edilmiştir.

1984 yılında, Amerikan Ticari Anlaşmalar Yasası'nın 301. bölümü temel alınarak, A.B.D'nin Topluluğa yönelik olarak uyguladığı tek taraflı kısıtlamalara karşılık vermek üzere hazırlanan 2641/84/AET sayılı Konsey Yönetmeliği, üçüncü ülke pazarlarında Topluluğun ticari haklarının korunmasına yönelik ilk ticaret politikası aracını oluşturmuştur. Bu Yönetmelik üçüncü ülkelerin hukuka aykırı ticari

uygulamalarına, bunlardan kaynaklanan zararın giderilmesi amacıyla karşılık verilmesi ve Topluluk haklarının tam olarak korunmasını amaçlamaktadır.

Bu alandaki mevzuat, ticari sorunlara uluslararası ortamlarda çözüm bulunması imkanının olmadığı bir dönemde, misilleme imkanı yaratılması ve bu yolla, karşı karşıya kalınan ticari uygulamanın ortadan kaldırılmasını sağlamak gayesini taşımaktadır.

Ancak, Uruguay Müzakereleri sırasında ticari uygulamaların neden olduğu sorunların çözülmesini teminen etkin bir, uyuşmazlıkların çözümü mekanizması oluşturulması isteminin kabul görmesi ve Müzakere Turu nihayetinde imzalanan belgede uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin olarak bir prosedürün yer alması, Topluluğun bu alandaki uygulamalarını yeniden düzenlemesi zorunluluğunu doğurmuştur

Bu çerçevede, 2641/84/AET sayılı Yönetmeliği iptal eden 3286/94/AT sayılı Yönetmelik ile şekillendirilen yeni Topluluk hukuku, Topluluk üyesi olmayan ülkelerin yürürlüğe koyacağı ve uluslararası kurallara aykırı olan engellere karşı ticaret politikası kapsamında alınacak önlemleri ve bu önlemlerin alınması esnasında uygulanacak usul ve esasları sıralamaktadır.

Bu çerçevede, haksız uygulamalara karşı gerektiğinde alınacak otonom önlemler şunlardır:

- Ticari imtiyazların geri çekilmesi,
- Mevcut gümrük vergilerinin yükseltilmesi,
- İlgili ülke/ülkelere yönelik miktar kısıtlamaları konulması veya ithalat veya ihracat koşullarını değiştiren ya da ticareti etkileyen diğer önlemlerin alınması.

3286/94/AT sayılı Yönetmelik etkin bir şekilde uygulanmakta olup, son senelerde bu Yönetmelik kapsamında açılan soruşturmanın sayısında artış gözlenmektedir. Komisyon tarafından başlatılan soruşturmalar sonucunda, soruşturma açılan ülkenin ticari engel niteliğinde uygulama yaptığı sonucuna varılırsa sorunun öncelikle ikili istişarelerle çözülmesi yoluna gidilmekte, bu yöntemle sorunun çözülmemesi

durumunda da konu DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Kurumuna taşınmaktadır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

4.3.2 Teknik Engellere Yönelik Genel Düzenlemeler

Teknik engellere ilişkin Topluluk hukukunun ikincil düzenlemeleriyle üye ülke iç hukuklarından bahsederken; teknik mevzuat ve standartlardan bahsetmek gerekir.

Avrupa Birliği'nde teknik mevzuatı iki başlık altında toplayabiliriz:

- **Düzenlenmiş alan:** Bu alan Avrupa Komisyonu nezdinde hazırlanıp yürürlüğe konulmuş ortak bir mevzuat tarafından düzenlenen sektörleri kapsar. Örneğin; Komisyon ve Konsey Direktifleri bu alana girmektedir.
- **Düzenlenmemiş alan:** Bu kapsama giren hususlarla ilgili AB düzeyinde bir düzenleme yapılmamakta ve bu alanla ilgili düzenlemeler üye devletlerin ulusal yetki alanına bırakılmaktadır. Bu alanda teknik engellerin bertarafı ve malların serbest dolaşımı ulusal mevzuatlara eklenen "karşılıklı tanıma hükmü" ile sağlanmaktadır.

Düzenlenmiş alanda AB teknik mevzuatının gelişimi şöyledir:

- **1961 - Teknik Mevzuat Uyum Çalışmalarının Başlangıcı**
- **1969 - Klasik Yaklaşım :** Mevzuat düzeyindeki teknik kurallar ile bu kurallarla eş etkiye sahip standartların tümünün uyumlaştırılmasını temel ilke edinen Klasik Yaklaşım çerçevesinde mevzuat uyumlaştırmasına konu teşkil eden alanların başlıcaları; tekstil ürünleri, elektrikli aletler, eczacılık ürünleri ve kozmetik ürünler, gıda maddeleri, tehlikeli maddeler, motorlu araçlar, tüketici ve çevrenin korunması olmuştur.
- **1985 -Yeni Yaklaşım :** Her bir ürünle ilgili mevzuatın uyumu yerine, benzer malların bir arada toplanmasıyla oluşturulan mal gruplarıyla ilgili olan ve temel gerekler olarak isimlendirilen insan can ve mal güvenliği, hayvan ve bitki varlığının korunması çerçevesinde hazırlanan mevzuatın uyumlaştırılmasını öngören yaklaşımdır.

- **1989- Global Yaklaşım:** Temel ilkesi, test, deney ve belgelendirme konusunda karşılıklı tanımayı ve altyapıların yakınlaştırılmasını sağlamak ayrıca, karşılıklı güvenin ve şeffaflığın temini açısından akreditasyonun önemini vurgulamaktır.

1990- Modüler Yaklaşım: Modüler Yaklaşım, mevzuat hazırlayıcılara yönelik oluşturulmuş bir modüler sistem olup; amacı, ürünlerin özelliklerini ve taşıdıkları risk oranlarını dikkate alarak uygunluk değerlendirme yöntemleri belirlemektir. Mevzuat hazırlayıcı, düzenlemek istediği bir alanda insan, hayvan sağlığı ve güvenliğini ve çevre korumasını sağlamak üzere bu sektördeki malların özelliklerine ve taşıdıkları risk oranına göre seçtiği bir modülü veya modüller kombinasyonunu ilgili mevzuatın kapsamına alarak uygunluk değerlendirme prosedürlerini belirleyebilmektedir. A'dan H'ye kadar olmak üzere 8 adet modül vardır. (<http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/abteknikmev.pdf>, erişim: Ağustos 2008)

Mevzuat hazırlayıcılar, bu modüllerden faydalanarak, üreticiye, ürünün teknik düzenlemelere uyduğunu kanıtlamak için, birden fazla alternatif sunabilmektedirler. Ürünün direktifinde, birden fazla modül kombinasyonu bulunmakta ve üretici isterse bunlardan birini, isterse de ürünün Avrupa standardını uygulayabilmektedir. (Avrupa Birliğinde Teknik Mevzuat Uyum Çalışmaları, http://www.legalisplatform.net/ozel_dosyalar/Avrupa%20Birli%C4%9Finde%20Teknik%20Mevzuat%20Uyum%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1.pdf, erişim: Ağustos 2008)

AB'de yapılan çalışmalar piyasaya arz edilen veya hizmete sunulan tüm ürünlerin güvenli olması üzerine yoğunlaşmaktadır. Yeni yaklaşım ve bazı koşullarda klasik yaklaşım mevzuatına uygun ürünlerin güvenli olduğu kabul edilmektedir. Düzenlenmemiş alanda yer alan ve mevzuatı bulunmayan ürünlerin güvenlik koşulları ise Genel Ürün Güvenliği Direktifi ile belirlenmektedir. (Ürün Güvenliği Kanunu Tasarısı Taslağı, Dış Ticaret Müsteşarlığı Dış Ticarete Standardizasyon Genel Müdürlüğü, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/DTS/TeknikAltYapiGelistirmeDb/2GenelGerekce.doc>, erişim: Ağustos 2008)

4.3.2.1 Genel Ürün Güvenliği Direktifi

- Ürünün, Yeni Yaklaşım Direktiflerinin veya öteki Topluluk mevzuatının kapsamına girmemesi
- Emniyet unsurları veya risk kategorilerinin hiçbirisinin Yeni Yaklaşım Direktifleri veya öteki Topluluk mevzuatının kapsamına girmemesi koşullarıyla ticari aktiviteler çerçevesinde arz edilen tüketim ürünlerine uygulanır. 92/59/EEC sayılı Genel Ürün Güvenliği Direktifi piyasaya sürülmüş olan tüketim ürünlerinin normal veya öngörülen kullanım koşullarında herhangi bir risk oluşturmamasını temin etmeyi amaçlamaktadır. Bu direktif, üreticilerin sadece güvenli ürünleri piyasaya sürmeleri ve riskleri hakkında bilgi vermelerini gerektirmektedir. Bu direktif aynı zamanda üye devletlere piyasada bulunan ürünleri gözetleme ve ciddi risk durumundaki bilgilendirme sistemi veya korunma önlemleri kapsamında alınan tedbirlerle ilgili olarak Komisyonu bilgilendirme zorunluluğu da getirmektedir. (Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Kapsamı, <http://www.procen.com.tr/kapsam2.htm>, erişim: Ağustos 2008)

Avrupa Birliği, 92/59/EC sayılı Genel Ürün Güvenliği Direktifini yürürlükten kaldırarak yerine 2001/95/EC sayılı Direktifi yürürlüğe koymuştur. (Ürün Güvenliği Kanunu Tasarısı Taslağı, Dış Ticaret Müsteşarlığı Dış Ticarete Standardizasyon Genel Müdürlüğü, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/DTS/TeknikAltYapiGelistirmeDb/2GenelGerekce.doc>, erişim: Ağustos 2008)

2001/95/EC sayılı Genel Ürün Güvenliği Direktifi, piyasada yer alan tüketici ürünlerinin güvenilirliğine yönelik uygulanır. Amacı, iç pazarın tam işleyişini sağlamaktır. Direktifle,

- Belli bir düzenleme ile düzenlenmemiş ürünlerin güvenliği koşullarına
- Üreticiler ve dağıtıcılar için “Güvenlik yönetimi”ne ilişkin koşullara ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

Söz konusu düzenlemede ayrıca,

- Üye ülkeler için genel pazar gözetimi yükümlülükleri

- Ciddi durumlarda hızlı alarm sistemi (RAPEX)
- Üreticiler, ithalatçılar ve dağıtıcıların pazara sadece güvenli ürün sürmeleri ve tehlikeleri izlemek için önlem alma yükümlülüğü
- Üye ülkelerin gözetim ve uygulamayı yürütmeleri yükümlülüğü ile ilgili düzenlemeler yer almıştır. (Sunum, Erik Hansson, The New General Product Safety Directive (2001/95/EC), <http://www.tceurope.org/pdf/Hansson2004.pdf>, erişim: Ağustos 2008)

Ayrıca üçüncü ülkelerden gelen riskli ürünleri gümrüklerde; insan can ve mal sağlığı gibi konularda güvenlik denetimine tabi tutan ithalat denetimi AB’de, 339/93 sayılı tüzüğe dayanılarak yapılmaktadır. (Sunum, Tüketici Bilgilendirme Semineri, Çetin Yılmaz Dış Ticaret Uzmanı, Dış Ticaret Müsteşarlığı <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/DTS/ABTeknikMevzuatUyumuDb/cy.ppt#323,25>, erişim: Ağustos 2008)

4.3.3 Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Konularında Tarife Dışı Engellerin Önlenmesine İlişkin Düzenlemeler

Tarife dışı engellerin genellikle üretici ve tüketicinin korunması amacıyla ürünün standartlarında, mevzuatlarla belirlenmiş belli bir kalite düzeyine ulaşamadığında Topluluğa ithaline izin verilmediği düşünüldüğünde; gıda güvenliği ve bitki sağlığı konularında oluşturulan mevzuatın teknik engeller oluşturarak tarife dışı engellere etki etmesi bakımından önemli olduğu görülür. Bu konu, her ne kadar ortak tarım politikası içinde ele alınan bir konu da olsa dış ticarete pazara giriş söz konusu olduğunda tarife dışı teknik engel olarak ticaretin aksamasına ya da kolaylaşmasına etki etmesi bakımından asli bir durum arz etmektedir. Çünkü, tarım ürünleri ticaretinde gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı dışında teknik engel oluşturacak bir konu başlığı bulmak zordur. Bu üç konu birbirinden farklı konular olarak gözükmekle birlikte aslında bir arada ele alınan bağlantılı konulardır.

4.3.3.1 Gıda Güvenliği

Avrupa Birliği gıda güvenliği politikasının temelini, Gıda Hukukunun Temellerini Belirleyen 178/2002 sayılı Konsey ve Parlamento Tüzüğü oluşturmaktadır. AB Gıda Yasası olarak da adlandırılmakta olan Tüzük, gıda güvenliği ve denetimine ilişkin çerçeveyi çizmekte, gıda zinciri, risk analizi, erken uyan sistemi ve izlenebilirlik gibi temel kavramları tanımlamakta, risk değerlendirmesi ve risk iletişiminden sorumlu Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesini tesis etmekte ve AB gıda güvenliği sisteminin genel ilkelerini sıralamaktadır. Bu ilkeler aşağıdaki gibidir:

- Gıda zinciri bir bütün olarak ele alınmalıdır.
- Risk analizi, gıda güvenliği politikasının temel bir bileşenidir.
- Sorumluluk gıda sektörünün üzerindedir.
- Ürünler gıda zincirinin tüm aşamalarında izlenebilmelidir.
- Vatandaşlar, kamu kuruluşlarından açık ve kesin bilgi alma hakkına sahiptirler.(Güder 2006)

Gıda ile ilgili olarak 178/2002/AT sayılı Tüzük, gıda mevzuatının genel prensiplerini ve gerekliliklerini ortaya koymakta, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesini kurarak gıda güvenliği ile ilgili usulleri belirlemektedir. (Avrupa Birliği'nde Gıda Güvenliği Yaklaşımı ve Uygulamaları, Sunum, Emine Güher Çeltek, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, http://www.sefertasihareketi.org/ab_gg.ppt, erişim: Ağustos 2006)

Yeni yaklaşımın kapsamında; gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı bulunmakta; tüketicinin korunması ve iç pazarın etkin işleyişi amaç edinilmektedir. 178/2002/AT yeni yaklaşım içinde ele alınmıştır.

Gıda güvenliği konusu Avrupa Birliğinde gittikçe önem kazanan bir konudur. Bunda son on yılda karşılaşılan gıda krizlerinin yarattığı bir duyarlılık etkili olmuştur. 1998 yılında Sığırların Süngerimsi Beyin Hastalığı (BSE) veya yaygın adıyla deli dana hastalığı AB'deki hayvansal ürün üretimine özellikle sığır etine büyük bir darbe vurmuştur. Bu dönemde sığır eti üretimi büyük ölçüde azalmıştır.

Krizler tüketicilerin gıda ilgili kuruluşlara güvenini de sarsmıştır. Bu nedenle, AB'nin kuruluş yıllarına kadar giden yasal düzenlemelerin etkinliği, çerçevesi, üye devletlerle AB kurumları arasındaki yetki dağılımı ile gıda denetimlerinin yeterliliği sorgulanmaya başlanmıştır. AB'nin yürütme organı olan Avrupa Komisyonu (Komisyon) bu çerçevede bir yandan kendi bünyesindeki gıda denetimi birimlerinde değişikliklere giderken bir yandan da gıda ile ilgili AB içerisinde genel bir tartışma başlatmıştır. Gıda alanında yaşanan sorunları özetleyen, muhtemel tartışma alanlarını belirleyen ve öneriler getirerek konuyu kamuoyunda, üye devletlerde tartışmaya açan bir belge olan Avrupa Birliğinde Gıda Hukukunun Genel İlkelerine İlişkin Yeşil Kitap 1997 yılında yayımlanmıştır. Gerçekleştirilen tartışmalar, Beyaz Kitap ve 178/2002 sayılı Konsey Tüzüğü ile sonuçlanmıştır. Bahse konu Konsey Tüzüğü AB gıda güvenliği sisteminin yeni çerçevesini oluşturmuştur. Bu kapsamda, risk analizi AB gıda güvenliği sisteminin temeli kabul edilmiş, gıda güvenliği sisteminin hayvan yemleri de dahil olmak üzere gıda zincirinin tamamını kapsamaya öngörülmüş, gıda sektörüne birinci derecede sorumluluk yüklenmiş ve erken uyarı sistemi gibi uygulamaya ilişkin bazı unsurlar iyileştirilmiştir. Bahse konu Tüzükle, AB'de risk değerlendirmesinden sorumlu en yetkin ve en üst düzeyde örgüt olarak kurulan Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi de AB gıda güvenliği politika ve sisteminin en göze çarpan unsurlarından biri olarak görülmektedir.

Gıda güvenliği alanı, doğası gereği, AB müktesebatının (mevzuat ve uygulama tedbirleri) birden fazla bölümünde düzenlenmiştir. Gıda güvenliğine ilişkin hükümler ihtiva eden farklı müktesebat bölümleri; Malların Serbest Dolaşımı, Tüketici Hakları, Tarım ve Balıkçılıktır. Üye devletler arasında AB'nin kuruluşundan günümüze, gıdalar dahil tüm ürünlerin AB içerisinde herhangi bir engelle maruz kalmadan serbestçe ticaretine ilişkin yasal düzenlemeleri içeren Malların Serbest Dolaşımı bölümündeki gıdaya ilişkin düzenlemeler, üye ülkeler arasında gıda ürünlerinin herhangi bir engelle karşılaşılmadan ticaretinin sağlanması ve üye ülkeler arasında gıda ürünlerinde uygulanan standart hijyen şartlarında yeknesaklık sağlanmasını temine yönelik hukuki tedbirler öngörür. Bugün sayısı yüzleri aşan direktiflerle karşılaşılan bu alanda, üye devletlerin gıda alanında yürütmekte oldukları denetimlerin standartlaştırılmasına çalışılmaktadır.

Gıda kontrolünden, bulaşanlara ve katkı maddelerine kadar birçok farklı alanda hükümler belirleyen, üye ülkeler tarafından iç hukuka aktarılması zorunlu olan ve sayısı yüzleri bulan gıda ile ilgili yasal düzenlemeler, bulunmaktadır. (Güder 2006)

Gıda yasası olarak bilinen 178/2002 tarihli Konsey Tüzüğü, gıda güvenliğinin sağlanmasında AB kurumlarının, üye devletlerin, sektörün ve tüketicilerin yetki ve sorumluluklarını belirlemektedir. Buna göre gıda ürünlerinde güvenilirliğin sağlanması esas olarak gıda sektörünün sorumluluğunda bulunmaktadır. Yem ve gıda üreticileri, ithalatçıları, dağıtım firmaları ve satıcılar, tüketiciye sunumunu yaptıkları ürünlerin AB müktesebatına uyumlu bir şekilde sağlıklı ve hijyenik olmalarını sağlamak yükümlülüğündedir. Sektörün AB müktesebatını uygulayıp uygulamadığını kontrol etme sorumluluğu üye devletlerdeki yetkili otoritelerin üzerine düşmektedir. Her üye devlette bu konuda farklı bir kurumsal yapı ile karşılaşılmakta ise de Komisyon gıda kontrolü sistemlerinin yeknesaklaşmasını temin etmek amacıyla üye devletler arasında işbirliğini teşvik etmektedir.

178/2002 sayılı Konsey Tüzüğü, ayrıca, gıda güvenliğinde takibini öngördüğü risk analizi sistemini tanımlamakta ve risk analizinin yerine getirilmesine ilişkin yetki ve sorumlulukları Komisyon ile Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi arasında paylaşmaktadır. Buna göre risk değerlendirmesi ve risk iletişiminde sorumluluk Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesinde, risk yönetiminde ise Komisyon uhdesinde bulunmaktadır. (Güder 2006)

178/2002/EC'nin getirdiği en önemli gelişme, AB Gıda Otoritesinin (EFSA - European Food Safety Authority) kuruluşunu resmen onaylamasıdır. (<http://www.abveteriner.org/dosyalar/gida3.doc>, erişim: Ağustos 2008) 178/2002 sayılı Tüzüğe göre Otorite, gıda güvenliği kapsamındaki risk analizinin risk değerlendirme ve risk iletişimi alanlarından sorumludur. Bu çerçevede, yem, bitki ve hayvan sağlığı konuları dahil olmak üzere gıda zincirinin tamamıyla ilgili, Topluluğun bilimsel bilgi ve danışma ihtiyacını karşılayacaktır. Bunu yerine getirirken dünyanın diğer bölgelerindeki ve üye ülkelerdeki yetkili otoritelerle de işbirliği yapacaktır. Otorite, hayvan sağlığı, hayvan refahı ve bitki sağlığı da dahil olmak üzere gıda güvenliğinin her alanıyla ilgili bilimsel araştırma ve görüş

oluşturma yetkisine sahiptir. Bylyce gıda zincirinin tüm unsurları Otoritenin sorumluluk alanına dahil edilmiş olmaktadır. (Güder 2006)

Üreticilerin gıda güvenliği alanında, genel gıda kanununun dışında etiketleme, katkı maddeleri, gıda ile temas halindeki maddeler, genetiği değiştirilmiş organizmalar, bulaşanlar, hijyen ve kontrol gibi birçok alanda gıda ürünlerinin tümüne uygulanan genel düzenlemeler ile et, süt, okolata vb. rnlere uygulanan spesifik düzenlemelere uymaları gerekmektedir. Bu düzenlemeler arasında gıda işletmeleri açısından en fazla önem taşıyanlar hiç kuşkusuz hijyen ve kontrole ilişkin olanlardır. Gıda hijyenine ilişkin 852/2004 sayılı Tüzük, Hayvansal gıdalara yönelik spesifik hijyen kurallarına ilişkin 853/2004 sayılı Tüzük, insan tüketime yönelik hayvansal gıdaların resmi denetimine ilişkin 854/2004 sayılı Tüzük, insan tüketime yönelik hayvansal gıdaların üretimi ve işlenmesine yönelik sağlık kurallarına ilişkin 2002/99/AT sayılı Tüzük konuyla ilgili asli düzenlemelerdir. (İktisadi Kalkınma Vakfı 2007)

Avrupa Komisyonu'nun görevlerinden birisi Avrupa Birliği Antlaşmalarında yer alan maddelerin uygulanmasının denimidir. Bu erevede Birlik tarafından belirlenen gıda güvenliği ile hayvan ve bitki sağlığı alanındaki yasal düzenlemelere ne lde uyulduğu, bu düzenlemelerin hayata geçirilip geirilmediğinin takibi de Avrupa Komisyonu tarafından yapılmaktadır. Komisyon söz konusu denetimin gerçekleştirilebilmesi için AB Gıda ve Veterinerlik Ofisi'ni oluşturmuştur.

AB Gıda ve Veterinerlik Ofisi'nin temel görevi gıda güvenliği ve sağlığı ile hayvan ve bitki sağlığı alanlarında etkili denetim sistemlerini desteklemektir. Ofis ayrıca gıda güvenliği ve kalitesi, hayvan ve bitki sağlığı alanlarındaki AB politikasının gelişimine katkıda bulunmaktadır. AB Gıda ve Veterinerlik Ofisi'nin en önemli yükümlülüklerinden biri de AB'nin gıda güvenliği ve kalitesi, hayvan ve bitki sağlığı alanlarındaki koşullarına AB içinde ve AB'ye ihracat yapan nc ülkelerde ne derece uyulduğunu kontrol etmektir.

AB Gıda ve Veterinerlik Ofisi gerek ye ülkelerdeki gerek nc ülkelerdeki incelemelerini rapor haline getirmektedir. Bu raporlar sonuç ve tavsiyeler bölümü içermekte ve internette yayınlanmaktadır. Raporlardaki tavsiyeler bölümü, incelenen

ülkelerin yetkili makamlarını ilgilendirmektedir. Buna göre ilgili makamların AB Gıda ve Veterinerlik Ofisi'ne faaliyet planı sunmaları gerekmektedir. Söz konusu faaliyet planı raporda bahsi geçen eksikleri gidermek için izlenecek yolu içermelidir. Faaliyet planının değerlendirilmesi ve izlenmesi ise yine AB Gıda ve Veterinerlik Ofisi ve diğer Komisyon birimleri tarafından yapılmaktadır.

AB Gıda ve Veterinerlik Ofisi tarafından gerçekleştirilen denetimler gıda güvenliği ile hayvan ve bitki sağlığı alanlarındaki koşulların iyileşmesini sağlamanın yanı sıra bu alanlardaki AB yasal mevzuatının gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Gıda ve Veterinerlik Ofisi yaptığı incelemeler sonucunda hangi alanlarda yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğunu ve hangi alanlarda değişikliğe gidilmesi gerektiğini ortaya çıkarmakta; ilgili Komisyon birimlerine tavsiyelerde bulunmaktadır. Böylece gıda güvenliği ile hayvan ve bitki sağlığı alanlarındaki yasal mevzuatın gelişimine önemli katkı sağlamaktadır. (Avrupa Birliği'nin Tüketici Politikası, <http://www.ikv.org.tr/pdfs/327c3e64.pdf>, İKV web sitesi, erişim: Ağustos 2007)

Her bir üye devlette gıda güvenliği ile ilgili farklı kurumsal yapılarla karşılaşmaktadır. Ancak AB'de olduğu gibi üye devletlerde de risk değerlendirmesi ile risk yönetiminin birbirinden ayrılması ve risk değerlendirmesi ve risk iletişiminin sorumlu, bilimsel yönü ağır basan gıda güvenliği otoritelerinin oluşturulmasına yönelik bir eğilim bulunmaktadır.

Gıda ürünlerinden kaynaklanan hastalıkların kamu sağlığı üzerinde oluşturduğu tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik tüm bilimsel, idari ve yasal çalışmaların başarılı olabilmesi, sistematik ve kapsamlı bir bakış açısı ile hareket edilmesini zorunlu kılmaktadır. Bahse konu sistematik ve kapsamlı bakış açısı Dünya Sağlık Örgütü ve diğer uluslar arası kuruluşlarca risk analizi olarak tanımlanmaktadır. Kısaca gıda güvenliğine ilişkin risk analizi; gıdalardan kaynaklanabilecek tehlikelerin ve bu tehlikelere karşı alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi, uygulanması ve bu uygulama sırasında kamuoyuyla sağlıklı bir iletişimin sağlanmasıdır.

Uygulanacak olan tedbirlerin niteliği karşı karşıya bulunulan riskin büyüklüğüne göre değişmektedir. Örneğin, BSE krizi sırasında ülkemiz başta olmak üzere birçok

ülke BSE hastalığının görüldüğü devletlerden tüm et ithalatını yasaklamıştır. Bunun nedeni hastalığın ülke içerisindeki hayvanlara ve insanlara da sıçrama riskinin bulunmasıdır. Ancak, tehlikenin sektördeki belirli bir firmayla sınırlı olması durumunda sadece o firmanın ürünlerinin satışı durdurulmaktadır. AB sadece Gıda ve Hayvan Sağlığı Ofisi tarafından onaylanan firmaların et ürünü ithal etmesine imkan vermektedir. Bu firmalarda sorun çıkması durumunda ise ithalat izni kaldırılmaktadır.

Tüm bu değerlendirmelerin nihai amacı tüketicilerin gıdalardan kaynaklanabilecek tehlikelere karşı korunmasıdır. Bu nedenle risk analizi gerçekleştirilirken tüketicilerle ve gıda zincirinde yer alan ilgili tüm taraflarla sağlıklı bir iletişim kurulması zorunludur. Tüketiciler karşı karşıya buldukları riskler hakkında daha fazla bilinçli oldukları ölçüde gıdalardan kaynaklanabilecek tehlikelere karşı kendilerini daha iyi koruyabileceklerdir. Bu nedenle, özellikle risk değerlendirmesinden sorumlu kuruluşların, tüketicilerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi çalışmalarına önem vermeleri risk analizinin başarıya ulaşmasında etkili bir faktör olacaktır.

AB müktesebatı gıda güvenliğinde esas sorumluluğu gıda işletmelerine bırakmaktadır. Ulusal kamu kuruluşları ve AB'ye bağlı birimler, işletmeler tarafından gıda güvenliğinin uygulanıyor olmasını kontrol etmekle yükümlüdür. Ancak kamu kuruluşları tarafından yürütülen gıda kontrollerinin yanında bizzat işletmeler tarafından iç denetim ve kalite kontrol sistemlerinin uygulanması da teşvik edilmektedir. Bunlardan HACCP sisteminin tüm işletmelerde uygulanması 93/43 sayılı Konsey Direktifi tarafından zorunlu kılınmıştır. Ayrıca, gıda işletmeleri tüketici beklentilerini karşılayabilmek ve pazarda daha iyi bir konum elde edebilmek amacıyla kalite kontrol ve risk analizi uygulamalarına ağırlık vermeye başlamışlardır. Günümüzde en çok kabul gören ve işletme düzeyinde uygulanan kalite kontrol ve risk analizi uygulamaları İyi İmalat Uygulamaları (GMP), Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları (HACCP) ve ISO 9000/ EN29000 Kalite Kontrol Uygulamalarıdır.

GMP, istenilen kalitede bir ürün elde edilmesi amacıyla üretim sırasında takip edilen ilkeler, uygulamalar ve araçlar olarak tanımlanabilmektedir. GMP

uygulamaları içerisinde, bina, zemin ve çevre tasarımı, hijyen ve sanitasyon, zararlılarla mücadele ve personel eğitimi gibi hususlar girmektedir. Bunların kapsamı ülkeden ülkeye farklı biçimlerde tasarlanabilmektedir. (Güder 2006)

HACCP sistemi, gıda ve gıda ambalajı üretiminde hammaddeden başlayarak tüketime kadar her bir aşama veya noktada tehlike analizi yaparak kritik kontrol noktaları belirleyen, izleyen ve sorunun henüz daha oluşmadan önlenmesini amaçlayan ve sonuçta belirlenmiş normlara uyan gıdayı üreterek tüketiciye “güvenilir gıda”nın sunulmasını sağlayan koruyucu önleyici bir gıda güvenliği sistemidir. (HACCP nedir?, <http://www.kobifinans.com.tr/tr/sector/010605/14155>, KOBİ Finans web sayfası, erişim: Ağustos 2008)

HACCP sistemi bir gıda işleme operasyonunun herhangi bir yerinde oluşabilecek tehlikeleri belirlemek ve kontrol etmek için düzenlenmiştir. Tehlikeler (tüketiciye zarar vermeye neden olma potansiyeli olan her türlü şey), üretim prosedürünün her aşamasına bakarak ve üretimde güvensiz ürünle sonuçlanacak “ne yanlış gidebilir” sorusunu sorarak belirlenir. Bundan sonra problemlere neden olacak tehlikeleri durdurmak için süreç içerisinde nerelere kontroller koyulması gerektiği tayin edilir. Bunlar kritik kontrol noktalarıdır.

HACCP Sistemi, etkin gıda güvenliği yönetim sisteminin nasıl geliştirildiği, uygulandığı ve sürekliliğinin nasıl sağlandığını tanımlayan uluslararası kabul görmüş 7 prensibi esas alır:

- Olası tehlikeleri ve bunların kontrolü için gerekli tedbirleri tanımlama
- Güvenliğin yönetilmesi gerektiği yerlerde Kritik Kontrol Noktaları'nı (KKN belirleme)
- K.K.N' nın kontrol altında olduğu garanti etmesi gereken kritik limitleri tespit etme
- K.K.N'nin kontrolünü izlemek için bir sistem kurma

- K.K.N kontrol dışına çıkıldığında gerekli olacak olan düzeltici faaliyetleri belirleme
- HACCP sisteminin çalıştığını doğrulayan prosedürleri tespit etme
- Gerekli dökümantasyon ve raporlamayı düzenleme (kayıtların tutulması).

HACCP, gıdaların üretiminden tüketiciye ulaşıncaya kadar olan her aşamasında, biyolojik, kimyasal ve fiziksel tehlikelerin kontrol edilmesine olanak sağlamaktadır. Böylece, tüketicilerin sağlığını tehdit edecek gıda kaynaklı hastalıkların önlenmesi sağlanmaktadır.

HACCP

nedir?,

<http://www.kobifinans.com.tr/tr/sektor/010605/14155>, KOBİ Finans web sayfası, erişim: Ağustos 2008

ISO 9000 ve EN 29000 gibi Kalite Kontrol Standartları, gıda işletmelerinin önceden belirlenmiş ve iyi bir biçimde belgelendirilmiş prosedürlere uygun hareket etmelerini sağlamaktadır. Bu standartların etkin bir biçimde uygulanması bağımsız uzmanlar tarafından kontrol edilmektedir.

AB'de, yukarıda özetlenen gıda ve kalite kontrol sistemlerine ilişkin yükümlülükler Gıdaların Hijyenine İlişkin 14 Haziran 1993 tarih ve 93/43/EEC sayılı Konsey Direktifi ile belirlenmektedir. Buna göre gıda işletmeleri, direktifin ekinde yer alan hijyen kurallarına uymakla yükümlüdürler. Üye devletler de, sektörlerle, gönüllülük esasına göre uygulanabilecek olan iyi hijyen uygulamalarına ilişkin rehberler hazırlamaları konusunda gerekli desteği sağlamakla yükümlü kılınmaktadır. Ayrıca, bu direktifle işletmelerin HACCP kurallarını uygulamaları zorunluluk haline getirilmiş, EN 29 000 Avrupa standartlarını (ISO 9 000 serisi kalite ve kalite kontrol sistemlerini) uygulamaları ise tavsiye edilmiştir.

Bir AB üyesi ülkede ortaya çıkan gıda riski diğer üye devletlere ve Komisyona en kısa sürede iletilmek zorundadır. Bunu temin etmek üzere 1978'den bu tarafa uygulanan sisteme Gıdalar için Erken Uyarı Sistemi adı verilmektedir. Sistem, gıdalarla ilgili herhangi bir riskin tespit edilmesi durumunda hızlı ve etkin bir biçimde üye devletler arasında bilgi alışverişinin

sağlanmasına ve üye devletlerin gerekli tedbirleri en kısa sürede almalarına imkan tanımaktadır.

Sistemin bugünkü yasal dayanağı 178/2002 sayılı Konsey Tüzüğüdür. Tüzük, üye devletler, Komisyon ve Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi arasında gıda güvenliğine ilişkin oluşturulacak "ağ"ın kapsamı ve niteliğini belirlemektedir. Buna göre, erken uyarı sisteminin faaliyet alanı yem ürünlerini de kapsayacak şekilde genişletilmektedir. Bu durum, Tüzüğün tesis etmeye çalıştığı tarladan sofraya gıda güvenliği yaklaşımının bir yansıması olarak görülmelidir.

Erken uyarı sisteminin yönetimi Komisyona aittir. Ancak üye Devletler ve Avrupa Gıda Güvenliği Ofisi (AGGO) sistemin işleyebilmesi için bazı sorumluluklar üstlenmektedir. Buna göre, bir üye devlet, gıda ve yemlerden kaynaklanan ve kamu sağlığını doğrudan veya dolaylı olarak tehdit eden herhangi bir ciddi riskin ortaya çıkması durumunda, durumu en kısa sürede Komisyona bildirmekle yükümlüdür.

Herhangi bir bildirim, alınan tedbirlerin gerekçesini ortaya koyan açıklamalarla desteklenmelidir. Komisyon kendisine ulaşan bildirim ve gerekli ilave bilgileri ağ içerisinde yer alan diğer üyelere en kısa sürede gönderir. Komisyon aynı zamanda tüm sınır kontrol noktalarından reddedilmiş ürünlere ilişkin bildirim sunmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle sınır kontrol noktaları da ağın üyeleri konumundadır.

Erken uyarı sistemi kapsamında, sınırda ürünü reddedilen ülkelere ve herhangi bir bildirim konu ürünün sevkıyatının yapıldığı ülkelere de gerekli bilgiler ulaştırılmaktadır.

Karşılıklılık ve gizlilik ilkeleri temelinde akdedilen anlaşmalar yoluyla, aday ülkelerin, üçüncü ülkelerin veya uluslararası kuruluşların erken uyarı sistemine dahil olması mümkündür.

Komisyon kendisine ulaştırılan bildirimleri değerlendirir, gerekli şartları karşılayıp karşılamadığını tetkik eder, en kısa sürede ağın diğer üyelerini bildirimden haberdar eder ve gerekirse bildirim konu olan riski yerinde değerlendirmek üzere bir ekip veya komite kurar.

Halen erken uyarı sistemi AB üyesi devletler ile Avrupa Ekonomik Alanı devletlerini kapsamaktadır. Ülkemiz ağın üyesi değildir.

AB Anlaşmaları, ihtiyati tedbirlerle ilgili olarak, sadece çevrenin korunması konusunda açık hükümler ihtiva etmektedir. Uygulamada ise bu tedbirler, tüketici politikası, insan, hayvan ve bitki sağlığı konularında da tatbik edilmektedir. (Güder 2006)

Gıda güvenliği ile ilgili resmi kontroller 882/2004 sayılı Tüzük ile yapılmaktadır. Düzenleme, Yem ve gıda kanunu ile hayvan sağlığı ve hayvan refahı kurallarına uyum için gerçekleştirilecek resmi kontrollere ilişkin konuları düzenlemektedir. 882/2004'ün kapsamında

- Risklerin engellenmesi, elimine edilmesi veya azaltılması
- Gıda ve yem ticaretinde dürüst uygulamalar
- Tüketicinin korunması ve doğru bilgilendirilmesi

gibi konular yer almaktadır.

Düzenlemeye göre, yapılan kontrollerden gıda işletmecileri birincil derece sorumludur. düzenli, habersiz kontroller yapılabilmektedir. Laboratuar performans kriterleri belirlenmiştir. Gıda ve yemler için acil durum planları oluşturulması öngörülmüştür. Resmi kontrollerin finansmanının nasıl yapılacağına ilişkin düzenlemeler içermektedir. Ayrıca, kayıt altına alma/onaylama prosedürleri ile Topluluk/ulusal laboratuarlara ilişkin hükümler de tüzükte yer almıştır. (Avrupa Birliği'nde Gıda Güvenliği Yaklaşımı ve Uygulamaları, Sunum, Emine Güher Çeltek, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, http://www.sefertasihareketi.org/ab_gg.ppt , sefertasihareketi web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

Gıda güvenliği kuralları, üçüncü ülkelerden ithal edilen ürünlere aynı hassasiyetle uygulanmaktadır. AB'ye ithal edilen gıda ürünlerinin AB gerekliliklerini (veya AB tarafından kabul edilen eş düzeydeki gereklilikleri) karşılamaları ve bu gereklilikleri yerine getirip getirmediğilerinin izleme ve kontrol sistemi ile denetlenmesi gerekmektedir. Ürünler AB sınır kontrol noktalarında denetlenmekte (hayvansal

ürünlerde ve bazı bitkisel ürünlerde sağlık sertifikası kontrolü, kimlik kontrolü; bazı durumlarda veteriner ilaç kalıntıları, pestisit kalıntıları, bulaşan analizleri) ve gıda güvenliği kurallarına uygun olmayan gıda maddelerinin girişi engellenmektedir. Gıda güvenliğini tehdit eden önemli sorunların sıkça tespit edilmesi durumunda ilgili ürünlerin ithalatının durdurulması ve sınır kontrol noktalarında sistematik olarak kontrol edilmesi söz konusu olabilmektedir. (İktisadi KalkınmaVakfı 2007) İthalatta ve ihracatta lisans uygulaması ise 1291/2000 sayılı Komisyon Yönetmeliği ile düzenlenmektedir.(T.C AB Nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği Ticaret Müşavirliği, AB'nin Kota Dağıtım Sistemi Hakkında Not, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/ab/ab_kota_da_gitim_not.doc, erişim: Ağustos 2008)

4.3.3.2 Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Düzenlemeleri

Gıda güvenliğinin vazgeçilmez unsurları olan veterinerlik ve bitki sağlığı da AB düzeyinde detaylı bir şekilde düzenlenmektedir. Veterinerlik mevzuatı kapsamında hayvanların kayıt altına alınması ve hareketlerinin izlenmesi, hastalıkların kontrol altında tutulması ve izlenmesi, tüm canlı hayvanların ve hayvansal ürünlerin AB'ye ithal edilmeden veya AB içerisinde ticareti yapılmadan önce denetlenmesi gibi hususlar ele alınmaktadır. Böylece hastalıklı hayvanların veya tüketime uygun olmayan hayvansal ürünlerin gıda zincirine girmesinin engellenmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanında üreticilerin; hayvanların çiftlikte, taşıma ve kesim/öldürme esnasında gereksiz acı çekmelerinin önüne geçilmesine yönelik asgari standartları (tavuk kafeslerinin asgari boyutları, hamile ve genç hayvanların taşınmalarına yönelik kısıtlamalar, hayvanların taşınmasında kullanılacak araçların sahip olması gereken asgari teknik özellikler vb.), yerine getirmeleri beklenmektedir. Bitki sağlığı mevzuatında ise gıda işletmelerinin dikkat etmesi gereken en önemli husus, gıdalardaki pestisit kalıntılarının insan-hayvan sağlığı ile çevre için tehdit oluşturmaması ve bu çerçevede AB düzeyinde belirlenen maksimum kalıntı limitlerini aşmamasıdır. (İktisadi KalkınmaVakfı 2007)

Hayvansal kökenli gıdaların hijyeni 853/2004 sayılı tüzükle düzenlenmektedir. Bu tüzüğün kapsamında düzenlenen konulardan biri hayvanların temizliğine ilişkindir. İşletelerin onaylanma koşulları düzenlenmiştir. Kırmızı et karkaslarında veteriner

sağlık damgası olması gereğini düzenler. İşletmeciyi tanımlayan damgalama işlemi ile kesimhane ve parçalama tesisleri için gereklilikler ve acil kesimler için düzenlemeler yer almıştır. Avrupa Birliği'nde Gıda Güvenliği Yaklaşımı ve Uygulamaları, Sunum, Emine Güher Çeltek, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, http://www.sefertasihareketi.org/ab_gg.ppt , sefertasihareketi web sitesi, erişim: Ağustos 2008

854/2004 sayılı tüzük hayvansal kökenli ürünlerin resmi kontrollerine ilişkindir. Tüzük, şu konuları düzenlemektedir:

- İşletmelerin onaylanması
- Koşula bağlı geçici onay (6 ay)
- Gıda zinciri bilgisi
- Kesim öncesi ve sonrası muayene
- Gıda işletmecilerinin sorumluluğu
- Resmi yetkili tarafından onay
- Ürünlerin izlenebilirliği

(Avrupa Birliği'nde Gıda Güvenliği Yaklaşımı ve Uygulamaları, Sunum, Emine Güher Çeltek, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, http://www.sefertasihareketi.org/ab_gg.ppt, sefertasihareketi web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

- Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler, diğer gıda ürünlerine kıyasla daha katı ithalat kurallarına tabidir. AB'ye ihraç edilebilmek için öncelikle ilgili ülkenin AB tarafından onaylanmış üçüncü ülke listesi, ilgili işletmenin ise onaylanmış gıda işletmesi listesinde yer alması gerekmektedir. Söz konusu listeler oluşturulurken ise ilgili üçüncü ülkede yeterli ulusal mevzuata ve ulusal mevzuatın uygulanmasını sağlayacak gerekli mali ve insan kaynaklarına ve kapasiteye sahip olup olunmadığı; hayvan sağlığı, kamu sağlığı, hayvan refahı,

hijyen standartlarının yerine getirilip getirilmediği; veteriner ilaçları, pestisitler ve bulaşanlara ilişkin kalıntı izleme planlarının varlığı; kontrolleri gerçekleştirecek laboratuvar kapasitesi; bulaşıcı hayvan hastalıklarının önlenmesi ve kontrol altında tutulmasına yönelik kuralların varlığı; zoonoz kontrol programının varlığı göz önünde tutulmaktadır. (İktisadi Kalkınma Vakfı 2007)

Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünlerin ithalatında veteriner kontrolleri ve halk sağlığı açısından gıda kontrolü yapılmaktadır. Her bir ürün grubu için AB'ye giriş noktaları sınır üye ülkeler tarafından belirlenmekte ve Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanmaktadır. İthalatında veteriner kontrollerinin yapılması zorunlu olan ürünler 2007/275 sayılı Komisyon Kararı ile belirlenmiştir. Bu ürünlerde yapılacak veteriner kontrolleri 97/78/EC sayılı Konsey Direktifi hükümleri kapsamında gerçekleştirilmektedir. Canlı hayvan ve hayvansal ürünler sınır giriş noktalarında mutlaka kontrol edilmekte, AB kurallarına uygun olduğu kanıtlandıktan sonra ancak AB'ye girişine müsaade edilmektedir. Bu kontrollerin hangi sıklıkta yapılacağı Komisyon tarafından belirlenir. Sınır geçiş noktasında kontrol edilmeksizin bir iç gümrüğe transit geçişine müsaade edilmez. (DTM AB Genel Müdürlüğü Tarım ve STA I Dairesi ,15 Şubat 2008, AB'ye Tarım Ürünleri İthalatında Yapılan Sağlık Kontrolleri,http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/ab/ab_ith_saglik_kontrolleri_not.doc, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

AB'ye canlı hayvan ve hayvansal ürünler ihraç edebilecek ülkeler ve bu ülkelerin ürün bazında onaylanmış tesisleri belirlenmekte ve yalnızca bu tesislerden ihracat gerçekleştirilebilmektedir. AB Üyesi Ülkeler üzerinden transit geçiş için de ülkenin bu listelerde yer alması gerekmektedir. (DTM AB Genel Müdürlüğü Tarım ve STA I Dairesi , 15 Şubat 2008, AB'ye Tarım Ürünleri İthalatında Yapılan Sağlık Kontrolleri,http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/ab/ab_ith_saglik_kontrolleri_not.doc, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

AB mevzuatı gereğince, bir nüshası ihraç partisinin varış ülkesinin (örn. Avusturya ise Almanca), diğer nüshası ise AB'ye giriş ülkesinin resmi dilinde (örn. Bulgaristan ise Bulgarca) olmak üzere iki nüsha Hayvan Sağlık Sertifikası düzenlenmesi gerekmektedir. Orijinal belge varış ülkesinin dilinde hazırlanması durumunda diğerinin yeni bir sayı verilmeden aynı sayı ile AB giriş ülkesinin resmi dilinde

birebir tercüme edilmesi ve aynı veteriner tarafından onaylanması gerekmektedir. (DTM AB Genel Müdürlüğü Tarım ve STA I Dairesi , 15 Şubat 2008, AB'ye Tarım Ürünleri İthalatında Yapılan Sağlık Kontrolleri, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/ab/ab_ith_saglik_k_kontrolleri_not.doc, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

4.3.3.3 Bitki Sağlığı Kontrolleri

Bitkisel ürünlerin ithalatında yalnızca halk sağlığı açısından kontroller yapılmaktadır. Sınır kontrol noktalarından basit sağlık kontrolü yapıldıktan sonra, fiziki kontrolleri bir iç gümrükte yapılmak üzere transit geçişine izin verilebilmektedir.

882/2004 sayılı Avrupa Konseyi Yönetmeliği, AB'ye ithalatta gıda ve yem sağlık standartları, hayvan sağlığı ve refahı yönünden kontrollerin nasıl yapılacağına ilişkin hükümleri belirlemekte ve ilgili AB mevzuatına uygunsuz olduğu tespit edilen ürünlere uygulanacak tedbirleri düzenlemektedir. Bu tedbirler madde 19'a göre aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1. Kontrol edilen yem veya gıdanın AB mevzuatına uygun olmadığı tespit edildiğinde yetkili otorite ürüne el koymakta ve
 - a) Ürünün imha edilmesini, özel işlemeye tabi tutulmasını veya geri gönderilmesini sağlamaktadır. Bu tedbirler madde 20 ve 21'de düzenlenmiştir.
 - b) Ürünün AB iç pazarına girmiş olması durumunda izlenmesini ve gerekirse toplatılmasını sağlamaktadır.
 - c) Ürünün insan ve hayvan sağlığına ve çevreye olumsuz bir etkisinin olmamasını temin etmektedir.
2. Ürünün insan sağlığına kati bir şekilde zararlı olduğu tespit edilmesi durumunda ürün imha edilmekte veya normal şartlardan çok daha sıkı kontrole tabi tutulmaktadır.

3. Ürün mevzuata uygun bulunmadığı takdirde, alınan tedbirlere ve eğer geri gönderildiyse hangi ülkeye gönderildiğine ilişkin Komisyon ve üye ülkeler bilgilendirilmektedir.

4. Yetkili otorite, alınan tedbir ve nedenleri hakkında ithalatçıya bilgi verir. İthalatçı 11. Madde hükümleri çerçevesinde alınan tedbirlere itiraz etme hakkına sahip olup, analiz için örnek alınırken, savunma (defence) ve referans (reference) amaçlı iki örnek daha alınır. İthalatçı sonuçlara itiraz ettiği zaman üye ülke tarafından belirlenmiş bir laboratuvar veya bu konuda akredite olmuş bir laboratuvar tarafından savunma amaçlı alınan örnek analiz edilir. Sonucun azami limitlerin altında çıkması halinde;

- Fransa, Yunanistan, İsveç, Belçika, Finlandiya’ da ürünün kati ithalatına izin verilmektedir.
- İngiltere, Estonya, Macaristan, Polonya, İspanya, Çek Cumhuriyeti, Hollanda, Portekiz, İrlanda’da referans örnek, ulusal referans laboratuvarı tarafından analiz edilmekte, sonuçların uygun çıkması halinde ithalatına izin verilmektedir.
- Danimarka, Lüksemburg, Slovenya, Almanya’da ithalatçının analiz sonuçları ile birlikte mahkemeye başvurması gerekmektedir.
- Avusturya’da ithalatçının akredite bir laboratuvara ilave bir analiz daha yaptırması gerekmekte olup, analiz sonucunun uygun çıkması durumunda ithalatına izin verilmektedir.

Yukarıda bahsedilen önlemlerden dolayı ortaya çıkan tüm masraflar ithalatçı tarafından karşılanmaktadır. (DTM AB Genel Müdürlüğü Tarım ve STA I Dairesi , 15 Şubat 2008, AB’ye Tarım Ürünleri İthalatında Yapılan Sağlık Kontrolleri, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/ab/ab_ith_saglik_kontrolleri_not.doc, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

4.4 Tarife Dışı Engellere İlişkin Hukukun ATAD İçtihatlarıyla Şekillendirilmesi

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı’nın (ATAD) belli başlı bazı davalarla ilgili kararları içtihat yaratmış ve Kurucu Anlaşma çerçevesinde yazılı olmayan kısıtlama

nedenleri getirmiştir. Divan, bu kararlarıyla (malların serbest dolaşımı bakımından) adeta bir normlar/önlemler ihtilafı sistemi kurmuştur. (Can 2008) İçtihat yaratan kararların önemli olmasının nedeni, bu kararların yazılı kuralların yanında hukuk yaratmasında yatmaktadır. ATAD, önüne gelen bir meselede yazılı hukuk kurallarının yanında içtihadi kararlarını da uygulayacaktır. ATAD'ın içtihadi hukuk yaratan ve pazara girişte tarife dışı engel sayılacak hususlara ilişkin kararları; malların serbest dolaşımı ile ilgili olan AT Anlaşması madde 28, 29 ve 30. maddelerin yorumlanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Divanın eş etkili önlem yasağının uygulanma koşullarını saptamaya yönelik olarak vermiş olduğu, diğer birçok karara emsal teşkil etmiş bu önemli kararların en önemlileri; “Cassis de Dijon”, “Dassonville” ve “Keck ve Mithouard” kararlarıdır.

4.4.2 “Dassonville” Kararı

Belçikalı ithalatçı Dassonville firmasının İskoç viskisini doğrudan menşe ülkesinden değil Fransa üzerinden Belçika'ya ithal etmesine; Belçika yasalarında, üretilen ülkenin menşe belgesine ilişkin resmi bir sevk irsaliyesinin ürüne iliştilmemesi halinde, alkollü içkilerin bir menşe işaretiyle ülkeye sokulmasının suç teşkil etmesi nedeniyle izin verilmemesi ve Dassonville'nin Belçika'nın uyguladığı önlemin eş etkili bir önlem olduğunu iddiası, olayın vakıa kısmını oluşturmaktadır.

ATAD, ilgili Belçika hukuku kuralının AT Anlaşması madde 28 anlamında bir eş etkili önlem oluşturduğunu ve bu nedenle malların serbest dolaşımına aykırı olduğunu hükme bağlamıştır. Adalet Divanı, kararında eş etkili önlemlerin oldukça geniş bir tarifini yapmıştır. “Dassonville Formülü” olarak da anılan bu tarif şöyledir:

Üye devletlerin doğrudan veya dolaylı, bilfiil veya potansiyel olarak Topluluk içi ticareti engelleyen her türlü ticari düzenlemesi, kota benzeri etkiye sahip bir önlem olarak görülmelidir. “Dassonville” formülü, açık veya gizli olarak gerçekleşip gerçekleşmediğini dikkate almaksızın, her türlü ayrımcılığı kapsama almaktadır. Bunun da ötesinde kısıtlayıcı etki gösteren önlemler de kapsama alınmaktadır. Dolayısıyla, bir devlet önleminin, yalnızca yabancı ürünleri mi, yoksa yerli ve ithal ürünleri aynı şekilde mi ilgilendirdiği, önem taşımamaktadır. "Dassonville" formülünde, ilgili üye devlet kuralının ticaretin düzenlenmesi için öngörülmüş olması

zorunluluğu yoktur. Malların serbest dolaşımına fiilen zedeleyici olarak etki gösterebilen her kural, "Dassonville" formülü anlamında yeterlidir. Bir engelin muhtemel olması yeterlidir. Fakat bu durumda düzenlemenin Topluluk içi ticareti engellemeye elverişli olması zorunludur. (Can 2008)

Üretime, ambalajlamaya, etiketlemeye, işaretlemeye veya ruhsat vermeye ilişkin kuralları kapsayan ve böylece ürünlerin piyasaya sürülme koşullarına uygunluğunu ilgilendiren üretim kuralları, "Dassonville" formülü tarafından kapsanır ve eş etkili önlem olarak kabul edilir. (Can 2008)

4.4.1 “Cassis de Dijon” Kararı

Alman market firması REWE'nin Fransa'dan ithal etmek istediği ve içinde % 15 ila %20 arasında alkol bulunan meyve likörü ithal etmek istemesi ancak Alman yasalarına göre meyve likörü için asgari % 32 alkol içeriğinin şart olması nedeniyle ithalatının yasaklanması, olayın özünü teşkil etmektedir. REWE Firması, durumun AT Anlaşması madde 28'e aykırı olarak bir eş etkili önlem olduğunu iddia etmiştir.

“Cassis de Dijon Kararı” ile hukuka “menşe ülke” ve “karşılıklı tanıma ilkesi” getirilmiştir. Kamu sağlığı nedeniyle malların dolaşımına getirilen kısıtlamaların çerçevesi “Cassis de Dijon” kararında hükme bağlanmıştır. (Can 2008) Bu karar, Mahkemenin Madde 28'e ilişkin içtihat hukukunda önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. “Cassis de Dijon” hükmü, ilk defa, Madde 28'in yurtiçi ve ithal edilen mallara aynı şekilde uygulanan önlemleri kapsadığını onaylamıştır (“farklılık gözetmeksizin uygulanabilir” önlemler). Bu karar temeli üzerine, “karşılıklı tanıma”nın (aynı zamanda “denklik ilkesi” olarak da bilinmektedir) ilkesi inşa edilmiştir. (Malların Serbest Dolaşımı ve Piyasa Gözetimi Üzerine Seminer, Tek Pazar Eylem Planının Tamamlanması Bağlamında Karşılıklı Tanıma <http://www.saglik.gov.tr/extras/birimler/abkd/usp/mallar/39.doc>, Erişim: Ağustos 2008) Karşılıklı tanıma, bir üye devletin, esas olarak, kendi topraklarında yasalara uygun olarak üretilen ve diğer üye devletlerde pazarlanan ürünlerin satışını; bu ürünler kendi malları için aranan teknik ve nitel tanımlardan farklı teknik ve nitel tanımlara göre üretilseler dahi, yasaklayamaması anlamına gelmektedir. Buraya kadar, denk bir seviyeye kadar söz konusu mallar mevzuatının ulaşması için

tasarlandığı tüzel hedefi (halk sağlığının ya da çevrenin korunması gibi) karşıladığında, ithal eden üye devlet, kendi topraklarında bu tür malların satışını, bu hedefin yurtiçi mallara uygulanandan farklı olduğu gerekçesiyle yasaklayamaz. (Malların Serbest Dolaşımı ve Piyasa Gözetimi Üzerine Seminer, Tek Pazar Eylem Planının Tamamlanması Bağlamında Karşılıklı Tanıma, <http://www.saglik.gov.tr/extras/birimler/abkd/usp/mallar/39.doc>, Erişim: Ağustos 2008)

4.4.3 “Keck ve Mithouard” Kararı

Madde 28’in uygulanma kapsamına ilişkin bir başka önemli karar ise, “satış düzenlemeleri” ile ilgili kurallara dair olan Keck ve Mithouard davasıdır (bu davada, malların satın alma fiyatlarının altında satılmasına karşı bir kural söz konusudur). (Malların Serbest Dolaşımı ve Piyasa Gözetimi Üzerine Seminer, Tek Pazar Eylem Planının Tamamlanması Bağlamında Karşılıklı Tanıma, <http://www.saglik.gov.tr/extras/birimler/abkd/usp/mallar/39.doc>, erişim: Ağustos 2008) Antlaşma’nın 28’inci maddesi, bir üye devletin zararına satışı yasaklayan mevzuatına uygulanmaz.

Keck ve Mithouard adlı kişiler aleyhine, satın aldıkları ürünleri Fransa’da daha düşük bir fiyattan sattıkları için dava açılmıştır. Bu kişiler, ulusal mahkemede, zararına yeniden satışı yasaklayan Fransız mevzuatının AT Antlaşmasının 28’inci maddesine aykırı olduğunu iddia etmişlerdir. Bu konuda bir ön karar sorusuna yanıt olarak Adalet Divanı, böyle bir yasaklamanın, tüccarı bir satış geliştirme yönteminden yoksun kıldığı için, satışların hacmini ve dolayısıyla başka üye devletlerden gelen ürünlerin satış hacmini sınırladığını tespit etmiştir. Dolayısıyla, bu yasaklama, malların serbest dolaşımı önünde bir engel oluşturuyordu. Ancak ve daha önceki kararlarının tersine, Adalet Divanı, bazı satış düzenlemelerini kısıtlayan veya yasaklayan ulusal hükümlerin -ülke içinde faaliyet gösteren bütün ilgili tacirlere uygulanmak ve hukuken ve fiilen, yurtiçi ürünlerin ve başka üye devletlerden gelen ürünlerin pazarlanmasını aynı şekilde etkilemek şartıyla- başka üye devletlerden gelen ürünlere uygulanmasının Antlaşma’nın 28’inci maddesi kapsamına girmediğine karar vermiştir. (Avrupa Topluluğu Hukuku Alanında Yargıçların Eğitilmesi, Ekim 2002 Ankara, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/egitim.pdf>, Adalet

Bakanlığı AB Genel Müdürlüğü web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

4.5 DTÖ Anlaşmalarının Uygulanışı

4.5.1 Dünya Ticaret Örgütü Teknik Engeller Anlaşmasının Uygulanması Bakımından Topluluk

Anlaşma, Topluluk hukukuna, 22 Kasım 1994 tarih ve 94/800/AT sayılı Konsey Kararı ile aktarılmıştır. Bildirim mekanizmasına özel bir önem verilmiştir. Anlaşmaya taraf üye ülkeler, teknik düzenlemelerini ve uygunluk değerlendirme prosedürlerini Anlaşma gereği DTÖ'ye bildirmelidirler. (Anlaşmanın 3.2 ve 7.2. maddeleri gereği) Söz konusu teknik düzenleme için, her hangi bir uluslar arası düzenlemenin olmadığı veya yürürlüğe koyulması planlanan düzenlemenin veya uygunluk değerlendirme prosedürünün içeriği, ilgili uluslar arası standartlarla veya uluslararası standardizasyon kuruluşunun yayımladığı rehber veya tavsiyelerle uyuşmadığında bildirim mutlaka yapılması gerekmektedir. (Comparison between the notification procedures established by Directive 98/34/EC and the TBT Agreement, <http://ec.europa.eu/enterprise/tbt/index.cfm?fuseaction=Presentation.viewPresentation2&dspLang=EN>, AB Komisyonu web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

4.5.2 Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanması Bakımından Topluluk

Tüm üye ülkelerin, SBS Anlaşması ile uyum halinde olmak üzere insan popülasyonunun sağlığını, fauna ve florayı korumak için önlem alma hakkı saklıdır. Üçüncü ülkeler için öngörülen ithalat şartlarının karşılanması ilk olarak ve prensipte üye ülkelere aittir. Komisyon, yalnızca üye ülkelerin olasılıklarının tükenmesi ve üye ülkelerin talebi üzerine gerekli önlemleri alır. Son zamanlarda üye ülkelere, Komisyona bu yönde yapılan taleplerde önemli ölçüde artış gözlenmektedir. (The Sanitary and Phytosanitary (SPS) Sector in External Trade, http://ec.europa.eu/trade/issues/sectoral/agri_fish/sps/index_en.htm, Avrupa Komisyonu web sayfası, erişim: Ağustos 2008)

5.TÜRK MEVZUATINDA TARİFE DIŞI ENGELLER ve MEVZUAT UYUM ÇALIŞMALARI

5.1 Genel Olarak Mevzuat

Tarife dışı engeller, genel olarak ithalat ve ihracat sırasında ve daha çok teknik engel olarak söz konusu olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında genellikle gıda, bitki ve hayvan sağlığına ilişkin önlemlerin yerine getirilip getirilmediğinin denetlenmesi ve bu türdeki ürünlerin yurt dışına giriş ve çıkıŐlarının belli standartlara bağlanması söz konusu olmaktadır.

Ülkemizde ithalata ve ihracata uygulanan rejim, Bakanlar Kurulu Kararlarına göre hazırlanan yönetmelik, tebliğ ve kararlarla Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yürütölmekle birlikte, tarım ürünleri ile ilgili konularda Tarım ve Köyişleri Bakanlığının idari düzenlemeleri de ithalatta ve ihracatta uygulanacak rejime yön vermektedir.

Tarım ürünleri dış ticaretimizde; ithalatın iç mevzuata uygunluğu sonucu verilen ve ithalat lisanslarıyla karıŐtırılması mümkün olan kontrol belgelerinin düzenlenmesi yanında teknik engeller Şeklinde ortaya çıkan tarife dışı engeller söz konusu olmaktadır. Teknik engeller Şeklinde beliren tarife dışı engeller ise AB ile tarım ürünleri ticaretimizde gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı konularında ortaya çıkmakta, söz konusu engellerin yok edilmesi ve aynı zamanda AB ile uyum nedeniyle mevzuat süreklilik arz eden bir değişim içinde bulunmaktadır.

AB ile ticaretimizde ortaya çıkan tarife dışı engeller en çok, tarım ürünlerinin ithalatı sırasında kontrol belgesi düzenleme gereklilikleri veya teknik engeller Şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Türk mevzuatında yer alan düzenlemelerin incelemesi bu başlıklar altında yapılacak; ithalat ve ihracat sırasında alınan önlemler söz konusu konu başlıkları altında incelenecektir. Tarife dışı engellerle ilgili ölkemiz mevzuatı, müzakereler kapsamında uyum çalışmaları da göz önünde tutularak değerlendirilecektir.

5.2 İthalat ve İhracatta Uygulanan Kontrol Belgesi Uygulamaları ve Dış Ticarete Standardizasyon

5.2.1 2008/5 Sayılı Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği

İthalat yasaklama ve kısıtlamaları ürün standartlarıyla; dolayısıyla teknik engellerle ilişkilidir. Dış Ticarete uygulanan standartların ithalat denetimlerine ilişkin olarak 2005/9454 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına dayanarak Dış Ticaret Müsteşarlığı her yıl tebliğ yayımlamaktadır. Sonuncusu 2008/5 sayılı Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği olan düzenleme Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın denetimine tabi ürünlerin ithalatına ilişkin standardizasyon düzenlemeleri içermektedir. (31.12.2007 tarih ve 26743 sayılı Resmi gazete, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Denetimine Tabi Ürünlerin İthalatına Dair Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği, <http://www.kkkm.gov.tr/teblig/2008-5.html>, KKGM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği (2008/5) gereği Kontrol Belgesi uygulaması uygulanmaktadır. Kontrol Belgesi, Türkiye'ye ithalinde belli merciin izni aranacak eşyanın, ancak tabi olduğu mevzuata uygunluğu tespit edilmek suretiyle ithaline izin verilmesi üzerine verilen belgedir. Kontrol belgesinde amaç, ürünün sahip olduğu standartların iç hukuk mevzuatında öngörülen şartlara uygun olmasının sağlanmasıdır.

Kontrol Belgesi, 2008/5 sayılı Dış Ticarete Standardizasyon tebliğinin ekinde yer alan ve ithalatçı firma tarafından doldurulmuş belgedir.(Bkz. Şekil 1)

<p>T.C. Tarım ve Köyleri Bakanlığı Genel Müdürlüğü</p> <p>KONTROL BELGESİ</p>
<p>G.T.İ.P.: Madde ismi (*):</p> <p>Hangi listede yer aldığı :</p> <p>İthalatçı firmanın ticaret unvanı, adresi ve telefon no:</p> <p>İthalatçı firmanın bağlı bulunduğu vergi dairesi ve vergi sicil numarası :</p> <p>İhracatçı firmanın ticaret unvanı ve adresi :</p> <p>Malın kullanılacağı yer:</p> <p>Malın ithal amacı (**):</p> <p>Malın miktarı:</p> <p>Şarj numarası (***):</p> <p>Malın menşe ülkesi:</p> <p>Malın yükleneceği ülke:</p> <p>Malın giriş gümrüğü</p> <p>Malı kullanacak firmanın ticari unvanı, adresi, telefonu:</p>
<p>İthal edilecek maddenin özelliğine göre aşağıdaki ilgili başlığı yuvarlak içine alınız. (Mal B grubunda ise, ayrıca ilgili bölümün altını çiziniz.)</p> <p>A- 5179 sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesi Hakkında KHK'nın Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun hükümlerine uygundur.</p> <p>B- Avrupa Topluluğu, Dünya Sağlık Teşkilatı, Dünya Gıda Kodeksi spesifikasyonlarına uygundur.</p> <p>C- 29.5.1973 tarih ve 1734 sayılı Yem Kanunu hükümlerine uygundur.</p> <p>D- 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu ve 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu hükümlerine uygundur.</p> <p>E- 6968 sayılı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu hükümlerine uygundur.</p> <p>F- 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu hükümlerine uygundur.</p> <p>G- 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu hükümlerine uygundur.</p> <p>H- 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu hükümlerine uygundur.</p> <p>(*) Proforma faturada tek isim altında birden fazla madde söz konusu olduğunda, bunların orijinal isimleri ayrı ayrı belirtilecektir.</p> <p>(**) Canlı su ürünleri ithalatında belirtilecektir.</p> <p>(***) Zirai veteriner ilaçları ile bu ilaçların imalinde kullanılacak aktif madde, hammadde ve yardımcı maddelerin ithalatında belirtilecektir.</p>
<p>Tarafımızca düzenlenen formdaki bilgilerin doğru ve eksiksiz olduğunu ve ithalatı, Dış Ticarete Standardizasyon (2008/5) sayılı Tebliğ hükümlerine uygun olarak yapacağımızı taahhüt ederiz.</p> <p style="text-align: right;">Firma kaşesi Yetkilinin Adı ve Soyadı İmza</p> <p>İlgili Tebliğ hükümlerine göre yapılan inceleme sonucunda, sözkonusu maddenin, gümrük beyannamesinin tescili aşamasında, insan sağlığı ve güvenliği, hayvan ve bitki varlığı ve sağlığı yönünden yapılacak kontrollerde uygun bulunması halinde, ithali uygun görülmüştür.</p> <p>İşbu Kontrol Belgesi, Dış Ticarete Standardizasyon (2008/5) sayılı Tebliğ hükümleri çerçevesinde, ilgili gümrük müdürlüğüne ibraz edilmek üzere düzenlenmiştir.</p> <p style="text-align: right;">İmza ve mühür Tarih</p>

Şekil 1 2008/5 DTS Tebliği-Ek 7 (<http://www.kkgm.gov.tr/teblig/2008-5.html>, Erişim 25.07.2008)

İthalinde kontrol belgesi aranan ürünlerin listesi 2008/5 sayılı Tebliğ Ek 6A'da belirtilmiştir. (Bkz Ek 1) İthalinde kontrol belgesi aranmayan ürünlerin listesi 2008/5 sayılı Tebliğin Ek 6B'de belirtilmiştir. (Bkz Ek 2)

Şekil 1'de yer alan kontrol belgesi örneğinde görüldüğü üzere, ürünün ithal edilebilmesi için uygun olması gereken iç mevzuat hükümleri ve ayrıca uyumlu olması gereken uluslar arası mevzuat hükümleri belirtilmiştir. Belgede, ulusal mevzuat kadar uluslar arası anlaşmalara uygunluğun arandığı da görülmektedir. Bu tebliğ hangi ürünler için kontrol belgesi istendiğini de listelemektedir.

5.2.2 Kontrol Belgesi Düzenlenmesi Prosedürü

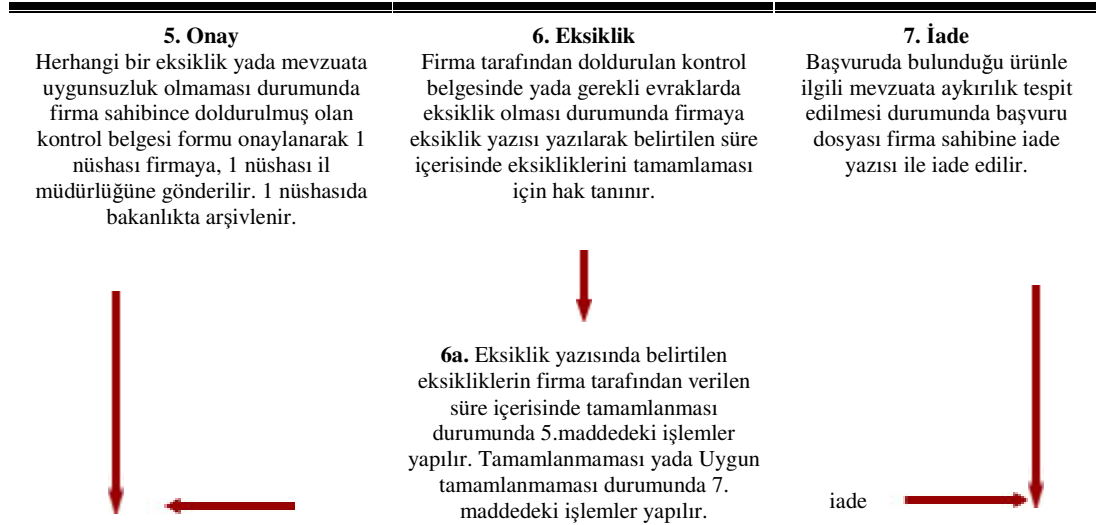
Anılan Tebliğ'in eklerinde yer alan tarım ürünleri ithalatında, ithalat öncesinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca "Kontrol Belgesi" düzenlenir. Sürecin işleyişi, Kontrol Belgesine tabi ürünler için önce kontrol belgesi için müracaat edilmesiyle başlamaktadır. Kontrol belgesi onaylandıktan sonra ithalat işlemine başlanmaktadır. Kontrol Belgesi gerekmeyen ürünler için ise doğrudan ithalat aşamasına geçilmektedir. İthalat aşamasında gümrükte kontroller gerçekleştirilmekte, uygun ürünlerin girişine izin verilmektedir. Kontrol belgesi SBS Anlaşması kapsamında aranan bir belgedir. Çünkü ithal edilmek istenen ürünün gıda güvenliği, insan sağlığı, bitki ve hayvan varlığı açısından riskli olmadığını gösteren sertifika, bileşen listesi, spesifikasyon incelemesi kontrol belgesi aşamasında yapılmaktadır. Sürece ilişkin prosedür Tablo 1'de görülmektedir.

1. İthalatçı firma **Ek 6-A**'da yer alan ürünler için **2003/31** sayılı tebliğe göre doldurduğu **kontrol belgesi** formu ve diğer **gerekli belgeler** ile Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğüne yada **yetkilendirilmiş Tarım İl Müdürlüklerine** başvuruda bulunur. **Ek 6-B**'de yer alan ürünler için fiili ithalat işlemleri kontrol belgesi aranmaksızın başlatılır.

2. Başvuru sırasında firma sahibine evrak numarası verilir ve firma bu numara ile evraklarının takibini yapabilir

3. Evraklar ilgili mühendise havale edilir.

4. Dosyalar **döküman kontrolü** şeklinde ilgili mühendis tarafından incelenir.

8. Firma onaylanmış kontrol belgesi ve **diğer belgeler** ile **kontrol belgesi geçerlilik süresince**, malı teslim almak için **gümrük giriş kapısının** bulunduğu il müdürlüğüne, başvuruda bulunur.

Tablo 1 Gıda ve Gıda Ambalaj Maddelerinin İthalatında Kontrol Belgesi Düzenleme Prosedürü, (http://www.kkgm.gov.tr/birim/gidakont/Kontrol_Belgesi/prosedur2.html, Erişim: 29.08.2008)

Kontrol Belgesine istinaden ithal edilecek mal gümrüğe geldiği zaman, Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca sağlık açısından fiziksel kontrolün gerçekleştirilmesi ve gerekli analizlerin yapılması sonucunda sağlık yönünden bir risk unsuru taşımadığı

görülmesi halinde “Uygunluk Yazısı” düzenlenir ve bu belge gümrük idaresine ibraz edilmek suretiyle ithalat gerçekleştirilir.

Ürünün ilgili mevzuatına uygun olmadığı tespit edildiğinde, gerekçeli “Uygunsuzluk Yazısı” düzenlenir ve bu ürünlerin ithalatına izin verilmez. Uygunsuz ürünler mahrecine iade edilir veya imha edilir.

Bahse konu Tebliğ’in 6ncı maddesinde yer alan muafiyet hükümleri kapsamında yapılacak ithalatlarda Kontrol Belgesi veya Uygunluk Yazısı aranmaz.

Diğer taraftan, ithal edilen bitkisel ürünlere menşe ülke yetkili otoriteleri tarafından düzenlenmiş Bitki Sağlığı Sertifikası veya Sağlık Sertifikasının eşlik etmesi gerekmektedir.

Hayvansal ürünlerin ithalatında da menşe ülkenin hayvan hastalıkları açısından durumuna bağlı olarak, ülkelere ve ürünlere göre farklı veteriner sağlık sertifikası veya hayvan sağlık sertifikası düzenlenmesi aranabilmektedir. (DTM Tarım ve STA I Dairesi, Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin İhracatında ve İthalatında Yapılan Kontroller ve Düzenlenen Sertifikalar, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/genel/ith_ithr_kontrol_sertifika.doc, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

5.2.3 Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğ (2007/39 sayılı Tebliğ)

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 2008/5 sayılı Tebliğe dayanarak “Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliği her yıl yayımlamaktadır. Söz konusu tebliğin sonuncusu 2007/39 sayılı Tebliğ olarak yayımlanmıştır. (02.09.2007 tarih ve 26631 sayılı Resmi Gazete) (Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat Aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğ, <http://www.kkgm.gov.tr/teblig/2007-39.html>, KKGGM web sitesi, erişim: Ağustos 2008) Söz konusu tebliğlere uygun olarak ithal edilen bazı tarım ürünlerine ithalat

aşamasında kontrol belgesi düzenlenmektedir.

2007/39 sayılı Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temas Eden Ambalaj Materyallerinin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat Aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğin 1. maddesinde yer alan “Bu Tebliğin amacı; gıda güvenliği ve kalitesine yönelik olarak gıda maddeleri ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin ithalatında Kontrol Belgesi onaylanması ile ithalat aşamasındaki işlemlerde uyulacak usul ve esasları belirlemektir.” Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat Aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğ, <http://www.kkgm.gov.tr/teblig/2007-39.html>, KKGGM web sitesi, erişim: Ağustos 2008) ifadesiyle düzenlemenin amacı belirtilmektedir. Tebliğ kapsamında bitki sağlık sertifikaları, hayvan sağlığına yönelik sertifikalar ile 2008/5 sayılı tebliğde yer alan ürünler için düzenlenen kontrol belgelerinin verilmesi usul ve esaslarını düzenlemektedir. Madde 5 (e) bendine göre “Bu Tebliğ kapsamındaki ithalat kontrollerinde Türk Gıda Mevzuatı esas alınarak işlem yapılır. İthal edilmek istenen ürün ile ilgili Türk Gıda Mevzuatında hüküm bulunmaması durumunda uluslararası mevzuat esas alınır.” (Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat Aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğ, <http://www.kkgm.gov.tr/teblig/2007-39.html>, KKGGM web sitesi, erişim: Ağustos 2008) denilmektedir. Bu hükmün uygulanmasında uluslar arası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerimizin dikkate alınması gereklidir. Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşmasınının 11. maddesine göre bir ülkenin söz konusu anlaşmada gösterilen önlemlerden daha sıkı bir önlem alması; alınan önlemin gerekliliğinin bilimsel olarak kanıtlanmasına bağlıdır. Dolayısıyla iç hukukta ithalatı kısıtlayıcı bir önlem alınırken, bu önlemin gerekliliğinin bilimsel gerekçelerinin de ciddi bir şekilde göz önünde tutulması gereklidir. Usule ilişkin prosedür düzenlemenin 6. ve 7. maddelerinde gösterilmekle birlikte onun öncesinde gelen 5. maddenin (o) bendinde de “Kontrol Belgesi onaylanması ve ithalat aşamasındaki kontrol işlemleri, Genel Müdürlükçe yetki verilen İl Müdürlüklerince yapılır.” (Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat Aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğ, <http://www.kkgm.gov.tr/teblig/2007-39.html>, KKGGM web sitesi,

erişim: Ağustos 2008) ifadesiyle onaylamanın şekline ilişkin genel bir hüküm ifade edilmiştir. 6. madde Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği Ek 6 A'da düzenlenen ürünler için alınacak kontrol belgesinin onaylanması aşamasında gerekli belgeleri; 7. madde, ithal edilmek istenen ürünün Gümrük Müdürlüğü tarafından kontrol edilmesi yönünde İl Müdürlüğüne hitaben yazılan yazı üzerine ithalat aşamasında istenecek olan belgeleri düzenlemektedir. İstenen belgeler arasında Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği (2008/5 sayılı Tebliğ) in Ek 6 A ve Ek 6 B kısımlarında kontrol belgesi istenen ve istenmeyen ürünler ayrı ayrı ele alınmıştır. 7. maddenin 2. fıkrasında : İthal edilmek istenen ürünün mevzuata uygunluğu ithalat aşamasında yapılacak kontrol ve denetim ile belirlenir. Kontroller; doküman kontrolü, kimlik kontrolü ve fiziksel kontrol aşamalarını kapsar. Doküman kontrolü; ürünle ilgili onaylanan Kontrol Belgesi dahil ithalat aşamasında sunulan tüm belgelerin kontrolünü, kimlik kontrolü; ürünle ilgili sunulan belgelerde yer alan bilgilerle ürünün uyuşup uyuşmadığının kontrolünü, fiziksel kontrol ise; organoleptik muayene, ambalaj ve etiket kontrolü, numune alma ve laboratuvar analizlerini de kapsayan kontrolleri içerir.” ifadesi ile kontrol belgelerinin ve denetimlerinin ithalat aşamasında yapıldığı ve denetimlerin şekli açıkça belirtilmektedir. Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat Aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğ, <http://www.kkgm.gov.tr/teblig/2007-39.html>, KKGGM web sitesi, erişim: Ağustos 2008

5.2.4 2008/2 Sayılı Tebliğ Gereği Yapılan Denetimler

2008/2 sayılı “İthalatta Kontrolü Dış Ticarete Standardizasyon Denetmenleri Tarafından yapılan Tarım Ürünlerine Dair Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği” kapsamında yer alan ürünlerin ithalatında ilgili standartlara ticari kalite yönünden uygunluğunun kontrolü DTM Bölge Müdürlükleri bünyesindeki Dış Ticarete Standardizasyon Denetmenleri tarafından yapılır. Yapılan inceleme sonucunda standartlara uygunluğu tespit edilmesi halinde gümrük idaresine ibraz edilmek üzere ithalatçıya “Kontrol Belgesi” verilir. (DTM Tarım ve STA I Dairesi, Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin İhracatında ve İthalatında Yapılan Kontroller ve Düzenlenen Sertifikalar,

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/genel/ith_ihr_kontrol_sertifika.doc, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

5.3 Piyasa Gözetim ve Denetimi

5.3.1 4703 sayılı Kanun

Piyasa gözetimi ve denetimi, yetkili kamu kuruluşları tarafından ürünün piyasaya arzı veya dağıtımı aşamasında veya ürün piyasada iken ilgili teknik düzenlemeye uygun olarak üretilip üretilmediğinin güvenli olup olmadığının denetlenmesi veya denetletirilmesi (http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/yapidenetim/html/dokumanlar/4703SayiliCerçeveKanun.ppt#755,8,PIYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ) Piyasa gözetimi ve denetiminin hukuki alt yapısı, 11 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe koyulan 4703 sayılı “Ürünlere İlişkin Temel Mevzuatın Hazırlanmasına ve Uygulanmasına Dair Kanun” ve “Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelik” ile oluşturulmuştur. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Ticarette teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk araçları 2/97 sayılı OKK ile belirlenmiş ve bu alanda uyumu gerçekleştirecek olan kamu kuruluşları 15 Ocak 1997 tarihli ve 97/9196 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilmiştir. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Uyumlaştırma süreci tamamlanan ve devam eden teknik mevzuatın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli hukuki alt yapının oluşturulabilmesini teminen ilgili kamu kuruluşlarının katkısıyla Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından hazırlanan 4703 sayılı “Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun”, kısa adıyla Çerçeve Kanun, 11 Temmuz 2001 tarihli ve 24459 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 11 Ocak 2002 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007) Aynı tarihte, bu kanuna istinaden çıkarılmış “Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelik” de yürürlüğe girmiştir. (Avrupa Birliği’nde Piyasa Gözetim ve Denetimi, <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=1179&icerikID=736&dil=TR>, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

11/01/2002 tarihinde yürürlüğe giren 4703 sayılı “Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun” esas olarak Avrupa Birliği’nin 92/59/EC sayılı Genel Ürün Güvenliği Direktifini uyumlaştırmakta, bunun yanı sıra AB’nin Yeni ve Klasik Yaklaşım olarak adlandırılan ürün bazlı teknik mevzuat politikasının temel noktalarını iç hukukumuzda yansıtmaktadır.

4703 sayılı Kanun ile, piyasaya arz edilen tüm ürünlerin teknik düzenlemesine uygun ve güvenli olması zorunluluğu yasal dayanak kazanmış; bu doğrultuda üreticilerin, dağıtıcıların, ithalatçıların yükümlülükleri düzenlenmiş, ürünlerin test, muayene ve belgelendirilmesi faaliyetini yürüten uygunluk değerlendirme kuruluşları ile onaylanmış kuruluşların uyması gereken temel kriterler belirlenmiş ve piyasa gözetimi ve denetimi yapan kamu kuruluşlarının yetki, görev ve sorumlulukları düzenlenmiştir.

Halihazırda bazı Bakanlıklarımızca birtakım ürün grupları açısından sürdürülen piyasa kontrollerinin tüm ürünlere yönelik olarak ve ortak kurallar çerçevesinde ilgili bütün kamu kuruluşları tarafından uygulanmasını öngören 4703 sayılı Kanunun piyasa gözetimi ve denetimini düzenleyen maddeleri Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelikte ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Piyasa gözetimi ve denetimi esas olarak, ürüne ilişkin teknik mevzuatı hazırlamaya ve yürütmeye yasal olarak yetkili bulunan kamu kuruluşlarının ürünün piyasaya arzı veya dağıtımı aşamasında veya ürün piyasada iken ilgili teknik düzenlemeye uygun olarak üretilip üretilmediğini, güvenli olup olmadığını denetlemesi veya denetlettirilmesi faaliyetini içermektedir.

Piyasa gözetimi ve denetiminin usul ve esasları ile yetkili kuruluşların bu çerçevedeki yetki ve sorumluluklarını ayrıntılı olarak düzenleyen Yönetmelik, aynı zamanda bu sistemin etkin işleyişinin sağlanabilmesi ve piyasa gözetimi ve denetimi yapacak kuruluşlar arasında yakın işbirliğinin kurulmasını teminen Piyasa Gözetimi ve Denetimi Koordinasyon Kurulunun oluşturulmasını da hükme bağlamaktadır.

Bu Kurulun oluşturulmasındaki temel amaç, ülkemizde tüm ürünlere yönelik olarak kurulması öngörülen yeni sistemin getirdiği sorunların yetkili kuruluşlarla

elbirliğiyle aşılması, hali hazırda piyasa kontrolleri konusunda bilgi birikimi bulunan ve tecrube sahibi olan kuruluşlarımızın bu sisteme yeni giren diğer kamu kuruluşlarına destek olmasının sağlanması, yetkili kuruluşların görevi olan piyasa gözetimi ve denetimi konusunun her an gündemde tutularak, etkin bir şekilde izlenmesidir. (Avrupa Birliği'nde Piyasa Gözetim ve Denetimi, <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=1179&icerikID=736&dil=TR>, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

Yeni ve Klasik yaklaşım mevzuatı dahil olmak üzere, halihazırda ülkemizde uyumlaştırılarak yürürlüğe konulan AB teknik mevzuatının önemli bölümü 4703 sayılı Kanuna dayandırılmaktadır.

Ancak Avrupa Birliği, 92/59/EC sayılı Genel Ürün Güvenliği Direktifini yürürlükten kaldırarak yerine 2001/95/EC sayılı Direktifi yürürlüğe koymuştur. Böylece 4703 sayılı Kanunun esas aldığı kaynak değişmiştir. Yeni direktif AB üyesi ülkelerce 2004 ve 2005 yılları içerisinde yasalaştırılmıştır.

AB mevzuatında meydana gelen değişiklikler ile ürün güvenliğini düzenleyen (Yeni Yaklaşım, Klasik Yaklaşım, düzenlenmemiş alanda yer alan ulusal teknik mevzuat ile bu alanda karşılıklı tanıma ve Genel Ürün Güvenliği) AB sisteminin temel unsurlarının bir arada yeniden ele alınması ihtiyacı, 4703 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılarak, yerine “Ürün Güvenliği Kanunu” tasarısının hazırlanması zorunluluğunu doğurmuştur. Bu doğrultuda “Ürün Güvenliği Kanunu Tasarısı Taslağı” hazırlanmış olup, yasalaşma süreci içindedir. (Ürün Güvenliği Kanunu Tasarısı Taslağı, Dış Ticaret Müsteşarlığı Dış Ticarete Standardizasyon Genel Müdürlüğu, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/DTS/TeknikAltYapiGelistirmeDb/2GenelGerekce.doc>, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

Çerçeve Kanun, esas itibarıyla piyasaya sadece teknik düzenlemesine uygun ve güvenli ürünlerin arz edilebilmesi için devletin, üreticilerin ve uygunluk değerlendirme kuruluşlarının üzerine düşen vazifeleri belirlemektedir. Gümrük Birliği çerçevesinde Türkiye'nin Tek Pazar'a dahil olması öngörüsü dikkate alındığında, Çerçeve Kanun'un işlevinin; orta ve uzun vadede Türkiye'deki kamu birimlerinin mevzuat hazırlama ve bu mevzuatı uygulama yönteminin ve Türk

üreticisinin de söz konusu mevzuat uyarınca üretim tekniğinin AB'dekine benzeştirilmesini sağlamak olduğu görülecektir. Çerçeve Kanun ve Türkiye'nin Gümrük Birliği taahhütleri kapsamında uyumlaştıracağı ürün bazındaki teknik mevzuat bir arada düşünüldüğünde, Türk üreticisi, AB Tek Pazarı'nda piyasaya arz edilebilecek üretimde bulunması gereği nedeniyle buna göre tedbirlerini alabilecek ve kamu birimleri de bu kapsamda üzerine düşen mevzuat hazırlama ve denetleme görevlerini yerine getireceklerdir. Yeni sistemle Türk ürünlerinin sadece AB pazarına serbestçe girebilmesi imkanı yaratılmakla kalınmayacak, bu gelişmiş sistem çerçevesinde ürünlerin dünya piyasalarında da teknik engellere maruz kalmaları büyük ölçüde engellenmiş ve ayrıca güvenli olmayan ürünlerin Türkiye piyasasına girişi de önlenmiş olacaktır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Çerçeve Kanun Türk mevzuatında dağınık bir şekilde yer alan ve etkin bir şekilde uygulama imkanı bulamayan piyasa gözetimi ve denetimi (PGD) kavramına büyük önem vermekte, mevcut mevzuatta yer almayan, üretimde teknik kurallara uyulduğunun üretim esnasında uygunluk değerlendirme kuruluşları vasıtasıyla denetlenmesi ve piyasada güvensiz ürün tespit edildiği takdirde bu ürünlerden zarar görmesi muhtemel kişilerin durumdan haberdar edilmesi mekanizmalarının hukuksal altyapısını oluşturmakta ve AB ortak mevzuatının bulunmadığı alanlarda teknik mevzuat geliştirirken ilgili mevzuatın ticarete gereksiz engel teşkil edip etmeyeceğinin belirlenmesi amacıyla AB tarafından geliştirilen karşılıklı bildirim mekanizmasına Türkiye'nin de dahil olmasını sağlamaktadır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Teknik mevzuat uyumu; uyumlaştırma ve uygulama olmak üzere iki süreci kapsamaktadır. Uyumlaştırma, AB Teknik Mevzuatının Türk Teknik Mevzuatı olarak iç hukuka dahil edilmesini, uygulama ise ürünlerin tasarım ve üretim aşamasında uygunluk değerlendirilmesi işlemleri ile ürünün piyasaya arzı aşamasında ve piyasada iken gözetimi ve denetimi olmak üzere iki aşamalı gerçekleştirilen bir uygulamayı ifade etmektedir.

5.4 Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Düzenlemelerinde Tarife Dışı Engel Oluşturacak Hususların Ele Alınışı

5.4.1 Gıda Güvenliği (5179 Sayılı Kanun)

Ülkemizde gıda güvenliğinin temel çerçevesini 5179 sayılı Gıda Kanunu belirlemektedir. Kanun esas olarak gıda güvenliğine ilişkin gıda güvenliği, risk analizi, bildirimler sistemi ve izlenebilirlik gibi temel kavramlara açıklık getirmekte ve gıdalara ilişkin denetimin genel çerçevesini çizmektedir. 28 Haziran 1995 tarih ve 560 sayılı "Gıdaların  retimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun H kmiinde Kararname"nin (560 sayılı KHK) tadil edilerek yasalaŐtırılmıŐ Şekli olan Kanun, uygulamaya ilişkin birçok hususu ise yönetmeliklere bırakmaktadır. 16 Kasım 1997 tarih ve 23172 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği"  lkemizdeki gıda güvenliği sisteminin bir diğer önemli hukuki dayanağı niteliğindedir. Bu yönetmelik çerçevesinde, gıda işletmeleri tarafından uygulanması 560 sayılı KHK ve 5179 sayılı Gıda Kanununca  ng r len, gıda kalite kriterleri ve spesifikasyonları, gıda hijyeni, gıda katkı maddeleri, kontaminantlar, etiketleme, ambalajlama materyalleri ve depolama ile dağıtım ile ilgili ürün tebliğleri yayımlanmaktadır. Yukarda ana hatları verilen Türk gıda mevzuatının takibi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB), Sağlık Bakanlığı (SB), belediyeler ve Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) tarafından gerçekleştirilmektedir. (Guder 2006)

5 Haziran 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Gıda Kanunu ile Türkiye'de AB'deki uygulama ile uyumlu olarak "tarladan sofraya gıda güvenliği" yaklaşımı benimsenmiŐ; gıda güvenliğinin temin edilmesinde temel sorumluluk gıda işletmelerine verilmiş; işletmelerin gıda madde ve malzemelerini kimden aldıklarını/ kime sattıklarını belirleyebilecek izlenebilirlik sistemine sahip olmaları zorunluluk haline getirilmiştir. Bunun yanında gıda ile ilgili, hizmetlerin tek elden yürütülmesi amacıyla tüm yetkiler Tarım ve Köyişleri Bakanlığında toplanmıştır. 30 Mart 2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan "Gıda ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin Piyasa Gözetimi, Kontrolü ve Denetimi ile İŞyeri Sorumluluklarına Dar Yönetmelik" uyarınca ise gıda üretim ve satış yerlerinin HACCP ilkelerine dayanan gıda güvenlik sistemlerini uygulamaları zorunluluğu getirilmiştir. Etiketleme, katkı maddeleri, aromalar, özel beslenme

amaçlı gıdalar, ışınlama, mineral sular ve hayvan yemlerine yönelik gerçekleştirilen çeşitli mevzuat değişiklikleri ve yürürlüğe koyulan yeni düzenlemeler ile bu alanlarda AB müktesebatına büyük ölçüde uyum sağlanmıştır. (İktisadi KalkınmaVakfı 2007)

Öte yandan özellikle hijyen ve denetim konusunda eksiklikler devam etmektedir. Bu alandaki düzenlemeler eski AB mevzuatına dayanmakta ve AB'deki reform çalışmaları sonucunda yenilenen hijyen kurallarıyla uyumsuzluk göstermektedir. Et ve hayvansal ürün işleten işletmelerin sınıflandırılması AB standartlarına uygun değildir. 2005 yılından beri çiğ sütün kalitesinin artırılmasına yönelik bir program yürütülmekle beraber AB süt hijyen düzeyi, sadece bazı büyük işletmeler tarafından karşılanmaktadır. HACCP uygulaması, zorunlu hale getirilse de yaygınlaştırılmamış; HACCP belgeli işletme sayısı 106 ile sınırlı kalmıştır. Gıda Kanunu ile gıda sektöründeki tüm yetkilerin Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından tek elden yürütülmesi amaçlansa da söz konusu kanunun Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Belediye Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu ile çelişiyor olması nedeniyle gıda maddesi üreten işyerlerine çalışma izni ve gıda sicili belgesi verme yetkisi Tarım ve Köyişleri Bakanlığında alınarak tekrardan belediyeler ve il özel idarelerine verilmiştir. Hali hazırda gıda maddeleri üreten işyerlerine gıda sicil belgesi ve çalışma izni belediyeler, il özel idareleri ve organize sanayi müdürlükleri tarafından verilmektedir. Yem üreten iş yerlerine çalışma izni, perakende ve toptan satış yerleri ile toplu tüketim yerlerine, balık üretim işletmeleri ile kırmızı et ve kanatlı eti işleme tesisleri ve mezbahalara gıda sicil belgesi ve çalışma izni Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından verilmektedir. Bunu yanında gıda ürünleri ve gıda ile temas halindeki madde ve malzemeler için üretimden önce Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndan üretim izni alınması gerekmektedir. Öte yandan verilen izinlerin denetimi Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. (İktisadi KalkınmaVakfı 2007)

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, her türlü gıda maddesi (sakız, alkollü içkiler, bebek mamaları dahil), gıda ile temas eden madde ve malzemeler, yem ve yem hammaddeleri, kimyevi ve organik gübrelerin piyasa gözetimi ve denetiminden

sorumludur(.http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/DTS/IthalatDenetimleriDb/2007_PG_D_Raporu.pdf)

Gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemeleri üreten işyerlerinin, işyeri açma ve çalışma ruhsatı, gıda sicil belgesi ve gayri sıhhi müessese ruhsatı ilgili Belediyeler, Organize Sanayi Bölge Müdürlükleri ve İl Özel İdare Müdürlükleri tarafından verilir. Üretilen ürünlerin üretim izinleri ise Bakanlık tarafından verilmektedir.

Gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemeleri üreten işyerleri tarafından ithal edilecek olan ürünler için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndan ithal izni alınması zorunludur. Bunun yanı sıra, gıda üreticileri, üreterek piyasaya sundukları ürünlerin izlenebilirliği için kayıt sistemi oluşturmak ve işgal ettikleri konu ile ilgili olarak, işyerlerinde asgari teknik ve hijyenik şartlarını sağlamak ve bunu devam ettirmek zorundadırlar.

Gıda kontrol hizmetlerinde yürütülen mevzuat Tablo 2'de yer almaktadır.

Sıra	Mevzuat adı	Yayın tarihi/sayısı
1	5179 sayılı Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair KHK'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun	5.6.2004-25483
2	Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi Ve Kontrolüne Dair Yönetmelik	9.12.2007-26725
3	Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği	16.11.1997-23172
4	Gıda Işınlama Yönetmeliği	6.11.1999-23868
5	Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Yönetmelik	9.6.1998-23367
6	İthalat Tebliği (Tebliğ No:39)	2.9.2007-26631
7	İthal ve ihraç Kapıları Tebliği	9.3.2004-25397
8	Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği	31.12.2007-2008/5

Tablo 2 Gıda Mevzuatı,

(http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/DTS/IthalatDenetimleriDb/2007_PG_D_Raporu.pdf, Erişim 12.08.2008)

Kimyevi ve organik gübre üretim yerleri, üretilerek veya ithal edilerek piyasaya arz edilen kimyevi ve organik gübreler de Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca denetlenmektedir. Denetimler ile tescil ve lisans verilirken 25.4.2002 tarih ve 24736 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kimyevi Gübre Denetim Yönetmeliği, 4.5.2004 tarih ve 25452 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Tarımda Kullanılan Organik, Organomineral, Toprak Düzenleyicileri ve Mikrobiyal Gübrelerin Üretimi, İthalatı, İhracatı, Piyasaya Arzı ve Denetimine Dair Yönetmelik ve 18.3.2004 tarih ve 25406 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Tarımda Kullanılan Kimyevi Gübrelere Dair Yönetmelik esas alınmaktadır.

Kimyevi ve organik gübre üreticileri ve ithalatçıları Tarım ve Köyişleri Bakanlığından lisans almaları, ürettikleri veya ithal ettikleri kimyevi ve organik gübre çeşitleri içinde yine Tarım ve Köyişleri Bakanlığından tescil belgesi almaları gerekmektedir. Organik gübre üreticilerinin ayrıca Bakanlıktan üretim izni almaları zorunludur.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, ilgili mevzuatlara dayanarak hazırlanan yıllık rutin denetimler gerçekleştirmektedir. Bunun yanı sıra, risk bazında hazırlanan denetim ve izleme programları ve projeleri geliştirmekte; şikayetler, ihbarlar, basın yayın haberleri, gıda zehirlenmeleri, gıda ve yem kaynaklı hastalıklar gibi acil durumları değerlendirmektedir.

Bakanlık denetçileri, öncelikli olarak belge, etiket, ürün ve tesis kontrolü yapmaktadır. Şüphe veya gerek duyulduğu durumlarda mevzuata uygun olarak ürün özelliğine göre numune alınarak analiz için ilgili laboratuvara gönderilmekte ve analiz sonucuna göre işlem yapılmaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, her yıl geçmiş yıllardaki denetim sonuçlarını dikkate alarak, riske dayalı ve alt yapı şartlarını göz önünde tutan bir yıllık denetim planı hazırlamaktadır.

5179 sayılı “Gıdaların, Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun” ve bu kapsamda yayımlanan “Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik” gereği İl

Müdürlüklerince il genelinde uygulanmak üzere hazırlanan rutin denetim programlarının yanında merkez teşkilat tarafından da ürün veya risk bazında yıllık denetim ve izleme programları hazırlanmakta, hazırlanan programlar her yıl güncelleştirilmektedir. Denetim ve izlemeler uygun sıklıkta ve gıda maddesinin taşıdığı riskle orantılı olmaktadır.

Bakanlık, 5179 sayılı Kanun gereği gıda güvenliği zincirinin tüm aşamalarında gıda ve yem maddeleri ve gıda ile temas eden maddelerin izin-tescil, denetim ve kontrol hizmetleri merkezde Koruma ve Kontrol Müdürlüğü (KORGEM) koordinatörlüğünde ülke genelinde 81 Tarım İl Müdürlüğünce yürütülmektedir. (KORGEM bünyesinde hizmet veren 11 Daire Başkanlığından Gıda Kontrol Hizmetleri Dairesi Başkanlığı üç Şube ile (Yurtiçi Gıda Kontrol ve Beslenme Şubesi, Gıda Dış Ticaret ve Kontrol Şubesi ve Yem Kontrol Şubesi) ülkede gıda ve yem kontrol hizmetlerini koordine etmektedir.)

Bakanlık kimyevi ve organik gübre denetim faaliyetlerini 81 ilde bulunan il ve ilçe müdürlüklerindeki denetçiler vasıtasıyla yürütmektedir. Halen 1058 denetçi görev yapmaktadır. Her yıl başında il müdürlükleri o yıl yapılacak denetimlere ait programları (denetlenecek bayi, üretici, dağıtıcı) hazırlayarak Ocak ayı sonuna kadar Bakanlığın merkez teşkilatına göndermektedir. Genel olarak piyasaya arz edilen her üründen yılda iki defa numune alınması hedeflenmektedir. Bu programlar Bakanlıkça tahsis edilen ödenekler ve öncelikler çerçevesinde gerçekleştirilmeye çalışılır. Denetçiler denetim sonuçlarını her altı ayda bir Bakanlığa rapor etmektedirler.(http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/DTS/IthalatDenetimleriDb/2007_PGD_Raporu.pdf)

5.4.2 Veterinerlik

Canlı Hayvanların ithalatında uygulanacak önlemler 08/05/1986 tarih ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanunun 2. maddesi (c) fıkrasında söz konusu kanunun kapsamı belirtilmiş ve “ bu kanunun, ülke içindeki hayvan hareketlerine, hayvan maddelerinin sevkine, hayvan ve hayvan maddelerinin ithal ve ihracını sağlık açısından düzenlemeye ve muayeneye, dair hükümleri kapsadığı” ifade edilmiştir. (<http://www.kkkgm.gov.tr/kanun/3285.html>)

Adı geçen kanunun 5. maddesi hayvan ve hayvan maddelerinin ithal ve ihraç yerine ilişkin hükümler içermektedir. Buna göre, “Yabancı ülkelerle yapılacak her nevi hayvan ve hayvan maddelerinin ithal ve ihracı Bakanlık ile Maliye ve Gümrük Bakanlığı tarafından müştereken tespit edilen gümrük kapılarından yapılır.” (<http://www.kkgm.gov.tr/kanun/3285.html>) 6. maddede ithal olunacak hayvan ve hayvan maddelerinin muayeneleri düzenlenmiş, “Yurda kara, su ve hava yollarıyla ithal olunacak hayvan ve hayvan maddelerinin sağlıklı olduğuna ve menşelerinde hastalık bulunmadığına dair resmi veteriner hekim tarafından çıkış yerinde verilmiş menşe ve sağlık raporlarının ibrazının şart olduğuna” ve “Yurda ithal olunacak hayvanların sağlık durumuna dair ilk muayenelerinin kapı ve limanlarda; kara, su ve hava taşıt araçları içinde son muayenelerinin ise gümrük kapılarında gösterilecek yerlerde hükümet veteriner hekimi tarafından yapılacağı” na hükmedilmiştir. (<http://www.kkgm.gov.tr/kanun/3285.html>)

AVRUPA BİRLİĞİ HAYVAN SAĞLIK SERTİFİKALARI (İTHALAT)	
Avrupa Birliği'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Sığır Embriyo İhracatı İçin Hayvan Sağlık Sertifikası	Animal Health Certificate For Exportation Of Bovine Embryo To The Republic Of Turkey
Kayıtlı Yarış ve Müsabaka Atlarının Avrupa Birliği Üye Ülkelerinden Türkiye Cumhuriyeti'ne Geçici İthalatı İçin Sağlık Sertifikası	Health Certificate For The Temporary Importation Of Registered Racing And Competition Horses Into The Republic Of Turkey From The Member Countries Of The Eu
Kayıtlı Atların Yarış, Müsabaka Ve Kültürel Olaylar İçin Türkiye'ye 30 Günden Az Süreli Geçici İhracatından Sonra Topluluk Toprağına Yeniden Girişleri İçin	For The Re-Entry Of Registered Horses For Racing, Competition And Cultural Events Into Community Territory After Temporary Export For A Period Of Less Than 30 Days To Turkey
Avrupa Birliği Ülkeleri'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne 31 Aralık 2004' den Önce Toplanmış, İşlenmiş ve Depolanmış Sığır Cinsi Evcil Hayvanların Semeni İthalatı İçin Veteriner Sağlık Sertifikası	Veterinary Health Certificate For Semen of Domestic Animals of The Bovine Species Collected, Processed and Stored Before 31 December 2004, for Importation from Member States of European Community to Republic of TURKEY
Avrupa Birliği Üye Ülkeleri'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Sığır Cinsi Evcil Hayvanların Semeni İthalatı İçin Veteriner Sağlık Sertifikası	Veterinary Health Certificate For Semen of Domestic Animals of The Bovine Species for Importation From Member States of European Community to Republic of TURKEY

Tablo 3 AB Hayvan Sağlık Sertifikaları,

(<http://www.kkgm.gov.tr/kanun/3285.html>, Erişim: 17.08.2008)

Canlı hayvanların ve hayvansal ürünlerin ihracatında düzenlenen Sağlık Sertifikaları hedef ülke ve ürün bazında farklılık göstermektedir. Hayvan Sağlık Sertifikaları düzenlenirken alıcı ülkenin istekleri ve belirlemiş olduğu sertifika formatı dikkate alınmaktadır. (DTM Tarım ve STA I Dairesi, Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin İhracatında ve İthalatında Yapılan Kontroller ve Düzenlenen Sertifikalar, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/genel/ith_ibr_kontrol_sertifika.doc, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

Hayvansal ürünlerin kontrolüne yönelik özel olarak düzenlenmiş hükümler 5179 sayılı “Gıdaların Üretimi, Tüketimi Ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun” ile düzenlenmiştir. Söz konusu kanunun 1. ve 2. maddelerinde amaç ve kapsam belirlenmiş, Kanunun amacının “ gıda güvenliğinin temini, her türlü gıda maddesinin ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin teknik ve hijyenik şekilde üretim, işleme, muhafaza, depolama, pazarlama ve halkın gereği gibi beslenmesini sağlamak, üretici ve tüketici menfaatleriyle halk sağlığını korumak üzere gıda maddelerinin üretiminde kullanılan her türlü ham, yarı mamul ve mamul gıda maddeleri ile gıda işlemeye yardımcı maddeler ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin güvenliğine ilişkin özelliklerinin tespit edilmesi, gıda maddeleri üreten ve satan işyerlerinin asgari teknik ve hijyenik şartlarının belirlenmesi, gıda maddeleri ile ilgili hizmetler ile denetimine dair usul ve esasları belirlemek” olduğu belirtilirken, kapsamı “gıda güvenliğinin teminine, her türlü gıda maddesinin ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin hijyenik ve uygun kalitede üretimine, tasnifine, işlenmesine, katkı ve gıda işlemeye yardımcı maddelere, ambalajlama, etiketleme, depolama, nakil, satış ve denetim usulleri ile yetki, görev ve sorumlulukları ile risk analizine, ihtiyatî tedbirlere, gıda ile tüketici haklarının korunmasına, izlenebilirlik ve bildirimlere dair hususlar” olduğu ifade edilmiştir. Her ne kadar ithalat veya ihracata ilişkin doğrudan bir söylem olmasa da ürünün pazara girişini sağlayan standartların ne olacağını belirtmesi ve teknik engel oluşturmamak bakımından gerekli koşulları açıklamaktadır. Aslında kanunun 6. bölümünde ticarete ilişkin hükümler de yer almış; “İhracat ve ithalatta gıda maddeleri ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin gıda güvenliği ve kalitesi yönünden denetim esaslarını oluşturmaya Tarım ve Köyşleri Bakanlığının yetkili olduğu” belirtilmiş, “İhracat ve ithalatta

yapılacak denetimlere ilişkin usul ve esaslar Dış Ticaret Müsteşarlığının görüşü alınarak hazırlanacak yönetmelikle belirleneceği” dile getirilmiştir. Kanun ayrıca piyasa gözetim ve denetimine ilişkin hükümler de getirmekte, “Bu Kanun ve bu Kanuna istinaden çıkarılan mevzuatın uygulanmasına ilişkin olarak tüm gıda maddeleri ve gıda ile temas eden madde ve malzemeleri üreten, satan işyerleri ile bu yerlerde üretilen, satılan tüm gıda maddelerinin ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin piyasa gözetimi ve denetiminin, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde yapılacağı” ifade edilmiştir. (<http://www.kkgm.gov.tr/kanun/5179.html>)

Türkiye, veterinerlik konusunda ciddi sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Ülkemizde Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü’nün listesindeki hemen hemen tüm salgın ve zoonoz hayvan hastalıkları yaygın olarak görülmektedir. İdari kapasitenin, yeterli düzeyde olmaması; Veteriner Hizmetleri Kanununun henüz yasalaşmaması ve dolayısıyla çeşitli hayvan hastalıklarının kontrol altına alınması ile eradikasyonuna yönelik tedbirleri içeren düzenlemelerin çıkarılmaması nedeniyle hayvan hastalıklarıyla etkili bir şekilde mücadele edilememektedir. Ülkemizin uzun sınırlara sahip olması, sınırlardaki denetimin yetersiz olması, kaçak yollardan hayvan girişi ve hayvan hastalıklarının zamanında bildirilmemesi, sorunun çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. Hayvan hastalıklarıyla mücadelede önemli bir araç olan hayvan tanımlama ve kayıt sistemi halihazırda sadece sığır cinsi hayvanlar için uygulanmakta; sistemin koyun ve keçileri içerecek şekilde genişletilmesine yönelik çalışmalar ise devam etmektedir. Sistemin tamamlanması ve etkili bir şekilde uygulanması ile canlı hayvanlar dışında hayvansal ürünlerin de izlenebilirliği sağlanacaktır. (İktisadi Kalkınma Vakfı 2007)

5.4.3 Bitki Sağlığı

İthal edilen ürünler bakımından 2008/5 sayılı Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği ve bu tebliğe dayanılarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca hazırlanan 2007/39 sayılı Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temas Eden Ambalaj Materyallerinin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat Aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğ hükümleri uygulanır. 2007/39 sayılı tebliğin 5. maddesi (j) bendinde : “İthalat aşamasında, bitkisel ürünler için 4 üncü maddenin (c) bendine uygun olarak düzenlenmiş Bitki Sağlık Sertifikası ibraz edilecektir. 6968 sayılı Zirai Mücadele ve

Zirai Karantina Kanun ve Yönetmeliği kapsamındaki ürünler karantina yönünden de kontrol edilir.” denilmektedir.

1957 tarihli ve 6968 sayılı Zirai Karantina Kanunu ve Yönetmeliği de bitki koruma ürünlerinin ithalat ve ihracatında uygulanacak kontrollerini ve bitki karantinası kurallarını düzenler. Zirai Karantina Kanunu'nun 2. maddesi: “Bütün nebatların ithal, ihraç ve memleket dahilinde nakilleri, hastalık ve zararlardan korunmaları, zirai mücadele alet ve ilaçlarının ithal, ihraç, imal, ihzar, satış ve kullanılmaları bu kanun hükümlerine tâbidir.” demektedir. (<http://www.kkgm.gov.tr/kanun/6968.html>.) Bu kanuna dayanılarak çıkarılmış olan 23 Ocak 2007 tarihinde 26412 sayılı Resmi Gazetede yayımlı Zirai Karantina Yönetmeliği, konuyu daha spesifik olarak ele almıştır. Söz konusu yönetmeliğe göre bitki koruma ürünlerinin ithalat ve ihracat izinleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından verilmektedir. Ayrıca bitki koruma ürünlerinin denetimi ile etiketleme koşulları da bu yönetmelikle belirlenmektedir. (http://www.tarim.gov.tr/Ab_Tarim/Fasil_12/27.04.2006/index.htm) Yönetmeliğin 5. maddesi, “İthal edilmek istenen bitkiler ve bitkisel ürünler bu Yönetmeliğin I ve II No' lu ekinde yer alan zararlı organizmalardan ari olmak ve bu Yönetmeliğin III No' lu ekinde belirtilen şartlara uymak zorundadır. Ayrıca, bu bitki ve bitkisel ürünler; bu Yönetmelikte yer almadığı halde bitki gelişmesini engelleyecek ve bitki veya bitkisel ürünün pazar değerini düşürecek seviyede herhangi bir zararlı organizmayı taşıyamaz.” diyerek bitki ithalatının şartlarını belirlemiştir. (<http://www.kkgm.gov.tr/kanun/6968.html>.)

Yönetmeliğin I, II ve III numaralı eklerinde sayılan nedenler ithalatı yasaklama nedenleridir. Belirlenen bu nedenlerin uluslararası anlaşmalarla belirlenen bilimsel standartlara göre oluşturulduğu şüphesizdir. Zaten Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşmasında da ülkelerin iç hukuk düzenlemeleriyle belirlenen standartların bilimselliklerinin karine olarak kabul edileceği belirtilmektedir.

Zirai Karantina Yönetmeliğinin 4. maddesinde de ithali yasak ürünler belirtilmiştir. 4. Maddeye göre: “Yönetmeliğin III no' lu ekinde yer alan, “Özel Şartlar” bölümünde belirtilen topraklı bitki, kültür ortamı torf ve perlit hariç olmak üzere zirai amaçla kullanılan her türlü toprak, ot, tabii gübre, yaprak, sap ve samanın ithali yasaktır. Canlı hayvanlarla gelen yataklık ve kaba yemler inspektörlerce giriş

gümrüğünde yakılarak imha edilir.” (<http://www.ankara-tarim.gov.tr/bk/dk/dk.htm#saglik%20sertifikasi%20ve%20re-export>)

Yönetmeliğin 5. maddesinde ithalatın şarta bağlı bir şekilde nasıl gerçekleştirileceği ile ilgili bir hüküm yer almaktadır. Bu maddeye göre “İthal edilmek istenen bitkiler ve bitkisel ürünler bu Yönetmeliğin I ve II No’ lu ekinde yer alan zararlı organizmalardan arı olmak ve bu Yönetmeliğin III No’ lu ekinde belirtilen şartlara uymak zorundadır. Ayrıca, bu bitki ve bitkisel ürünler; bu Yönetmelikte yer almadığı halde bitki gelişmesini engelleyecek ve bitki veya bitkisel ürünün pazar değerini düşürecek seviyede herhangi bir zararlı organizmayı taşıyamaz.” (<http://www.ankara-tarim.gov.tr/bk/dk/dk.htm#saglik%20sertifikasi%20ve%20re-export>) Söz konusu maddede yer alan düzenleme ile sınırlamanın tahdidi olmadığı yönetmelikte yer almayan ve ürünün Pazar değerini düşürecek bir zararlı organizmayı taşıması halinde ithalatın kısıtlanacağı anlaşılmaktadır. Ancak bu belirlemenin kim tarafından yapılacağı belirtilmemekle birlikte değerlendirmenin bilimsel gerekçelerle yapılacağı kuşkusuzdur. Zaten 1/95 sayılı Kararın 7. maddesinde de insan ve bitki sağlığının korunması nedeniyle ithalata kısıtlama getirilebileceği hükmüyle de uyum sağlamaktadır.

Zirai Karantina Yönetmeliğinin 13. maddesi Bitki Sağlık Sertifikası ve Re-Export Bitki Sağlık Sertifikası başlığını taşımaktadır. Söz konusu maddeye göre:

“Bitki ithalinde orijin ülkenin resmi bitki koruma servisince verilen ve bir örneği bu Yönetmeliğin V No'lu ekinde yer alan Bitki Sağlık Sertifikası veya bu sertifikada yer alan bilgileri kapsayan başka formatta düzenlenmiş Bitki Sağlık Sertifikası Türkçe, İngilizce, Fransızca veya Almanca dillerinden biriyle yazılmış olmalıdır. Tüm Bitki Sağlık Sertifikaları, ihracatçı ülkenin ilgili servisinin mührü ile yetkilinin adı, soyadı ve imzasını içermelidir. Bitki Sağlık Sertifikasının aslı olmadan getirilen bitki ve bitkisel ürünlerin sahibi bu belgeyi Müdürlükçe verilen süre içerisinde getirmediği takdirde malın tamamı ilgili ülkeye iade edilir veya imha edilir. İthal edilen üretim materyali ihracatı yapan ülkede üretilmemişse beraberinde orijin ülkeye verilmiş Bitki Sağlık Sertifikasının aslı veya tasdikli bir sureti ile son ihracatçı ülkenin, bu Yönetmeliğin VI No'lu ekinde gösterilen örneğe uygun Re-export Bitki Sağlık Sertifikası da bulunur. (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21502.html>, 21

Ağustos 2008)

15. maddeye göre, “İthal yapılacak üretim amaçlı bitkiler için “Bitki İthal Permisi Başvuru Formu” ile başvurularak Bakanlıktan veya ilgili Müdürlükten “Bitki İthal Permisi” alınır.” 16. madde, ithal kapsamında kontrole ilişkindir. Bu maddeye göre “Giriş kapısında inspektörlerce yapılacak zirai karantina kontrolleri sonunda zirai karantinaya tabi zararlı organizmaları taşımayan bitkilerin ithaline izin verilir. Gerekli görüldüğünde laboratuvar testleri de yapılır.

İthal materyalinin laboratuvar testleri, özelliklerine göre Zirai Karantina Müdürlükleri, Bakanlık İl Kontrol Laboratuvar Müdürlükleri, Zirai Mücadele Araştırma Enstitüleri veya Bakanlıkça görevlendirilmiş diğer Araştırma Enstitülerince yapılır. Yapılan kontroller sonucunda ithal edilmek istenen bitki ve bitkisel ürünler bu Yönetmelik hükümlerine uygun değilse imha edilir veya gönderici ülkeye iade edilir. İfadeye karar verildikten itibaren 2 gün içinde gönderici ülkenin resmi bitki sağlık sertifikası, Bakanlıkça bu Yönetmeliğin IX No’lu ekinde yer alan iade formu ile bilgilendirilir. (<http://www.ankara-tarim.gov.tr/bk/dk/dk.htm#saglik%20sertifikasi%20ve%20re-export>)

5.5 Genel Olarak Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Konularında İhracatta Uygulanan Tarife Dışı Engeller

İşleme tabi tutulmamış bitkisel ürünlerin (temel tarım ürünleri) ihracatında Bitki Sağlık Sertifikası düzenlenmektedir. 1951 Roma Uluslararası Bitki Koruma Anlaşmasıyla düzenlenen ve Zirai Karantina Tüzüğü Örnek 6’da yer alan sertifika örneği kullanılmaktadır. Bu sertifika ürünün bitkisel hastalıklardan ari olduğunu belgelemektedir. Fiziksel işlemlere tabi tutulmuş bitkisel ürünlerde ise Bitki Sağlığı Sertifikası aranmaz.

Bunun yanı sıra, hali hazırda geçerli olan mevzuat kapsamında, tüm tarım ürünlerinde işleme tabi tutulup tutulmadığına bakılmaksızın alıcı ülkenin talebi doğrultusunda Sağlık Sertifikası düzenlenmektedir. Bu çerçevede ihracatçının ya da temsilcisinin ürünün denetlenmesini isteyen bir beyanname vermesi üzerine, Tarım ve Köyşleri Bakanlığınca gıda güvenliğine yönelik olarak sertifika düzenlenmesi

amacıyla yapılan denetim esnasında muayene ve analiz etmek üzere gerektiğinde numune alınarak denetim raporu ve analiz sonuçlarının değerlendirilmesinde alıcı ülke talebi ve/veya Türk Gıda Kodeksi esas alınmaktadır.

Üretim izni prosedürü kapsamında tesisleri 3 ayda bir olmak üzere denetlenen ve ürünleri analiz edilen firmaların ihracat amaçlı sertifika taleplerinde ürünleri kontrol edilmeksizin Sağlık Sertifikası düzenlenir. Tesisleri 3 ayda bir kontrol edilmeyen ihracatçıların yapacağı ihracatlar ise tesadüfi seçilen partilerin tesadüfi örnekleme (random sampling) metoduyla kontrol edilmesi suretiyle sertifikalandırılmaktadır.

Avrupa Komisyonu Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğü tarafından ülkemizden ihraç edilen ürünlerde tespit edilen olumsuzluklar RASFF (Hızlı Alarm Sistemi) kapsamında bu konuda kontakt noktası olan TKB Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğüne bildirilmektedir. Bildirim alan firmaların takip eden 5 ihraç partisi analize tabi tutulmaktadır. Olumsuz bir durumla karşılaşılmadığı takdirde tesadüfi örnekleme metoduna dönülmektedir.

5.5.1 Bazı ürün ve ülkeler itibariyle farklılık arz eden durumlar

5.5.1.1 Kuru Meyveler (Aflatoksin)

Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan ve 2007/459/EC sayılı Komisyon Kararı gereğince fındık, antepfıstığı ve kuru incir ile bunlardan elde edilen ürünlerin AB ülkelerine ihracatında Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca düzenlenen Sağlık Sertifikası ve Aflatoksin Analiz Raporu zorunluluğu bulunmaktadır. Bu kapsamda yukarıda belirtilen karar kapsamındaki ürünlerin ihracatında her parti için numune alınarak Aflatoksin analizi yapılmakta ve analiz sonucu uygun çıkan ürünler için Sağlık Sertifikası düzenlenmektedir. AB'ye ithalatı sırasında söz konusu Sağlık Sertifikası ve Aflatoksin Analiz Raporu ile birlikte sevkedilen ihraç partilerinin %5'i kontrole tabi tutulmaktadır. (Kuru meyvelerde Aflatoksin analizi zorunluluğu öncesinde, kabuklu fındıklarda yalnızca Bitki Sağlığı Sertifikası, kavrulmuş veya işlenmiş fındıklarda ise Sağlık Sertifikası düzenlenmekteydi)

5.5.1.2 Mantar (Radyasyon)

Ayrıca, AB'ye doğa mantarlarının ihracatında da 2006/1635 sayılı Avrupa Komisyonu Yönetmeliği gereğince zorunlu olarak Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) tarafından radyasyon analizi yapılmakta ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca azami radyasyon limitlerinin altında olduğunu gösteren özel bir sertifika düzenlenmektedir.

Bitki Sağlığı Sertifikası, Hayvan Sağlığı Sertifikası ve Sağlık Sertifikası alınması için ihracatçının ülke genelinde 81 İilde bulunan İl Tarım Müdürlüklerine başvurması ve ürünü ihraç etmek istedikleri ülkenin hangi kriterleri aradıklarını bilmeleri gerekmektedir.

Canlı hayvanların ve hayvansal ürünlerin ihracatında düzenlenen Sağlık Sertifikaları hedef ülke ve ürün bazında farklılık göstermektedir. Hayvan Sağlık Sertifikaları düzenlenirken alıcı ülkenin istekleri ve belirlemiş olduğu sertifika formatı dikkate alınmaktadır. (DTM Tarım ve STA I Dairesi, Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin İhracatında ve İthalatında Yapılan Kontroller ve Düzenlenen Sertifikalar, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/genel/ith_ıhr_kontrol_sertifika.doc, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

AVRUPA BİRLİĞİ HAYVAN SAĞLIK SERTİFİKALARI (İHRACAT)	
Avrupa Topluluğuna Gönderilmesi Amaçlanan Hayvan Bağırsakları İçin Hayvan Sağlık Sertifikası	Animal Health Certificate For Animal Casings Intended For Dispatch To European Community
Kayıtlı Atlar ile Damızlık ve Üretim Maksatlı Atların İhracatları İçin Veteriner Sağlık Sertifikası	Veterinary Health Certificate For exports of registered horses and horses for breeding and production
Kayıtlı atların Türkiye'den Avrupa Topluluğu'na geçici kabulü için Sağlık Sertifikası	Animal Health Certificate for the temporary admission of registered horses into Community territory from Turkey
İnsan Tüketimi Amaçlı Bal ve Diğer Arıcılık Ürünlerinin İçin Sağlık Sertifikası	Health Certificate For Exports Of Honey and Apiculture Products Intended For Human Consumption To EU
Avrupa Topluluğuna İhraç Edilecek Olan Kemik, Boynuz, Toynak, Pençe, Geyik Boynuzu, Diş, Post Veya Deriden Meydana Gelen Kuş Ve Toynaklı Hayvanların Trofeleri İçin Sağlık Sertifikası	Health Certificate For Treated Game Trophies Of Birds And Ungulates, Being Solely Bones, Horns, Hooves, Claws, Antlers, Teeth, Hides Or Skins, For Dispatch To The European Community
Avrupa Birliğine Gönderilecek İnsan Tüketimine Sunulan Taze Kanatlı Etleri İçin Hayvan Ve Halk Sağlık Sertifikası (1)	Animal And Public Health Certificate For Fresh Poultrymeat For Human Consumption (1) Intended For Export To Community

	Territory
Avrupa Ekonomik Topluluğu'na farmasötik işlemler için gönderilmesi amaçlanan hammaddeler için Sağlık Sertifikası	for raw material intended for consignment to the European Economic Community for pharmaceutical processing

Tablo 4 AB Hayvan Sağlık Sertifikaları (İhracat),

(http://www.kkgm.gov.tr/birim/hay_har/hayv_hark/sertifikalar.html, erişim: 01.09.2008)

Yaş meyve ve sebze, bakliyat, bitkisel yağlar, pamuk ile kuru ve kurutulmuş meyvelerden oluşan, Dış Ticarete Teknik Düzenlemeler ve Standardizasyon Yönetmeliği ekinde yer alan 70 standart kapsamı tarımsal ürün, ihracatta zorunlu standart denetimine tabidir. Söz konusu maddelerin ihracatında, ihracatçı, ilgili "Dış Ticarete Standardizasyon Denetmenleri Grup Başkanlığı"na müracaat eder. Yapılan kontroller sonucunda, mal, standardına uygun bulunduğu takdirde, gümrüklere ibraz edilmek üzere, "Dış Ticarete Standardizasyon Denetmenleri Grup Başkanlığı" tarafından, ihracatçıya Kontrol Belgesi (Control Certificate) verilir.

İhracatta standardı zorunlu uygulamadaki tarımsal ürünlerin ihracında, yurt dışında iş yapan müteahhitler, işçilerinin ihtiyacı olan zorunlu standart kapsamı malların ihracında kontrollerden muaf tutulmaktadır. Ayrıca, hariçte işleme yoluyla yapılacak ihracat ile Bedelsiz İhracat Tebliği kapsamında yapılan ihracatta da Kontrol Belgesi aranmamaktadır.

Bunun yanı sıra, "Ticari Kalite Denetim Yeterlik Belgesi" verilen işletmeler ve bu işletmelerden ihraç kaydıyla söz konusu ürünleri temin eden firmalar, ihracatta parti bazında kontrolden muaf tutulmaktadır. (DTM Tarım ve STA I Dairesi, Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin İhracatında ve İthalatında Yapılan Kontroller ve Düzenlenen Sertifikalar, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/genel/ith_ahr_kontrol_sertifika.doc, DTM web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

İhracatta da analizlerin yapılması gerekiyor. Bu analizlerin bazılarını Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü yanında Bakanlığın İl Kontrol Laboratuvarları da yapmaktadır. Sertifika vermek için analiz edilen ürünler arasında şunlar vardır:

- Sultan üzüm çeşitlerinde parafin analizi yapılması gerekmektedir.

- 20 07 99 98 gümrük numarası altında gözüken incir ve fındık püreleri,
- 20 08 19 gümrük numarası altında gözüken, karışımlara dahil olan hazırlanmış veya konserve edilmiş fındık, incir ve antepfıstıkları,
- 08 13 50 gümrük numarası altında gözüken kurutulmuş meyveler veya sert kabuklu meyveler ve fındık, incir ve antepfıstığı ihtiva eden karışımları.

Ayrıca, AB Ülkelerine yapılacak olan kuru meyve ihracatında (fındık, fıstık, antepfıstığı ve bunlardan elde edilen ürünler...) Gıda Sağlık Sertifikası almış ürün partilerine Bitki Sağlık Sertifikası düzenlenir. Düzenlenen her iki sertifikanın da birbiri ile uyumlu olması gerekmektedir. AB ülkelerine antepfıstığı, kabuklu ve kabuksuz fındık ve kuru incir ihracatında Aflatoksin analizi istenmektedir.

Her türlü tohum ihracatında TKB İl Müdürlüğü Proje Şubesinde ihraç izni alınması gerekmektedir. Ancak ithal edilen üretim materyalinin yeniden ihracı isteniyorsa bu iznin TÜGEM'den alınması gerekmektedir. (<http://www.ankara-tarim.gov.tr/bk/dk/dk.htm#saglik%20sertifikasi%20ve%20re-export>)

5.6 DTÖ Anlaşmalarının Uygulanışı

Ülkemiz, 1995 yılında Marakeş Anlaşmasını kabul ederek Dünya Ticaret Örgütü'nün bir üyesi haline gelmiştir. Ekli Anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülükleri kapsamında hem Avrupa Topluluğu hükümleriyle uyum sağlamaya hem de Dünya Ticaret Örgütünden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, tarım ürünleri ticaretindeki tarife dışı engelleri düzenleyen anlaşmaların (GATT 94, Tarım Anlaşması, Ticarete Teknik Engeller Anlaşması ve Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması) getirdiği yükümlülükleri iç hukuk düzenlemelerini oluştururken göz önünde tutmaktadır. Tıpkı ülkemiz gibi Avrupa Birliği'nin yükümlülükleri de DTÖ bakımından ticarete serbestleşmenin ve pazara giriş koşullarındaki liberalleşmenin sağlanmasıdır. Bu bakımdan gerek AB mevzuatını uyumlaştırma çalışmalarında gerek DTÖ müzakerelerinde ülkemiz tarım ürünleri ticaretine ilişkin verdiği taahhütlerde pazara girişi kolaylaştırıcı ve teknik engelleri ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalarını ifade etmektedir.

DTÖ bakımından en önemli uygulama bildirim mekanizmalarının etkin işleyiştir. Türkiye, pazara girişi etkileyen her türlü mevzuatını ilgili kurucu anlaşmalarda belirtildiği üzere DTÖ'nün ilgili Komisyon veya Komitelerine bildirmektedir.

Tarım Ürünleri Ticaretinde oluşabilecek tarife dışı engeller bakımından ihlal edilmesi olasılığı en fazla olan anlaşma Sağlık ve Bitki Sağlığı anlaşmasıdır. SBS uygulaması ile ilgili olarak söylenebilecek en önemli şeylerden biri bildirim sisteminin işlerliğidir. Yurt içinde uygulanacak herhangi bir SBS önlemi ile ilgili değişiklikte, söz konusu uygulama uluslar arası ticareti etkileyecek boyutta olduğunda ülkeler DTÖ Sekreteryasına, SBS değişikliğini veya yeni uygulamayı bildirmektedir. DTÖ Sekreteryası ise iletilen bilgileri, üyelere bildirmektedir. Ülkeler ayrıca uyumlaştırdıkları SBS önlemlerini de aynı şekilde bildirmek durumundadır. (Babadoğan 2000) SBS Anlaşmaları ile ilgili bildirimlerin yapıldığı birim ülkemizde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğüdür.

İkinci önemli konu Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşmasınının 11. maddesinin uygulanmasıdır. Bu madde bir ülkeyi DTÖ'de Anlaşmazlıkların Halli Mekanizmasına götürebilecek en olası maddedir. Söz konusu maddede üye ülkenin Anlaşmayla belirlenenden daha sıkı bir sağlık ve bitki sağlığı önlemi alması, gerekçesinin bilimsel bir temele dayanmasına bağlıdır denmektedir. Dolayısıyla iç hukuk mevzuatı hazırlanırken, bilimsel dayanakların yasadan önce hazır edilmesi büyük önem taşımaktadır.

2007 yılı ülkemiz için DTÖ Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizması kapsamında gelişmekte olan üye ülkelere yönelik hazırlanan "Ticaret Politikaların Gözden Geçirme Raporu'nun hazırlandığı yıl olmuştur. Ülkemizin tarım ürünleri ticaretinde uyguladığı tarife dışı engeller söz konusu raporun hazırlanması sırasında da gündeme getirilmiş; öne çıkan başlıca hususlardan biri tarımsal ürünler ithalatında istenen "kontrol belgesi" uygulaması olmuştur. Ülkemizin canlı hayvan ithalatı yasağı gündeme getirilmiştir. Ayrıca SBS Anlaşmasınının uygulanması ve şeffaflığı konusunda ülkemizde işbirliği yapmaya hazır olduğunu belirten ülkeler olmuştur (ABD). AB Komisyon temsilciliği tarafından da Türkiye'nin ithalat lisans sistemi ve işlemlerinden, sağlık ve bitki sağlığı önlemleri uygulamasından şikayetçi olunmuştur. Ülkemiz AB ile uyum programı kapsamında teknik engellerin

azaltılmasına yönelik bir dizi çalışma yaptığını, bu alanda büyük ilerlemeler kaydedildiğini belirtmiştir. Canlı hayvan ve et ithalatında ise OIE tarafından yayımlanan bilgiler ışığında bir risk değerlendirme prosedürü uyguladığını ayrıntılarıyla dile getirmiştir. (Anonim 2007 B)

6. TÜRKİYE AB TARIM ÜRÜNLERİ TİCARETİNDE TARİFE DIŞI ENGELLER

6.1 Genel Olarak AB ile Tarım Ürünleri Ticaretimiz

Tarım alanında Avrupa Birliği ve Türkiye arasında yakınlaşma, 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşmasıyla başlamıştır. Karşılıklı verilen dış ticaret tercihleriyle yakınlaşma sürmektedir. Avrupa Birliği, diğer ürünlerde olduğu gibi tarım ürünleri açısından da Türkiye'nin en büyük pazarıdır. (TÜSİAD 1999) 2006 yılı itibariyle, Türkiye'nin AB'ye toplam tarım ürünleri ihracatı 3,5 milyar dolar, AB'den toplam tarım ürünleri ithalatı ise, 1 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiş olup, tarım ürünleri, AB ile toplam ticaret hacmi içerisinde % 5 oranında paya sahiptir. 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının (OKK) yürürlüğe girdiği 1998 yılından bu yana, Türkiye'nin AB'ye (AB 25) ihracatı % 37 oranında, AB'den ithalatı % 72 oranında artmıştır. Türkiye'nin AB'ye ihracatı ağırlıklı olarak bitkisel ürünlerden (findık, taze ve işlenmiş sebze ve meyveler) oluşmakta ve Türkiye ise AB'den, işlenmiş tarım ürünleri ile yağlı tohumlar ve süt tozu gibi daha ileri düzeyde işlenmek üzere ihtiyaç duyulan hammadde niteliğindeki ürünler ithal etmektedir. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Türkiye, temel tarım ürünlerinde Topluluk ile ticaretinde düzenli olarak fazla vermekle beraber, işlenmiş tarım ürünlerinde ithalatçı konumundadır. 2006 yılında Türkiye'nin AB'ye temel ve işlenmiş tarım ürünleri ihracatı sırasıyla 3,246 milyon dolar ve 141 milyon dolar iken, aynı yıl itibariyle söz konusu ürünlerde Topluluktan ithalatı sırasıyla 622 milyon dolar ve 342 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Türkiye halen, AB'nin ithalatında ABD, Brezilya ve Arjantin'in ardında dördüncü sırada yer almakta, toplam ihracatında ise 11. konumda bulunmaktadır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

		2005 Milyon \$	2006 Milyon \$	Değişim (05/06) %
İşlenmiş Tarım Ürünleri	AB (25)	135,8	140,8	4
	Dünya	878,5	1.009,8	15
Tarım Ürünleri	AB (25)	3.607,6	3.245,9	-10
	Dünya	6.752,9	6.769,6	0
Toplam Tarım Ürünleri İhracatı	AB (25)	3.870,3	3.525,9	-9
	Dünya	7.828,2	7.990,6	2

Tablo 5 Türkiye'nin Dünya'ya ve AB'ye Tarım Ürünleri İhracatı (2005-2006),
Avrupa Birliği ve Türkiye, T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2007

		2005 Milyon \$	2006 Milyon \$	Değişim (05/06) %
İşlenmiş Tarım Ürünleri	AB (25)	282,4	347,5	23
	Dünya	318,4	388,3	22
Tarım Ürünleri	AB (25)	644,0	622,4	-3
	Dünya	3.058,4	3.114,8	2
Toplam Tarım Ürünleri İhracatı	AB (25)	938,2	999,8	7
	Dünya	3.463,4	3.650,7	5

Tablo 6 Türkiye'nin Dünya'dan ve AB'den Tarım Ürünleri İthalatı (2005-2006),
Avrupa Birliği ve Türkiye, T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2007

İhracatımızın genelinde olduğu gibi tarım ürünleri dış satımımızda da en büyük pazarımızı, gerek coğrafi yakınlığı, gerekse ekonomik koşulları nedeniyle AB ülkeleri oluşturmaktadır. Bu oluşumda, AB'nin tarım ürünlerinde Türkiye'ye tanımış olduğu tavizlerin de büyük katkısı bulunmaktadır. Türkiye'nin AB'ye yönelik su ürünleri, kanatlı hayvan eti (tavuk, ördek, hindi, kaz, vb.), bal, sütü ürünler gibi maddelerin ihracatı, her bir ürün/ürün grubu için ayrı olmak üzere AB tarafından gerçekleştirilmiş Temel Direktifler kapsamında yer alan düzenlemeler uyarınca gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede özetle, AB'ye ihracat yapmak isteyen üçüncü ülkelerin yetkili makamları, kendi ülkelerindeki tesisleri Topluluğun ilgili ürünler itibarıyla hijyen ve diğer konularda belirlediği standartlara uygun olup olmadıkları açısından denetleyip, uygun bulduklarını bir liste halinde AB Komisyonu'na

bildirmektedir. İlgili ürün itibariyle söz konusu listede yer almayan firmaların AB'ye ihracat yapması mümkün olamamaktadır. Yeni firmaların listeye eklenmesi belirli fasıllarla Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca yapılmaktadır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 1999)

6.2 Türkiye İle AB Arasındaki Ortaklık İlişkisini Düzenleyen Hukuki Düzenlemelerde Tarife Dışı Engellerin Düzenlenişi

1963 tarihli Ankara Anlaşması, 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol ile 1/80,1/95 ve 1/98 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararları, Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasında tarım alanındaki ilişkilerin çerçevesini belirlemektedir. (http://www.tarim.gov.tr/arayuz/10/icerik.asp?efl=tarim_sektor/index.htm&curdir=%5Csanal_kutuphane%5Ctarim_sektor&fl=turkiye_avrupa.htm)

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile bir ortaklık ilişkisi meydana getirilmiştir. Avrupa Birliği ile ülkemiz arasındaki tarım ürünleri ticareti söz konusu ortaklık ilişkisini düzenleyen Ankara Anlaşması hükümleri çerçevesinde oluşturulan düzenlemeler aracılığıyla sürdürülmektedir. Ankara Anlaşmasının uygulanmasına yönelik olarak oluşturulan Katma Protokol ve devamında 1995 yılında Ortaklık Konseyi Kararı sonucu oluşturulan Gümrük Birliği işlenmiş tarım ürünleri dışındaki tarım ürünlerini kapsamamakla birlikte Avrupa Birliği ile tarım ürünleri ticaretimiz Ankara Anlaşması hükümleri çerçevesinde tercihli ticaret rejimi kapsamında yürütülmektedir.

1987'de Avrupa Birliği'ne tam üyelik için ülkemizin yaptığı müracaatla başlayan tam üyelik ilişkisi ile, Türkiye-AB arasındaki ortaklık ilişkisi aslında iki ayrı süreç olup, doğası gereği birbiriyle çok yakın bağlar içinde ilerlemiş ve ortaklık ilişkisini başlatan Ankara Anlaşmasının 2. maddesinde yer alan, son hedefin üyelik olduğu gerçeğinden de hareketle birbirinden ayrı düşünülemeyen ve hatta çoğu zaman etki ve algılamaları birbirine karıştırılan iki süreç olmuştur. Zira, ortaklık ilişkisinin getirdiği yükümlülüklerin yerine getirilebilme kapasitesi tam üyelik sürecinde müzakerelerin seyrine yön verebilmektedir.

Müzakereler kapsamında tarım üç başlık atında ele alınmıştır. 11. fasıl Kırsal Kalkınma; 12. fasıl Gıda Güvenliği ve Bitki Sağlığı ile ilgili düzenlemeleri ele almaktadır. Her ne kadar tarım ürünleri ticaretimiz ortaklık ilişkisi kapsamında yapıyor olsa da AB müzakereleri kapsamında 11. ve 12. fasıllar için mevzuatta yapılan uyum çalışmaları, tarım ticaretimizi de etkilemektedir. Bu bağlamda, özellikle 12. fasıl altında yapılan çalışmalar, örneğin gıda güvenliği ve bitki sağlığı konularında mevzuat uyumu çerçevesinde çıkarılan hukuksal düzenlemeler, ticari ilişkilerimizde mevcut tarife dışı engellerin de seyrini etkilemektedir.

6.2.1 Ankara Anlaşması

Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkiler, Avrupa Topluluğu (AT) ile 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşmasının temel oluşturduğu ortaklık rejimi çerçevesinde kurulmuştur. (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabi/tarihce/tabi.doc>, Erişim: 25.04.2008) Ankara Anlaşmasının 2. maddesinde ortaklığın nihai hedefi, Türkiye'nin üyeliği olarak belirlenmiştir. Anlaşmanın 10. maddesine göre, Topluluk üyesi devletlerle Türkiye arasında, ithalatta olduğu gibi ihracatta da gümrük vergileri ve eş etkili vergi ve resimlerin, miktar kısıtlamalarının ve eş etkili başka her türlü tedbirin yasaklanmasını; Türkiye'nin üçüncü ülkelerle ilişkilerinde, Topluluğun ortak gümrük tarifesinin kabulünü ve Toplulukça dış ticaret konusunda uygulanan sair mevzuata yaklaşmayı kapsamaktadır. (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabi/tarihce/tabi.doc> , Erişim: 25.04.2008) Ankara Anlaşması'nda "Ortaklık Rejimi"nin, Topluluğun Ortak Tarım Politikasını (OTP) göz önünde bulunduran özel usullere göre, tarım ve tarım ürünlerini kapsadığı belirtilmiştir. (http://www.tarim.gov.tr/arrayuz/10/icerik.asp?efl=tarim_sektor/index.htm&curdir=%5Csanal_kutuphane%5Ctarim_sektor&fl=turkiye_avrupa.htm) Anlaşmanın 2. bölümü 11. maddesinde, "Ortaklık rejimi, Topluluğun ortak tarım politikasını göz önünde bulunduran özel usullere göre, tarımı ve tarım ürünleri alış verişini de kapsar." (http://209.85.135.104/search?q=cache: IcnwSN_i5ZgJ:www.akdeniz.edu.tr/ziraat/bolumler/ekonomi/AB/KUTUPHANE/POLITIKA/AB%2520%2520SEKIL%2520VE%2520CIZELGELERI.doc+1/98+say%C4%B1%2520%2520ortaklik%2520konseyi+karakar%C4%B1&hl=tr&ct=clnk&cd=18&gl=tr, Erişim: 06.08.2008) denilmektedir. Aynı maddenin 2. fıkrasında "Tarım

ürününden, Topluluğu kuran Antlaşma'nın II. Ekinin konusu olan ve sözü edilen Antlaşma'nın 38. maddesinin 3. fıkrası hükümlerinin uygulanması ile halen tamamlanmış bulunan listede sayılı ürünler anlaşılır.” (<http://209.85.135.104/search?q=cache:IcnwSNi5ZgJ:www.akdeniz.edu.tr/ziraat/bolumler/ekonomi/AB/KUTUPHANE/POLITIKA/AB%2520%2520SEKIL%2520VE%2520CIZELGELERI.doc+1/98+say%C4%B1%C4%B1+ortakl%C4%B1k+konseyi+karar%C4%B1&hl=tr&ct=clnk&cd=18&gl=tr>, Erişim: 06.08.2008) denilmektedir. Avrupa Topluluğunu kuran Anlaşmanın 38. maddesi yapılan tadillerden sonra Anlaşmanın 32. maddesine tekabül etmiştir. Söz konusu 32. maddeye göre, “Ortak Pazar, tarımı ve tarımsal ürün ticaretini de kapsar. Tarımsal ürünlerden, toprak, hayvancılık ve balıkçılık ürünleriyle bu ürünlerle doğrudan ilişkisi olan birinci seviyede işlenmiş ürünler anlaşılır” (Bozkurt, Özcan, Köktaş 2008) hükmü yer almaktadır.

6.2.2 Katma Protokol

Ankara Anlaşmasında, Türkiye ile AT arasında kurulan ve nihai amacı Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliği olan ortaklığın, üç dönemden geçerek gerçekleşmesi öngörülmüştür. Bunlar; hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönemdir. Geçiş döneminde Türkiye ile AT arasındaki ilişkiler, Ankara Anlaşmasının yanı sıra, 23 Kasım 1970'de imzalanan ve 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol uyarınca düzenlenmiştir. Geçiş döneminde, taraflar arasında sanayi ürünlerini konu alan bir gümrük birliğinin tedricen gerçekleştirilmesi, tarım ürünlerinde giderek genişleyecek bir tercihli ticaret rejiminin uygulanması, Katma Protokolün belirlediği alanlarda Türkiye ile AT arasında mevzuat ve politikaların yaklaştırılması öngörülmüştür. (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabii/tarihce/tabii.doc>, Erişim: 25.04.2008) Türkiye, AB'den ithal ettiği sanayi ürünlerine uyguladığı gümrüklerini 12-22 yıllık listeler halinde kademeli olarak azaltarak sıfırlamayı ve Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesine (OGT) uyum sağlamayı taahhüt etmiştir. (<http://www.ikv.org.tr/tarihce.php>, 05.07.2008)

Katma Protokol'ün ekonomik, sosyal ve siyasi niteliği hemen hemen Ankara Anlaşması'nda olduğu gibidir ve Ankara Anlaşması'nın ekini oluşturmaktadır. Ankara Anlaşması'nın 4 ncü, Geçici Protokol'ün 1 nci maddesine dayanılarak hazırlanan Katma Protokol, bir “Uygulama Anlaşması”dır. Zira, Ankara

Anlaşması'nın belirlediği genel çerçeve, Katma Protokol ile doldurulmuş ve uygulamaya geçilmiştir. (http://www.samsunso.org.tr/tr/default.asp?Eid=1_15_6, 21.07.2008)

Katma Protokolün 2. bölümü 21 ile 30. maddeler arasında, akit taraflar arasında miktar kısıtlamalarının kaldırılması genel olarak düzenlenmiştir. Tarımla ilgili düzenlemeler Anlaşmanın 32 ila 35. maddeleri arasında düzenlenmiştir. 32. madde, “ Bu protokolün hükümleri, 33 ila 35. maddelerde öngörülen aykırı hükümler saklı kalmak üzere, tarım ürünlerine uygulanır.” (Bozkurt, Özcan, Köktaş 2008) demektedir. Protokolün 33 (1). Maddesinde, “22 yıllık bir dönem içinde Türkiye, tarım ürünlerinin Türkiye ve Topluluk arasında serbest dolaşımı için Türkiye’de uygulanması gerekli Ortak Tarım Politikası (OTP) tedbirlerini bu dönemin sonunda alabilmek amacıyla, kendi tarım politikasının uyumu yoluna gider” şeklindeki hükümle tarım alanındaki serbest dolaşımın gerçekleştirilebilmesi için, Türk Tarım Politikasının OTP’ye uyumu zorunlu kılınmaktadır. Bununla beraber, Katma Protokol’de geçiş dönemi boyunca taraflar arasında tarımsal ürün ticaretinin geliştirilmesi amacına dönük hükümlere de yer verilmiştir. Söz konusu hükümlere göre taraflar, birbirlerinin tarım ürünlerine pazara giriş kolaylıkları sağlamakla mükelleftirler. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007) Bu ifadeden miktar kısıtlamaları ile ilgili genel hükümlerin tarımsal ürünler için de uygulanması gerektiği anlaşılabilir. Bu bağlamda, Protokol’ün 35. maddesi uyarınca tarafların, birbirlerine tarım ürünleri ticaretinde, kapsamı ve usulleri Ortaklık Konseyi tarafından tespit edilecek olan tercihli bir rejim tanımaları öngörülmüştür. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

6.2.3 Ortaklık Konseyi Kararları ve Tarım Teknik Komitesi Görüşmeleri

Türkiye, nihai amacı yönünde, 14 Nisan 1987 tarihinde, AT'ye, ortaklık ilişkisinden bağımsız olarak tam üyelik başvurusunda bulunmuş ve 1988 yılında AT Komisyonu ile yapılan Ad Hoc Komite toplantıları ilişkilerin canlandırılması bakımından yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu dönemde, ortaklığın önemli karar organı Ortaklık Konseyinin etkinlik kazanmaya başladığı görülmüş olup, 30 Eylül 1991’de Ortaklık Konseyi uzun bir süreden sonra ilk kez toplanmıştır. (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabi/tarihce/tabi.doc>, Erişim: 25.04.2008) Ortaklık Konseyi, Ankara Anlaşması ile oluşturulmuş bir organdır. Ankara Anlaşmasının 6. maddesi, tarafların

ortaklık rejiminin uygulanmasını ve gittikçe gelişmesini sağlamak için Anlaşma ile verilen görevlerin sınırları içinde eylemde bulunacak Ortaklık Konseyi çerçevesinde toplanmalarını hükme bağlamaktadır. Türkiye-AET Ortaklığı'nın en önemli organı olan Ortaklık Konseyi'ne, Anlaşma ile belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi için "karar alma yetkisi" verilmiştir. Taraflar bu kararların yerine getirilmesinin gerektirdiği tedbirleri almakla yükümlüdür. Konsey ayrıca tavsiyelerde de bulunabilir. (Ankara Anlaşması madde 22(1). Konsey'in karar alma yetkisi, Ankara Anlaşması'nın 22 (3). Maddesindeki "Geçiş döneminin başlaması ile, ortaklık rejiminin gerçekleşmesi yolunda, Anlaşma amaçlarından birine ulaşmak için, akit tarafların bir ortak davranışı gerekli görüldüğü takdirde, Anlaşma bunun için gerekli davranış yetkisini öngörmese bile, Ortaklık Konseyi uygun kararları alır" şeklindeki hüküm ile geçiş dönemi esnasında özellikle artırılmaktadır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Karar alma yetkisi bakımından etkili bir kurum olan Ortaklık Konseyi'nin Ankara Anlaşması çerçevesi içinde oluşturulmuş bir karar merci olarak tarım ürünleri ticaretine ilişkin en önemli kararlarını 1/80, 1/95, 1/98 ve 2/97 sayılı kararları oluşturmaktadır.

6.2.3.1 1/80 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

Taraflar arasındaki tercihli rejim, hukuki çerçevesi Katma Protokol'de çizilse de, 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi kararlarıyla uygulanmaya başlanmıştır. (<http://www.tarim.gen.tr/tesbi/89.htm>, Erişim: 30.06.2008) 1/80 sayılı Karar genel olarak tarifelere ilişkin düzenlemeler getirmiştir. Tercihli ticaret rejiminin uygulanmasına ilişkin hükümler içermektedir.

6.2.3.2 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

9 Kasım 1992 tarihinde toplanan Ortaklık Konseyi'nin isteği doğrultusunda yürütülmeye başlanan ortak çalışmalar sonucunda, gümrük birliğinin 1995 yılında tamamlanması amacıyla yapılacak çalışmaların tespiti ve izlenmesini sağlamak üzere, Türkiye-AT Gümrük Birliği Yönlendirme Komitesi kurulmuştur. Anılan Komite tarafından hazırlanan Gümrük Birliği Çalışma Programı çerçevesinde,

Türkiye ile AT arasında kurulacak gümrük birliğinin iyi işlemesi için gerekli konuları içeren bir Ortaklık Konseyi Karar Taslağı hazırlanmıştır. Taslak 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyinde karara bağlanmıştır. (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabi/tarihce/tabi.doc> , Erişim: 25.04.2008) Hukuksal açıdan, 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Kararı bir anlaşma değildir. Ortaklık Hukukunda gerçek gümrük birliği anlaşması Katma Protokol'dür. 6 Mart kararı, Katma Protokol ile yaratılan hukuki durumu yaşama geçiren ve prosedüre ilişkin düzenlemelerde bulunan bir “uygulama belgesi” dir. (Can, Özen 2005)

6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) ile, Türkiye ile AT arasında, sanayi ürünlerini konu alan bir gümrük birliğinin tam olarak kurulması aşamasına gelinmiştir. Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı bu Kararı, Türkiye ile AT arasındaki ortaklık ilişkisinin 1 Ocak 1996'da başlayan son döneminin gelişme doğrultusunu belirlemektedir. (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabi/tarihce/tabi.doc> , Erişim: 25.04.2008)

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararına göre, sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünlerinin; Avrupa Birliği ve Türkiye arasında gümrük vergileri, miktar kısıtlamaları ve eş etkili tedbirler kaldırılarak kısıtlama olmaksızın serbest dolaşımı öngörülmektedir. Avrupa Adalet Divanı, “eş etkili tedbirler” derken uluslar arası ticarete engel oluşturacak ithalata ayrımcılık uygulayan tüm idari düzenlemelerin ve yasaların kaldırılmasını zorunlu kılar. (Oğuz 2004)

Gümrük Birliği temelde sanayi ürünlerini kapsamaktadır. 1/95 sayılı Karar, gümrük birliği kapsamındaki mallar tanımını yaparken ilk olarak tarım ürünlerinin bu kapsam dışında tutulduğunu hükme bağlamıştır. Bu konuyla ilgili olarak kararın 2. maddesi, “ Malların serbest dolaşımı ve ticaret politikası hükümleri, Ortaklık Anlaşmasınının 11. maddesinde tanımlanan tarım ürünleri dışındaki ürünlere uygulanacaktır. Tarım ürünleriyle ilgili özel hükümler bu kararın II. kısmında belirtilmektedir” hükmünü öngörmüştür. Maddede sözü geçen Ankara Anlaşması'nın 11. maddesinde belirtilen tarım ürünleri deyimini ile, Roma Antlaşmasınının “ortak tarım politikası çerçevesinde değerlendirilen ve yine aynı Antlaşmanının 2 No'lu ekinde sayılan tarım ürünleri kastedilmektedir. Bu ürünler malların serbest dolaşımı dışında değerlendirilmiştir. Tarım ürünlerinin serbest dolaşımınının sağlanması, Türkiye'nin AB Ortak Tarım

Politikasına uyumu ertesinde olabilecektir. (Can, Özen 2005) 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı, işlenmiş tarım ürünleri ile ilgili bir düzenleme de öngörmüştür. Bu ürünler Roma Antlaşması'nın tarım ürünleri ekinde yer almayan bünyesinde temel tarım ürünlerini bulunduran ürünlerdir. (çikolata, şekerlemeler, çocuk mamaları, bisküvi, pastacılık ürünleri, makarna, dondurma, hazır gıdalar, margarin gibi)

1995 yılında, Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı kararı ile Türkiye ile AB arasında bir gümrük birliği tesis edilmiştir. 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK)'nın "Miktar Kısıtlamaları ve Eş Etkili Önlemler" başlıklı II. bölümünde Türkiye ile AB arasındaki her tür miktar kısıtlaması ele alınmıştır.

6.2.3.3 Tarım Teknik Komitesi Görüşmeleri

1/95 sayılı Kararın 60. maddesi, Avrupa Toplulukları Komisyonu'nun yürütme yetkilerini gümrük birliğinin işleyişiyle doğrudan ilgili alanlarda kullanmasına yardımcı olan teknik komitelerin çalışmalarına Türk uzmanların katılımını hükme bağlamıştır. (Can, Özen 2005) Söz konusu mekanizma kapsamında, Topluluğun; Avusturya, Finlandiya, İsveç'in katılımıyla genişlemesi, DTÖ Tarım Anlaşmasının yürürlüğe girmesi ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının 26. maddesi ve ayrıca 6 Mart 1995 tarihli Türkiye-AB Ortaklık Konseyi ilke kararı hükümleri dikkate alınarak, taraflar arasında tarım ürünleri ticaretinde son olarak 1980'li yıllarda tesis edilmiş olan tavizli rejimin değişen uluslararası koşullara uygun hale getirilmesi amacıyla Türkiye ile Avrupa Komisyonu yetkilileri arasında Eylül 1993 tarihinden itibaren Tarım Teknik Komitesi çerçevesinde toplantılar sürdürülmüş ve taraflar arasında tarım ürünleri ticaretinde ortaya çıkan sorunlar ele alınarak ticaret hacminin artması yönünde çaba harcanmıştır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007) Bu görüşmelerde tarife dışı engel olarak değerlendirilebilecek bazı uygulamaların uygulanmasına karar verilmiştir.

Müzakereler neticesinde Türkiye; domates salçası, kümes hayvanları eti, peynir, bazı yaş meyve ve sebzeler, meyve suları, marmelat ve reçellerde ürün/ürün grubuna göre değişmek üzere tarife kontenjanı ve/veya vergi indirimi şeklinde taviz elde etmiş bulunmaktadır. Bu kapsamda, Topluluk tarafına ise, canlı büyükbaş hayvan, dondurulmuş et, süttozu (Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında), tereyağı, peynir,

sebze ve çiçek fidanları, çiçek soğanları, elma şeftali, tohumluk patates, tahıl, ham/rafine bitkisel yağlar, şeker, domates salçası, bazı alkollü içkiler ve hayvan yemlerinde taviz tanınmıştır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 1999)

Bu çerçevede, 25 Nisan 1997 tarihinde parafe edilen metinler, 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı olarak AB Resmi Gazetesinin 20.03.1998 tarih ve L 86 sayılı nüshasında, 01.01. 1998 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde yayımlanmıştır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 1999)

6.2.3.4 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

1/95 sayılı OKK'nın 26. Maddesinde, "Topluluk ve Türkiye, tarım ürünleri ticaretinde birbirine tanıdıkları tercihli rejimleri, aşamalı olarak ve karşılıklı yarar yaratacak şekilde geliştirecektir" ve aynı Kararın tavsiye bölümünde, "Ortaklık Konseyi, Katma Protokolün 6 sayılı ekinde belirtilen tarım ürünlerinde karşılıklı tavizlerin sağlanmasına yönelik müzakerelerin bahse konu kararın yürürlüğe girişinden önce sonuca bağlanması amacıyla 1995 yılında başlatılmasında gereklilik görülmektedir" ifadesi yer almıştır. Bu amaçla taraflar arasında 1993 yılında başlatılan çalışmalar, 25 Nisan 1997 tarihinde teknik düzeyde tamamlanmış ve ek tavizleri içeren yeni uygulamalar 1/98 sayılı OKK ile 1 Ocak 1998 tarihinde yürürlüğe girmiş; tarım ürünleri tavizlerinde esas alınan menşe kurallarına açıklık getirilmesi için bir Menşe Protokolü kabul edilmiştir. (<http://www.tarim.gen.tr/tesbi/89.htm>, Erişim: 30.06.2008) Tarım Teknik Komitesi görüşmelerinde karara bağlanan ve 1/98 sayılı OKK olarak yayımlanan kararda, tarife dışı engel olarak yer alan karşılıklı tavizler özetle tarife kontenjanlarının düzenlenmesi şeklinde gerçekleşmiştir.

Gümrük Birliği"ne dahil olmayan temel tarım ürünlerinde, Topluluk Ortak Tarım Politikası'nın Türkiye tarafından üstlenilmesine kadar geçecek sürede tarafların birbirlerine pazara giriş kolaylıkları tanımaları öngörülmüştür. Bu çerçevede, 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı uyarınca, Topluluk ve Türkiye karşılıklı olarak, bazı tarım ürünlerinde miktar kısıtlaması olmaksızın veya bir kontenjan dahilinde vergi muafiyeti ya da indirimi sağlamışlardır. (<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinID=211&icerikID=313&dil=T>

R, Erişim: 6.08.2008) Topluluğa tanınan tavizlerin genişletilmesinde, Katma Protokol hükümlerinin yanı sıra, GATT'ın "karşılıklılık" (ülkelerin birbirine tanıdıkları tavizlerin karşılıklı ve dengeli hale getirilmesi) ilkesinin de etkisi olmuştur. Yeni düzenlemelerle Türkiye'nin Topluluğa ihraç ettiği tarım ürünlerinin %93'ü tavizden (%25'i vergi indiriminden ve %68'i vergi muafiyetinden olmak üzere) yararlanırken, Topluluğun Türkiye'ye ihraç ettiği tarım ürünlerinin %33'ü tavizden (%11'i vergi indiriminden ve %22'si vergi muafiyetinden olmak üzere) yararlanmaktadır.

Türkiye kaynaklı domates salçası ve diğer domates konservelerinin Topluluğa ihracatı, 1980 yılından bu yana uygulanmakta olan otolimitasyon rejimi uyarınca 8.500 tonu domates salçasına ait olmak üzere toplam 16. 500 tonluk bir miktarla sınırlı bulunmaktaydı. Söz konusu sistem çerçevesinde Türkiye, anılan ürünler için tespit edilmiş bulunan kota miktarlarının aşılmaması ve bu miktarların ihracatçı firmalarımıza dağıtılması sorumluluğunu üstlenmişti. Müzakereler sonunda Topluluk tarafı, Türkiye'nin taviz talep listesinde yer alan en önemli ürünlerden biri olan domates salçası ile diğer domates konservelerinde, (30.000tonu domates salçasına, 8.000 tonu diğer domates konservelerine ait) 38.000 tonluk gümrük vergisinden muaf tarife kontenjanı açmayı kabul etmiştir. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 1999)

6.2.3.4.1 Topluluğun Türkiye'ye Tanıdığı Tavizler

Halen yaş meyve ve sebze ürünlerine ait toplam 11 adet tarife pozisyonunda, yılın belirli dönemlerinde gümrük vergisi indirimi uygulanmakta olup, bu dönemler dışında kalan sürelerde dört adet ürün için (soğan, patlıcan, kabak ve karpuz), belirli takvimler çerçevesindeki tavizlere ek olarak, sıfır gümrük vergili tarife kontenjanı elde edilmiştir. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Diğer taraftan, Türkiye menşeli natürel (kabuklu-kabuksuz) fıncığın AB'ye ithalatında uygulanmakta olan tarife kontenjanı rejiminin kaldırılması ve Türkiye'nin tüm ihracatının, OGT haddinden daha düşük düzeyde (%3) gümrük vergisine tabi olması hususunda mutabık kalınmıştır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Ayrıca, AB ile gerçekleştirilen müzakereler kapsamında, Türkiye menşeli kayısı pulpuna uygulanmakta olan 90 tonluk gümrük vergisi muafiyetine tabi tarife kontenjanı 600 tona yükseltilmiştir. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Bununla beraber, Topluluk tarafından Türkiye'ye, 1980 yılından beri uygulanan miktar sınırlaması olmaksızın spesifik vergi indirimi şeklindeki tavize ek olarak beyaz peynir, tulum peynir ve kaşar peynirinde, toplam 1.500 tonluk kota dahilinde spesifik vergi muafiyeti sağlanmıştır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Buna ek olarak Türkiye'nin Topluluğa koyun ve keçi eti ihracatında 200 tonluk tarife kontenjanı çerçevesinde spesifik vergi muafiyeti, hindi etleri ihracatında ise toplam 1.000 tonluk miktar için spesifik vergi indirimi sağlanmıştır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

6.2.3.4.2 Türkiye'nin Topluluğa Tanıdığı Tavizler

Müzakereler kapsamında Türkiye, canlı hayvan, dondurulmuş et, süttozu, tereyağı, peynir, sebze ve çiçek fidanları, tohumluk patates, buğday, çavdar, arpa, mısır, pirinç, hububat unları, pamuk tohumu, ham ve rafine soya ve ayçiçek yağları, şeker, domates salçası, bazı alkollü içkiler, sirke ve hayvan yemlerinde Topluluğa, Türkiye'ye yönelik son üç yıllık ihracat ortalamasına eşit düzeyde ve bazı ürünlerde de bu ortalamanın üzerindeki miktarlardaki tarife kontenjanı çerçevesinde gümrük vergisi muafiyeti tanımıştır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Teknik Komite Müzakereleriyle üzerinde anlaşılan durum, 1/98 sayılı Türkiye AB OKK ekinde yayımlanmış ve müzakere kapsamındaki ürünlerde saptanan yeni rejimler 01.01.1998 tarihi itibarıyla (domates salçasına ilişkin uygulama 01.01.1997, fındıktaki uygulama ise 01.01.1999 tarihi itibarıyla) yürürlüğe girmiştir. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Diğer taraftan Topluluk, Türkiye'ye verdiği tavizleri genişletiyor görünse de, bunu çeşitli tarife dışı engellerle sınırladığı gibi, başka ülkelere (MDAÜ gibi) tanıdığı tavizler ve OTP uygulamalarındaki değişiklikler nedeniyle erozyona uğratmaktadır. Örneğin, Türkiye'nin 1996 yılından bu yana sağlık gerekçesiyle canlı hayvan ithalatını durdurması üzerine, Topluluk, bazı tarım ürünlerinde (fındık, domates

salçası ve karpuzda) ve su ürünlerinde Türkiye'ye tanıdığı tavizleri Temmuz 1998'den itibaren askıya almış; 27 Mayıs 1999 tarihinde salatalık, işlenmiş domates ve güneşte kurutulmuş tütüne ilişkin tavizlerin askıya alınması için Topluluk Komisyonu'nca bir öneri yapılmıştır. Türkiye tarafından canlı hayvan ve kırmızı et ürünlerinin ithalatına konan yasak Ağustos 1999'da kaldırılmış ve diğer sorunlar da önemli ölçüde giderilmiştir. Bütün bunlara rağmen, AB'nin Türkiye'ye tanıdığı tavizlerin, bazı Akdeniz ülkeleri ve MDAÜ'lere tanıdığı tavizlere kıyasla, daha kapsamlı olduğunu söylemek mümkündür. (<http://www.tarim.gen.tr/tesbi/89.htm>, Erişim: 30.06.2008)

6.2.3.5 2/97 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

Gümrük vergisi, eş etkili vergiler ile miktar kısıtlamalarının kaldırılması ticarete malların serbest dolaşımı için yeterli olmadığından, 1/95 sayılı OKK kapsamında, AB'nin ticarete teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin mevzuatının da Türkiye tarafından iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi öngörülmüş olup, bunun yanı sıra AB ile aynı düzeyde kalite alt yapısının kurulmasını sağlamak amacıyla yeni çalışmaların temelleri de atılmıştır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007) Amaç her ne kadar AB ile aynı düzeyde kalite alt yapısının kurulmasını sağlamak olsa da bu amacın da hizmet ettiği diğer bir konu aynı zamanda aynı kaliteyi yakalayan malların pazara girişinin daha kolay olması ve böylece tarım ürünleri ticaret hacminin artırılmasıdır. Zaten bu amaç, her türlü tarife dışı engelin kaldırılması için de geçerli olan en asli amaçtır. Bunun üzerine, ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk araçları 2/97 sayılı OKK ile belirlenmiş ve Dış Ticaret Müsteşarlığının koordinasyonunda yürütülen çalışmalar neticesinde söz konusu Topluluk teknik araçlarını uyumlaştıracak olan kamu kuruluşları 15.1.1997 tarihli ve 97/9196 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilmiştir. (<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinID=1153&icerikID=1261&dil=TR>, Erişim: 6.08.2008) Türkiye, teknik mevzuat uyumunu 2/97 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ekinde veya tam üyelik sürecinde Türkiye tarafından hazırlanan ulusal programlarda belirtilen mevzuat bağlamında ve yine bu belgelerde yer alan öncelikler çerçevesinde gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

(Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007) 2/97 sayılı OKK'nın 1. maddesinde şöyle denilmektedir:

Madde 1:

1. Bu Kararın II Nolu Ekinde, Topluluğun, ticarete teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin mevzuat listesi yer almaktadır.

2. Türkiye tarafından uyumlaştırılacak olan AT teknik mevzuatı, aşağıda belirtilen koşullarda Türkiye'nin iç mevzuatına dahil edilecektir:

a) AET veya AT Regülasyonları, *benzer* bir mevzuat ile olduğu gibi iç mevzuata dahil edilecek,

b) AET veya AT Direktifleri, *benzer* bir mevzuat ile iç mevzuata dahil edilecek, ancak, uygulama şekli ve yöntemi, Türk yetkili mercilerinin seçimine bırakılacaktır. (<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detaymvzt&yayinID=666&icerikID=764&dil=TR>, Erişim: 25.05.2008)

Bu maddeye göre, Ek II' de yer alan ve teknik engellerin kaldırılmasına yönelik Topluluğa ait teknik mevzuat tamamen ve süreç içinde değiştirilecek; Ek II'de yer alan ve birincil ya da ikincil topluluk hukuku araçlarıyla düzenlenen mevzuat, Türk hukukuna aktarılırken de Topluluk hukukundaki şekil şartlarına benzer biçimlerde yani AT tüzükleri kanunla; AT direktifleri de ayrıntıları Bakanlar Kurulu kararları, tüzük, yönetmelik ya da tebliğ gibi idari düzenlemelerle belirlenen bir çerçeve kanunla iç hukuka aktarılacaktır.

Ek II'de yer alan ve tarım ürünleri ticaretini etkileyecek Topluluk düzenlemeleri; Gıda Maddeleri, Alkollü İçecekler, Tütün, Malların Serbest Dolaşımı (Cassis de Dijon içtihadına atıf yapılmaktadır) ile Ticaretteki Teknik Engeller Konusundaki Genel Hükümler başlıkları altında düzenlenmiştir. (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/okk1.pdf>, Erişim: 21.05.2008)

6.2.4 Tarım Kanunu, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Plan'da Tarife Dışı Önlemlere Yönelik Düzenlemeler

6.2.4.1 Tarım Kanunu

18 Nisan 2006 tarih ve 5488 sayılı Tarım Kanununda, doğrudan bir düzenleme olmamakla birlikte, tarım politikasının amaçlarını düzenleyen 4. maddede tarımsal piyasalar ile gıda güvencesi ve güvenliğinin güçlendirilmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. (<http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2006/04/20060425-1.htm> , Ağustos 2008) Söz konusu düzenlemede yer alan bu ifadeler, pazara giriş ve çıkışı engelleyen; ürün standartları, kontroller, risk analizi..vs gibi bir çok konuda, tarife dışı engellerin azaltılmasının çeşitli düzenlemeler vasıtasıyla disipline edilmesinin alt yapısını oluşturmaktadır. (<http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2006/04/20060425-1.htm>, Ağustos 2008)

Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Planda tarife dışı engeller tek bir başlık altında değil; ilgili olduğu birçok konu başlığı altında ele alınmıştır. Malların serbest dolaşımı, tüketicinin korunması, gıda güvenliği veterinerlik ve bitki sağlığı düzenlemeleri ve kırsal kalkınma gibi başlıklar altında tarife dışı engellerin kaldırılmasına yönelik düzenlemeler doğrudan bu amaca yönelik olmasa da bu amacı gerçekleştirecek şekilde düzenlenmişlerdir.

6.2.4.2 Katılım Ortaklığı Belgesi

26 Şubat 2008 tarihinde yayımlanan en son Gözden Geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'nin "Bölgesel Meseleler ve Uluslararası Yükümlülükler" başlıklı kısmında Ortaklık Anlaşması altındaki yükümlülükler atf yapılmış ve Gümrük Birliği de dahil olmak üzere Ortaklık Anlaşması altında üstlenilen yükümlülüklerin uygulanmasının sağlanması gerektiği ve tarım alanında piyasanın serbestleştirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Malların Serbest Dolaşımı başlığı altında, kullanılmış motorlu araçlar dışındaki ürünler ile ilgili sertifikalara yönelik uygun olmayan taleplerin, ithalat izinlerinin ya da lisans şartlarının kaldırılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, AT Antlaşmasının 28-30. Maddelerine aykırılık teşkil eden düzenlemelerin tespitinin tamamlanması, bunların yürürlükten kaldırılmaları için bir plan hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. (http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Be

lg_2007.pdf, Temmuz 2007) AT Anlaşmasının 28-30. maddeleri üye devletler arasındaki ithalat ve ihracatta miktar kısıtlamalarının yasaklanmasına ilişkindir.

Avrupa Konseyi tarafından, 2001, 2003 ve 2006 yıllarında yayımlanan Katılım Ortaklığı Belgelerinde (KOB) Tarım ve Kırsal Kalkınma, Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı alanlarında Türkiye'nin AB'ye katılım öncesinde yerine getirmesi gereken koşullara yer verilmektedir. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007) KOB'da tarımla ilgili olarak yapılması öngörülen ana çalışmalar içinde tarife dışı engellere ilişkin olarak, bitki sertifika sistemlerinin geliştirilmesi, gıda üretiminin AB'nin hijyen ve kamu sağlığı standartlarına uydurulması gibi önlemler sayılabilir.

2008 yılında yayımlanan son belgede, Tarım ve Kırsal Kalkınma başlığı altında dana eti, canlı büyükbaş ve yan ürünlerinin ticaretiyle ilgili kısıtlamaların kaldırılması gerektiğinin altı çizilmiştir. (http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Adaylik_Sureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf, Erişim: Temmuz 2007)

Bu konu DTÖ müzakereleri ve ticaret politikalarını gözden geçirme mekanizması kapsamında da ele alınmış gerek DTÖ çapında gerekse AB müzakerelerinde önem verilmiş bir konudur. Hatta müzakereler için Tarım ve kırsal Kalkınma başlığının açılması konusunda şart olarak dahi ileri sürüldüğü söylenebilir. Ortaklık Anlaşması ve müzakere süreci her ne kadar birbirinden ayrı olsa da birbirini etkileme gücü bu somut olaydan da görülmektedir.

Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı başlığı altında son yayımlanan belgede kısa dönem için:

Gıda, yem ve veterinerlik konularında AB gereklilikleriyle uyumlu ve AB müktesebatının tam olarak aktarılmasına olanak sağlayacak bir çerçeve kanunun kabul edilmesi.

- AB müktesebatıyla uyumlu olarak büyükbaş hayvanların kimliklendirilmesi ve hareketlerinin kaydı sisteminin işlerliğinin sağlanması ve koyun ve keçilerin hareketlerinin izlenmesi için uygun bir sistemin uygulanmaya başlanması.

- Trakya bölgesinin Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı tarafından, aşılama yoluyla şap hastalığından arı bölge olarak tanınması için gerekli önlemlerin alınması.
- AB müktesebatına dayalı olarak tüm tarım- gıda işletmelerinin sınıflandırılması ve bu işletmelerin iyileştirilmesi için bir Ulusal Program hazırlanması (http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf, Erişim: Temmuz 2007) öngörülmüştür. Söz konusu maddeler dolaylı da olsa, söz konusu ettiği yasaların; ithalat denetimleri, ürün standartlarının belirlenmesine yönelik önlemleri düzenlemeleri bakımından aslında pazara girişte söz konusu olan tarife dışı engel teşkil edecek durumlara ilişkindir.

Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı konusunda orta vadeli öncelikler arasında:

- Hayvan hastalıklarına karşı kontrol tedbirlerinin kabul edilmesi ve hayvan sağlığı ile ilgili durumun gerektirmesi halinde eradikasyon planlarının oluşturulması.
- Bilhassa referans laboratuvarları, kalıntı testleri (kontrol planları dahil) ve numune alma işlemleri başta olmak üzere, gıda güvenliği ile hayvan ve bitki sağlığı alanlarında laboratuvar ve kontrol kapasitelerinin geliştirilmesi.
- Bulaşıcı Süngerimsi Ensefalopati (TSE) ve hayvansal yan ürünler ile ilgili mevzuata uyum sağlanması ve gerekli toplama ve bertaraf sistemlerinin kurulmaya başlanması. (http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf, Erişim: Temmuz 2007)

konularında ülkemizden ilerleme beklenmektedir. Hayvansal hastalıklara ilişkin konuların pazara girişte tarife dışı engel olarak önemli bir kısıtlama nedeni olduğu düşünüldüğünde belgede alınması gerektiği söylenen önlemlerin, tarife dışı engelleri azaltmada önemli yapısal çözüm yolları olduğu da aşıkardır.

Gümrük Birliği başlığı altında ayrıca kısa dönem öncelikleri içinde gümrük kontrollerinin AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

6.2.4.3 Ulusal Program

2007-1013 dönemine ilişkin olarak çıkarılan “Ulusal Plan”da “ Malların Serbest Dolaşımı” başlığı altında, 2002 yılında yürürlüğe giren 4703 sayılı Kanun ile piyasaya arz edilen tüm ürünlerin teknik düzenlemesine uygun ve güvenli olması zorunluluğu yasal dayanak kazanmış, bu doğrultuda üreticilerin, dağıtıcıların, ithalatçıların yükümlülükleri düzenlenmiş, ürünlerin test, muayene ve belgelendirilmesi faaliyetini yürüten uygunluk değerlendirmesi kuruluşları ile onaylanmış kuruluşların uyması gereken temel kriterler belirlenmiş ve piyasa gözetimi ve denetimi yapan kamu kuruluşlarının yetki, görev ve sorumlukları tanımlanmıştır. Yeni ve Klasik yaklaşım mevzuatı dahil olmak üzere, halihazırda ülkemizde uyumlaştırılarak yürürlüğe konulan AB teknik mevzuatının önemli bölümü 4703 sayılı Kanuna dayandırılmaktadır. Ancak, AB 2001/95/AT sayılı Direktif ile, 92/59/AT sayılı Genel Ürün Güvenliği Direktifini yürürlükten kaldırmıştır. AB Komisyonu ayrıca 2004 yılından bu yana yeni yaklaşım, onaylanmış kuruluşlar ve piyasa gözetimi ve denetimi konularında yatay bir mevzuat hazırlama çalışması yürütmektedir. AB mevzuatında kaydedilen gelişmelere uyum sağlanması amaçlanmaktadır. (http://www.abgs.gov.tr/files/Muktesebat_Uyum_Programi/01_MallarınSerbestDolasimi.pdf, Erişim: Ağustos 2008)

İkincil düzenlemelerle ilgili olarak, Üçüncü Ülkelerden Yapılan ithalatta Ürün Güvenliği Denetimlerine ilişkin Yönetmelik çıkarılacaktır. Bu yönetmeliğin amacı, AB ile oluşturulan Gümrük Birliği ve DTÖ düzenlemelerinden kaynaklanan yükümlülükler çerçevesinde üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta ürün güvenliği denetimlerine yönelik usul ve esasları düzenlemektir. Bu yönetmelikle AB'nin 339/93 sayılı Tüzüğüne uyum sağlanması hedeflenmektedir. (http://www.abgs.gov.tr/files/Muktesebat_Uyum_Programi/01_MallarınSerbestDolasimi.pdf, Erişim: Ağustos 2008)

26 Şubat 2008 tarihinde Katılım Ortaklığı Belgesinin yayımlanmasının ardından başlatılan “Ulusal Program Taslak Çalışmaları”nın son halinde tarife dışı engellerle ilgili olarak değiştirilmesi planlanan mevzuatın içinde en genel ve önemli düzenlemeler şu şekilde yer almıştır:

“Malların Serbest Dolaşımı” başlığı altında yer alan önceliklerden biri de AT Antlaşmasınının 28-30. Maddelerine aykırılık teşkil eden düzenlemelerin tespitinin

tamamlanması, bunların yürürlükten kaldırılmaları için bir plan hazırlanması ve Türk yasal sistemine, karşılıklı tanıma şartının getirilmesi olmuştur. Bu bağlamda, Avrupa Komisyonu 4 Kasım 2003 tarihli yorumlayıcı bildiriminde, düzenlenmemiş alanda Türk ürünlerinin de üye devlet kaynaklı ürünlerle aynı muameleye tabi tutulması gerektiğini belirtmiş, Türkiye’de üretilmiş veya üçüncü ülke menşeli olsa dahi Türkiye’de serbest dolaşıma girmiş ürünlerin Topluluk gümrük kapılarında ilke olarak denetime tabi tutulmamalarını talep etmiştir. Bu çerçevede, düzenlenmemiş alanda, Türkiye ile AB arasında malların serbest dolaşımını teminen ulusal teknik düzenlemelere karşılıklı tanıma hükmünün derc edilmesine ve Türkiye ile AB arasında malların serbest dolaşımını engelleyen ulusal önlemlerin bildirimine dair usul ve esasların belirlenmesi öngörülmektedir. (Anonim 2008 B)

“Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı” başlığı altında, Gıda, yem ve veterinerlik konularında:

- AB gereklilikleriyle uyumlu ve AB müktesebatının tam olarak aktarılmasına olanak sağlayacak bir çerçeve kanunun kabul edilmesi,
- AB müktesebatıyla uyumlu olarak büyükbaş hayvanların kimliklendirilmesi ve hareketlerinin kaydı sisteminin işlerliğinin sağlanması ve koyun ve keçilerin hareketlerinin izlenmesi için uygun bir sistemin uygulanmaya başlanması,
- Trakya bölgesinin Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı tarafından, aşılama yoluyla şap hastalığından arı bölge olarak tanınması için gerekli önlemlerin alınması,
- AB müktesebatına dayalı olarak tüm tarım- gıda işletmelerinin sınıflandırılması ve bu işletmelerin iyileştirilmesi için bir Ulusal Program hazırlanması,
- Hayvan hastalıklarına karşı kontrol tedbirlerinin kabul edilmesi ve hayvan sağlığı ile ilgili durumun gerektirmesi halinde eradikasyon planlarının oluşturulması,
- Bilhassa referans laboratuvarları, kalıntı testleri (kontrol planları dahil) ve numune alma işlemleri olmak üzere, gıda güvenliği ile hayvan ve bitki sağlığı alanlarında laboratuvar ve kontrol kapasitelerinin artırılması,

- Bulaşıcı Süngerimsi Ensefalopati (TSE) ve hayvansal yan ürünler ile ilgili mevzuatın müktesebata uyumlaştırılması ve gerekli toplama ve tedavi sistemlerinin kurulmaya başlanması

“Tüketicinin ve Sağlığın Korunması” başlığı altında yer alan düzenlemelerde AB’nin 2001/95/AT sayılı Ürün Güvenliği Direktifine uyum yeniden dile getirilmiştir. Bu başlık altında sağlığın korunmasına ilişkin müktesebata uyumun artırılması da amaçlanmıştır. (Anonim 2008 B)

6.3 Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi’nde Tarife Dışı Engellere Yönelik Ele Alınan Sorunlar

6.3.1 Genel Olarak

Ortaklık Anlaşması nedeniyle oluşturulan ortaklık organları; Ortaklık Konseyi, Ortaklık Komitesi, Karma Parlamento Komisyonu ve Gümrük İşbirliği Komitesi gibi oluşumlar yanında Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi de Ortaklık organlarından bir tanesidir. Konseye tavsiyelerde bulunmak ve Gümrük Birliğinin doğru işleyişini sağlamak amacıyla görüş bildirmesi; Konsey ve Komiteye göre daha sık toplanması; teknik sorunlar konusunda daha fazla görüş alış verişinin yapıldığı yer olması gibi mülhazalar bakımından önemlidir. Temel fonksiyonu, Türkiye’nin Gümrük Birliği’nin işleyişiyle doğrudan ilgili alanlarda öngörülen mevzuat uyumu ilkesine bağlı kalmasına yönelik bir danışma prosedürünün oluşturulmasıdır. Amaç, mevzuat ve uygulamalar arasındaki farklılık ve çelişkilerin, malların serbest dolaşımı ilkesini etkilemesini, ticarete sapma meydana getirmesini ve tarafların topraklarında ekonomik sorunlara yol açmasını engellemektir. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007)

Ülkemiz ile Avrupa Birliği arasındaki ortaklık ilişkisi çerçevesinde yürütülen Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi (GBOK) Toplantılarında tarife dışı engellerle ilgili sorunlar da ele alınmaktadır. GBOK Toplantılarında ” Tarım Ürünleri Ticareti” başlığı altında gündeme gelen tarife dışı engellere ilişkin sorunlar genellikle şu başlıklar altında gündeme gelmektedir:

Türkiye’nin AB’ye İhraç Ettiği Ürünler Yönünden:

- Aflatoksin Analizleri
- AB'ye Kanatlı Eti İhracatında Karşılaşılan Sorunlar
- AB'ye Doğa Mantarı İhracatında Karşılaşılan Sorunlar

Türkiye'nin AB'den İthal Ettiği Ürünler Yönünden:

- Canlı Hayvan ve Et İthalatı
- Alkollü İçkiler

Bu başlıkların dışında 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının (OKK) 5-7. maddelerinin düzenlediği ithal lisansları da ele alınmaktadır.

AB ile tarım ticaretimizde söz konusu olan tarife dışı engelleri GBOK Toplantılarında ele alındığı başlıklara göre daha spesifik olarak incelemek faydalı olacaktır.

6.3.2 Türkiye'nin AB'ye İhraç Ettiği Ürünler Yönünden Tarife Dışı Engeller

6.3.2.1 Aflatoksin Analizleri

Avrupa Komisyonu Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğü tarafından ülkemizden AB üye ülkelerine ihraç edilen ürünlerde tespit edilen olumsuzluklar RASFF¹ (Hızlı Alarm Sistemi) kapsamında bu konuda kontakt noktası olan Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğüne bildirilmektedir. Bu kapsamda 2007 yılında 281 adet bildirim alınmıştır. 281 adet bildirimden 199 adedi AB'ne ihraç ettiğimiz gıda ürünlerinin içinde önemli yer tutan fındık, kuru incir, antepfıstığı ve bunlardan hasıl olan ürünlerden kaynaklanmakta olup bu bildirimlerin de 189 adedi ürünlerimizde tespit edilen Aflatoksin seviyesinin AB mevzuatına uygun olmamasından dolayı alınmıştır. Söz konusu ürünlerin AB'ye ihracatında TKB İl Müdürlüklerince 19.578 parti üründe Aflatoksin analizi yapılarak Sağlık Sertifikası düzenlenmiştir.

¹ RASFF alarmı: *Gıda ve Yem için Hızlı Alarm Sistemi (RASFF) Avrupa Birliği üye ülkelerinin herhangi birinde gıda ve yem konularında insan sağlığını tehdit eden bir risk saptanması durumunda diğer ülkelerde bilgi sahibi olmasını ve gerekli önlemleri almasını sağlayan bir araç olarak çalışmaktadır.* <http://www.ggd.org.tr/icerik.php?id=154>

(<http://www.balikekmek.net/kose-yazisi-roportaj/kose-yazilari/mehdi-eker-ile-yapilan-soylesi.html>, Erişim: Ağustos 2008)

En sonucusu 2008 yılı Haziran ayı içinde yapılan, 20. Dönem Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi (GBOK) Toplantısında, ülkemiz menşeli ve en az %10 oranında fındık, antep fıstığı ve kuru incir ihtiva eden işlenmiş gıdaların AB'ye ihracatında karşılaşılan aflatoksin analizi konusunun Komisyon yetkilileri ile birçok platformda ele alındığı, %10 içerik seviyesinin herhangi bir bilimsel temele dayanmadığının düşünöldüğü ve Komisyon'dan konuya ilişkin bilimsel temel ve risk değerlendirmesi çalışmalarına ilişkin bilgilerin talep edildiği ancak şimdiye kadar herhangi bir yanıt alınamadığı vurgulanmıştır. Diğer taraftan, Nisan 2008 tarihinde Hollanda'da gerçekleştirilen Gıda Kalıntılarına İlişkin Kodeks Komitesi (CCCF)'nde daha fazla işleme tabi tutulacak badem, fındık ve antep fıstığı için maksimum aflotoksin seviyesinin 15 ppb, doğrudan tüketilecek olanlar için ise 10 ppb olarak belirlendiği, söz konusu kararın 30 Haziran-4 Temmuz 2008 tarihlerinde yapılacak Kodeks Alimentairus Komisyonu tarafından onaylanmasının beklendiği belirtilerek, bu nedenle AB'nin gıda maddelerinde belirli bulaşanlara ilişkin maksimum seviyeyi belirleyen 1881/2006/AT Yönetmeliği'ni, belirli ölkeler menşeli bazı ürünlerin ithalatında aflatoksin riski hakkında 2006/504/AT sayılı Kararı'nı ve gıda maddelerindeki mikotoksinlere ilişkin örnekleme ve analiz yöntemleri hakkındaki 401/2006/AT sayılı Yönetmeliği'nde gerekli değişiklikleri yapması gerektiği ifade edilmiş ve bu kapsamda, son CCCF kararları ve kompozit ürünlerde aflatoksin miktarının belirlenmesine ilişkin bilimsel sorunları göz önüne alarak 2006/504/AT sayılı Karar kapsamında antep fıstığı, fındık ve kuru incir içeren işlenmiş ve kompozit gıda maddelerinin çıkarılması talep edilmiştir. (Anonim 2008 A)

Komisyon tarafınca, cevaben, düşük seviyelerdeki aflatoksin miktarlarının bile insan sağlığına tehdit oluşturduğu, bu alanda yaşanan sorunun Türkiye'den kaynaklandığı, RASFF alarmları itibariyle Türkiye'nin en riskli ölkeler arasında yer aldığı ifade edilmiştir. Komisyon yetkilisince devamla, Türkiye'den ithalatı kısıtlamak gibi bir niyetlerinin bulunmadığı, ancak sağlıksız ürünleri de ithal edemeyecekleri vurgulanmıştır. Ayrıca, konunun teknik bir husus olduğu ve Gıda Güvenliği, Hayvan

ve Bitki Saęlıęı alıřma Grubunda ele alınmasının daha uygun olduęunun dūřunūldūęu ifade edilmiřtir. (Anonim 2008 A)

Söz konusu ürünlerde AB mevzuatındaki Aflatoksin limitleri űlkemiz limitlerinden daha dūřuk seviyededir. Dūnya Ticaret Őrgütü (DTÖ) űye űlkeleri arasındaki ticarete Kodeks Alimentarius Komisyonu tarafından belirlenen limitler göz önünde bulundurulmaktadır. Bu kapsamda, űlkemiz ve AB mevzuatındaki Aflatoksin limitleri arasındaki farklılık Kodeks Alimentarius Komisyonuna tařınmıř ve űlkemizde de fındık, antepfıřtıęı, badem ve bunlardan elde ürünler için halen uygulanmakta olan Aflatoksin limiti Kodeks Alimentarius Komisyonunca kabul edilmiřtir. Bűylelikle, AB'nin en kısa zamanda mevzuatını bu yűnde dūzenlemesi ve Hızlı Alarm Sistemi kapsamında söz konusu limitlerin dūřuk olmasından kaynaklı alınan bildirim sayısında dūřuř beklenmektedir. (<http://www.balikekmek.net/kose-yazisi-roportaj/kose-yazilari/mehdi-eker-ile-yapilan-soylesi.html>, Eriřim Aęustos 2008) Son olarak belirtilmelidir ki, 4 Temmuz 2008 tarihinde yapılan Kodeks Alimentarius Komisyonu Toplantısında maksimum aflatoksin limitleri, badem, fındık ve fıřıkta; "iřlemeye yűnelik ürünlerde" 15 mg/kg, "yemeye hazır" ürünlerde 10 mg/kg olarak belirlenmiřtir. (<http://www.codexalimentarius.net/web/archives.jsp?lang=en>, Eriřim: Aęustos 2008)

6.3.2.2 AB'ye Kanatlı Eti İhracatında Karşılaşılan Sorunlar

20. Dűnem Gűmrük Birlięi Ortaklık Komitesi (GBOK) Toplantısında űlkemizce, 2000 yılından itibaren AB'ye kanatlı eti ihracatı yapabilmek için gerekli standartların karřılanması yűnünde çaba sarf edildięi, Gıda ve Veterinerlik Ofisi (FVO) tarafından 16-24 Nisan 2007 tarihleri arasında gerçekleřtirilen inceleme ziyaretleri akabinde, Tűrkiye'de iřletmelerin kanatlı eti ihracatında 205/432/AT sayılı Karar'da belirtilen kořulları yerine getirecek standartlara sahip olduęunun tescil edildięi belirtilmiřtir. FVO raporunda beyaz ete iliřkin Tűrkiye'deki űretim kořullarının belirlenen eksikliklerin tamamlanması durumunda, yeterli olarak deęerlendirildięi vurgulanmıřtır. Bu kapsamda, söz konusu ziyaretin akabinde Tűrk yetkililerce sektűrdeki eksikliklerin tamamlanmasına iliřkin çalıřmaların devam ettięi belirtilmiřtir. Ŭlkemizce, 2008 yılı řubat ayında, AB'ye ıřıl iřlem gűrmuř kanatlı eti ihracatı konusunda, Tarım ve Kűyiřleri Bakanlıęı (TKB) tarafından onaylanmış

kuruluşların FVO'ya bildirildiği, Nisan 2008 tarihinde Kuş Gribine Karşı Korunma ve Mücadeleye İlişkin Yönetmeliğin Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiği, TKB tarafından New Castle Hastalığı konusunda taslak yönetmeliğin hazırlandığı ve ilgili kurumlardan görüş beklendiği, üç tanı laboratuvarının akreditasyonunun kısa sürede tamamlanacağı hususları vurgulanmıştır. Bu kapsamda, ilgili aksaklıklar düzeltilindiğinde, Türkiye'nin Komisyon'a taze kanatlı eti ihracatı yapmak için başvuruda bulunmayı planladığı ve Komisyon'un konuya ilişkin desteğinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Ancak, SANCO Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde işlenmiş kanatlı eti ihracatı gerçekleştirebilecek Türk firmalarının listesinin henüz yayımlanmadığı, bu kapsamda en kısa sürede ilgili Türk üreticilerinin AB'nin onaylanmış firmalar listesine dahil edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Komisyon tarafınca cevaben, Ocak 2008 tarihli Gıda Güvenliği, Hayvan ve Bitki Sağlığı Çalışma Grubunda Türkiye'nin SANCO Genel Müdürlüğüne AB'ye ihracat yapacak tesislerde kullanılacak hammadde ve kanatlı etinin tabi tutulduğu işlem konusunda bilgi vermesinin kararlaştırıldığı ancak bu konuda Komisyon'a herhangi bir bilginin ulaşmadığı belirtilmiştir. Bunun üzerine ülkemizce, AB'ye kanatlı eti ihracatı konusunda yaptığımız başvuru konusunda bir yanlış anlamanın bulunduğu düşünülüyor, zira Türkiye'nin ısıtma işlem görmüş ürünleri ihraç etmek için başvurduğu, söz konusu ürünler için herhangi bir sıkıntı bulunmadığı vurgulanmıştır. Komisyon tarafınca görüşlerimizin not edildiği ve konunun müteakip Gıda Güvenliği, Hayvan ve Bitki Sağlığı Çalışma Grubu'nda netleştirilmesinin uygun olacağını düşünülüyor ifade edilmiştir. (Anonim 2008 A)

AB Komisyonu, geçen yıl eylül ayında yaptığı denetimlere istinaden, Türkiye'yi kümes ve av hayvanı ithalatı yapılabilecek 3. ülkeler listesine almıştır. Ancak Komisyon ihracatın yapılabilmesi için, Türkiye'ye yönelik sağlık sertifikası sınıflandırması ve ithalat yapılabilecek işletmelere ilişkin kararını bildirmemiştir. (<http://www.gidahijyeni.com/showarticle.aspx?ItemID=525&ItemClass=1>, Ağustos 2007) Bugün itibariyle kanatlı eti ihracatı yapacak firmalarımıza Komisyon tarafından izin verilip verilmeyeceği konusu halen askıdadır.

6.3.2.3 AB'ye Doğa Mantarı İhracatında Karşılaşılan Sorunlar

20. Dönem Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi (GBOK) Toplantısında ülkemizce, Türkiye menşeli doğa mantarlarında radyoaktivite riskinin ihmal edilebilir seviyede olduğunun daha önce Komisyon tarafına iletiildiği, son olarak 737/90/AET sayılı Yönetmelik ile kurulan AB Komitesi'nin talebi üzerine Türkiye'nin değişik bölgelerinde yetişen mantarlar ve diğer ürünlere ilişkin detaylı istatistiki bilginin Komisyon'un Enerji ve Ulaştırma Genel Müdürlüğüne iletiildiği belirtilmiş ve Komisyon'dan Türkiye menşeli doğa mantarlarının 1635/2006/AT sayılı Komisyon Yönetmeliği kapsamında çıkartılması konusundaki çalışmalar hakkında bilgi talep edilmiştir.

Komisyon tarafınca cevaben, 11 Mart 2008 tarihinde Türkiye menşeli tarım ürünleri ve doğa mantarlarındaki radyosezyum konsantrasyonlarına ilişkin bilginin kendilerine ulaştığı ancak Türkiye topraklarındaki radyosezyum tortu miktarı hakkında bilgi iletilmediği bu nedenle Türkiye'nin 1635/2006/AT sayılı Komisyon Yönetmeliği kapsamında çıkarılamayacağı ifade edilmiştir.

Bunun üzerine ülkemizce konuya ilişkin talep edilen bilgilerin Komisyon'a iletiildiği ve bilgi eksikliği olduğu yönünde bir geri dönüş olmadığı ifade edilerek konunun ilgili Komisyon birimi nezdinde araştırılması talep edilmiştir. (Anonim 2008 A)

6.3.3 Türkiye'nin AB'den İthal Ettiği Ürünler Yönünden Tarife Dışı Engeller

6.3.3.1 Canlı Hayvan ve Et İthalatı

20. Dönem Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi (GBOK) Toplantısında Komisyon tarafınca, uzun süreden bu yana gündemde olan canlı hayvan ve et ithalatı sorununun ikili ticari anlaşmaların ihlal edilmesi olarak görüldüğü ifade edilerek, konunun katılım müzakereleri bakımından da ciddi yansımaları olduğu, ayrıca söz konusu yasaklama kaldırılmadan ikili tarım ürünleri ticaretinin ileri düzeyde serbestleştirilmesi yönünde AB tarafından herhangi bir adım atılamayacağı ve bu alandaki haksız yasağa bir an önce son verilmesinin beklendiği vurgulanmıştır. 19. GBOK Toplantısında ülkemizce, Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı (OIE)'nin BSE riski konusunda Mayıs ayında yapacağı değerlendirmenin ardından konuya ilişkin

görüşlerimizin açıklanacağını ifade edildiği hatırlatılarak bu kapsamda ülkemiz tarafından atılması düşünülen adımlar hakkında bilgi talep edilmiştir.

Ülkemizce cevaben, OIE kararları kapsamında ve ulusal mevzuat açısından konunun yeniden değerlendirildiği ve Komisyon tarafına bilahare bilgi verileceği ifade edilmiştir.

Komisyon yetkilisince, Romanya ve Bulgaristan hariç tüm AB ülkelerinin OIE tarafından ihmal edilebilir veya kontrol edilen BSE riski kapsamına dahil edildiği, dolayısıyla AB kaynaklı bir riskin bulunmadığı ve yasağın derhal kaldırılmasının beklendiği ifade edilmiştir. (Anonim 2008 A)

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 26 Ağustos 1996 tarihinden itibaren, Türkiye’de şap hastalığı mevcut olduğu ve ithal hayvanların sağlığının ülkemizdeki hastalık nedeniyle muhafaza edilemediği gerekçesiyle, canlı hayvan ve et ithalatında Kontrol belgesi düzenlememekte ve bu yüzden anılan ürünlerin ithalatı belirlenen tarihten bu yana gerçekleştirilememektedir. Tarım Teknik Komitesi çerçevesinde AB’ye et ve canlı hayvan için tanınan tarife kontenjanları, söz konusu yasak nedeniyle işlerlik kazanmamıştır. Bu uygulamayı, 1/98 sayılı OKK ile elde ettiği asli bir hakkın ihlali olarak değerlendiren AB, kotaların kullanılamaması nedeniyle ortaya çıkan ticari kayıpların telafisi amacıyla, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi’nin 16 Temmuz 1998 tarih ve L200 sayılı nüshasında yayımlanan EC/1506/98 işaretli Konsey Yönetmeliği ile Türkiye’nin tarım ürünleri ihracatı açısından önem arz eden fındık, domates salçası ve karpuzda Türkiye’ye tanıdığı tervizleri 17 Temmuz 1998 tarihinden itibaren askıya almıştır. Anılan yönetmelikte, Türkiye’nin Topluluk kaynaklı tercihli ithalata uyguladığı engelleri kaldırması durumunda Topluluk tarafından alınan önlemlerin de sona erdirileceği belirtilmektedir. Bu kapsamda AB, vergiden muaf olarak uygulayacağı;

a)1995 yılındaki genişlemesi nedeniyle, Türkiye menşeli fındıklar için otonom olarak her yıl açtığı 9.060 tonluk,

b)Karpuzda 16 Haziran- 31 Mart tarihleri arasında geçerli olacak 14.000 tonluk,

c)Domates salçasında 1 Temmuz-31 Aralık tarihleri arasında geçerli olacak 15.000 tonluk,

tarife kontenjanları askıya alınmıştır. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 1999)

3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununun 7 inci; Yönetmeliğinin 15. maddesi gereğince, hayvan hastalıklarının ülkemize yayılmasını önlemek amacıyla hastalık çıkan ülkelerden bulaşmaya vasıta olabilecek canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin ülkemize ithalatı yasaklanmıştır. 15. madde gereğince BSE hastalığı nedeniyle herhangi bir kısıtlama getirilmeyen ülkelerden canlı hayvan ithalatına izin verilmektedir. İthalat yasağının konulmasında Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı'nın (OIE) hastalık bildirim bültenleri veya yabancı ülke dış temsilciliklerimizin hastalık bildirimleri esas alınmaktadır.

Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı (OIE)'nin BSE hastalığına ilişkin yayımlamış olduğu Mayıs 2007 tarihli OIE toplantısında onayladığı Kara Hayvanları Sağlık Koduna göre ülkeler OIE tarafından BSE risk kategorisine göre;

- İhmal edilebilir BSE risk statüsü (Negligible BSE risk)
- Kontrol edilebilir BSE risk statüsü (Controlled BSE risk)
- Karar verilemeyen BSE risk statüsü olarak tanımlanmaktadır. (Undetermined BSE risk)

AB ülkelerinin risk statüsü Haziran 2008 tarihli OIE Genel Kurulunda tekrar ele alınmıştır. AB, 2005 yılında OIE Genel Kurulu toplantısında ülkelerin BSE risklerine göre sınıflandırılmasının OIE tarafından yapılmasını kabul etmiştir. 1 Temmuz 2007'de yapılan OIE Genel Kurulunda AB'nin BSE durumu onaylanmadığı için bu ülkelerdeki BSE risk durumu belirsizliğini koruduğundan şu anda bu ülkelerden canlı hayvan ithalatı yapılmamaktadır.

Kara Hayvanları Kodu'nun 13. baskısında (2004) belirtilen şartlara göre sınıflandırılmış OIE'ye üye tüm ülkeler güncel Koda göre yeniden sınıflandırılmıştır.

Ad Hoc grubun tavsiyelerin üzerine temellendirilmiş, Komisyonca onaylanan BSE risk statüleri aşağıdaki gibidir:

a) Finlandiya, İzlanda, Norveç ve İsveç ihmal edilebilir BSE risk statüsü grubundadır.

b) Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, Letonya, Liechtenstein, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Polonya, Portekiz, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, İspanya ve Birleşik Krallık kontrol edilebilir BSE risk grubundadır.

Bu tavsiyeler, onay için üyelere ve XXI. Numaralı taslak düzenleme olarak, onay için Uluslararası Komiteye sunulmuştur. (http://www.oie.int/downld/SG/2008/A_RF_2008_webpub.pdf, Erişim: Ağustos 2008)

6.3.3.2 Alkollü İçkiler

Alkollü içkiler ithalatında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından “kontrol belgesi”; Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından ise “uygunluk belgesi” düzenlenmesi Avrupa Komisyonu tarafından alkollü içkiler ithalatında çifte lisans uygulaması olarak değerlendirilmiş ve bu uygulamanın Türkiye ile AB arasındaki malların serbest dolaşımı prensibine aykırı olduğu belirtilerek kaldırılması Komisyonca talep edilmiştir. Bu konunun yanısıra, distile alkollü içki kökenli karışım içkilerin ithalatına getirilen yasaklama konusunda da ihtilaflar bulunmaktadır.

20. Dönem Gümrük Birliği Ortaklık Komitesi (GBOK) Toplantısında, çifte lisans uygulaması ile ilgili olarak Tütün ve Alkol Piyasası Kurulu'ndan (TAPDK) alınan ithal lisansının kaldırılmasının olumlu bir adım olduğu ancak firmaların aynı belgeleri tedarik etme yükümlülüğünün devam etmesinden ötürü söz konusu değişiklikten sağlanan faydanın sınırlı kaldığı ifade edilmiştir. Bunun yanında, her türlü markanın her türlü büyüklükte ithalatı için Tarım Bakanlığı'ndan Kontrol Belgesi alınması gerekliliğinin sürdürüldüğü, lisans yükümlülüğünün gereksiz bir yük yaratmasının yanında prensipte Gümrük Birliği'ne aykırı olduğunun değerlendirildiği, ithal lisansı uygulamasının çok sınırlı bazı durumlarda makul

karşılanabileceği fakat ülkemizce sürdürülen uygulamanın ikna edicilikten çok uzakta olduğu belirtilerek, Malların Serbest Dolaşımı Faslında, özellikle alkollü içkilere atfla, ithal izinleri ve lisans yükümlülüklerinin açılış kriteri olarak belirlendiği hatırlatılmış ve bahse konu yükümlülüklerin gereğinden fazla yük getirmeyecek şekilde düzenlenmesinin yollarının ülkemizce değerlendirilmesinde yarar bulunduğu ifade edilmiştir.

TAPDK tarafından distile alkollü içki kökenli karışım içkilerin ithalatına 17 Ekim 2006 tarihli bir mevzuatla getirilen yasağa atfla, aynı alkol seviyesinde olmasına karşın, şarap ve bira kökenli alkollü içkilerin satışının serbest olduğu, Gümrük Birliği Kararının ticaretin serbestleştirilmesini amaçladığı göz önünde bulundurularak, AB'den ithal edilen distile alkollü içki kökenli karışım içkilere getirilen yasağın kaldırılması gerektiği vurgulanmıştır. Tarafımızdan cevaben, alkollü içkiler konusunda Komisyon'un endişelerinin anlaşıldığı ancak yapılması talep edilen değişikliklerin ciddi ekonomik ve sosyal etki doğurma olasılığı göz önünde bulundurularak, bu alandaki çalışmaların arzu edilen hızda ilerlemediği yine de bu alanda olumlu gelişmeler kaydedilmekte olduğuna dikkat çekilmiştir. Devamla, CEPS (Avrupa Politika Araştırmaları Merkezi) yetkilileri ile başarılı bir görüşme gerçekleştirildiği, anılan görüşmede CEPS yetkilileri tarafından TBR Soruşturması (Ticaret Engelleri Soruşturması) açma girişimlerinden bahsedildiği, tarafımızdan ise sektörün endişelerinin TBR Soruşturması yerine ikili diyalog yoluyla çözülmesinin mümkün olduğunun vurgulandığı ifade edilmiştir.

Alkollü içkilerde kontrol belgesi uygulamasına ilişkin olarak, çifte belgelendirme sorununa neden olan TAPDK tarafından aranan uygunluk belgesi uygulamasına son verildiği, bu aşamada sadece Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından kontrol belgesi uygulamasının sürdürüldüğü, söz konusu uygulamanın da bir lisans gerekliliği olmaktan ziyade Gümrük Birliği Kararının 7. maddesi uyarınca kamu sağlığını korumaya yönelik olduğu, bu çerçevede ticari engel olarak değerlendirilmemesi gerektiği ifade edilmiş ayrıca TAPDK tarafından getirilmiş olan bildirim uygulamasının sadece ilgili kurumun bilgilendirilmesine yönelik olduğu belirtilerek ithalatçılar bakımından herhangi bir yük getirilmesinin söz konusu olmadığı vurgulanmıştır.

Devamla, distile alkollü içki kökenli karışım içkilerinin bira ve şarap içeren karışım içkilerinden farklı olduğu, söz konusu karışım içkilerinin meyve suyu ve kola gibi içimi kolay olması, şeker oranının yüksekliğinin susuzluk yaratarak daha çok tüketim eğilimi yaratması ve alkol tadını hissettirmeyerek çocuk ve gençler tarafından aşırı tüketilmesine yol açılması, bu kapsamda gençler tarafından %2 ila 7 arasında değişen düşük alkol oranlarında tüketilmeye başlanan söz konusu içeceklerin, gençlerin farkına varmadan yüksek seviyede alkol almalarına yol açarak, neredeyse bir şişe viskide bulunan kadar alkol almaları sonucunu doğurduğu belirtilmiştir. Ülkemizce, bir çok AB üyesi ülkede de, karışım içkilerin tüketimini azaltmak amacıyla, vergi oranının yükseltilmesi gibi koruyucu önlemler alınması görüşünün yaygın olduğu, sağlık stratejisi kapsamında Avrupa Konseyi'nin 5 Haziran 2001 tarihli 458 sayılı önerisinde toplumun her kesiminin gençler arasında alkol tüketiminin kötüye kullanılmasına ilişkin olarak bilgilendirilmesinin sağlanarak söz konusu probleme karşı Toplulukta ortak bir yaklaşım oluşturulmasının amaçlandığı ifade edilmiştir. Bu açıklamalara ilaveten 2004 yılı Haziran ayında düzenlenen Alkol ve Sağlığa İlişkin Çalışma Grubu Toplantısında, alkol konusunda tamamıyla serbest bir iç pazarın toplumun refah seviyesini artırmadığının, zira alkolün sağlık problemi yaratması, sosyal ve ekonomik zarara neden olması nedeniyle sıradan bir ürün olmadığı, sadece toplam tüketimin değil, karışım içkilerini de kapsayacak şekilde tüketim alışkanlığının da tehlike doğurabileceğinin ifade edildiğine dikkat çekilmiştir.

Tarafımızdan ayrıca, pek çok AB ülkesinde karışım içkilerin gençler tarafından tüketimini azaltmak amacıyla, anılan ürünlere uygulanan vergi seviyesinin yükseltilmesi gibi bazı koruyucu önlemler alındığı, bu önlemlere gençlerin alkol tüketimini azaltmaya yönelik olması nedeniyle karşı çıkılmadığı, bu çerçevede gençlerin alkol tüketiminin azaltılmasına yönelik önlemlerin yanında gençlerin alkolle geç temasını sağlamaya yönelik önlemlerin de gençlerin sağlığının ve sosyal refahının korunması açısından hayati öneme sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu bilgiler ışığında, ülkemizde karışım içkilerin ithalatının yasak olmasının yanında, üretimine de izin verilmediği vurgulanmıştır.

Komisyon tarafından ayrıca, kontrol sertifikası uygulamasının kamu sağlığı gerekçesiyle 1/95 sayılı OKK'nın 7. maddesi ile savunulamayacağı, zira alkol

tüketiminin kötüye kullanılmasına karşı kamu sağlığının korunması yönünde tedbir alınması mümkün bulunmakla birlikte, ülkemiz uygulamasının Gümrük Birliği'ne aykırı olduğu belirtilmiştir.

Komisyon tarafından son olarak, alkollü içkilerde ülkemiz uygulamalarına karşı bir TBR soruşturması açılmasının tamamen sektörün kararı olduğu, Komisyon'un TBR başvurusu yapılması konusunda herhangi bir yetkisi olmadığı, ancak sektör tarafından yapılan başvurunun uygun gerekçelere dayandığının tespit edilmesi durumunda, Komisyon tarafından soruşturma başvurusunun kabul edilebileceği, Komisyon'un ancak sektörün endişelerinin ülkemiz tarafından dikkate alındığına emin olması durumunda, soruşturma açılmasına gerek göremeyebileceği ifade edilmiştir.

Tarafımızdan cevaben, söz konusu probleme TBR sürecinde başvurmaksızın, ikili diyalog yoluyla çözüm bulunmasına öncelik verilmesinde yarar bulunduğu, bu çerçevede Avrupa alkollü içki sektörü ile iyi bir diyalog mekanizması oluşturulduğu dile getirilmiştir. (Anonim 2008 A)

7) DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Gümrük Birliği Ortaklık Komitesinde (GBOK) ele alınan konular pratikte Avrupa Topluluğu ile tarım ürünleri ticaretimizde söz konusu olan başlıca ve en önemli sorunları oluşturmaktadır. Ancak, bugün için ön plana çıkan konuların yerini gelecekte de farklı hususların alması muhtemeldir. Bu nedenle, öncelikle söz konusu komitede ele alınan ve ticaretimiz bakımından en öncelikli olan hususlar üzerinden bir değerlendirme yaptıktan sonra GBOK ile sınırlı kalmayarak, tarife dışı engellerin ortadan kaldırılmasına ve kaldırıldığında ülkemiz tarımı ile uluslararası tarım ticaretinin zarar görmemesine yönelik alınması yararlı genel önlemlere değinmek, konunun sonuçta ulaşmak istediği amaca hizmet edecektir.

GBOK'ta ön plana çıkan sorunlu hususlar, alt başlıklar halinde şu şekilde kısaca değerlendirilebilir.

Kanatlı eti ihracatı: Ülkemiz ihracatı bakımından kanatlı eti için AB'ye ihraç yapacak Türk firmaları belirlenmiştir ve kısa bir zaman içinde Topluluğun bu konuda ihraç izni vermesi kuvvetle muhtemeldir.

Kuru incir, antep fıstığı, fındık gibi yemişlerde kullanılan maksimum aflatoksin düzeyleri: Bu konuda ülkemizin Kodeks Alimentarius'un en son toplantısında kabul edilen uluslar arası standartları kullandığı son derece açıktır.

Canlı hayvan ve et yasağı ile alkollü içkilerde pazara giriş: Topluluğun ülkemize yaptığı ithalatta ortaya çıkan canlı hayvan ve et yasağı iddiasının ya da distile alkollü içki kökenli karışım içkilerin pazara girmemesi yönünde yargı süreçleri veya öncesinde Komisyon'un teknik engel soruşturması öngörmesi muhtemel olasılıklar dahilindedir. Nitekim alkollü karışım içkiler konusunda Komisyon soruşturmasının talebe bağlı olarak açılacağı gerçeği Haziran 2008 tarihli GBOK toplantısında dile getirilmiştir.

Komisyon'un teknik engel soruşturmasına değinmeden önce, alkollü içkilerle ilgili pazara giriş kısıtının muhtemel bir yargı sürecinde nasıl ele alınabileceğini

değerlendirmek yararlı olacaktır. Mesele, Komisyon'un teknik soruşturması şeklinde ele alınabileceği gibi, Ortaklık Konseyine de getirilebilir.

Avrupa Topluluğuyla tarım ürünleri ticaretimiz Ankara Anlaşmasına dayanmaktadır. Ankara Anlaşmasıyla oluşturulmuş ortaklık organlarından biri de Ortaklık Konseyidir. Ankara Anlaşması'nın 25. maddesi gereğince taraflar, Anlaşma'nın uygulama ve yorumu ile ilgili olarak Türkiye'yi, Topluluğu veya Topluluk üyesi bir ülkeyi ilgilendiren her anlaşmazlığı, Ortaklık Konseyi'ne getirebilir. Konsey, anlaşmazlığı karar yoluyla çözebileceği gibi ATAD'a veya mevcut herhangi bir yargı merciine götürmeyi kararlaştırabilir. Taraflardan her biri, kararın veya hükmün yerine getirilmesinin gerektirdiği tedbirleri almakla yükümlüdür. (Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007). Yani anlaşmazlık ilk önce ortaklık konseyine getirilecektir. Ortaklık Konseyi, meselede karar verebilmek için Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'nın (ATAD) yorumuna başvurabilir. Ankara Anlaşması'nda ATAD'ın yetkisi sözleşme ile öngörülen bir tahkim merci olarak kararlaştırılmıştır (Ankara Anlaşması madde 25). ATAD'ın bir tahkim mahkemesi olarak görev yapmasına Topluluğu kuran Anlaşmanın 238. maddesi ile cevaz verilmiştir. Taraflar, 1/95 sayılı OKK'nın 66. maddesinin bu göndermesi ile ATAD'ın malların serbest dolaşım kurallarına ilişkin içtihatlarını ortaklık ilişkisinde uygulanmasını kabul etmiştir. Böylece ATAD, ortaklık ilişkisinin gümrük birliği hükümlerini bir nevi Topluluk hukukunda yorumlama yetkisini haiz olmaktadır². (Can, Özen 2005)

ATAD, Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşma'nın 28 ila 30. maddelerinde belirtilen miktar kısıtlaması ve miktar kısıtlamalarının hukuka uygunluk nedenleri kapsamında olayı ele alırken, ülkemizin kamu sağlığı mülahazasıyla AT Anlaşmasının 30. maddesi hükümlerine göre yapacağı savunmaya “Cassis de Dijon” örneğindeki içtihadi kararını uygulaması kuvvetle muhtemeldir. Söz konusu içtihadında ATAD, Topluluk ülkeleri arasında herhangi bir menşe ülkede hukuka uygun olarak üretilen ve piyasaya giren ürünlerin diğer bir üye ülkede de piyasaya girebileceğini; karşılıklı tanıma ilkesi gereği ithalatçı ülkenin; bu ürünler kendi ülkesinde kendi malları için

² Türkiye'nin ATAD'm gümrük birliğine ilişkin yargı yetkisini kabul etmesine karşın, ATAD kararları ülkemizde doğrudan geçerli değildir. Yani bireyler ATAD kararlarına dayanarak 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan haklarını Türkiye'de kabul ettiremezler. Çünkü Türkiye 1/95 sayılı OKK'nın 66. maddesi ile ulusal egemenlik yetkisini ATAD'a aktarmamıştır, daha ziyade sadece 1/95 sayılı OKK'nın söz konusu hükümlerini ATAD içtihatları ışığında yorumlamaya yükümlü olmuştur. (Can, Özen 2005)

aradığı teknik ve nitel tanımlardan farklı teknik ve nitel tanımlara göre üretilseler dahi, yasaklayamaması anlamına gelmektedir. Kamu sağlığı mülahazası yaşlarının küçüklüğü nedeniyle tüketicilerin alkole alışma olasılığının artırılması şeklinde ileri sürülse de ATAD “Cassis de Dijon”da da bu iddiayı yeterli bulmamış, malın ortalama akla sahip bir tüketici tarafından değerlendirildiğini karineten kabul etmiş ayrıca etiketlenen malda “zararlıdır” ibaresinin menşe ülkede dahi piyasaya sürülürken zaten ürünün üzerinde belirtildiğini söylemiştir.

Aynı mülahazaları, canlı hayvan et ithalatı için de söylemek mümkündür. Kamu sağlığı nedeniyle AT 28. maddesine göre eş etkili önlem olarak girişine izin verilmeyen bir ürünün “Cassis de Dijon” yorumundaki gibi karşılıklı tanım ve menşe ülke prensipleri dahilinde değerlendirilmesi mümkündür.

Burada dikkat edilmesi gereken iki nokta vardır. Birincisi, canlı hayvan ve et yasağında aynı zamanda bir uluslar arası standart kuruluşunun (OIE) tavsiyeleri yönünde önlem alınmaktadır. Dolayısıyla, uluslar arası anlaşmaların hiyerarşik olarak önceliği vardır. İkinci husus, ATAD’ın içtihat oluşturan kararlarının üye ülkeler için alınmış kararlar olmasıdır. Ülkemiz her ne kadar üye ülke olmasa da üyeliğe hazırlık olması bakımından Topluluk içinde uygulanan hukukun ülkemiz tarafından da uygulanması beklenmektedir. Nitekim ülkemizde buna yönelik uygulamalar daha önce de olmuştur. Örneğin, 18.06.2006 tarihili Resmi Gazete’de yayımlanan 2006/22 sayılı “ Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temas Eden Ambalaj Materyallerinin Onaylanması ve İthalat Aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğ’de Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ”in Ek 6 B sayılı, Kontrol Belgesine Tabi Olmayanlar listesinde yer alan üçüncü ülkeler kaynaklı ürünler ithalatında, ürünün güvenilirliğini gösteren ve hayvansal ürünlerde, üründe kullanılacak ham maddenin elde edildiği hayvanların bulaşıcı veya salgın hayvan hastalıklarından ari olduğunu gösteren orijin ülke ve/veya yükleneceği ülkenin yetkili resmi makamlarınca onaylanmış sertifika talep edilmesi uygulamasının devam edilmesine karşın, AB üyesi ülkeler kaynaklı ürünler için sertifikanın yerine “*söz konusu ürünün gıda ile temas eden madde ve malzemelerle ilgili AB mevzuatına uygun üretildiğine dair üretici firma beyanı*” uygulamasının getirilmiş olması gibi. (Anonim 2007 A)

AB hukukunda düzenlenmiş alanlar yanında düzenlenmemiş alanların da olması nedeniyle üye ülkelerin hukuklarının farklı olan kısımlarının ATAD içtihatlarındaki karşılıklılık ilkesiyle doldurulmuş olması, ortaklık ilişkisinden doğan hak ve yükümlülüklerimizi de etkilemektedir.

ATAD kararlarında, ithalatın zorlaştırılması bir eş etkili önlem olarak kabul edilmiştir. Ticareti zedeleyici etkiyi tek başına kısıtlamanın getirilmesinin engellenmesi için yeterli görmüştür. Böyle bir ilke aynı zamanda DTÖ'nün kurucu ilkesi olan ticaretin liberalleştirilmesi ile de uyumaktadır. Bu bağlamda Kontrol belgesini ele alırsak, söz konusu belge bir ithalat lisansı olmamakla birlikte (çünkü bir ön izin niteliği taşımaz) ithalatı kısıtlayıcı nitelik taşımaktadır. İç hukuk mevzuatına uygunluğun sağlanması mülahazası ile düzenlenen bu belgeler için, bu kaygıyı taşıırken uluslararası hukukun gerektirdiği yükümlülüklerin göz önünde tutulması gerekmektedir. Çünkü örneğin, SPS Anlaşmasına göre sözleşmede belirlenenden daha sıkı bir önlemin alınması için söz konusu ülkenin bu önlemi almada bilimsel olarak gereklilik olduğunu ispatlaması gerekecektir. Ancak diğer taraftan eşyanın doğası gereği, ürünlerin standartları konusunda her ülkenin kendi coğrafi, fiziksel, sosyal, ve bu gibi benzeri bir dizi değişken nedeniyle ürün standartlarının farklı olmasının; standartların uluslararası hukuk kurallarından çok iç hukukla belirlenmesi gereğini ortaya koyduğu da açıktır. Belki şu söylenebilir, bir ürünün ithalatının uygun olup olmadığına yönelik iç hukuk kuralları düzenlenirken uluslararası anlaşmaların gereklilikleri göz önünde tutulmalı ancak ürünün ülkeye girişini kısıtlayan nedenlere dair bilimsel temellendirme çok ciddi bir şekilde yapılmalı bu şekilde uluslar arası sözleşmeden daha sıkı bir düzenleme getirme konusundaki uluslar arası sözleşme kuralları yerine getirilmiş olurken o ülkenin kendi özelliklerinden kaynaklanan durumların ithalatı kısıtlama için haklı bir gerekçe oluşturması sağlanmış olacaktır. Nitekim AT Anlaşmasının 30. maddesinde de ithalatı yasaklamayı haklı kılacak hukuka uygunluk nedenleri sayılmış; bu arada kişi hayvan ve bitki sağlığının korunması endişesi de bu nedenler arasında belirtilmiştir. Ayrıca ATAD kararlarında da ithal edilen ürünün sağlık için tehlike getirdiğinin bilimsel bilgilerle kanıtlanması gerektiği belirtilmiştir³. Bu bakımdan Topluluk

³ ATAD, Komisyon/Almanya (Reinheitsgebot) kararı, 1987, Van der Veldt kararı, 1994

Hukuku ile de uyum sağlanması söz konusu olacaktır. Ürün standartlarını belirleyen mevzuatların hazırlanması sırasında kişi, hayvan ve bitki sağlığını koruma amacıyla getirilen kısıtlamalar mutlaka bilimsel olarak gerekçelendirilmelidir. Mevzuatın bilimsel olarak gerekçelendirilmesine yönelik ayrı bir çalışma yapılmalıdır.

Komisyon'un Teknik Engellere yönelik Soruşturmasından kısaca bahsedecek olursak, bu seçeneğe başvurulması daha olasıdır. Çünkü Komisyon soruşturmasının sonucunda DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Mekanizmasına gidilebileceğinin de işareti verilmiş olmaktadır. Bu sistem, Topluluk üyesi ülkelerin ihracatçılarının korunması ve üçüncü ülkeler nezdinde dış ticaret imkanlarının artırılmasına yönelik olarak 1994 yılında, 94/3286 sayılı Konsey Tüzüğü ile yürürlüğe koyulmuştur. Topluluk üyesi ülkelerin veya üye ülkelerin ihracatçılarının talebi üzerine Komisyon soruşturma başlatmaktadır. Teknik düzenlemeler, sağlık ve bitki sağlığı önlemlerinin uluslar arası (DTÖ) kurallara uygun işleme işinin ileri sürülmesi soruşturmayı başlatmak için gereklidir. Ayrıca, bir soruşturma talebinin kabul edilebilmesi için ticarete engel oluşturduğunun, zararın veya teknik engel nedeniyle ters bir etkiye uğranıldığının kanıtlanması gerekir. Komisyon, başvuruyu kabul ettikten sonra soruşturmasını tüm ilgili kurumlarla görüşerek tamamlar ve sonunda AT Resmi Gazetesinde ve Topluluk internet sayfasında da yayımlanan bir rapor hazırlar. Raporda, ilgili DTÖ kuralının uygulanmaması halinde meselenin DTÖ Anlaşmazlıkları Halli Mercine gideceği belirtilir. (http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/august/tradoc_124292.07.15.ppt Erişim: Eylül 2008)

Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmazlıkları Halli Mekanizması bir çeşit yargı mekanizması olarak oluşturulmuştur. Gümrük Birliği Ortaklık Komitesinde yargısal mekanizmaya taşınması olası görünen meselelerin getirilebileceği bir merci de DTÖ panel mekanizmasıdır. Komisyon'un teknik soruşturması sonunda meselenin DTÖ paneline getirilmesi durumunda, sözkonusu mekanizma, anlaşmazlıkların halli için ilk etapta tarafların karşılıklı olarak çözüm bulmalarına yönelik bir "istişare usulü" öngörmektedir. Bu usul yoluyla bir uzlaşmaya varılamadığı takdirde, Panel oluşturulur ve Panelin kararı DTÖ'nün Anlaşmazlıkların Halli Organı (AHO) tarafından onaylanır. Eğer temyiz sürecine gidilmiş ise, temyiz kararı yine AHO tarafından onaylanır. Şikayet olunan taraf Panel ya da Temyiz Organı kararına

uymazsa, AHO karşı tarafın, DTÖ Anlaşmaları çerçevesindeki tavizlerini ve diğer yükümlülüklerini askıya alma suretiyle misilleme yapmasına izin verir. Bu tür süreçler ülkemiz ile diğer ülkeler arasında da yaşanmıştır. Bunun en son örneği, ülkemiz ile ABD arasında pirinç ihtilafından doğan dava olmuştur. Kontrol belgesinin otomatik olarak verilmemesi ile yerli alım şartının miktar kısıtlaması ve eş etkili önlem teşkil etmesi nedeniyle DTÖ panel sistemine getirilen davada, “ülkemiz Dış Ticarete Standardizasyon Tebliğinde değişikliklere gidilmesi” söz konusu olmuştur. GBOK’da gündeme getirilen konular panel sürecinde takip edilse dahi tekrar edilmelidir ki canlı hayvan ve et konusunda ülkemiz OIE prensiplerini takip etmekte; alkollü içkiler konusunda da AT Anlaşmasınının 30. maddesinden kaynaklanan hukuka uygunluk nedenlerine ve ayrıca 1/95 sayılı Gümrük Birliği kararınının 7. maddesinde belirtilen insan, hayvan, bitki sağlığının korunması hakkına dayanmaktadır.

GBOK’da gündeme getirilen sorunların hukuki sürece konu edilmesinden sonra nasıl önlemler alınabileceği yönündeki değerlendirmelerden sonra şimdi, sorun henüz bir hukuki sürece girmeden önce teknik düzeyde ve bilimsel anlamda tarife dışı engellerin ticarete rekabeti ve pazara girişi engelleyici bir önlem olarak kullanılmaması yönünde neler yapılabilir sorusunun cevabı incelenecektir.

Teknik çözüm önerileri konusunda, gıda güvenliğine yönelik olarak, ithalatta kontrollerin yapılmasına yönelik uygulamaların AB’nin sahip olduğu kapasiteye getirilmesi gerekmektedir. Türkiye’de hayvan ve bitki sağlığının denetlenmesini gerçekleştiren AB’deki gibi ayrı bir kurum yoktur. Bütün denetleme ve kontrol işlemleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığının bünyesinde bulunan Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir. Avrupa Birliği mevzuatı ile uyum çerçevesinde Gıda ve Veteriner Ofisi gibi bir ofisin Türkiye’de de kurulması ile denetim ve kontrollerde devletin daha etkin bir hale gelmesinde önemli bir rol oynayabilir. (www.akdeniz.edu.tr/iibf/dergi/Sayi04/09Halac.pdf, Erişim: Eylül 2008) Avrupa Gıda Otoritesinin çalışmalarını yaparken bilimsel kuruluşlardan yaralanması zorunlu kılınmıştır. Gıda ile ilgili politikaların oluşturulmasında bilimsel görüşlerden faydalanılmaktadır. AB bitki ve hayvan sağlığı ile ilgili dokuz bilimsel komiteye sahiptir. Bilimsel komitelerin ve bilimsel görüşün bağımsızlığı ve tarafsızlığı her

düzeyde garanti altına alınmıştır. Komisyon, Bilimsel komitelerin merkezi koordinasyonu, izlenmesi, kompozisyonu, faaliyetleri ve bilimsel danışmanlığının yüksek düzeydeki yeteneği ve kararlılığı için gerekli kaynakların sağlanmasını güvence altına almaktadır. Türkiye’ de ise hem devlet hem de sanayiinin Üniversitelerle olan çalışmaları son derece sınırlıdır. AB’deki gibi bir bilimsel komitenin kurulup buna bağlı olarak politikaların oluşturulması Türkiye’nin de mutlaka yapması gereken bir faaliyet olmalıdır. (www.akdeniz.edu.tr/iibf/dergi/Sayi04/09Halac.pdf, Erişim: Eylül 2008)

Teknik engellerin ve tarife dışı tüm engellerin kaldırılabilmesi için alınması gereken yapısal önlemler şu şekilde özetlenebilir:

- Mevzuat uyumunun tamamlanması
- Ön bildirim sisteminin oluşturulması
- Etkin bir piyasa denetim sisteminin kurulması
- Alt yapı eksikliklerinin giderilmesi
- Üretici ve tacirin bilinçli hale getirilmesi

yanı sıra,

- HACCP sisteminin daha başarılı şekilde uygulanmasının sağlanması
- İç ticarete ve diğer ülkelerden ithalatlarda AB ile uyumlu kontrol uygulamalarını yürütecek kapasiteye ulaşılması
- Gıda işletmelerinin AB standartlarına getirilmesi
- Sektör-Hükümet işbirliğinin sağlanması
- Sınır kontrol noktalarının AB standartlarında işler hale getirilmesi
- Laboratuvarların akreditasyonu

(Avrupa Birliği'nde Gıda Güvenliği Yaklaşımı ve Uygulamaları, Sunum, Emine Güher Çeltek, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, http://www.sefertasihareketi.org/ab_gg.ppt , sefertasihareketi web sitesi, erişim: Ağustos 2008)

Yukarıda özetlenen önlemlerin; gerek AB gerek ölkemiz tarafından alınması, rekabetçiliği artıracak, rekabetin engellenmesi için teknik engel üretme yoluna girmeye ölkeler lüzum görmeyeceklerdir. Söz konusu önlemlere, üreticinin maliyetini azaltıcı rekabetini artırıcı politikalar oluşturulması da eklenebilir. Topluluk içinde sınır kontrolleri kalktığı ve denetimlerin tamamen piyasada denetlendiği için Topluluk aynı önlemi ölkemizde de beklemekte ve sınır kontrolleri ve ithalatta uygulanan kontrol belgeleri yerine piyasa gözetimine dayanan iç kontrollerin yapılması gerektiğini belirtmektedir. Ancak belirtilmelidir ki ölkemiz AB iç pazarıyla henüz bütünleşmiş değildir, kendi iç pazarında AB modelinin benimsenmesi belki yararlı olacaktır ancak AB ile ticaretimizde AB hala üçüncü öлке konumundadır.

Sonuncusu 2008 yılında yayımlanan Katılım Ortaklığı Belgesinde, ölkemizin Dünya Ticaret Örgütü'nde AB pozisyonu ile uyum sağlaması beklenmektedir. Ulusal planda dış ilişkiler başlığı altında pozisyonumuzun AB ile yakınlılaştırılmasına ilişkin bir yorum yapılmıştır. Planda söylenene göre Doha Kalkınma Gündemi özelinde olmak üzere DTÖ platformunda AB pozisyonu ile uyum sağlanması, anılan uluslararası platformdaki AB pozisyonunun ölkemizce aynen kabul edilmesi anlamına gelmemelidir. Aksine, taraflar arasındaki hukuki metinlerde de zikredildiği üzere özellikle yüksek hassasiyeti ve önceliği haiz alanlar bağlamında, Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 7. paragrafında belirtildiği gibi, AB pozisyonuna aşamalı olarak yakınlılaşma sağlanması öngörülmektedir. (Anonim 2008 B) Avrupa Birliği DTÖ müzakerelerinde "Gelişmiş Ülke" (GÜ) olarak muamele edilmektedir. Ölkemiz ise "Gelişme Yolundaki Ülke" (GYÜ) olarak farklı bir kategoride yer almaktadır. GÜ olarak nitelendirilmenin sonuçları daha ağırdır. Çünkü GÜ'ler daha ağır taahhütler altına girmektedirler. Bu noktada üstelik AB'ye üye dahi olmadan GÜ olarak nitelendirilmeyi kabul etmek rasyonellikle bağdaşmamaktadır.

Gümrük Birliği'nin sanayi mallarında tamamlanmış olmasına rağmen Türkiye-AB arası ticarete devam eden belli tarife dışı ve teknik engeller bulunmaktadır. Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğiyle, söz konusu engellerin en çok görüldüğü standardizasyon alanında önemli gelişmeler kaydedilecektir. Tam üyelik, üretimde AB'nin belirlediği teknik standartlar çerçevesinde uyumun sağlanmasına ve Türkiye'den AB'ye ihraç edilecek mallarda standartlara uygunluk prosedürlerinin tümüyle Türkiye tarafından gerçekleştirilmesine yol açacaktır. (Anonim 2002)

Avrupa Topluluğu ile tarım ticaret ilişkilerimizde karşılıklı iyi niyet ve anlayış yanında bilimsel kuralların; gerek DTÖ üyesi ülkeler gerekse Türkiye ve Avrupa Topluluğu ikili ilişkisi bakımından uygulanması sonucunda, tarife dışı engellere ilişkin söz konusu sorunların aşılması kuvvetle muhtemeldir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

(Dış Ticaret Müsteşarlığı 1999) :Türkiye-Avrupa Birliği Tarım Ürünleri Ticaretinde Tercihli Rejim, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü, Ankara Ocak 1999

(Dış Ticaret Müsteşarlığı 2007): Avrupa Birliği ve Türkiye, T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 6. Baskı, Eylül 2007

(İktisadi Kalkınma Vakfı 2007): Avrupa Birliği Müktesebatı ve Sektör Raporları, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 210, İstanbul, Eylül 2007

(İstanbul Ticaret Odası 2006): Gelişmiş Ülkelerde İthalatın ve Dış Rekabetin Kontrolü, İstanbul 2006

(İzmir Ticaret Odası 1997) : Pazarların Globalleşmesi Sürecinde Yeni Korumacılık Akımı ve Gümrük Birliği, İzmir Ticaret Odası, Yayın No: 35, İzmir 1997

(TÜSİAD 1998): Dış Ticarete Çevre Koruma Kaynaklı Tarife Dışı Teknik Engeller ve Türk Sanayi İçin Eylem Planı-Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği-Ağustos 1998-Yayın No. TÜSİAD-T/98-233

(TÜSİAD 1999) :Tarım Politikalarında Yeni Denge Arayışları Ve Türkiye, Türk Sanayicileri Ve İş Adamları Derneği, Yayın No: TÜSİAD-T/99-12/275,Aralık 1999

(Vakıfbank 3.baskı): Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri, Vakıfbank Yayınları, 3.baskı

25/02/1995 tarih ve 22213 Mükerrer sayılı Resmi Gazete

(Babadoğan 2000): BABADOĞAN G. Tarım ve Gıda Ürünleri İhracatımızda Karşılaşılan Tarife Dışı Teknik Engeller, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Uzmanlık Tezi, Ankara 2000

(Bozkurt, Özcan, Köktaş 2008): BOZKURT E., ÖZCAN M., KÖKTAŞ A. Avrupa

Birliği Temel Mevzuatı, 2. baskı, Asil Yayınları 2008

(Can, 2008) :CAN H. Avrupa Birliği İç Pazar Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2008

(Can, Özen 2005) :CAN H., ÖZEN . Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Hukuku, Gazi Kitabevi, Ağustos 2005

(Dura, Atik 2007): DURA, C., ATIK H. Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye, Nobel Yyn., 3. baskı, Mart 2007

(Güder 2006): GÜDER G. Avrupa Birliği Gıda Güvenliği Politikası ve Üyelik sürecinde Türkiye'ye Yansımaları, DPT uzmanlık Tezleri, AB ile ilişkiler Gn.Md.lüğu, Eylül 2006, Yayın No:DPT 2696, DPT Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı Yayın ve Basım Şube Müdürlüğu

(Gültekin 2005) :GÜLTEKİN E. Avrupa Birliği Gıda politikasındaki Gelişmeler ve Türkiye, Uzmanlık Tezi, 2005

(Külünk 2004): KÜLÜNK M. Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Engeller İhracatçılarımızın Karşılaştığı Zorluklar ınar Gümrükleme Hizmetleri Ltd. Şti. Erkam Matbaası, Ekim 2004

(Nuray, alış 1996): NURAY, H., ÇALIŞ Ş. Avrupa Birliği'nde Tarife Dışı Engeller ve Bu erevede Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin Değerlendirilmesi, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul 1996.

(Oğuz 2004): OĞUZ B. Uluslar arası Ticarete Korumacılığın Kaldırılmasının İ Ve Dış Piyasalarda Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri- İstanbul Ticaret Odası, İstanbul 2004

(Tekelioğlu, Perez 1996): TEKELİOĞLU Y., PEREZ R. Gümrük Birliği Ve Türk Gıda Endüstrisi Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Nisan 1996

ANONİM

(Anonim 2008 A): Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın 18 Haziran 2008 tarih ve

B.02.1.DTM.0.05.01.01.106/24705 sayılı GBOK'un 10 Haziran 2008 tarihli Toplantı Tutanağını içeren yazısı eki, erişim: 28 Temmuz 2008

(Anonim 2008 B): Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nin 09/07/2008 tarih ve B.06.1.ABG.0.07.00.01/329- 1563 sayılı yazısı eki

(Anonim 2007 A): Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü Raporu, Malların Serbest Dolaşımı Başlığı Altında Yer Alan Sorunlu Konulara İlişkin Eylem Planı, Mart 2007

(Anonim 2007 B): DTÖ Ticaret Politikalarının Gözden Geçirme Mekanizması kapsamında Türkiye'nin 4. incelemesi, Dr. Mustafa İmir, Yurt Dışı Görev Raporu, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 10-12 Aralık 2007

31.12.2007 tarih ve 26743 sayılı Resmi Gazete

02.09.2007 tarih ve 26631 sayılı Resmi Gazete

(Anonim 2002): Türkiye'nin Tam Üyeliğinin Avrupa Birliği'ne ve Türkiye'ye Katkıları, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, Mayıs 2002

İNTERNET KAYNAKLARI:

<http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfaNo=351->, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı web sitesi, AB Teknik Mevzuat Sistemine İlişkin Genel Bilgi, erişim: 30 Temmuz 2008

<http://www.ba.metu.edu.tr/~manclub/yayinlar/glokal/glokalarsivi/sayi12/ihracat.htm>, Orta Doğu Teknik Üniversitesi web sitesi, İhracatın Kendimize Çevrilmiş Gizli Silahı: Tarife Dışı Engeller, Mustafa METİN- Opal Giyim San.ve Tic.A.Ş-Genel Müdür Yardımcısı, erişim: Temmuz 2008

<http://enm.blogcu.com/4792688/>, Endüstri Mühendisliği Sitesi, Dış Ticarete Engeller, erişim: Temmuz 2008

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r11002.htm>, AB web sitesi , External Trade, Summaries of Legislation, Common Rules for Imports, erişim: Ağustos 2008

<http://www.procen.com.tr/ek-2.htm>, Procen Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri web sitesi, Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşmanın (AT Anlaşması) Belirli Maddeleri ile İlgili Ek Bilgiler, erişim: Ağustos 2008

<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinID=211&icerikID=313&dil=TR>, Dış Ticaret Müsteşarlığı web sitesi, Gümrük Birliği Ertesinde Gerçekleştirilen Uyum Çalışmaları, erişim: 6 Ağustos 2008

http://209.85.135.104/search?q=cache:IcnwSN_i5ZgJ:www.akdeniz.edu.tr/ziraat/bolumler/ekonomi/AB/KUTUPHANE/POLITIKA/AB%2520%2520SEKIL%2520VE%2520CIZELGELERI.doc+1/98+say%C4%B1%C4%B1+ortakl%C4%B1k+konseyi+k karar%C4%B1&hl=tr&ct=clnk&cd=18&gl=tr, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü web sayfası, Ankara Anlaşması'nın Kapsamı, Bazı Önemli Maddeleri ve Tarım, erişim: 6 Ağustos 2008

<http://www.tarim.gen.tr/tesbi/89.htm>, Makale, Tarım.gen.tr web sitesi, Türkiye-AB Tarım İlişkileri, Doç. Dr. Mehmet Ali Tesbi, erişim: 30 Haziran 2008

<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinID=202&icerikID=301&dil=TR>, DTM web sitesi, Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma, erişim: 15 Ağustos 08

http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm, Legal Texts, DTÖ web sitesi, General Agreement on Tarrifs and Trade, erişim: Ağustos 2008

<http://ec.europa.eu/enterprise/tbt/index.cfm?fuseaction=Presentation.viewPresentation&dspLang=EN>, Avrupa Komisyonu web sitesi, Presentation of the TBT Agreement, Introduction, erişim: Ağustos 2008

<http://www.teknikengel.gov.tr/ktmllite/files/uploads/Tbtturkce.doc>, DTM Dış Ticarete Standardizasyon Gn. Md. Web sitesi, GATT Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, erişim: Ağustos 2008

<http://ec.europa.eu/enterprise/tbt/index.cfm?fuseaction=Presentation.viewPresentation2&dspLang=EN>, AB Komisyonu web sitesi, Comparison between the notification procedures established by Directive 98/34/EC and the TBT Agreement, erişim:

Ağustos 2008

<http://www.food-info.net/tr/qa/qa-wi33.htm>, Food Info Gıda Bilgi sitesi, Kodeks Alimentarius nedir?, erişim: Ağustos 2008

<http://www.izka.gov.tr/mevzuat/ISPM-12.doc>, İzmir Zirai Karantina Müdürlüğü web sitesi, Bitki Sağlığı Tedbirleri İçin Uluslararası Standartlar Bitki Sağlığı Sertifikaları İçin Rehber Bilgiler, erişim: Ağustos 2008

<http://www.ankara-tarim.gov.tr/bk/dk/dk.htm#saglik%20sertifikasi%20ve%20re-export>, Ankara Tarım İl Müdürlüğü web sitesi, İthalat, İhracat, İthalat ve İhracatla İlgili Diğer konular, erişim:21 Ağustos 2008

http://www.oie.int/eng/publicat/en_code.htm, erişim: Ağustos 2008

http://www.oie.int/eng/normes/mcode/code2005/en_userguide_mcode.htm, OIE web sitesi, Guide to the Use of the Terrestrial Animal Health Code, erişim: Ağustos 2008

http://www.oie.int/downld/SG/2008/A_RF_2008_webpub.pdf, OIE web sitesi, Session Paris 25-30 May 2008 Final Report OIE, erişim: Ağustos 2008

<http://kobi.mynet.com/pdf/15dto.pdf>, KOBİ web sitesi, Bölüm XV: Dünya Ticaret Örgütü, erişim: Ağustos 2008

http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm9_e.htm#import, DTÖ web sitesi, Understanding the WTO: The Agreements, Import Licencing: Keeping Procedures Clear, erişim: Ağustos 2008

http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CAhmet%20AY-%20Sinem%20YAPAR%5C57-80.pdf, Selçuk Üniversitesi web sitesi, Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması ve Türkiye, Ahmet Ay, Sinem Yapar, makale, erişim: Ağustos 2008

http://www.samsunso.org.tr/tr/default.asp?Eid=1_15_6, Katma Protokol Türkiye-, Samsun Ticaret ve Sanayi Odası web sitesi, AET Ortaklığı'nın Geçiş Dönemi,

erişim: 21 Temmuz 2008

<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/okk1.pdf>, DPT Müsteşarlığı web sitesi, Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi Kararları 1964-2000, erişim: 21 Mayıs 2008

<http://www.abveteriner.org/dosyalar/gida3.doc>, AB Veteriner Hekim Platformu web sitesi, Gıda Mevzuatı ve Avrupa Birliği Entegrasyonu, Aydın Öztan1 ve Nermin Kahraman 2, Gıda Mevzuatı ve Avrupa Birliği Entegrasyonu-30 Aralık 2005, erişim: Ağustos 2008

<http://www.ikv.org.tr/pdfs/327c3e64.pdf>, İKV web sitesi, Avrupa Birliği'nin Tüketici Politikası, erişim: Ağustos 2008

<http://www.kobifinans.com.tr/tr/sector/010605/14155>, KOBİ Finans web sayfası, HACCP nedir?, erişim: Ağustos 2008

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/ab/ab_ith_saglik_k_kontrolleri_not.doc, DTM web sitesi, DTM AB Genel Müdürlüğu Tarım ve STA I Dairesi, 15 Şubat 2008, AB'ye Tarım Ürünleri İthalatında Yapılan Sağlık Kontrolleri, erişim: Ağustos 2008

http://www.kkgm.gov.tr/birim/hay_har/hayv_hark/sertifikalar.html, KKG M web sitesi, Avrupa Birliği Hayvan Sağlık Sertifikaları, erişim: 01 Eylül 2008

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/genel/ith_ihr_kontrol_sertifika.doc, DTM web sitesi, DTM Tarım ve STA I Dairesi, Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin İhracatında ve İthalatında Yapılan Kontroller ve Düzenlenen Sertifikalar, erişim: Ağustos 2008

http://www.kkgm.gov.tr/birim/gidakont/Kontrol_Belgesi/prosedur2.html, KKG M web sitesi, Gıda ve Gıda Ambalaj Maddelerinin İthalatında Kontrol Belgesi Düzenleme Prosedürü, erişim: 29 Ağustos 2008

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/ab/ab_kota_dagitim_not.doc, DTM web sitesi, T.C AB Nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği Ticaret Müşavirliği, AB'nin Kota Dağıtım Sistemi Hakkında Not, erişim: Ağustos

2008

<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinID=1153&icerikID=1261&dil=TR>, DTM web sitesi, Türkiye AB İlişkileri Kapsamında Teknik Mevzuat Uyumu, erişim: 6 Ağustos 2008

<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detaymvzt&yayinID=666&icerikID=764&dil=TR>, DTM web sitesi, Avrupa Topluluğu ve Türkiye Ortaklığı, 2/97 Sayılı AT Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı, erişim: 25 Mayıs 2008

<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/DTS/TeknikAltYapiGelistirmeDb/2GenelGerekce.doc>, DTM web sitesi, Ürün Güvenliği Kanunu Tasarısı Taslağı, Dış Ticaret Müsteşarlığı Dış Ticarete Standardizasyon Genel Müdürlüğü, erişim: Ağustos 2008

<http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/abteknikmev.pdf>, Konya Ticaret Odası web sitesi, Etüd Araştırma Servisi Araştırma Raporu, 16.01.2006, erişim: Ağustos 2008

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/DTS/IthalatDenetimleriDb/2007_PGDRaporu.pdf, DTM web sitesi, Türkiye'nin 2007 Yılı piyasa Gözetimi ve Denetimi Raporu, erişim: 12 Ağustos 2008

http://www.legalisplatform.net/ozel_dosyalar/Avrupa%20Birli%C4%9Finde%20Teknik%20Mevzuat%20Uyum%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1.pdf, Legalis Platform web sitesi, Avrupa Birliğinde Teknik Mevzuat Uyum Çalışmaları, erişim: Ağustos 2008

<http://www.procen.com.tr/kapsam2.htm>, Procen Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri web sitesi, Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Kapsamı, erişim: Ağustos 2008

http://www.sefertasihareketi.org/ab_gg.ppt, sefertasihareketi web sitesi, Avrupa Birliği'nde Gıda Güvenliği Yaklaşımı ve Uygulamaları, Sunum, Emine Güher Çeltek, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, erişim: Ağustos 2008

<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=1179&icerikID=736&dil=TR>, DTM web sitesi, Avrupa Birliği'nde Piyasa Gözetim ve Denetimi, erişim: Ağustos 2008

<http://www.tceurope.org/pdf/Hansson2004.pdf>, TC Europe web sitesi, Sunum, Erik Hansson, The New General Product Safety Directive (2001/95/EC), erişim: Ağustos 2008

<http://www.kkgm.gov.tr/teblig/2007-39.html>, KKGGM web sitesi, Gıda Maddeleri ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin İthalatında Kontrol Belgesi Onaylanması ve İthalat Aşamasındaki Kontrol İşlemleri Hakkında Tebliğ, erişim: Ağustos 2008

<http://www.kkgm.gov.tr/kanun/6968.html>, KKGGM web sitesi, Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu, erişim: Ağustos 2008

<http://www.kkgm.gov.tr/kanun/3285.html>, KKGGM web sitesi, Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu, erişim: 17 Ağustos 2008

<http://www.kkgm.gov.tr/kanun/5179.html>, KKGGM web sitesi, Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, erişim Ağustos 2008

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf, ABGS web sitesi, 2006/35/EC Sayılı Kararın Feshine ve Türkiye Cumhuriyeti ile Katılım Ortaklığının Kapsadığı İlkeler, Öncelikler ve Koşullara Dair 18 Şubat 2008 Tarihli Konsey Kararı, erişim: Temmuz 2008

<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/DTS/ABTeknikMevzuatUyumuDb/cy.ppt#323,25>, DTM web sayfası, Tüketici Bilgilendirme Semineri, Çetin Yılmaz Dış Ticaret Uzmanı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Sunum, erişim: Ağustos 2008

http://www.abgs.gov.tr/files/Muktesebat_Uyum_Programi/01_MallarinSerbestDolasimi.pdf, ABGS web sitesi, Muktesebat Uyum Programı, Malların Serbest Dolaşımı, 2007-2008 Yasama Döneminde Çıkarılmasında Yarar Görülen Yasal Düzenlemeler, erişim: Ağustos 2008

<http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2006/04/20060425-1.htm>, Başbakanlık Resmi Gazete web sitesi, Tarım Kanunu, Kanun No: 5488, erişim: Ağustos 2008

<http://www.saglik.gov.tr/extras/birimler/abkd/usp/mallar/39.doc>, Sağlık Bakanlığı web sitesi, Malların Serbest Dolaşımı ve Piyasa Gözetimi Üzerine Seminer, Tek Pazar Eylem Planının Tamamlanması Bağlamında Karşılıklı Tanıma, erişim: Ağustos 2008

<http://www.abgm.adalet.gov.tr/egitim.pdf>, Adalet Bakanlığı AB Genel Müdürlüğü web sitesi, Avrupa Topluluğu Hukuku Alanında Yargıçların Eğitilmesi, Ekim 2002 Ankara, erişim: Ağustos 2008

<http://www.balikekmek.net/kose-yazisi-roportaj/kose-yazilari/mehdi-eker-ile-yapilan-soylesi.html>, Mehdi Eker İle Yapılan Söyleşi 17/07/2008, erişim: Ağustos 2008

<http://www.codexalimentarius.net/web/archives.jsp?lang=en>, Kodeks Alimentarius Komisyonu web sitesi, Archived Reports, erişim: Ağustos 2008

<http://www.ggd.org.tr/icerik.php?id=154>, Gıda Güvenliği Derneği web sitesi, RASFF Analizi, erişim: Ağustos 2008

<http://www.gidahijyeni.com/showarticle.aspx?ItemID=525&ItemClass=1>, Gıda Hijyeni.com web sitesi, AB'ye Beyaz Et İhracatının Önü Açılıyor, erişim: Ağustos 2008

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/august/tradoc_124292.07.15.ppt, Avrupa Komisyonu web sitesi, Sunum Trade Barriers Regulation (TBR) An Instrument Aimed At Opening Markets For EU Exporters, erişim: Eylül 2008

<http://www.ikv.org.tr/tarihce.php>, İKV web sitesi, Türkiye-AB Tarihçesi, Türkiye-AB İlişkileri, erişim: 5 Temmuz 2008

http://www.tarim.gov.tr/Ab_Tarim/Fasil_12/27.04.2006/index.htm, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı web sitesi, Fasıl 12 “Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı” Ayrıntılı Tarama Sunumları, erişim: Ağustos 2008

<http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1227>, İktisadi Kalkınma Vakfı web sitesi, Avrupa Birliği'nin Ortak Ticaret Politikası, erişim: 18 Mart 2008

<http://www.kkgm.gov.tr/teblig/2008-5.html>, KKGGM web sitesi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Denetimine Tabi Ürünlerin İthalatına Dair Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği, erişim: Ağustos 2008

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21502.html>, Adalet Bakanlığı web sitesi, Zirai Karantina Yönetmeliği, erişim: 21 Ağustos 2008

www.akdeniz.edu.tr/iibf/dergi/Sayi04/09Halac.pdf, Akdeniz Üniversitesi web sitesi, Makale, Gıda Kalitesi ve Gıda Mevzuatı ile İlgili Temel Kavramlar Işığında Türk ve AB Gıda Mevzuatının Karşılaştırılması Eyüp Halaç, erişim: Eylül 2008

http://ec.europa.eu/trade/issues/sectoral/agri_fish/sps/index_en.htm, Avrupa Komisyonu web sayfası, The Sanitary and Phytosanitary (SPS) Sector in External Trade, erişim: Ağustos 2008

[http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/yapidenetim/html/dokumanlar/4703SayiliCerceveKanun.ppt#755,8,PIYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ](http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/yapidenetim/html/dokumanlar/4703SayiliCerceveKanun.ppt#755,8,PIYASA_GOZETIMI_VE_DENETIMI), Bayındırlık ve İskan Bakanlığı web sitesi, Sunum, Devran Ayık,DTM Dış Ticaret Uzmanı, 4703 Sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun, erişim: Ağustos 2008

http://www.tarim.gov.tr/arayuz/10/icerik.asp?efl=tarim_sektor/index.htm&curdir=%5Csanal_kutuphane%5Ctarim_sektor&fl=turkiye_avrupa.htm, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı web sitesi, Ankara Anlaşması, Katma Protokol, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı, erişim: Temmuz 2008

<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabii/tarihce/tabii.doc>, DPT Müsteşarlığı web sitesi, erişim: 25 Nisan 2008

EKLER

EK 1: 2008/5 SAYILI DTS TEBLİĞİ Ek-6/A : Gıda Maddeleri ve Diğer Tarım ve Su Ürünleri

(Kontrol Belgesine Tabi Olanlar)

G.T.İ.P.	MADDE İSMİ
03.01	Canlı balıklar
03.02	Balıklar (taze veya soğutulmuş) (03.04 pozisyonundaki balık filetoları ve diğer balık etleri hariç)
03.03	Balıklar (dondurulmuş) (03.04 pozisyonundaki balık filetoları ve diğer balık etleri hariç)
03.04	Balık filetoları ve diğer balık etleri (kıyılmış olsun olmasın) (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)
03.05	Balıklar (kurutulmuş, tuzlanmış veya salamura edilmiş); tütsülenmiş balıklar (önceden veya tütsüleme sırasında pişirilmiş olsun olmasın); insanların yemesine elverişli balık unları, ezmeleri ve pelletleri
03.06	Kabuklu hayvanlar (kabukları ile birlikte olsun olmasın) (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış veya salamura edilmiş); kabuklu hayvanlar (kabukları ile birlikte) (buharda veya suda pişirilmiş, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış veya salamura edilmiş olsun olmasın); kabuklu hayvanların insanların yemesine elverişli unları, ezmeleri ve pelletleri
03.07	Yumuşakçalar (kabuklu olsun olmasın) (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış veya salamura edilmiş); kabuklu hayvanlar ve yumuşakçaların dışında kalan suda yaşayan omurgasız hayvanlar (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış veya salamura edilmiş); suda yaşayan omurgasız hayvanların (kabuklu hayvanlar hariç) insanların yemesine elverişli unları, ezmeleri ve pelletleri
04.02	Süt ve krema (konsantre edilmiş veya ilave şeker ya da diğer tatlandırıcı maddeleri içerenler)
04.03	Yayıkaltı, pıhtılaştırılmış süt ve krema, yoğurt, kefir ve diğer fermente edilmiş veya asitliği artırılmış süt ve krema (konsantre edilmiş veya ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın veya aroma veya ilave meyva, sert kabuklu meyva veya kakao içersin içermesin)
04.04	Peyniraltı suyu (konsantre edilmiş olsun olmasın veya ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeleri içersin içermesin); tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan tabii süt bileşenlerinden ibaret olan ürünler (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeleri içersin içermesin)
04.05	Sütten elde edilen tereyağı ve diğer katı ve sıvı yağlar; sürülerek yenilen süt ürünleri
04.06	Peynir ve pıhtılaştırılmış ürünler
04.08	Kuş ve kümes hayvanlarının kabuksuz yumurtaları ve yumurta sarıları (taze, kurutulmuş, buharla veya kaynar su ile pişirilmiş, kalıplanmış, dondurulmuş veya diğer bir şekilde dayanıklılığı artırılmış) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler içersin içermesin)
0410.00	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan hayvansal menşeli yenilen ürünler
0511.91	Balık, kabuklu hayvan, yumuşakça veya diğer su omurgasızlarının ürünleri; 3. fasılda yer alan cansız hayvanlar
07.01	Patates (taze veya soğutulmuş) (tohumluklar hariç)
0702.00.00.00.00	Domates (taze veya soğutulmuş)
07.03	Soğanlar, şalotlar, sarımsaklar, pırasalar ve diğer soğanımsı sebzeler (taze veya soğutulmuş)
07.04	Lahanalar, karnabaharlar, alabaşlar, yaprak lahanalar ve benzeri

	yenilen brassicalar (taze veya soğutulmuş)
07.05	Marul (Lactuca sativa) ve hindiba (Cichorium spp.) (taze veya soğutulmuş)
07.06	Havuçlar, şalgamlar, kırmızı pancar, teke sakalı (salsifis), kök kerevizi, turplar ve benzeri yenilen kökler (taze veya soğutulmuş)
0707.00	Hıyarlar ve kornişonlar (taze veya soğutulmuş)
07.08	Baklagiller (kabuklu veya kabuksuz) (taze veya soğutulmuş)
07.09	Diğer sebzeler (taze veya soğutulmuş)
07.10	Sebzeler (pişirilmemiş, buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş) (dondurulmuş)
07.11	Geçici olarak konserve edilmiş fakat bu halleriyle derhal yenilmeye elverişli olmayan sebzeler (örneğin; kükürtdioksit gazı kullanılarak salamurada, kükürtlü su içinde veya diğer koruyucu eriyikler içinde)
07.12	Kurutulmuş sebzeler (bütün halde, kesilmiş, dilimlenmiş, kırılmış veya toz halinde, fakat başka şekilde hazırlanmamış)
07.13	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış,tane kabukları çıkarılmış olsun olmasın) (tohumluklar hariç)
07.14	Manyok, ararot, salep, yer elması, tatlı patates ve yüksek oranda nişasta veya inülin içeren benzeri kök ve yumrular (taze, soğutulmuş, dondurulmuş veya kurutulmuş) (dilimlere ayrılmış veya "pellet" şeklinde olsun olmasın); sagu özü
08.01	Hindistan cevizi, Brezilya cevizi ve Kaju cevizi (taze veya kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış veya kabuğu soyulmuş olsun olmasın)
08.02	Diğer kabuklu meyvalar (taze veya kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış veya soyulmuş olsun olmasın)
0803.00	Muz (plantain dahil) (taze veya kurutulmuş)
08.04	Hurma, incir, ananas, Avokado armudu, Guava armudu, mango ve mangost (taze veya kurutulmuş)
08.05	Turunçgiller (taze veya kurutulmuş)
08.06	Üzümler (taze veya kurutulmuş)
08.07	Kavunlar (karpuzlar dahil) ve papaya (taze)
08.08	Elma, armut ve ayva (taze)
08.09	Kayısı, kiraz, şeftali (nektarin dahil), erik ve çakal eriği (taze)
08.10	Diğer meyvalar (taze)
08.11	Meyvalar ve sert çekirdekli meyvalar (pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş, dondurulmuş) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın)
08.12	Geçici olarak konserve edilmiş fakat bu halleri ile derhal yenilmeye elverişli olmayan meyvalar ve sert çekirdekli meyvalar (örneğin; kükürtdioksit gazı kullanılarak salamurada, kükürtlü su içinde veya diğer koruyucu eriyikler içinde)
08.13	Meyvalar (kurutulmuş) (08.01 ila 08.06 pozisyonlarındakiler hariç); bu fasıldaki sert kabuklu meyvaların veya kurutulmuş meyvaların birbirleriyle olan karışımları
0814.00.00.00.00	Turunçgillerin veya kavunların (karpuzlar dahil) kabukları (taze, dondurulmuş, kurutulmuş veya salamurada, kükürtlü su içinde veya diğer koruyucu eriyikler içinde geçici olarak konserve edilmiş)
09.02	Çay (aromalandırılmış olsun olmasın)
0903.00.00.00.00	Paraguay çayı (YGSKGTE)
09.04	Piper cinsi biber; Capsicum ve Pimenta cinsi biberler (kurutulmuş, ezilmiş veya öğütülmüş)
0905.00.00.00.00	Vanilya
09.06	Tarçın ve tarçın ağacının çiçekleri
0907.00.00.00.00	Karanfil (bütün halindeki meyva, tane ve sapları)
09.08	Küçük Hindistan cevizi, küçük Hindistan cevizi kabuğu ve kakule
09.09	Anason, Çin anasonu, rezene, kişniş, kimyon veya Karaman kimyonu tohumları; ardıç meyvaları (YGSKGTE)
09.10	Zencefil, safran, zerdeçal (curcuma), kekik, defne yaprakları, köri ve

	diğer baharat (YGSKGTE)
10.01	Buğday ve mahlut (tohumluklar hariç)
1002.00.00.00.00	Çavdar (YGSKGTE)
1003.00	Arpa (tohumluklar hariç) (YGSKGTE)
1004.00	Yulaf (tohumluklar hariç) (YGSKGTE)
10.05	Mısır (tohumluklar hariç) (YGSKGTE)
10.06	Pirinç (tohumluklar hariç)
1007.00	Tane darı (koca darı) (tohumluklar hariç)
10.08	Kara buğday, darı (cin ve kum darı), kuş yemi; diğer hububat (YGSKGTE)
1101.00	Buğday unu veya mahlut unu
11.02	Hububat unları (buğday unu veya mahlut unu hariç) (YGSKGTE)
11.05	Patates unu, ezmesi, tozları, flokonları, granülleri ve pelletleri (1105.20.00.00.00 Patates flokonları, granülleri ve pelletleri hariç)
11.06	07.13 Pozisyonuna giren kuru baklagillerin, 07.14 pozisyonuna giren sagunun ve köklerin veya yumruların un , ezme ve tozları; 8. fasıla giren ürünlerin unu, ezmesi ve tozu
11.07	Malt (kavrulmuş olsun olmasın)
1201.00	Soya fasulyesi (kırılmış olsun olmasın) (tohumluklar hariç)
12.02	Yer fıstığı (kavrulmamış veya başka şekilde pişirilmemiş, kabuklu veya kırılmış olsun olmasın) (tohumluklar hariç)
1203.00.00.00.00	Kopra
1204.00	Keten tohumu (kırılmış olsun olmasın) (tohumluklar hariç) (YGSKGTE)
12.05	Rep veya kolza tohumları (kırılmış olsun olmasın) (tohumluklar hariç)
1206.00	Ayçiçeği tohumu (kırılmış olsun olmasın) (tohumluklar hariç)
12.07	Diğer yağlı tohumlar ve meyvalar (kırılmış olsun olmasın) (tohumluklar hariç)
12.08	Yağlı tohum ve meyvaların un ve kaba unları (hardal unu hariç)
1209.29.60.00.00	Hayvan yemi olarak kullanılan pancar toğumu (Beta vulgaris var.alba)
1209.91.90.00.11	Kabak tohumu (YGSKGTE)
12.10	Şerbetçi otu kozalakları (taze veya kurutulmuş, dane, toz veya pellet şekline getirilmiş olsun olmasın); lüpülin
12.11	Bitki ve bitki kısımları (tohum ve meyvalar dahil) (öncelikle parfümeride, eczacılıkta, böcek yada mantar öldürücü veya benzeri amaçlarla kullanılan cinsten olanlar) (taze veya kurutulmuş, kesilmiş, ezilmiş veya toz haline getirilmiş olsun olmasın) (YGSKGTE)
1212.20.00.90.00	Diğerleri
1212.91	Şeker pancarı
1212.99	Diğerleri
1213.00.00.00.00	Hububat sapları ve kapçıkları (işlenmemiş) (kıyılmış, toz haline getirilmiş, preslenmiş veya pellet şeklinde olsun olmasın)
1501.00	Katı domuz yağı (eritilmiş domuz yağı 'lard' dahil) ve kümes hayvanlarının katı yağları (02.09 ve 15.03 pozisyonlarındakiler hariç) (YGSKGTE)
1502.00	Sığır, koyun veya keçi yağları (15.03 pozisyonundakiler hariç) (YGSKGTE)
1503.00	Lard stearini, sıvı lard, oleostearin, oleoyag ve sıvı don yağı (emülsiyon haline getirilmemiş, karıştırılmamış veya başka şekilde hazırlanmamış) (YGSKGTE)
15.04	Balıkların veya deniz memelilerinin katı veya sıvı yağları ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş) (YGSKGTE)
15.07	Soya yağı ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş) (1507.10 ham yağ (sakızı ayrılmış olsun olmasın) hariç) (YGSKGTE)

15.08	Yer fıstığı yağı ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş) (1508.10 ham yağ hariç) (YGSKGTE)
15.09	Zeytinyağı ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş) (YGSKGTE)
1510.00	Sadece zeytinden elde edilen diğer sıvı yağlar ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş) (bu yağların ve fraksiyonlarının 15.09 pozisyonundaki yağlar ve fraksiyonları ile olan karışımları dahil) (YGSKGTE)
15.11	Palm yağı ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)(1511.10 ham yağ hariç) (YGSKGTE)
15.12	Ayçiçeği tohumu, aspir veya pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)(1512.11 ve 1512.21 (gossypolu alınmış olsun olmasın) ham yağlar hariç) (YGSKGTE)
15.13	Hindistan cevizi (kopra), palm çekirdeği veya babassu yağları ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)(1513.11 ve 1513.21 ham yağlar hariç)(YGSKGTE)
15.14	Rep, kolza ve hardal yağı ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)(1514.11 ve 1514.91 ham yağlar hariç) (YGSKGTE)
15.15	Diğer bitkisel sabit katı ve sıvı yağlar (jojoba yağı dahil) ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)(1515.11, 1515.21, 1515.50 ve 1515.90 ham yağlar hariç) (YGSKGTE)
15.16	Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların fraksiyonları (kısmen veya tamamen hidrojenize edilmiş, ara-esterlenmiş, tekrar esterlenmiş veya elaidik asitleşmiş) (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat daha ileri bir işlem görmemiş) (YGSKGTE)
15.17	Margarin; bu fasılda yer alan hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağların veya farklı katı veya sıvı yağ fraksiyonlarının yenilen karışımları veya müstahzarları (15.16 pozisyonundaki yenilen katı veya sıvı yağlar ve bunların fraksiyonları hariç) (YGSKGTE)
1518.00	Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların fraksiyonları (kaynatılmış, oksitlenmiş, suyu alınmış, kükürtlenmiş, üflenmiş, vakum veya inert gaz içinde ısıyla polimerize edilmiş veya kimyasal olarak başka bir şekilde değiştirilmiş) (15.16 pozisyonundakiler hariç) tarifinin başka bir yerinde belirtilmeyen veya yer almayan bu fasıldaki hayvansal veya bitkisel katı veya sıvı yağların veya farklı katı veya sıvı yağ fraksiyonlarının yenilmeyen karışımları veya müstahzarları (YGSKGTE)
1601.00	Etten, sakatattan veya kandan yapılmış sosisler ve benzeri ürünler; esaslı bu ürünler olan gıda müstahzarları
16.02	Hazırlanmış veya konserve edilmiş et, sakatat veya kan
1603.00	Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının hülasa ve suları
16.04	Hazırlanmış veya konserve edilmiş balıklar; balık yumurtalarından elde edilen havyar ve havyar yerine kullanılan ürünler
16.05	Hazırlanmış veya konserve edilmiş kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve diğer su omurgasızları
17.01	Kamış veya pancar şekeri ve kimyaca saf sakaroz (katı halde) (1701.99.10.00.11 Kristal şeker hariç)
1701.99.10.00.11	Kristal şeker (ilaç imalinde kullanılanlar hariç)
17.02	Diğer şekerler (kimyaca saf laktöz, maltoz, glikoz ve fruktoz dahil) (katı halde); ilave aroma veya renk verici maddeler katılmamış şeker şurupları, suni bal (tabii bal ile karıştırılmış olsun olmasın); karamel (1702.90.95.00.11, 1702.90.95.00.19, 1702.90.95.00.90)

	pozisyonundakiler hariç)
1702.90.95.00.11	Diabetik olanlar (YGSKGTE)
1702.90.95.00.19	Diğerleri (YGSKGTE)
1702.90.95.00.90	Diğerleri (YGSKGTE)
17.04	Kakao içermeyen şeker mamulleri (beyaz çikolata dahil)
18.06	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları
19.01	Malt hülasesi; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan esasını un, hububatın kabaca öğütülmesinden elde edilen küçük parçalar, kaba un, nişasta veya malt hülasesi teşkil eden gıda müstahzarları (içinde kakao bulunmayanlar veya tamamen yağının alınması esasına göre hesaplanan içindeki kakao miktarı ağırlık itibarıyla % 40'dan az olanlar); tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan esasını 04.01 ila 04.04 pozisyonlarında yer alan maddeler teşkil eden gıda müstahzarları (içinde kakao bulunmayanlar veya tamamen yağının alınması esasına göre hesaplandığında içindeki kakao miktarı ağırlık itibarıyla % 5'den az olanlar) (1901.90.99.90.11 Fenilketonüri hastaları için düşük proteinli un, 1901.90.99.90.12 Fenilketonüri hastaları için düşük proteinli pirinç, 1901.90.99.90.13 Fenilketonüri hastaları için yumurta ikamesi hariç)
19.02	Makarnalar (pişirilmiş veya et ile veya diğer maddelerle doldurulmuş veya başka şekilde hazırlanmış olsun olmasın) (spagetti, makaroni, şehriye, lazanya, gnocchi, ravioli, canelloni gibi); kuskus (hazırlanmış olsun olmasın) (1902.19.90.00.13 Fenilketonüri hastaları için düşük proteinli makarna hariç)
1903.00.00.00.00	Tapyoka ve nişastadan hazırlanan tapyoka benzerleri (flokun, dane, yuvarlak, kalbur içi kalıntısı veya benzeri şekillerde)
19.04	Hububat veya hububat ürünlerinin kabartılması veya kavrulması suretiyle elde edilen gıda mamulleri (corn flakes gibi); tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan ön pişirme yapılmış veya başka surette hazırlanmış dane (mısır hariç) veya flokon halindeki hububat veya diğer şekilde işlenmiş daneler (un, hububatın kabaca öğütülmesinden elde edilen küçük parçalar ve kaba un hariç)
19.05	Ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer ekmekçi mamulleri (kakao içersin içermesin); hosti, eczacılıkta kullanılan boş ilaç kapsülleri, mühür güllacı, pirinç kağıdı ve benzeri ürünler (YGSKGTE) (1905.31.99.00.13 Fenilketonüri hastaları için düşük proteinli bisküvi, 1905.32.99.00.11 Fenilketonüri hastaları için düşük proteinli gofret, 1905.90.60.00.15 Fenilketonüri hastaları için düşük proteinli kurabiye, 1905.90.60.00.16 Fenilketonüri hastaları için düşük proteinli beze, 1905.90.90.00.12 Fenilketonüri hastaları için düşük proteinli ekmek hariç)
20.01	Sebzeler, meyvalar, sert kabuklu meyvalar ve yenilen diğer bitki parçaları (sirke veya asetik asitle hazırlanmış veya konserve edilmiş)
20.02	Domatesler (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış konserve edilmiş)
20.03	Mantarlar ve domalan (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş)
20.04	Diğer sebzeler (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş, dondurulmuş) (20.06 pozisyonundaki ürünler hariç)
20.05	Diğer sebzeler (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş, dondurulmamış) (20.06 pozisyonundaki ürünler hariç)
2006.00	Sebzeler, meyvalar, sert kabuklu meyvalar, meyva kabukları ve diğer bitki parçaları (şekerle konserve edilmiş) (suyu alınmış, üstü

	şekerle kaplanmış veya kristalleşmiş)
20.07	Reçeller, jöleler, marmelatlar, meyva veya sert kabuklu meyva püresi, meyva veya sert kabuklu meyva pastları (pişirilerek hazırlanmış) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeleri içersin içermesin)
20.08	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan meyvalar, sert kabuklu meyvalar ve yenilen diğer bitki parçaları (başka surette hazırlanmış veya konserve edilmiş) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler veya alkol katılmış olsun olmasın)
20.09	Meyva suları (üzüm sırası dahil) ve sebze suları (fermente edilmemiş ve alkol katılmamış), ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın
21.02	Mayalar (canlı veya cansız); cansız diğer tek hücreli mikroorganizmalar (30.02 pozisyonunda yer alan aşılar hariç); hazırlanmış kabartma tozları
21.03	Soslar ve müstahzarları; çeşni ve lezzet verici karışımlar; hardal unu ve irmiği ve hazır hardal
21.04	Çorbalar, et suları ve müstahzarları; karışım halindeki homojenize gıda müstahzarları
2105.00	Dondurma ve yenilen diğer buzlar (kakao içersin içermesin)
21.06	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan gıda müstahzarları (2106.90.92.00.00 ve 2106.90.98.00.19 pozisyonlarındakiler hariç)
2106.90.92.00.00	Katı süt yağı, sakkaroz, izoglikoz, nişasta ve glikoz içermeyen veya ağırlık itibariyle % 1,5'ten az katı süt yağı, % 5'ten az sakkaroz veya izoglikoz, % 5'ten az glikoz veya nişasta içerenler (İlaç sanayinde kullanılanlar hariç)
2106.90.98.00.19	Diğerleri (İlaç sanayinde kullanılanlar hariç)
22.02	Sular (mineral sular ve gazlı sular dahil) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış veya lezzetlendirilmiş) ve alkolsüz diğer içecekler (20.09 pozisyonundaki meyva ve sebze suları hariç)
2203.00	Malttan üretilen biralar
22.04	Taze üzüm şarabı (kuvvetlendirilmiş şaraplar dahil); üzüm sırası (20.09 pozisyonunda yer alanlar hariç)
22.05	Vermut ve diğer taze üzüm şarapları (bitkiler veya kokulu maddelerle aromalandırılmış)
2206.00	Fermente edilmiş diğer içkiler (elma şarabı, armut şarabı, bal şarabı gibi), tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan fermente edilmiş içkilerin karışımları ve fermente edilmiş içkilerle alkolsüz içkilerin karışımları
22.07	Alkol derecesi hacim itibariyle % 80 veya daha fazla olan tağıyir (denatüre) edilmemiş etil alkol; alkol derecesi ne olursa olsun tağıyir (denatüre) edilmiş etil alkol ve damıtım yoluyla elde edilen diğer alkollü içkiler (YGSKGTE)
22.08	Alkol derecesi hacim itibariyle % 80'den az olan tağıyir (denatüre) edilmemiş etil alkol; damıtım yoluyla elde edilen alkollü içkiler, likörler ve diğer alkollü içecekler
2209.00	Sirkeler ve asetik asitten elde edilen sirke yerine geçen maddeler
23.01	Et, sakatat, balık, kabuklu deniz hayvanları, yumuşakçalar ve diğer su omurgasızlarının insanların yemesine elverişli olmayan unları, kaba unları ve pelletleri; kıkırdaklar (YGSKGTE)
2501.00	Tuz (sofra tuzu ve denature tuz dahil) ve saf sodyum klorür (sulu çözelti halinde veya kalıplaşmaya karşı maddeler veya serbestçe akmayı sağlayan maddeler içersin içermesin); deniz suyu (YGSKGTE)
29.25	Karboksiimid gruplu bileşikler (sakkarin ve tuzları dahil) ve imin gruplu bileşikler (Gıda takviyesi olanlar) (YGSKGTE) (2925.12.00.00.00 "Glutetimit (INN)" hariç)

3503.00	Jelatin [dikdörtgen (kare dahil) şeklinde yapraklar halindeki jelatin dahil, yüzeyi işlenmiş veya boyanmış olsun olmasın] ve jelatin türevleri; katı ihtiyokol; hayvansal menşeli diğer tutkallar (35.01 pozisyonundaki kazein tutkallar hariç) (YGSKGTE)
---------	---

(YGSKGTE): Yalnız gıda sanayiinde kullanılanlar ve/veya gıda ile temas edenler

EK 2 : 2008/5 SAYILI DTS TEBLİĞİ Ek-6/B : Gıda Maddeleri ve Diğer Tarım ve Su Ürünleri**(Kontrol Belgesine Tabi Olmayanlar)**

09.01	Kahve (kavrulmuş veya kafeini alınmış olsun olmasın); kahve kabuk ve kapçıkları; içinde herhangi bir oranda kahve bulunan kahve yerine kullanılan maddeler
11.03	Hububatın kabaca öğütülmesinden elde edilen küçük parçalar, hububat irmikleri ve pelletleri (YGSKGTE)
11.04	Diğer şekilde işlenmiş hububat taneleri (örneğin; kabağı çıkarılmış, yassılaştırılmış, flokon halinde, yuvarlatılmış, dilimlenmiş, iri parçalar halinde ufalanmış) (10.06 pozisyonunda yer alan pirinç hariç); hububat embriyonları (bütün halde, yassılaştırılmış, flokon halinde veya öğütülmüş)
1105.20.00.00.00	Patates flokonları, granülleri ve peletleri
11.08	Nişastalar; inülin (YGSKGTE)
1109.00.00.00.00	Buğday gluteni (kurutulmuş olsun olmasın)
13.01	Lak; tabii sakızlar, reçineler ve sakız reçineler ve yağ reçineler (pelesenkler gibi) (YGSKGTE)
13.02	Bitkisel özsu ve hülasalar; pektik maddeler, pektinatlar ve pektatlar; agar -agar, bitkisel ürünlerden elde edilen yapışkan sıvılar ve kıvam verici maddeler (tadil edilmiş olsun olmasın) (YGSKGTE)
1404.90.00.99.11	Çöven
1507.10	Ham soya yağı (sakızı ayrılmış olsun olmasın) (YGSKGTE)
1508.10	Ham yer fıstığı yağı (YGSKGTE)
1511.10	Ham palm yağı (YGSKGTE)
1512.11	Ham ayçiçeği tohumu veya aspir yağları (YGSKGTE)
1512.21	Ham pamuk tohumu yağı (gossypolu alınmış olsun olmasın) (YGSKGTE)
1513.11	Ham hindistan cevizi (kopra yağı) (YGSKGTE)
1513.21	Ham palm çekirdeği veya babassu yağları (YGSKGTE)
1514.11	Ham düşük erusik asit muhtevalı rep veya kolza yağları (YGSKGTE)
1514.91	Diğer ham yağlar (YGSKGTE)
1515.11	Ham keten tohumu yağı (YGSKGTE)
1515.21	Ham mısır yağı (YGSKGTE)
1515.50	Ham susam yağı (YGSKGTE)
1515.90	Diğerleri, ham yağlar (YGSKGTE)
15.21	Bitkisel mumlar (trigliseritler hariç), bal mumu veya diğer böcek mumları, ispermeçet (rafine edilmiş veya boyanmış olsun olmasın) (YGSKGTE) (1521.90.91.00.11 Balmumu hariç)
1521.90.91.00.11	Balmumu (İlaç ve kozmetik sanayiinde kullanılanlar hariç)
17.03	Şeker ekstraksiyonundan veya rafinaından elde edilen melaslar (YGSKGTE)
1801.00	Kakao dane ve kırıkları (ham veya kavrulmuş, bütün veya kırık)
1802.00.00.00.00	Kakao kabukları, iç kabukları, zarlari ve diğer kakao döküntüleri
18.03	Kakao hamuru (yağı alınmış olsun olmasın)
1804.00.00.00.00	Kakao yağı (katı ve sıvı)
1805.00.00.00.00	Kakao tozu (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler içermeyenler) (YGSKGTE)
21.01	Kahve, çay ve Paraguay çayı hülasası, esans ve konsantreleri ve esaslı bu ürünler veya kahve, çay, Paraguay çayı olan müstahzarlar; kavrulmuş hindiba ve kavrulmuş kahve yerine kullanılan diğer maddeler ve bunların hülasa, esans ve konsantreleri
23.02	Hububat ve baklagillerin elenmesi, öğütülmesi veya başka işlemlere tabi tutulması sonucu elde edilen kepek, kavuz ve diğer kalıntılar ("pellet") halinde olsun olmasın (YGSKGTE)
2303.20	Şeker pancarının etli kısımları, şeker kamışı bagası ve şeker

	sanayiinin diğer artıkları (YGSKGTE)
2304.00.00.00.00	Soya fasulyesi yağı üretiminden arta kalan küspe ve diğer katı artıklar (öğütülmüş veya "pellet" halinde olsun olmasın) (YGSKGTE)
2308.00.40.00.00	Meşe palamudu, at kestanesi, meyva posaları (üzüm posası hariç) (yalnız meyva posaları) (YGSKGTE)
2503.00	Her nevi kükürt (süblime kükürt, presipite kükürt ve koloidal kükürt hariç) (YGSKGTE)
2506.20.00.00.11	Kuvarzit, ham veya kabaca yontulmuş (YGSKGTE)
2506.20.00.00.19	Kuvarzit, diğerleri (YGSKGTE)
25.08	Diğer killer (68.06 Pozisyonundaki genişletilmiş killer hariç), andaluzit, siyanit ve silimanit (kalsine edilmiş olsun olmasın); mülit; şamot ve dinas toprakları (YGSKGTE)
2525.10.00.00.00	Ham mika ve düzensiz yaprak veya ince tabakalar halinde yarılmış mika (YGSKGTE)
2525.20.00.00.00	Mika tozu (YGSKGTE)
25.28	Tabii boratlar ve bunların konsantreleri (kalsine edilmiş olsun olmasın) (tabii tuzlu sulardan çıkarılan boratlar hariç); tabii borik asit (kuru ağırlık üzerinden hesaplandığında H ₃ BO ₃ oranı % 85 'ten fazla olmayan) (YGSKGTE)
2707.10.90.00.00	Diğer amaçlar için kullanılanlar (YGSKGTE)
2707.50.90.00.11	Solvent nafta (çözücü nafta) (YGSKGTE)
2707.50.90.00.19	Diğerleri (YGSKGTE)
27.10	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (hamyağlar hariç); esas unsur olarak, ağırlık itibarıyla % 70 veya daha fazla petrol yağları veya bitümenli minerallerden elde edilen yağları içeren ve tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan müstahzarlar, atık yağlar (YGSKGTE) (2710.91.00.00.00 "Poliklorlu bifeniller, poliklorlu terfeniller veya polibromlu bifenilleri içerenler", 2710.99.00.00.00 "Diğerleri" hariç)
28.01	Flor, klor, brom ve iyot (YGSKGTE)
28.09	Difosfor pentaoksit; fosforik asit ve polifosforik asitler (kimyaca belirli bir yapıda olsun olmasın) (YGSKGTE)
28.11 (*)	Diğer anorganik asitler ve ametallerin diğer anorganik oksijenli bileşikleri (YGSKGTE)
28.15	Sodyum hidroksit (kostik soda); potasyum hidroksit (kostik potas); sodyum veya potasyumun peroksitleri (YGSKGTE)
2823.00.00.00.00	Titan oksitleri (saf titan oksitleri) (YGSKGTE)
28.27	Klorürler, oksiklorürler ve hidroksiklorürler; bromürler ve oksibromürler; iyodürler ve oksiyodürler (YGSKGTE)
28.28	Hipokloritler; ticari kalsiyum hipoklorit; kloritler; hipobromitler (YGSKGTE)
28.32	Sülfidler; tiyosülfatlar (YGSKGTE)

(*) 2811.19.20.00.00 ve 2905.19.00.90.15 G.T.İ.P.'leri kapsamındaki maddelerin ithalatının gerçekleştirilebilmesi için, ilgili diğer mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Kontrol Belgesi veya ilgili belge ile birlikte, "Kimyasal Silahlar Sözleşmesi Ekinde Yer Alan Kimyasal Maddelerin İthaline İlişkin İthalat (2008/17) sayılı Tebliğ" hükümleri gereğince düzenlenen İzin Belgesi'nin gümrük idaresine ibraz edilmesi gerekmektedir.

(**) 2902.30.00.00.00, 2905.51.00.00.00 ve 2909.11.00.00.00 G.T.İ.P.'leri kapsamındaki maddelerin ithalatının gerçekleştirilebilmesi için, ilgili diğer mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Sağlık Bakanlığı'ndan alınan Kontrol Belgesi ve Kontrol Tabi Maddelerin İthaline Mahsus Ruhsatname'nin gümrük idaresine ibraz edilmesi gerekmektedir.

28.33	Sülfatlar; şaplar; peroksisülfatlar (persülfatlar) (YGSKGTE)
28.34	Nitritler; nitratlar (YGSKGTE)
28.35	Fosfinatlar (hipofosfitler), fosfonatlar (fosfitler), fosfatlar ve polifosfatlar (kimyaca belirli bir yapıda olsun olmasın) (YGSKGTE)
28.36	Karbonatlar; peroksikarbonatlar (perkarbonatlar); amonyum karbamat içeren ticari amonyum karbonat (YGSKGTE)
28.39	Silikatlar; ticari alkali metal silikatlar (YGSKGTE)
2847.00	Hidrojen peroksit (üre ile sertleştirilmiş olsun olmasın) (YGSKGTE)
29.01	Asiklik hidrokarbonlar (YGSKGTE)
29.02 ^(**)	Siklik hidrokarbonlar (YGSKGTE) (2902.30.00.00.00 “Toluen (toluol)” hariç)
29.05 ^(*) ^(**)	Asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozolanmış türevleri (YGSKGTE) (2905.51.00.00.00 “Ethchlorvynol (INN)” hariç)
29.06	Siklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozolanmış türevleri (YGSKGTE)
29.09 ^(**)	Eterler, eter -alkoller, eter -fenoller, eter -alkol –fenoller, alkol peroksitler, eter peroksitler, keton peroksitler (kimyasal olarak belirli bir yapıda olsun olmasın) ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozolanmış türevleri (YGSKGTE) (2909.11.00.00.00 “Dietyl eter (eter)” hariç)
29.12	Aldehitler (başka oksijen fonksiyonlu grubu olsun olmasın); aldehitlerin siklik polimerleri; paraformaldehit (YGSKGTE)
29.14 ^(**)	Ketonlar ve kinonlar (başka oksijen fonksiyonlu grubu olsun olmasın) ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozolanmış türevleri (YGSKGTE) (2914.11.00.00.00 “Aseton (propanon)”, 2914.12.00.00.00 “Butanon (metil etil keton)”, 2914.13.00.00.00 “4 -Metil - 2 –pentanon (metil izobütil keton)”, 2914.39.00.00.15 “1-phenyl-2-propanone”, 2914.39.00.00.16 “3,4-methylendioxy-phenyl-2-propanone” hariç)
29.15 ^(**)	Doymuş asiklik monokarboksilik asitler ve bunların anhidritleri, halojenürleri, peroksitleri ve peroksiasitleri; bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozolanmış türevleri (YGSKGTE) (2915.24.00.00.00 “Asetik anhidrit”, 2915.39.80.90.13 “Ethylidene di acetate”, 2915.90.80.00.11 “Asetil klorür” hariç)
29.16 ^(**)	Doymamış asiklik monokarboksilik asitler, siklik monokarboksilik asitler, bunların anhidritleri, halojenleri, peroksitleri ve peroksi asitleri; bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozolanmış türevleri (YGSKGTE) (2916.34.00.00.00 “Fenilasetik asit ve tuzları” hariç)
29.18 ^(*) ^(**)	Başka oksijen fonksiyonlu grubu olan karboksilik asitler ve bunların anhidritleri, halojenürleri, peroksitleri ve peroksiasitleri; bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozolanmış türevleri

(**), 2914.11.00.00.00, 2914.12.00.00.00, 2914.13.00.00.00, 2914.39.00.00.15, 2914.39.00.00.16, 2915.24.00.00.00, 2915.39.80.90.13, 2915.90.80.00.11, 2916.34.00.00.00, 2918.99.90.00.14, 2922.50.00.90.14 ve 2922.50.00.90.15 G.T.İ.P.’leri kapsamındaki maddelerin ithalatının gerçekleştirilebilmesi için, ilgili diğer mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Sağlık Bakanlığı’ndan alınan Kontrol Belgesi ve Kontrol Tabi Maddelerin İthaline Mahsus Ruhsatname’nin gümrük idaresine ibraz edilmesi gerekmektedir.

	(YGSKGTE) (2918.99.90.00.14 “Misoprostol” hariç)
2922.41	Lizin ve esterleri;bunların tuzları (YGSKGTE)
2922.42	Glutamik asit ve tuzları (YGSKGTE)
2922.49	Diğerleri (YGSKGTE)
2922.50 ^(**)	Amino-alkol fenoller, amino-asit fenoller ve oksijen gruplu diğer amino bileşikleri (YGSKGTE) (2922.50.00.90.14 “Fluoksetin (INN), 2922.50.00.90.15 “Tramadol hidroklorür” hariç)
2923.20.00.10.00	Lesitin (YGSKGTE)
2923.90.00.90.19	Diğerleri (Yalnız L- Carnitin) (YGSKGTE)
2924.19.00.00.17	Glutamin (YGSKGTE)
2924.29.95.00.23	Aspartam (Aspartil fenilalanin metil ester)
2924.29.95.00.29	Diğerleri (YGSKGTE)
29.25 ^(**)	Karboksiimid gruplu bileşikler (sakkarin ve tuzları dahil) ve imin gruplu bileşikler (Gıda takviyesi olanlar hariç) (YGSKGTE) (2925.12.00.00.00 “Glutetimit (INN)” hariç)
2930.90.85.90.68	Diğerleri (Yalnız Metil Sülfonil Metan (MSM)) (YGSKGTE)
29.32 ^(**)	Sadece oksijenli heterosiklik bileşikler (YGSKGTE) (2932.91.00.00.00 “İzosafrol”, 2932.93.00.00.00 “Piperonal”, 2932.94.00.00.00 “Safrol” hariç)
29.34 ^(**)	Nükleik asitler ve bunların tuzları, (kimyaca belirli yapıda olsun olmasın); diğer heterosiklik bileşikler (YGSKGTE) (2934.91.00.00.11 “Aminorex (INN)”, 2934.91.00.00.12 “Brotizolam (INN)”, 2934.91.00.00.13 “Clotiazepam (INN)”, 2934.91.00.00.14 Cloxazolam (INN), 2934.91.00.00.16 Haloxazolam (INN)”, 2934.91.00.00.17 “Ketazolam (INN)” 2934.91.00.00.18 “Mesocarb (INN)”, 2934.91.00.00.21 “Oxazolam (INN), 2934.91.00.00.22 “Pemoline (INN) hariç)
29.36	Provitaminler ve vitaminler (tabii veya sentez yoluyla elde edilmiş) (tabii konsantreler dahil), bunların öncelikle vitamin olarak kullanılan türevleri ve bunların birbirleriyle olan karışımları (herhangi bir çözelti içinde olsun olmasın) (YGSKGTE)
2939.30	Kafein ve tuzları (YGSKGTE)
2940.00	Kimyaca saf şekerler (sakkaroz, laktoz, maltoz, glikoz ve fruktoz hariç); şeker eterleri, asetalleri, esterleri ve bunların tuzları (29.37, 29.38 veya 29.39 pozisyonlarındaki ürünler hariç) (YGSKGTE)
29.41	Antibiyotikler (YGSKGTE)
3002.90.50.10.19	Diğerleri (YGSKGTE)
3002.90.50.90.00	Diğer mikroorganizma kültürleri (YGSKGTE)
3002.90.90.00.11 ^(*)	Saksitoksin (YGSKGTE)

(*) 2918.19.85.90.11 G.T.İ.P.’i kapsamındaki maddenin ithalatının gerçekleştirilebilmesi için, ilgili diğer mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Kontrol Belgesi veya ilgili belge ile birlikte, “Kimyasal Silahlar Sözleşmesi Ekinde Yer Alan Kimyasal Maddelerin İthaline İlişkin İthalat (2008/17) sayılı Tebliğ” hükümleri gereğince düzenlenen İzin Belgesi’nin gümrük idaresine ibraz edilmesi gerekmektedir.

(**) 2925.12.00.00.00, 2932.91.00.00.00, 2932.93.00.00.00, 2932.94.00.00.00, 2934.91.00.00.11, 2934.91.00.00.12, 2934.91.00.00.13, 2934.91.00.00.14, 2934.91.00.00.16, 2934.91.00.00.17, 2934.91.00.00.18, 2934.91.00.00.21 ve 2934.91.00.00.22 G.T.İ.P.’leri kapsamındaki maddelerin ithalatının gerçekleştirilebilmesi için, ilgili diğer mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Sağlık Bakanlığı’ndan alınan Kontrol Belgesi ve Kontrol Tabi Maddelerin İthaline Mahsus Ruhsatname’nin gümrük idaresine ibraz edilmesi gerekmektedir.

3002.90.90.00.12 ^(*)	Risin (YGSKGTE)
3002.90.90.00.19	Diğerleri (YGSKGTE)
3102.21.00.00.00	Amonyum Sülfat (YGSKGTE)
3102.50.10.90.00	Diğerleri (YGSKGTE)
31.04	Potashlı mineral veya kimyasal gübreler (YGSKGTE)
31.05	Azot, fosfor ve potasyum gibi bitki besin maddelerinden ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler; diğer gübreler; bu fasıldaki ürünlerin tablet veya benzeri şekillerde veya brüt ağırlığı 10 kg.ı geçmeyen ambalajlarda olanları (YGSKGTE)
3203.00	Hayvansal veya bitkisel menşeli boyayıcı maddeler (hayvansal karalar dışındaki boyayıcı hülâsalar dahil), (kimyasal olarak belirli bir yapıda olsun olmasın); bu fasılın 3 numaralı notunda belirtilen müstahzarlardan esası bitkisel veya hayvansal menşeli boyayıcı maddeler olan müstahzarlar (YGSKGTE)
32.04	Sentetik organik boyayıcı maddeler (kimyasal olarak belirli bir yapıda olsun olmasın); bu fasılın 3 numaralı notunda belirtilen müstahzarlardan esası sentetik organik boyayıcı maddeler olan müstahzarlar; fluoresanlı aydınlatma maddeleri veya lüminofor olarak kullanılan sentetik organik ürünler (kimyasal olarak belirli bir yapıda olsun olmasın) (YGSKGTE)
3205.00	Boyayıcı laklar; bu fasılın 3 numaralı notunda belirtilen müstahzarlardan esası boyayıcı laklar olan müstahzarlar (YGSKGTE)
32.06	Diğer boyayıcı maddeler; bu fasılın 3 numaralı notunda belirtilen müstahzarlar (32.03, 32.04 veya 32.05 pozisyonundakiler hariç); lüminofor olarak kullanılan anorganik ürünler (kimyasal olarak belirli bir yapıda olsun olmasın) (YGSKGTE)
33.01	Uçucu yağlar (terpeni alınmış olsun olmasın) (konkret veya sıvı halde olanlar dahil); rezinoitler, ekstraksiyonla elde edilen yağ reçineleri; uçucu yağların, katı yağlarda, sabit yağlarda, mumlarda veya benzerlerinde "enflurage" veya "maceration" suretiyle elde edilen konsantreleri; uçucu yağların terpeninin alınmasından arta kalan terpenli yan ürünler; uçucu yağların damıtılmış aromatik suları ve sulu çözeltileri (YGSKGTE)
33.02	Sanayiide hammadde olarak kullanılan koku veren maddelerin karışımları ve esası bu maddelerin bir veya daha fazlası olan karışımlar (alkollü çözeltiler dahil); içeceklerin imalinde kullanılan türden esası koku verici maddeler olan diğer müstahzarlar (YGSKGTE)
3402.90.10.00.12	Sabun içermeyenler (YGSKGTE)
34.04	Suni mumlar ve müstahzar mumlar (YGSKGTE)
35.01	Kazeinler, kazeinatlar ve diğer kazein türevleri; kazein tutkalları (YGSKGTE)
35.02	Albüminler (kuru madde üzerinden hesaplandığında ağırlık itibarıyla % 80'den fazla peyniraltı suyu proteini içeren iki veya daha fazla peyniraltı suyu proteini konsantreleri dahil), albüminatlar ve diğer albümin türevleri (YGSKGTE)
3504.00	Peptonlar ve bunların türevleri; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan diğer proteinli maddeler ve türevleri; deri tozu (kromla işlem görmüş olsun olmasın) (YGSKGTE)
35.05	Dekstrinler ve tadil edilmiş diğer nişastalar (önceden jelatinlenmiş veya esterifiye edilmiş nişastalar gibi); esası nişasta, dekstrinler veya tadil edilmiş diğer nişastalar olan tutkallar (YGSKGTE)
35.06	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan müstahzar

(*) 3002.90.90.00.11 ve 3002.90.90.00.12 G.T.İ.P.'leri kapsamındaki maddelerin ithalatının gerçekleştirilebilmesi için, ilgili diğer mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Kontrol Belgesi veya ilgili belge ile birlikte, "Kimyasal Silahlar Sözleşmesi Ekinde Yer Alan Kimyasal Maddelerin İthaline İlişkin İthalat (2008/17) sayılı Tebliğ" hükümleri gereğince düzenlenen İzin Belgesi'nin gümrük idaresine ibraz edilmesi gerekmektedir.

	tutkallar ve diğer yapıştırıcılar; tutkal ve yapıştırıcı olarak perakende satılmak üzere net ağırlığı 1 kilogramı geçmeyen ambalajlara konulmuş, tutkal veya yapıştırıcı olarak kullanılmaya uygun ürünler (YGSKGTE)
35.07	Enzimler; tarifinin başka bir yerinde belirtilmeyen veya yer almayan müstahzar enzimler (YGSKGTE)
3808.94	Dezenfekte ediciler (YGSKGTE)
3808.99.90.00.11	Bromoklormetan ya da bromometan (Metil bromür) içerenler (YGSKGTE)
3808.99.90.00.19	Diğerleri (YGSKGTE)
38.12	Vulkanizasyon çabuklaştırıcı müstahzarlar; kauçuk ve plastikler için, tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan plastifiyan bileşikler; oksidasyonu önleyici müstahzarlar ve kauçuk veya plastikleri dayanıklı hale getirmede kullanılan diğer stabilizatör bileşikler (YGSKGTE)
38.15	Tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan reaksiyon başlatıcılar, reaksiyon hızlandırıcılar ve katalitik müstahzarlar (YGSKGTE)
3821.00.00.00.00	Mikroorganizmaların (virüsler ve benzerleri), bitkilerin insan veya hayvan hücrelerinin geliştirilmesine veya idamesine mahsus müstahzar kültür ortamları (YGSKGTE)
3822.00	Bir mesnet üzerinde bulunan laboratuvarlarda veya teşhiste kullanılan reaktifler, bir mesned üzerinde olsun olmasın laboratuvarlarda veya teşhiste kullanılan müstahzar reaktifler (30.02 veya 30.06 pozisyonlarında yer alanlar hariç); standart (referans) maddeleri (YGSKGTE)
38.23	Sınai monokarboksilik yağ asitleri; rafinaj mahsulü asit yağları; sınai yağ alkolleri (YGSKGTE)
38.24 ^(*)	Dökümhane maçalarına veya kalıplarına mahsus müstahzar bağlayıcılar; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan kimya sanayii veya kimya sanayiine bağlı sanayilerde kullanılan kimyasal ürünler ve müstahzarlar (tabii ürünlerin karışımlarından oluşanlar dahil) (YGSKGTE) (3824.71.00.00.11 "R-502 [R-115 (Kloropentafloroetan), R-22 (Klorodiflorometan)] karışımı", 3824.90.97.90.25 "Poliklorlu bifeniller, poliklorlu terfeniller, polibromlu bifeniller" hariç)
39.01	Etilen polimerleri (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.02	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.03	Stiren polimerleri (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.04	Vinil klorür veya diğer halojenlenmiş olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.05	Vinil asetat veya diğer vinil esterlerinin polimerleri (ilk şekillerde); diğer vinil polimerleri (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.06	Akrilik polimerler (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.07	Poliasetaller, diğer polieterler ve epoksi reçineler (ilk şekillerde); polikarbonatlar, alkit reçineler, polialilesterler ve diğer poliesterler (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.08	Poliamidler (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.09	Amino reçineler, fenolik reçineler ve poliüretanlar (ilk şekillerde) (YGSKGTE)

(*) 3824.90.97.90.27, 3824.90.97.90.28, 3824.90.97.90.31, 3824.90.97.90.32, 3824.90.97.90.33, 3824.90.97.90.34, 3824.90.97.90.35, 3824.90.97.90.36, 3824.90.97.90.41, 3824.90.97.90.49, 3824.90.97.90.51, 3824.90.97.90.52 ve 3824.90.97.90.53 G.T.İ.P.'leri kapsamındaki maddelerin ithalatının gerçekleştirilebilmesi için, ilgili diğer mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Kontrol Belgesi veya ilgili belge ile birlikte, "Kimyasal Silahlar Sözleşmesi Ekinde Yer Alan Kimyasal Maddelerin İthaline İlişkin İthalat (2008/17) sayılı Tebliğ" hükümleri gereğince düzenlenen İzin Belgesi'nin gümrük idaresine ibraz edilmesi gerekmektedir.

3910.00	Silikonlar (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.11	Petrol reçineleri, kumaron-inden reçineleri, politerpenler, polisülfürler, polisülfolar ve bu fasılın 3 numaralı notunda belirtilen diğer ürünler (tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan) (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.12	Selüloz ve kimyasal türevleri (tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan) (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.13	Tabii polimerler (aljinik asit gibi) ve tadil edilmiş tabii polimerler (sertleştirilmiş proteinler, tabii kauçuğun kimyasal türevleri gibi) (tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan) (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
3914.00.00.00.00	39.01 ila 39.13 Pozisyonlarında yer alan polimer esaslı iyon değiştiriciler (ilk şekillerde) (YGSKGTE)
39.16	Plastikten mamul, enine kesitinin en geniş yeri 1 mm.yi geçen monofiller, ince ve kalın çubuklar ve profiller (yüzeyi işlenmiş olsun olmasın fakat daha ileri bir işlem görmemiş) (YGSKGTE)
39.17	Plastikten hortumlar, borular ve bağlantı elemanları (manşon, nipel, dirsek, flanşlar gibi) (YGSKGTE)
39.19	Plastiklerden kendinden yapışkan levhalar, plakalar, bandlar, şeritler, filmler, folyeler ve diğer yassı şekiller (rulo halinde olsun olmasın) (YGSKGTE)
39.20	Plastiklerden diğer plakalar, levhalar, filmler, folye ve şeritler (gözeneksiz) (diğer maddelerle takviye edilmemiş, tabaka tabaka tertiplenmemiş veya benzeri şekillerde birleştirilmemiş, mesnetsiz) (YGSKGTE)
39.21	Plastiklerden diğer plakalar, levhalar, yapraklar, filmler, folyeler ve şeritler (YGSKGTE)
39.23	Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzemeler; plastikten tıplar, kapaklar, kapsüller ve diğer kapama malzemeleri (YGSKGTE)
39.24	Plastikten sofraya eşyası, mutfak eşyası, diğer ev eşyası ve tuvalet eşyası (YGSKGTE)
3925.10.00.00.00	Hacmi 300 litreyi geçen sarmıçlar, tanklar, fiçiler ve benzeri kaplar (YGSKGTE)
40.02	Sentetik kauçuk veya sıvı yağlardan türetilen taklit kauçuk (ilk şekillerde veya levha, tabaka, şerit halinde); 40.01 pozisyonundaki herhangi bir ürünün bu pozisyonundaki herhangi bir ürünle olan karışımları (ilk şekillerde veya levha, tabaka, şerit halinde) (YGSKGTE)
4009.11.00.00.00	Bağlantı elemanları olmayanlar (YGSKGTE)
4009.21	Bağlantı elemanları olmayanlar (YGSKGTE)
4017.00.90.90.11	Sağlığa, tıbbı ve cerrahiye mahsus eşya (YGSKGTE)
4017.00.90.90.19	Diğerleri (YGSKGTE)
4419.00	Ahşap mutfak ve sofraya eşyası (YGSKGTE)
4421.90.98.90.00	Diğerleri (Ahşaptan mamul dondurma çubukları) (YGSKGTE)
45.03	Tabii mantardan eşya (YGSKGTE)
48	Kağıt ve karton; kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya (YGSKGTE) (4801.00 "Gazete kağıdı (rulo veya tabaka halinde)" hariç)
6909.90	Diğerleri (YGSKGTE)
6911.10	Sofra ve mutfak eşyası (YGSKGTE)
6912.00	Seramikten sofraya ve mutfak eşyası, diğer ev eşyası ve tuvalet eşyası (porselen veya çiniden olanlar hariç) (YGSKGTE)
70.10	Cam damacana, kavanoz, şişe, küçük şişe, çanak, tüp, serum ampulleri ve diğer kaplar (eşyanın nakli ve ambalajında kullanılmaya elverişli cinsten); camdan konserve kavanozları; camdan tıpa, kapak

	ve benzerleri (YGSKGTE)
70.13	Sofra, mutfak, tuvalet, yazıhane, ev tezyinatı ve benzeri işler için cam eşya (70.10 ve 70.18 pozisyonundakiler hariç) (YGSKGTE)
7205.29.00.00.13	Demir veya çelik tozları (YGSKGTE)
7323.93	Paslanmaz çelikten olanlar (YGSKGTE)
8211.91.30.00.00	Ağız ve sapı paslanmaz çelikten sofrta bıçakları
8215.20.10.00.00	Paslanmaz çelikten olanlar (YGSKGTE)
9602.00.00.10.00	Jelatin kapsüller (YGSKGTE)

(YGSKGTE): Yalnız gıda sanayiinde kullanılanlar ve/veya gıda ile temas edenler

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Eda ÖNEN

Doğum Yeri : Ankara

Doğum Tarihi: 08.05.1975

Medeni Hali : Bekar

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Özel Atılım Lisesi

Lisans : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Hukuk)

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl: T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı (2005-2008)

Yayımları (SCI ve diğer): Makale: “Avrupa Topluluğu Hukukunda İkincil Mevzuat, Karar Alma Usulleri ve Türkiye'nin Üyeliğinin Olası Etkileri”, Türktarım Dergisi, Sayı: 167, Ocak-Şubat: 2006.